

Post 2015

THE FUTURE WE WANT

NATIONAL CONSULTATIONS IN KAZAKHSTAN

Будущее, которое мы хотим

НАЦИОНАЛЬНЫЕ КОНСУЛЬТАЦИИ В КАЗАХСТАНЕ ПО ПРОГРАММЕ РАЗВИТИЯ
НА ПЕРИОД ПОСЛЕ 2015г.

Біз қалайтын болашақ

2015 жылдан кейінгі кезеңдегі даму бағдарламасы
бойынша Қазақстандағы ұлттық консультациялары

MAY 2013, THE UNITED NATIONS COUNTRY TEAM IN KAZAKHSTAN

CONTENT

Acknowledgements	6
Introduction	9
Lessons from Kazakhstan	10
Preliminary Outcomes of National Consultations	12
Environmental Sustainability	12
Regional Security	14
Infrastructure Development	15
Good Governance	16
Health and Health Care	17
Local Development	19
Population Dynamics	20
Employment and Decent Work	21
Young People	23
Education	24
Gender	26
Culture	26
Recommendations for the Global Sustainable Agenda	28
Vision for the Global Agenda	28
Universality of Global Goals	28
Timeframe	28
Structure	29
Content of the New Global Agenda	30
<i>Pillar 1: Inclusive Social Development</i>	30
<i>Pillar 2: Equitable Economic Development</i>	31
<i>Pillar 3: Environmental Sustainability</i>	33
<i>Pillar 4: Good Governance</i>	33
<i>Pillar 5: Peace and Security</i>	34
Implementing partners	34
Monitoring of goals	34
Financing for Development and Aid Efficiency	35
Accountability of the UN	35
ANNEX 1: Process and Methodology	36
ANNEX 2: Participant and on-line survey results	41
ANNEX 3: Reports from Consultative Meetings	45

СОДЕРЖАНИЕ

Благодарность	6
Введение	47
Уроки, полученные в Казахстане	49
Предварительные результаты национальных консультаций	52
Экологическая устойчивость.....	52
Региональная безопасность.....	54
Развитие инфраструктуры.....	55
Эффективное управление.....	57
Здоровье и здравоохранение.....	59
Развитие сельских регионов.....	62
Демографические вызовы.....	63
Занятость и достойный труд.....	65
Молодежь и подрастающее поколение.....	67
Образование.....	68
Гендер.....	70
Культура.....	71
Рекомендации для глобальной повестки устойчивого развития	73
Видение глобальной повестки.....	73
Всеобщность глобальных целей.....	73
Сроки.....	74
Структура.....	74
Содержание новой глобальной повестки.....	75
<i>Направление 1: Инклюзивное социальное развитие</i>	75
<i>Направление 2: Справедливое экономическое развитие</i>	77
<i>Направление 3: Экологическая устойчивость</i>	79
<i>Направление 4: Эффективное управление</i>	80
<i>Направление 5: Мир и безопасность</i>	81
Партнеры.....	81
Мониторинг целей.....	82
Финансирование в целях развития и эффективность помощи.....	82
Подотчетность ООН.....	83
ПРИЛОЖЕНИЕ 1: Процесс и методология.....	84
ПРИЛОЖЕНИЕ 2: Результаты опроса среди участников онлайн-опроса.....	90
ПРИЛОЖЕНИЕ 3: Отчеты по результатам консультативных встреч.....	94

МАЗМҰНЫ

Алғыс	6
Кіріспе	96
Қазақстанда алынған сабақтар	98
Ұлттық консультациялардың алдын ала нәтижелері	101
Экологиялық тұрақтылық	101
Аймақтық қауіпсіздік	104
Инфрақұрылымды дамыту	105
Тиімді басқару	106
Денсаулық және денсаулық сақтау	108
Ауылдық аймақтарды дамыту	111
Демографиялық шақырулар	112
Еңбекпен шұғылдану және лайықты еңбек	113
Жастар мен өсіп келе жатқан ұрпақ	115
Білім	117
Гендер	119
Мәдениет	120
Тұрақты дамудың жаһандық күн тәртібі үшін берілген кеңестер	121
Жаһандық күн тәртібін елестету	121
Жаһандық мақсаттардың жалпылығы	121
Мерзімдері	122
Құрылымдары	122
Жаңа жаһандық күн тәртібінің мазмұны	123
1-бағыт: Инклюзивтік әлеуметтік даму	123
2-бағыт: Әділ экономикалық даму	125
3-бағыт: Экологиялық тұрақтылық	127
4-бағыт: Тиімді басқару	128
5-бағыт: Әлес және қауіпсіздік	128
Серіктестер	129
Мақсаттарды мониторингтеу	129
Даму мақсатында қаржыландыру және көмектің тиімділігі	130
БҰҰ есеп берушілігі	131
1 ҚОСЫМША: Процесс және әдістеме	132
2 ҚОСЫМША: Қатысушылар арасындағы сұрақтар мен онлайн сұрақтарының нәтижелері	138
3 ҚОСЫМША: Консультативтік кездесулердің нәтижелері бойынша есептер	142

ACKNOWLEDGEMENTS

This report on the post 2015 national consultations in Kazakhstan reflects a great deal of work conducted by the UN Country Team from October 2012 to March 2013.

The role of the UN staff was instrumental in driving this process from its early stages, organizing consultative events, and providing constructive feedback on this outcome report. Their dedication and contribution is highly appreciated.

I would like to extend my gratitude to the Prime Minister's Office and the Ministry of Foreign Affairs for their tremendous support and co-ownership of the national consultations. Also the active participation of the Akimats of Mangistau and Kyzylorda oblasts, and of Astana and Almaty cities is also highly appreciated.

A special thank you goes to participating civil society organizations and local communities for their genuine and valuable contribution to discussions. We enjoyed support from entrepreneurs, women, young people and children, people living with HIV/AIDS, people with disabilities, oralman and others.

I would like to thank, on behalf of the UN Country Team, Ms. Nargiza Juraboeva as the main author of the report and Ms. Dina Khassenova for effective coordination of the process.

*Stephen Tull
UN Resident Coordinator
in Kazakhstan*

БЛАГОДАРНОСТЬ

Данный отчет является результатом работы страновой команды ООН в период с октября 2012 года по март 2013 года по проведению национальных консультаций в Казахстане по глобальной повестке развития после 2015 года.

Хотелось бы особо отметить персонал ООН за вклад и активное участие в национальных консультациях.

Агентства ООН играли ключевую роль в инициировании всего процесса, организации консультативных мероприятий и написании доклада.

Я хотел бы выразить свою признательность офису Премьер-Министра и Министерству иностранных дел Республики Казахстан за огромную поддержку и вклад в проведение национальных консультаций.

Этот консультационный процесс был бы невозможен без активного участия акиматов Мангистауской и Кызылординской областей, а также акиматов городов Астана и Алматы.

Особое спасибо организациям гражданского общества и местным сообществам за их ценный вклад в обсуждения.

Неоценимым было участие в консультациях предпринимателей, женщин, молодежи и детей, людей, живущих с ВИЧ / СПИДом, инвалидов, оралманов и других групп.

От имени страновой команды ООН, я хотел бы выразить признательность г-же Наргизе Журабаевой, как основному автору отчета, и г-же Дине Хасеновой за эффективную координацию всего процесса.

*Стивен Тулл
Постоянный координатор ООН
в Республике Казахстан*

Алғыс

Осы есеп БҰҰ Елдік командасының Қазақстанда 2015 жылдан кейінгі дамуға жаһандық күн тәртібі жөнінде ұлттық консультациялар өткізу бойынша істеген жұмыстарының нәтижесі болып табылады.

БҰҰ персоналын ұлттық консультацияларға қосқан үлестері мен белсенді қатысқандары үшін айырықша атап өткім келеді. БҰҰ Агенттігі бүкіл процеске бастамашылық жасауда, консультациялық іс-шаралар ұйымдастыруда әне баяндаманы жазуда негізгі роль ойнады.

Мен, Қазақстан Республикасының Премьер-Министрі мен Сыртқы істер министрлігіне орасан қолдау көрсеткені және ұлттық консультациялар өткізуге қосқан үлестері үшін өзімнің ризашылығымды білдіргім келеді. Осы консультациялық процессті Маңғыстау мен Қызылорда облыстарының, сондай-ақ Астана мен Алматы қалаларының әкімдіктерінің белсенді қатысуынсыз өткізу мүмкін болмас еді. Мен офиске өзімнің ризашылығымды білдіргім келеді.

Азаматтық қоғам ұйымдарына және жергілікті қоғамдастықтарға талқылауға қосқан олардың бағалы үлестері үшін айырықша рахмет айтамын. Консультацияларға кәсіпкерлердің, әйелдердің жастар мен балардың, АИФ/Спидпен өмір сүретін адамдардың, мүгедектердің, оралмандардың және т.б. топтардың қатысуына баға жетпейді. БҰҰ Елдік командасының атынан есептің негізгі авторы ретінде Нарғыз Журабаева ханымға және бүкіл процессті тиімді үйлестіргені үшін Дина Хасенова ханымға ризашылық білдіргім келеді.

*Стивен Тулл
БҰҰ Қазақстан Республикасындағы
Тұрақты үйлестірушісі*

Post 2015

THE FUTURE WE WANT

NATIONAL CONSULTATIONS IN KAZAKHSTAN

ABBREVIATIONS

ADB	Asian Development Bank
EBRD	European Bank for Reconstruction and Development
ESCAP	Economic and Social Commission for Asia and the Pacific
CIS	Commonwealth of Independent States
CO ₂	Carbon dioxide
GDP	Gross Domestic Product
HIV	Human Immunodeficiency Virus
ILO	International Labour Organization
IOM	International Organization for Migration
MDGs	Millennium Development Goals
MICS	Multi Indicator Cluster Survey
MLSP	Ministry of Labour and Social Protection
NATO	North Atlantic Treaty Organization
NGOs	Non-governmental Organizations
ODA	Official Development Assistance
OHCHR	Office of the High Commissioner for Human Rights
OSCE	Organization for Security and Cooperation in Europe
RH	Reproductive health
R&D	Research and development
TB	Tuberculosis
TIR	Convention on the International Transport of Goods
UNAIDS	Joint UN Programme on HIV/AIDS
UNCT	United Nations Country Team
UNDP	United Nations Development Programme
UNESCO	United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization
UNFPA	United Nations Population Fund
UNHCR	United Nations High Commissioner for Refugees
UNICEF	United Nations Children's Fund
UNODC	United Nations Office on Drugs and Crime
WHO	World Health Organization

INTRODUCTION

Kazakhstan has been identified by the UN Development Group as one of 50 countries to undertake national consultations on the post 2015 global sustainable agenda and is one of 7 countries in Eastern Europe and the CIS region to propose its global vision.¹ In Kazakhstan national consultations were held engaging more than 2,000 people from October 2012 to March 2013. Major consultative events took place in the cities of Astana, Aktau, Almaty and Kyzylorda supported by the Government of Kazakhstan. The main objective was to stimulate an inclusive debate on development challenges and to agree on recommendations for the new global agenda. Inclusivity was highlighted as the main precondition for consultations in order to get a balanced view of existing and future challenges. This report is the result of an open and participatory process that brought together government, civil society, private sector, trade unions, academia, young people, local communities and vulnerable groups. Ideas and recommendations put forward in this report are the *main highlights* of this open dialogue.

Consultations emphasized the need to continue efforts on achieving unmet MDGs, including health and environmental sustainability targets, as well as targets introduced in 2007 related to poverty reduction, education and gender. There is a strong consensus that MDGs remain of high relevance, especially in a growing quest for bridging inequality gaps. Challenges raised resonate among participants that belong to various groups; however, differences are observed in prioritizing those challenges. Overall, the common development challenges most emphasized in the four consultation cities are: 1) environmental protection; 2) health; and 3) peace and security. Other areas noted strongly are: infrastructure, green economy, employment, good governance, local development, education, gender, culture and issues related to the well-being and professionalism of young people.

Infrastructure, green economy and health were strongly raised by government representatives, while NGOs and civil society were more

concerned about the state of the environment, protecting vulnerable, and good governance. Issues related to health and education were voiced equally by various groups. Peace and security is seen as important for government and NGOs, to a lesser degree for vulnerable groups and local communities. Similarly, the latter two prioritize employment and local development. Interestingly, young people, family and cultural values were given considerable attention during discussions with a common view shared by various groups of participants. Outcomes of consultations did not come as a surprise to the government during the Steering Committee meeting. On the contrary, additional insights were provided reinforcing the consultation findings.

This report puts forward recommendations for the global post 2015 agenda, based on the outcomes of consultations and with due consideration of global development challenges. Nationally, many participants view the new agenda as consisting of unmet MDGs and complemented by additional goals and targets. A number of interviews with government officials, as well as with senior UN management, helped to sketch the potential structure of the new agenda and its content, so that it addresses interests of all states. As such, discussions suggest that the content of the new agenda be organized around the following pillars: 1) Inclusive Social Development; 2) Equitable Economic Development; 3) Good Governance; 4) Environmental Sustainability; and 5) Peace and Security. These pillars cover a wide range of critical challenges vital for sustainable and equitable development and reflect the views of various stakeholders.

¹ More countries expressed their interest in holding national consultations on post 2015, currently exceeding 100 countries, of which 14 are in Eastern Europe and the CIS region.

LESSONS FROM KAZAKHSTAN

Kazakhstan presents a unique case of development in Eastern Europe and the CIS region. The country jumped on a fast speed train of economic growth and has benefited from this ride since 1999. It is an upper middle-income country with steadily increasing GDP per capita. Relatively high social indicators helped Kazakhstan to focus on economic growth. GDP in real terms has grown sharply from 2.74% in 1999 to 10.7% in 2006, largely due to an increase of prices in the world market for oil, metals and grain. Growth started to slow from 2007 because of the global financial crises, and in 2012 the GDP growth rate reached 5.5%. GDP per capita grew 8 fold, from 1,500 USD in 1998 to 12,000 USD in 2012.² Kazakhstan's rich oil and gas reserves helped to bring the country where it is today. Success, however, lies in the government's ability to utilize its resource-gained wealth for further investment into the economy. The government is well aware that strong dependence on natural reserves makes it vulnerable to external shocks and thus recognizes the need to diversify the economy and to invest into the social sector to improve living standards. Economic and social development is more and more seen as a two-way street in Kazakhstan, in which long-term economic development should gain from advances in human development.

Good progress has been made in implementing Millennium Development Goals (MDGs) at the national level. Global goals have helped Kazakhstan to focus on some of the main areas to improve the well-being of its population, and the country can show that improvements are possible within a short period of time given a strong political will. While still off-track on health MDGs, notable progress is made in reducing child and maternal mortality, and modernization is seen in many areas of life. The health sector receives a sizable portion of public expenditure, and the government is investing in its human capital, which for Kazakhstan is a prerequisite for long-term development. It also recognizes that inequalities do exist and that "the society still contains an imbalance that affects people's moral and social expectations."³ Such recognition in the national strategy is important in order to guide and implement

2 "Kazakhstan 2050" National Development Strategy, <http://www.akorda.kz> (data in current USD).

3 Ibid.

development processes in the most efficient way.

In 2011 Kazakhstan ranked number 69 out of 187 countries on the Human Development Index.⁴ The Gini index was estimated at 29 in 2009.⁵ At present, 5.3% of population is living below minimum subsistence level, with 8.8% concentrated in rural areas.⁶ The main causes of poverty are unemployment and low incomes, which hit vulnerable groups of the society especially hard: young people, people living in rural areas and people living with disabilities. According to official data only 0.5% of the population live on income below the cost of the food consumption basket⁷. The country has put forward an additional MDG target to reduce the number of people living below the minimum subsistence level in rural areas by 2015. Such efforts need to be complemented by increasing the minimum subsistence level to allow for higher well-being. Kazakhstan's 2050 target of becoming one of 30 most developed countries in the world was often cited during discussions. While its economic growth rates are impressive, participants expressed hope for such growth to mirror the well-being of the entire population, i.e. "the minimum wage needs to increase so that the quality of life corresponds to the country's economic strength."

Kazakhstan has taken environment as a priority. As a way of addressing environmental challenges the government is currently paving a path for greening its economy by introducing clean technologies for greater energy efficiency, longer-term cost-saving and, more importantly, for reducing environmental health hazards. EXPO 2017 on clean energy is bound to give an additional impetus to Kazakhstan's green economy. The country is already a producer and exporter of wind and solar technologies. It is foreseen that large investment will be made into greening initiatives, and it is hoped that such investments serve the benefit of the population at large.

4 UNDP Global Human Development Report, 2012.

5 With 0 representing perfect equality and 100 perfect inequality. World Bank indicators.

6 Minimum wages amount to 17,439 tenge (approx. \$119). Average wage is 98,736 tenge in 2012. Minimum subsistence level is 16,119 tenge (approx. \$110) as of May 2012. *Kazakhstan legislation update*. BMF legal advisors group, January 2012.

7 Statistics Agency of the RoK, <http://www.stat.kz>

Kazakhstan is an example of a forward-looking state, and the depth of its thirst for development can be seen from its national strategies. The President has recently announced a new vision for the country's development as outlined in the country's long-term strategy "Kazakhstan 2050"⁸. The strategy highlights a number of areas related to health, social imbalances, professional skills, professional state, regional and global security, and sets ambitious targets for the renewable energy sector. It also highlights that "[t]he global economic crisis is transforming into a socio-political one, which will inevitably affect Kazakhstan and test our durability. Therefore, one of the key issues on our agenda is social security and social stability."⁹

Today, the country is proud of its achievements and its role in the global arena. It puts effort into portraying itself as a good global citizen and a good neighbour by actively participating in international relations. Kazakhstan has taken a firm stand on promoting nuclear non-proliferation as its contribution to global stability and security. It is the first post-soviet country to chair the Organization for Security and Cooperation in Europe (OSCE). The country prides itself on becoming a centre for global inter-religious dialogue and hosts the Congress of World Religions on regular basis. The London 2012 Olympic Games was yet another triumph for Kazakhstan to showcase its strength in the area of sports. In 2012 Kazakhstan ranked 51st on economic competitiveness and aims to enter the group of top 30 largest global economies by 2050 as outlined in the country's new national strategy.¹⁰

Donor agencies mentioned that one of Kazakhstan's success stories of change is that the government has become open to accepting challenges that exist in society, more and more so in recent years. This is also seen from open discussions during consultations, where government representatives participate in a healthy debate. This is recognized as a big step forward in addressing social issues and many are reflected in the government's development strategies today.

Kazakhstan could become an example of the UN's work in a middle-income country. There

are some projects that today are co-financed by the UN and the government, and the country is unique in the way that it has resources to tackle development challenges. If such cooperation is expanded to promote joint work in a number of areas and engaging expertise of the wider UN community, not only could Kazakhstan become a model for the UN's work in the middle income country context, it could also better utilize its access to the UN's technical expertise and global knowledge in solving complex challenges on its way to sustainable development.

8 <http://www.akorda.kz>

9 Ibid.

10 Ibid.

PRELIMINARY OUTCOMES OF NATIONAL CONSULTATIONS

National consultations were held from October 2012 to March 2013 with participation of various stakeholders, including national and local authorities, NGOs, expert community, young people, academia, private sector entrepreneurs, employers, trade unions, and representatives of vulnerable groups. This proved to be an open and enriching discussion with a variety of critical views raised on a number of aspects of social well-being. Outcomes of consultations proved that issues that are being raised in Kazakhstan go well beyond basic needs and rural livelihoods. While vulnerable groups are certainly recognized to be central to stability and well-being, many of the issues are at a level that requires strengthening of the system and establishment of new mechanisms that would allow closing existing loopholes in order to further improve the quality of life.

Various vulnerable groups were identified as requiring more attention from society: people living with disabilities; children and young people, including orphans and marginalized youth; women; people living with HIV/AIDS; internal and external migrants.

Issues raised range from a grass root local context to issues of regional security that are more global in scope. Below are the main thematic areas that were revealed as priority areas based on national consultations. The results of these informal discussions with a wide range of partners will contribute not only to the global agenda, but may also help design new programmes to effectively address critical issues that are faced by Kazakhstan's society.

ENVIRONMENTAL SUSTAINABILITY

Environmental Sustainability is recognized as a priority challenge that Kazakhstan is facing today and is a priority area for the future. There are high degrees of environmental pollution in the country with certain parts of the country suffering from absence or shortage of clean drinking water, air pollution, land degradation, poor waste management and sanitation. Participants from the south of the country are concerned about drying up of the Aral Sea (70% of which has dis-

appeared¹¹) and the Syrdarya riverbed negatively impacting ecosystems. Overall, 60% of land is said to be affected today, which has implications on agriculture, food security and hence on the quality of life.

BASIC FACTS	
Forest cover	12.4 mln. ha (2011) 11.1mln. ha (2000)
Access to water taps	65.2% (2011) 53.3 (2002)
CO2 per capita*	14.25 met. tons (2009) 8.54 met. tons (2000)
Household access to drinking water from decentralized sources	17.8 % (2011) 19.5% (2002)
Access to drinking water from public pumps	11.1% (2011) 16.5% (2002)
Access to drinking water from public wells	1.9% (2011) 5.4% (2002)

Sources: Statistics Agency of the RoK.

*MDG Indicators <http://mdgs.un.org>

Access to drinking water is the biggest concern across the country, as consultations suggests. The problem is acute for all groups of population, and especially in areas such as Mangistau oblast, where tap water in households is not suitable for drinking. Access to drinking water was also identified as a top priority for development in a post 2015 national on-line survey (see annex 2). It was mentioned that capacities of water filtering plants are not sufficient to meet the demand, and water supply networks have become outdated.¹² In addition, an incredibly large amount of fresh water is used in agriculture, 82% of available fresh water, in the sector that contributes only 4.8% of GDP. Most of this water is wasted due to existing inefficiencies in water management. Strategy "Kazakhstan 2050" highlights that the society needs to stop wasting water, which is one of the most precious natural resources that the country has. It says that "Kazakhstan must, once and for all, solve

11 *Hopes for Disappearing Aral Sea*, The Watchers. <http://thewatchers.adorraeli.com>

12 *Regional Review: Water supply and sanitation in the countries of Central Asia and Southern Caucasus*. Global Water Partnership, Central Asia and Caucasus, 2009.

the water supply problem by 2050.¹³ The Government is currently implementing an “Ak Bulak” programme on expanding water supply networks; however, these efforts have not yet eased the situation and public concern.

Quality of available drinking water is also under question. National water quality standards are in place but need to be improved along with monitoring systems. A local community just outside of Astana referred to a case when the national body on water management infused chlorine into the community well. “We have taken a sample of water to an independent company based in Astana for quality check. The level of chlorine in water was several times above the norm,” said community representatives.

The issue of *air pollution* was brought up during Astana, Almaty and Kyzylorda consultations as a contributing factor to poor health, morbidity, and possibly influencing reproduction. The rate of respiratory diseases increased rapidly during recent years. Air pollution is largely a result of emissions from industrial parks and poor quality of fuel used for transport, filling the air with hazardous pollutants. Alatau Mountains were famous for their beauty,” said one of the participants. “There is no such beauty seen today and this is worrying. Mountain peaks no longer have white icing on them, which is also a reason why there is less water in rivers. Air gets polluted also as a consequence of forest fires in Russia. It is impossible to breathe the air as it is filled with smoke at times.”

Concerns were raised over resource extraction in the *Caspian Sea*. Environmental NGOs of Mangistau oblast noted that the state monitoring of the Caspian Sea is not sufficiently effective to prevent contamination of seawater. With intensification of oil and gas extraction there is a risk of oil spills, especially due to extreme weather conditions in aquatoria of the Caspian Sea. This can negatively affect the whole ecosystem and the population because the sea remains the only source of water for local residents. Contingency plans are in place, but need to be revised and strengthened due to intensification of the oil industry. Insurance policies are limited and the population is not protected properly from risks associated with water. It was noted that in the

case of an oil spill in the Caspian equivalent to what happened in the Gulf of Mexico, it is highly unlikely that the situation can be resolved immediately.

Waste and sanitation is an issue for NGOs and academia circles, especially in major cities. Waste landfills affect peoples’ health, poison the environment and sanitation, not to mention aesthetics of neighbourhoods. On the one hand participants are concerned about health and safety, on the other hand, about the image that Kazakhstan portrays to the world. The latter is associated with people’s careless attitude towards the environment. Participants asked that regional and local authorities be held accountable for keeping cities, as well as rural areas, clean. It was suggested that there must be improvement in timely collection of waste and waste recycling.

Climate Change is recognized as a global challenge, implications of which are seen today and expected to increase if no collective action is taken. It must be noted that participants were more outspoken about challenges that affect them directly (like drinking water, air pollution, social services) and perhaps given the global nature of the issue of climate change, this has been brought up in passing. There is, however, a general understanding that climate change contributes to land degradation, adversely affecting agricultural harvest, food security and people’s livelihoods. Potential risks of water scarcity and natural disasters inevitably lead to increased migration, as people leave affected lands in search of better living conditions. Kazakhstan is one of highest CO₂ emitters (14 metric tons of CO₂ per capita in 2009), and it is foreseen that the country needs to take measures to reduce its emissions domestically, as well as promote CO₂ reduction in the international arena.

Overall, participants are concerned about implications of environmental changes on the population’s health, future livelihoods, including potential dislocations of population. Effects of environmental degradation are especially visible during the last few decades and within one generation. There is an understanding that the cost of not taking action can be detrimental. Future policies will therefore need to link environmental issues with broader human development and population issues. Participants have asked for the

13 Strategy “Kazakhstan 2050”, <http://www.akorda.kz>

government to initiate comprehensive assessments on the implications of the environment on people's health in various parts of the country, as well as taking decisive actions in stopping and reversing environmental degradation.

REGIONAL SECURITY

Conflicts around the world were noted as worrying, including instabilities in the Arab region and the spillover effect that such conflicts may have on other parts of the globe. Regional cooperation and security is becoming critically important in order for nations to have guarantees of security. The fact that every state in Central Asia is developing on its own, with varying degrees of progress, keeps the region off balance. Government representatives and civil society agree that it is imperative for Kazakhstan to remain strong, in order to sustain a degree of regional stability and not to allow Central Asia to collapse economically. It was also expressed that greater cooperation is required with neighbouring states to address common challenges, which include environmental issues, labour migration, overall social and economic development, as well as the potential threat from Afghanistan as NATO allies withdraw their troops in 2014. There is a risk that withdrawal of troops from Afghanistan may increase drug trafficking, religious extremism and terrorism. According to recent reports, already today traffickers have access to a well-developed road and rail network to transfer opiates through Kazakhstan to Russia's markets. Increase in general trade flows between Central Asia and Russia, as well as a growing number of TIR trucks (under an international road transport convention) in the region give reasons to suspect that drug trafficking organizations are blending into licit flows by misusing TIR agreements. In addition, the recent customs union agreement between Kazakhstan, Russia and Belarus, will make Kazakhstan the last customs check before the EU borders, which calls for strengthening of border management in the region.¹⁴

Labour migration was also discussed as a matter of regional security. A special consultative meeting dedicated to regional security and migration and represented by various ministries and NGOs emphasized the vulnerable position of

labour migrants in Kazakhstan and the need for better monitoring and targeted assistance. While labour migrants arrive to the country in search of better economic opportunities, trends of migration are also seen as having potential threats to regional security. These include potential inflow of religious associations that are banned in Kazakhstan, as well as mass movements of population following withdrawal of NATO troops from the south of the region, which may impact migration dynamics in Central Asia.

Trends of *internal migration* are also increasing. For example, more people from Shymkent, Karaganda, and Ekibastuz come to Astana in search of work. On the one hand, NGOs say that ignoring the situation of migrants in the labour force and social spectrum may cause unrest and instability. On the other hand, government representatives emphasize that the country needs to help its own citizens first, and that improved living conditions of Kazakhstan's population will have a favourable impact on migrants. The representative from the Ministry of Economy noted that the new strategy "Kazakhstan 2050" foresees developing a plan of action on migration and that NGOs can provide formal recommendations to this plan.

Food security was featured in the discussions on regional and global security. Kazakhstan is the 6th leading producer of wheat in the world. The country also produces barley, oats, corn and rice and supplies the markets of Central Asia and exports beyond. Food security risks are seen in population movements, as more people leave rural areas; climate change implications; absence of insurance for farmers; insufficient investments into the agricultural sector; and lack of qualified human capital in farming. Sustaining a strong agricultural sector in Kazakhstan is hugely important not only to supply the domestic market, but also to balance the supply for the global market.

Access to water is also seen as a matter of regional security, especially given that waters of Central Asia originate in the mountains of Kyrgyzstan. Government representatives, environmental NGOs and academia circles are concerned about the level of cross border cooperation among neighbouring states on division of water – a vitally important source for a country that experiences lack of it for livelihoods and agriculture.

¹⁴ *Opiate Flows through Northern Afghanistan and Central Asia: A Threat Assessment*, May 2012.

There have been a number of attempts for regional cooperation on water issues; however, this remains a contentious dilemma, which keeps Kazakhstan in a vulnerable position.

INFRASTRUCTURE DEVELOPMENT

Infrastructure is identified as a development area for post 2015. Government representatives are eager for the country to build transport connectivity domestically and abroad. This includes transport roads and railways. Kazakhstan is a landlocked, transcontinental country in Central Asia. Its geographical location provides a unique opportunity to develop transport links between China and Europe and establish itself as a primary provider of transportation logistics in the region. Today, there are oblasts that are poorly connected even within the country. This complicates economic growth through domestic and foreign trade for areas with high potential, as well as affects the overall mobility of population. Investments in transport infrastructure can widen access to world markets, tremendously boosting economies of scale and business competitiveness. This in turn may create more jobs for people. The main challenge is in large investments that such openness to markets requires, especially given Kazakhstan's large territory and low population density that makes it rather difficult to justify large investments. In the long-term, however, better transport links will have favourable impact on the cost and mobility of goods and people, and increased trade.

BASIC FACTS

Households with central sewage	53% (2011) 45.6 (2006)
Electricity consumption per capita**	4,728kWh (2010) 3,170kWh (2000)
Energy use per capita, in kg of oil**	4,595 (2010) 2,397 (2000)
Number of deaths from road accidents*	3,424 (2011)
Telephone lines per 100 people	25.8 (2011) 16.3 (2003)
Internet users per 100 people	45.9 (2011) 15.1 (2008)

Source: Statistics Agency of the RoK.

*World Health Rankings, WHO.

** World Bank data

Kazakhstan has the highest energy intensity for its level of development and among countries with similar GDP¹⁵. In 2011 primary energy consumption increased by 2% (+5.7% in 2010). Energy intensity (energy consumption per unit of GDP) declined by 1.1% in 2011 and still remains three times higher than the European Union average.¹⁶ The industrial sector consumes most of the energy. Household heating demand in the country is also high, at a time when heating distribution networks are outdated, often due to external and internal corrosion of distribution pipes. In Kazakhstan, corrosion is intensified by the use of open heating water systems, which suffer from poor water treatment and require continuous refills of fresh water. The energy sector is one of the seven priorities in "Kazakhstan 2030" strategy and is recognized as a global energy security challenge in "Kazakhstan 2050", highlighting the need for renewable energy sources. The main objectives are to attract foreign investment, technology and know-how, and to form long-term stable partnerships with major international companies, with an ultimate aim of establishing an energy efficient infrastructure - a necessity for Kazakhstan's move to green economy.

Academia circles and UN representatives raised concerns over safety of roads in Kazakhstan. WHO data confirms that compared to developed or developing countries with similar GDP, Kazakhstan's roads are far from safe. The number of casualties per million population in Kazakhstan is at least 5 times higher than in developed countries including Japan, Norway, and Germany; and more than 2 times higher than in Armenia, Tajikistan, and Uzbekistan.¹⁷ According to 2011 WHO data, fatalities from road accidents contribute 2.21% to the total number of deaths, placing Kazakhstan number 64 in the world ranking for road traffic accidents.¹⁸ Better road infrastructure will play positively on the number of fatalities. According to the estimates of the Asian Development Bank, by 2040 more than 800 lives could be saved every year with an upgrade of the 13,000

15 *An Infrastructure Roadmap for Kazakhstan*, ADB Report, 2012.

16 *Kazakhstan 2012 Energy Report*, Research and Markets at <http://www.businesswire.com/news>

17 The World Health Organization, http://www.photius.com/rankings/road_traffic_deaths_country_rankings_2009.html

18 World Health Rankings, <http://www.worldlifeexpectancy.com/kazakhstan-road-traffic-accidents>

km of the Asian Highway within Kazakhstan¹⁹.

There are a number of programmes underway to address transport and energy efficiency issues. If Kazakhstan aims to achieve sustainable growth, the country needs to ensure that infrastructure projects bring tangible results in the near future without undermining environmental and natural resources. This link is especially important, as environmental protection has not been clearly defined in “Kazakhstan 2050”, but is a crucial consideration in developing and implementing infrastructure projects. Engagement of the private sector could be instrumental in this area to allow them to deliver services and encourage greater private sector investment into infrastructure development.

GOOD GOVERNANCE

Efficiency and effectiveness of civil service was mentioned as a critical part of good governance. Government representatives and NGOs believe that insufficient capacities are a major problem for inefficiency of civil service at all levels. Notable features include: poor coordination among public institutions both at central and local levels, lack of responsibilities to bring change by developing sound programmes and projects, as well as their weak implementation resulting in inefficient use of government resources. Participants expressed that wages of civil servants remain relatively low and there are no benefit packages to compensate for low wages. Oblasts are facing shortage of personnel in public service; however, attracting strong specialists from outside the region has not been easy in the absence of adequate remuneration. Linkage is made to the concept of trust in public service, which has reportedly degraded substantially over the years. Participants said that it is important to make people trust in public service and this can be done by making public service jobs more rewarding, so that qualified and competent professionals are attracted.

NGOs emphasized that ability to prioritize the needs is essential for effective governance. Government may set many goals and targets, and there is a vision of where the country wants to be. However, questions that are being asked are: is there a detailed roadmap for achieving set tar-

¹⁹ *An Infrastructure Roadmap for Kazakhstan*, ADB Report, 2012.

gets? Are there resources to tackle all the issues? What capacities are needed? Who is accountable for results? It was emphasized that effective governance requires certain skills to perform public sector duties.

Corruption is seen as the root cause of many social and economic imbalances and as a critical challenge for development. This is perhaps one of the most widely discussed topics raised during consultations by various groups, including government representatives, young people, civil society and vulnerable groups. At the political level, corruption is recognized as an issue, and there is a law in place on elimination of corruption at all levels. However, participants are in agreement that corruption is a matter of business as usual in the society that distorts the effectiveness of systems and institutions. It hits strong on investments made by the public sector on various government programmes. A recent EBRD survey on life satisfaction reports a slight increase in reported bribery in police, civil courts, and public health care since 2006.²⁰ Young people also expressed concern over corruption and fear of future involvement in activities that include bribery. While not willingly, they see corruption as part of coexisting in the society. NGO participants emphasized that until corruption is tackled at its roots, it will continuously and considerably slow achievement of desired results.

Civil society participation in policy formulation, implementation and monitoring of government programmes is seen as insufficient by NGO participants. NGOs have asked for greater participation of civil society in consultative and decision-making processes in order to strengthen dialogue with the government, as well as with private sector. There is a strong representation of NGOs currently in Kazakhstan, and they are active in many fields of social and environmental development. Some NGOs that represent vulnerable and marginalized population groups, such as people living with HIV/AIDS, sex workers, drug injectors and former prisoners, feel especially left out from decision-making processes and have to rely on support from or joint work with international organizations. Participants asked for a social dialogue to allow for greater transparency and opportunities for NGOs to contribute with knowledge and expertise, and for the private sector to

²⁰ *Life in Transition: After Crisis*. EBRD Survey, 2012.

engage in social corporate responsibility. The future that Kazakhstan sees for itself, after all, cannot be built by the government alone. The future of green economy and sustainability is one that requires complex interrelationships of various actors and a collective action. Assuming shared responsibilities is a critical part of development in post 2015.

NGOs that participated in national consultations expressed strong willingness to continue such dialogue to help bring about tangible results. These consultations have presented a rare opportunity for different parties to sit at a round table and discuss the challenges of today and tomorrow. This was greatly appreciated, and there was a call for the UN to continue and strengthen such open social dialogue. There was also a great interest from all participants in receiving an outcome document of consultations.

HEALTH AND HEALTH CARE

Health of people and the health care were discussed as two distinct, but interrelated subjects. Participants especially voiced promotion of *health and healthy lifestyles* as a necessary element of society's health status. There are some social indicators that especially stand out for Kazakhstan, such as life expectancy, mortality among men and suicide rates. Looking at the correlation between the economic strength of the country and life expectancy of the population, one can notice a rather low life expectancy in Kazakhstan compared to countries with similar GDP level. Among men in active ages (between 20-60 years old) mortality is much higher than in less developed countries. Suicide rates among adults are also reported to be high in the country. The big task ahead for Kazakhstan is to focus on what is causing ill health and who are the victims.²¹

Participants emphasized a need to promote and educate people on *healthy lifestyle*. One health specialist noted that, "most of ill health in Kazakhstan is a consequence of lack of people's responsibility of caring for their health." There is a need for awareness campaigns, use of media channels to inform population of healthy nutrition and healthy behaviour (free from alcohol and

21 On the global level suggestions are being made for the new agenda to focus on mortality and morbidity, rather than on certain diseases.

tobacco, work-life balance, sports, etc.).

Deliberations were made on introducing healthy lifestyle in the education curriculum, as well on preparing qualified medical professionals who would continuously advocate for and promote healthy lifestyle among the population. It is also suggested that the new global agenda reflects on healthy lifestyle by introducing adequate methodology for measuring the progress.

BASIC FACTS	
Infant mortality (per 1,000 live births)	13.6 (2012) 18.8 (2000)
Maternal mortality (per 100,000 live births)	17.4 (2011) 60.9 (2000)
Under 5 mortality	17.84 (2011) 24.95 (2000)
Antenatal care coverage	89.5% (2011) 96.6% (2000)
Adolescent fertility rate, women of 15-19 (births per 1,000)	29.4 (2011) 32.9 (2000)
HIV infected injecting drug users	3.77 % (2011) 3.4 % (2000)
People with advanced HIV infection having access to antiretroviral treatment	70.3 % (2011) 0 (2000)
HIV infected pregnant women under antiretroviral treatment	93.26% (2011) 37.50% (2000)
TB morbidity (per 100,000)	86.6 (2011) 153.2 (2000)
TB mortality (per 100,000)	8.4 (2011) 26.4 (2000)

Source: Statistics Agency of the RoK.

Kazakhstan gives priority to *health care* and allocates to *health care* the highest proportion of overall public expenditure. There are clearly unmet targets, and the country recognizes the need to speed up the achievement of MDGs 4, 5 and 6. Considerable achievements are noted in reducing maternal mortality: 17.4 per 100,000 women in 2011. Highest mortality rates are observed in Akmola and Mangistau oblasts, 32.2 and 30.9 respectively.²² Efforts in reducing infant mortality desire better results: 13.6 per 1,000 live births in 2012 and under-five mortality is at the level of 15.8 per 1,000 according to 2012 data²³. Child mortality rates also vary considerably

22 Statistics Agency of the RoK, 2012.

23 Statistics Agency of the RoK, 2012.

across oblasts. One can note a direct correlation with poverty rates at the oblast level, indicating a strong link between poverty and poor health outcomes.

The country is still far from achieving *universal access to sexual and reproductive health (RH)*. In accordance with the Multi-indicator Cluster Survey (MICS) 1 out of 9 women face unwanted pregnancies and many of them practice abortions. Largely due to lack of access of young people to family planning and treatment of sexually transmitted infections, the prevalence of infertility among married couples in Kazakhstan comes to 17 percent²⁴. NGOs and health specialists voiced the importance of strengthening RH services and ensuring free universal coverage. This relates to reproductive health of both young women and young men. Lack of these services lead to pregnancy complications, staggering maternal mortality and increase in sexually transmitted infections. While RH was principally discussed in the context of health, it covers a much larger share of social architecture, namely family planning directly related to individual rights and the country's demographics.

In regards to *HIV*, Kazakhstan is currently on a concentrated epidemic stage. In Kazakhstan 20,000 people today live with HIV and the rate of sexual transmission is increasing. In the last 10 years, between 2001 and 2011, new cases of HIV infections increased from 1,175 to 2,006 respectively. While HIV is mainly prevalent among men, the number of women with HIV is increasing. In 2011, of the newly registered HIV infections 40% was among women, and 10% among pregnant women.

Some NGOs expressed concern over limited access to HIV consultations and testing for vulnerable groups, such as ex-prisoners, migrants, refugees, and people without *propiska* (registration), which is worrying for the country with increasing HIV rates. Denial of such services is both affecting people's right to health and may contribute to the HIV epidemic. It was mentioned that there are a number of anonymous HIV testing centres; however, lack of this information among wider population may be limiting access for those who need it the most.

It follows from discussions that while free universal health coverage is *de jure* in place, it is not consistent across health care services and there are instances of out-of-pocket payments. Access is especially seen to be a challenge for some vulnerable groups of population, mainly due to absence of registration. It was also mentioned that young people that leave orphanages also have difficulty accessing health care services.

A recent EBRD survey highlighted the fact that only 54% of the population in Kazakhstan is satisfied with health care services, and the prevalence of unofficial payments in the health system is at 18%.²⁵ A number of participants referred to "long waiting times" in medical clinics. A participant with a disability said she feels "humiliated and looked down upon" when she visits doctors. "Doctors make biased decisions when they see me. On one occasion, I was told I couldn't have a baby because of my condition, which devastated me. A few years later, I am a happy mother and have a happy and a healthy child." There was a strong consensus that medical personnel need to become "patient friendly, learn how to work with people and remember that they are service providers."

In addition to ongoing efforts in achieving MDGs, investments are required to strengthen preventive public health services, primary care services and making it accessible to all layers of the population. Observations showed that state health departments strongly promote investments into specialized services, while health specialists from policlinics, family centres, and donor agencies are concerned about lack of attention to primary health care. Current allocation of the health expenditures in favour of inpatient care is diminishing attention to primary care, at a time when quality primary care could help prevent diseases at early stages, as well as educate the population on basic preventative measures, which is very much needed in Kazakhstan. Stronger primary health care can directly contribute to universal access to quality prevention and treatment. This includes improved uptake of vaccinations, improved family planning and pregnancy outcomes, thus reducing unwanted and teenage pregnancies, educating on family planning, pregnancy, parenthood, healthy lifestyles, and other health related issues. Strengthening of primary

24 UNICEF, *Multi-indicator Cluster Survey*, 2010.

25 EBRD, *Life in Transition: After the Crisis*, 2012. Data is based on 2010 survey.

care, backed up by adequate resources, and establishing a strong link with secondary care will help ensure continuity of care and avoid duplication and inefficiencies in the health system.

A number of health specialists emphasized that *non-communicable diseases*, such as oncological diseases, cardiovascular diseases and diabetes require adequate attention at global and national levels. The main cause of mortality in Kazakhstan is cardiovascular diseases, followed by oncological diseases. The high number of deaths from accidents is noted as alarming, particularly burns and road injuries, especially among small children.

Another discussion area is a universal coverage with *health protection*, as an integral element of social protection. This means that every person (not only citizens) in Kazakhstan needs to have access to a certain level of quality public health services on the individual and community level, adequate access to health services, treatment and care, based on the notion of solidarity and equity, and proportional to the country's ability to expand, with a continuous trend for improvement and coverage.

Discussions have also touched on the *shortage of medical personnel* across the country as well as inadequate quality or obsolete training. Mangistau oblast alone is short of about 700 qualified doctors, according to health officials, and the picture is similar across the country. One reason for shortage of medical staff is the eroded image of the medical profession in the society, with a high demand for commitment and quality and relatively low economic remuneration that often for young people does not justify the investment, i.e., long years of training. This can be seen in the *low wages* that medical workers receive in the public health care system. Another reason is seen in the absence of *social benefits* that would motivate medical professionals to rotate from region to region to satisfy market demand. The current health system does not allocate housing and/or any form of social benefits to attract the best personnel.

LOCAL DEVELOPMENT

Discussions on local development evolved around an increasing need to improve opportunities for the rural population, where 46% of Kazakhstan's population is concentrated. These

include employment opportunities, improved quality of social services and better residential and public infrastructure. Socio-economic disparities observed within regions and also inside the same areas are a predictor and cause of inequalities that can ultimately erode social cohesion and become a cause of social instability.

BASIC FACTS	
	5.3% (2011) urban 2.4% rural 8.8%
People living below minimum subsistence level	31.8% (2000) urban 30% rural 34.2%
	0.5% (2011) urban 0.1% rural 0.9%
People living on income below the cost of food consumption basket (acute poverty)	16.1% (2001) urban 10.7% rural 22.6%
Rural population	46.4% (2011)
Share of agricultural sector in GDP	4.8% (2011) 8.6% (2000)*

Source: Statistics Agency of the RoK.

* World Bank data.

Representatives of civil society are concerned about gaps in rural vs. urban development, with rural areas lagging considerably behind. As such, it was stated that rural development needs to remain a priority for targeted policy action and that stronger focus should be made on creating opportunities and conditions for employment, by increasing opportunities for farmers and developing a favourable social environment, including expansion of cultural spots, promoting craftsmanship, greater opportunities for vocational education, etc. Participants suggested participatory approaches in developing and implementing regional and rural development programmes, complemented by robust accountability systems. It was suggested by NGO participants that, "in absence of visible progress, those responsible need to be punished for negligence and lack of commitment." Yet, this approach might need to be complemented with a process of learning from mistakes and using positive evaluation as a tool for future improvements rather than individual blaming.

In relation to poverty profile, wide differences are seen across oblasts, with Mangistau (10.4%), South Kazakhstan (10.4%) and North Kazakhstan (9.6%) having the highest number of people living on income below the minimum subsistence level in 2011. At the same time, Akmola and South Kazakhstan oblasts have a larger proportion of people living on income below the cost of food basket, 1.2% and 1% respectively.²⁶ This is a good indication of where more attention is required.

Communities in rural settings cited a number of challenges related to infrastructure (roads, heating, streetlights, schools, medical clinics, access to water, etc.), transport links to access public services (hospitals, kindergartens), proximity of public services, absence of recreational facilities and other services that people are not able to enjoy because of geographical disadvantage. The cause is seen in unequal distribution of resources for urban and rural development, as a result of which income poverty is higher in rural areas.

MDGs have shown that analysis of progress at global and national levels needs to be focused beyond averages, as they do not show the gaps in attainments and the discrepancies between urban and rural development. Rural areas continuously and substantially lag behind. Data needs to be disaggregated by vulnerable groups in order to reveal who suffers the most and where most support is needed.

POPULATION DYNAMICS

Consultations show that Kazakhstan is facing a few demographic challenges, which may become even more pressing in the years to come. These include trends in natural population growth, internal and external migration, urbanization, and population aging. While there are also trends in emigration (outward migration), this was not discussed in length during consultations.

Ranking 9th in the world for the size of its territory, Kazakhstan has one of the lowest densities of population worldwide. The country has experienced decrease of the population during the 1990s, and this trend was reversed since the middle of the first decade of the third millennium. For the last 5 years the *natural growth of the*

population stabilized at around 11-12 per 1,000 annually due to the increased birth rate and decreased death rate. This is a positive achievement for Kazakhstan, however one where growth of population also requires expansion of sustainable and green services, such as health care, education, energy supply, and employment in a way where environment is not compromised by the needs of human livelihoods.

BASIC FACTS	
Total population	16.6mln
Urban population	53.6% (2011) 41.8% (2009)
Rural population	46.4% (2011)
Dominant ethnic groups (2009 census)	Kazakhs: 63.1% Russians: 23.7%
Life expectancy at birth	Male: 64.93 (2011) Female: 73.44 (2011) Male: 60.2 (2000)* Female: 71.1 (2000)*
Population growth rate	1.4% (2011) -0.30% (2000)*
Average household size	3.5 (2011) 3.4 (2000)
Birth rate, crude (per 1000)	22.5 (2011) 14.70 (2000)
Death rate, crude (per 1000)	8.7 (2011) 10.1 (2000)
Population over 65*	7% (2011) 6.8% (2000)

Source: Statistics Agency of the RoK.

* World Bank data.

Labour migration was raised constantly as a critical issue, both by regional or local government representatives and by NGOs. Kazakhstan today is a recipient of an estimated 2 mln. labour migrants mainly working in an informal sector. Migrants come from neighbouring countries due to lack of economic opportunities and as such this causes shifts in Kazakhstan's labour market. Government and some civil society representatives are concerned about external migrants taking up jobs, while they also realize that there are some jobs in the market that nationals are not willing to take.

²⁶ Statistics Agency of the RoK.

Labour migration is also taking place within Kazakhstan, as more people leave rural areas to find employment in bigger cities. There is a concern that external and internal migration puts additional pressure on social structures in urban areas, which requires expansion of services. In addition, movement of people from rural to urban areas may lead to an increase of urban poor, thus creating another vulnerable group in cities requiring more attention from society, including targeted social assistance. This is a worrying factor for NGOs that protect the interests of vulnerable groups. Urbanization rate is estimated at 1.3 % of annual rate between 2010 and 2015²⁷. According to forecasts, Almaty alone may face a population increase of up to 4 mln. by 2040 (now close to 1.5 mln.). Such movements, however, may also have a positive impact on economic development if this additional labour can be effectively utilized.

The greatest challenge is being able to quickly respond to increases in population and plan ahead for sustainable growth of cities. Today this represents a global phenomenon and involves making more affordable homes, increasing energy efficiency and improving water supply networks, improving transport systems, creating employment opportunities, reversing environmental degradation, and continuously reducing CO2 emissions.

While labour migration is a question of population dynamics, it is increasingly an issue of human rights and stability, and there are a number of NGOs in Kazakhstan promoting the rights of migrants. They voiced that from a human rights perspective needs of migrants are not addressed in terms of their access to education, health care, decent housing and decent work. From a demographics perspective, the country is in need of labour and could utilize it in sectors where the state is experiencing a shortage of labour. A comprehensive picture of the labour market, its dynamics and forecasts, could help the state in addressing labour migration issues and maintaining social cohesion and stability.

Population aging – the number of people aged over 65 has surpassed 7%, which is a threshold that defines nations as aging. It is estimated that by 2030 11.5% of Kazakhstan’s pop-

27 CIA World Factbook.

ulation will be older than 65. This may cause labour force imbalances, as well as other economic and social issues. Particularly, additional pressure falls on health care costs, pensions, creating improved living arrangements and addressing other social and emotional needs of elderly. Another important aspect to consider is a rather low life expectancy among men – 64 years according to 2011 data, compared to that of women – 74 years,²⁸ indicating to gender gap in life expectancy. Understanding the causes of such population trends may help systems to better cope and respond to changes in population structures and new emerging needs, including improved environment for socialization and emotional support of elderly.

EMPLOYMENT AND DECENT WORK

Since 2000 unemployment fell from over 10% to below 6%. Youth employment is rather low and the highest unemployment rates are among females aged 25-29.²⁹ Women in the employed population have on average a higher educational level compared to their male colleagues. However, women’s opportunities in work and employment are limited by the segmentation by the country’s labour market along regional and income dimensions.

BASIC FACTS

Unemployment rate	5.3 % (2012) 10.60 % (2000)*
Unemployment rate for men	6.2 % (2011) 12 % (2001)
Unemployment rate for women	4.6% (2011) 8.9% (2001)
Youth unemployment**	6.7% (2012) male: 6.8% female: 8.2%
Labor force**	8.7mln (2012)
Share of youth unemployed to youth population**	3.5% (2008) male: 3.4% female: 3.6%

Sources: Statistics Agency of the RoK.

*World Bank data; ** CIA World Factbook

Concerns were raised over the mismatch between the skillsets and labour market demand.

28 Statistics Agency of the RoK.

29 Kazakhstan – An Overview of Women’s Work, Minimum Wages and Employment, www.wage.indicator.org

This is a shared view among various groups of participants. Employment opportunities are said to be there; however there are not enough of the required skills to fill in jobs in agriculture, manufacturing, construction, etc. According to official sources, there are 470 thousand unemployed in the country at a time when employers face of qualified engineers and workers in various industries.³⁰ Three reasons for this trend are identified: 1) mid-level jobs across sectors are not well paid; 2) such jobs lost their status and image, hence people are not willing to go there; 3) not enough adequate training or education is in place to develop required skills. The skillset that is available in the market does not always meet the market demand and thus slows the development of existing and new industries and businesses. A similar picture is reported with social sector jobs: low wages of medical and education professionals and their low levels of qualifications.

Employment of young people is characteristic of the above. Young graduates are not able to find jobs they want, while a number of businesses are not able to fill in jobs. It was mentioned by a government representative that an effort to conduct a comprehensive assessment of labour market demand was made on several occasions; however such work did not translate into any positive outcome. Also, given Kazakhstan's dynamic growth, it is especially difficult to keep up with the demand for new skillsets.

Access to employment is also a challenge for vulnerable groups, including disabled, internal and external migrants, and people living with HIV. National consultations included a focus group with people living with disabilities, where employment was raised as the number one concern. Regardless of the type of disability, access to employment is reportedly very limited. Employment is difficult for internal migrants who relocate to urban areas in search for better economic opportunities. Absence of *propiska* prevents them from finding formal employment. External migrants are also victims of informal employment and in the absence of work permits they are often exposed to harsh labour conditions to make their living, without appropriate occupational safety and health and any kind of social protection. It

was mentioned that people living with HIV/AIDS also face restrictions to work in formal settings. A consultative meeting on employment and social protection highlighted the unacceptability of any discrimination at the work place, including on the basis of terms of employment, wages, access to preventive medical treatment, stigma and social exclusion. Vulnerable groups are in need of special attention as decent work opportunities can improve the quality of their lives and reduce existing social inequalities.

A large share of the workforce currently is concentrated in employment with low productivity, i.e., in labour-intensive sectors. The number of self-employed, including those employed in subsistence farming, is rather high; so is the informal employment. Shortages in the labour force were forecasted for 2012-2020, and it was estimated that a total of 1.2 mln. of foreign workforce will be needed by 2015 to satisfy demand for labour.³¹

Employment wage levels are of a big concern in many sectors, especially in the public sector. According to consultations that involved the Ministry of Labour, trade unions, employers and ILO, two reasons were identified to explain dissatisfaction with wages: a) low productivity in virtually all sectors of the economy that push employers and entrepreneurs to focus on low wages; b) an increasing demand for highly skilled and well-paid workers, which is outgrowing the supply of labour. Consequently, workers with lower skills are in less demand and are offered lower wages. According to the Confederation of Employers of Kazakhstan, adequate supply of qualified workers and engineers could help reduce existing unemployment and wage gaps between various groups of the population. Participants highlighted the need for Kazakhstan to modernize enterprises and adopt work practices on the principles on sustainability, equality and inclusivity. This includes creating and maintaining a safe work environment and protecting human dignity in the workplace. Development and introduction of an internationally recognized national qualifications system in the country is seen as paramount in order to prepare a qualified work force to fill in the labour market³². The country's medium-term goal

30 From discussions in the consultative meeting on Employment and Social Protection, organized by the Ministry of Labor, 15 February, 2013.

31 Quote of the State Statistics Agency of the Republic of Kazakhstan, 11 November 2008.

32 Recommendations made during tripartite consultative meeting, organized by the Ministry of Labor and Social

of laying foundations for green economy needs to factor in the labour market dynamics, where labour dislocation across sectors can be imminent.

YOUNG PEOPLE

Issues of young people were discussed extensively as seen by adults and as seen by young people. Views of the two groups are presented separately below:

As viewed by adults: over the last years values have considerably changed as well as priorities that young people set for themselves: getting any kind of education, getting a good job, earning more money by any means. The feeling of belonging to a culture and a nation is diminishing among young people. Commercialization of values and materialistic approach to life, their thirst for status, or, on the contrary, negative behaviour of alcoholism, and drug use is negatively impacting the values that characterize the nation. This is connected with the situation that young people face - there are no social structures to engage young people into social activism and community service. No opportunities are in place for young people and children from low-income families to engage in sports.

Consultations in rural areas confirmed that young people and children lack opportunities for social life, there are no after school clubs in rural schools and limited recreation or sport facilities in place to keep young people away from engaging in risky behaviour. Sports is one area where rural communities see a great need for development. The world has witnessed the pride of Kazakhstan's sportsmen and sportswomen in the London Olympics. This pride needs to live within the nation so that the country can carry on the spirit and build a healthy and a strong nation, one that is united. Participants emphasized a need to better support involvement of young people in social life of their schools and communities through sports, culture, arts, and other activities that shape a good citizen.

Internet content has come up as having a negative influence on children's and young people's upbringing and behaviour. There is a worry that unlimited and uncontrolled access may lead to unfavourable consequences, such as increased

violence among youth, suicidal behaviour and low ethics. It is suggested that certain mechanisms be created to control Internet content for young people.

In relation to this, the *role of family* was emphasized as having an important role in upbringing. It was emphasized that children's behaviour and attitude towards life derives from a family, from upbringing that forms physiological, spiritual and social values of the human being. The young generation needs to be brought up by learning what is acceptable and what is not in a modern society, while respecting historical roots and cultural values of the nation. Values and morals need to be embedded in children from small ages: respect to community and the nation, respect to other nations, and growing up as responsible citizens.

In this respect the government is asked to pay more attention to family as a foundation of Kazakhstan's society. Unfortunately, for many reasons, not all families are able to provide appropriate care, teach life skills and adequately deal with emotional needs. Participants see a need in establishing centres that would support families, communities and school teachers with advice on parenthood, psychological and emotional aspects of dealing with children, trainings on life skills and similar things.

Development of young peoples' potential and professionalism is seen as critical, as they are the backbone of tomorrow's state structures. Creating opportunities for young people to get on the ladder of employment is becoming imperative. Graduates with diplomas are having difficulties getting their first jobs. There is a need for government-supported programmes that would help graduates get their first jobs. This may include public and private sector organizations creating internship opportunities for recent graduates on an annual basis through university recruitment events or similar programmes. Such opportunities can be strengthened by a mentoring system to support on-job learning. There are many practices in other countries that can be replicated by making employers more responsible to cities and communities where they operate by means of supporting the young generation, among others.

As viewed by young people: Young people think that their needs are not being adequately

assessed. They feel responsible for their self-development and seek opportunities to exercise their rights in absence of support from society. Being active means being engaged in employment that would help them improve their living conditions. Young people are not willing to be passive recipients of state benefits and feel that they need to share the responsibility.

Young people from low-income households and orphanages also tend to rely on themselves rather than on government and community support. They prefer to live in a fair and just environment with better access to employment opportunities, housing, and quality health care services. Children and young people from low-income households believe that they are responsible for their own happiness. They look for opportunities to resolve financial issues and to support their families. A majority of respondents stated that well-being at home makes them feel happy and safe.

Affordable housing was raised by young people as an important aspect of their well-being. It was noted that young people are not able to access and afford housing through state housing programs, which greatly weakens their confidence about the future. Lack of employment opportunities and high cost of living do not allow young people to be competitive, thus limiting their choices in life. Young people have asked for the state housing programs and the land owning system to be reformed, making them affordable for young people and young professionals.

Providing children and youth with opportunities to be engaged in decision-making processes and voice their opinions are also cited as important aspects of their development. Young people feel that the traditional concept of “adults know better” and “respect for elder” limits their freedom to speak out. This established pattern of obedience, in their view, contributes to immaturity of many young people in making choices and taking responsibility for their actions. Young people are willing to be heard and for their voices to count in decision-making, both in a family setting and in society at large.

EDUCATION

Kazakhstan is a highly literate nation with mandatory and universal coverage in primary

and secondary education. Gender parity is high in both levels. Income differences play a major role in further education after secondary school, though many more young women than men enrol in universities and colleges.

A number of weaknesses in the education system were revealed during consultations, with a strong recommendation to reform the national education system from pre-school to high education, including education in technical colleges and vocational education, so that it is continuous, comprehensive and is in line with the changing labour market. In addition to education standards, recommendations were made to expand access for children of labour migrants, especially seasonal migrants.

BASIC FACTS	
Access to basic education (ages 5-10)	90.9% (2011) 94.8% (2000)
Access to secondary education (ages 7-17)	96.3 % (2011) 97.9 % (2000)
Children entering higher education (age 16-18)	20.3% (2009) 15.6% (2000)

Source: Statistics Agency of the RoK.

Quality of education is voiced as the biggest concern at all levels. It was mentioned that a high turnover of ministerial staff at the national level is blocking an opportunity for an education system to develop. While Kazakhstan maintains high literacy rates and attainments, it was mentioned that its level of development requires new skills and new ways of thinking. The education system needs to nurture young people that are ready to face modern day advances to help Kazakhstan stay competitive in the global arena.

Poor competencies of teaching and administrative personnel largely reflect education attainments. There are not enough qualified education professionals who are competent in delivering education programmes and working with children. It is not only about teachers being able to teach literacy, but also about using interactive meth-

odology to motivate children to express and experiment. Qualified school managers (directors) and school administrators are also reportedly in shortage.

A consultative meeting that involved a number of school teachers and administrators emphasized the need for education professionals to be trained in child safety, child protection and child rights. Participants reported on instances when children require psychological and emotional support and that schools today are not able to provide such support. They are concerned that the national education curriculum is lacking in many aspects that are essential in forming a positive mentality and responsible citizenship among children. As the country moves towards development that is sustainable, it is hoped that the education system will integrate principles of sustainability, tolerance, respect to environment, basics of healthy lifestyle, respect to peers and elderly, among others.

Poor school facilities, especially in rural areas, were described by education specialists and parents. Heating of schools in rural areas remains a problem. Hygiene, including access to safe drinking water and appropriate sewage, require more attention, especially that MDG targets and hygiene for children should be treated as a priority. Some schools also have no facilities for physical education and many have no sports equipment. In rural areas there is no access to stadiums and sports clubs, which is said to be a big limitation for children's and young people's physical development.

In addition, schools are suffering from a lack of extracurricular activities. Children are not able to engage in after-school clubs, as there is no budget allocated into supporting such initiatives. Use of interactive boards is limited in rural areas. The school that was visited for national consultations in a rural area only had three classrooms with interactive boards.

When it comes to *learning achievements*, complaints were raised over the bulkiness of the national curriculum, which puts a lot of pressure on children in relation to material that is expected to be covered. Critical thinking and creativity is not encouraged. Tests are based on fact learning, rather than applied knowledge, logic and reason-

ing. There is no adequate equipment in schools to learn science subjects: biology, chemistry, physics, in order to understand in practice the rules of nature. In the same vein, quality of textbooks and learning materials were mentioned to be of poor quality.

Access to pre-school education was reported to be limited. There are not enough kindergartens in the country. According to UNICEF's MICS for 2010-2011 only 37% of children aged 3-4 attended pre-school, with considerable variation between urban (45.3%) and rural (29.4%).³³ Pre-school education for 5-year olds is also relatively low, with only 41% of children attending pre-school at this age.³⁴ This is despite the fact that the Law on Education (article 23) stipulates mandatory and free pre-school education for 5 and 6-year olds. This situation limits early learning for young children, as well as women's ability to work, impacting their career opportunities.

Education in technical colleges was raised by education specialists and academia circles as not responding to market demand. Technical colleges do not provide practical skills that are required for engineering, construction, architecture and similar professions. They are not well equipped with know-how that is necessary to learn operating machines or tools. Lack of these practical skills further limits job opportunities for graduates of technical colleges – they do not have the required skills to perform technical jobs. As a result, jobs of this nature do not get filled, creating a gap in the labour market. It was mentioned that the curriculum of these colleges needs to be redesigned and backed up by adequate investment in order for these colleges to serve the intended purpose.

Cost of higher education is said to be increasing from year to year. Some NGOs expressed that many households are not able to afford higher education and for those young people who cannot enter a university on a state subsidy, there are no other alternatives but to go to technical colleges, where the quality of education is questionable and limit future employment opportunities.

33 Agency for Statistics and UNICEF, MICS for 2010-2011.

34 National MDG Report for Kazakhstan, 2010.

GENDER

Importance of gender issues remains high for Kazakhstan. Kazakhstan ranks number 31 in the Gender Gap Index of the World Economic Forum in 2012. Rather high scores are attached to women's health and survival, as well as economic participation. However, the country scored lower in education attainments by women and on women's political empowerment, ranking it 66 and 61 respectively.³⁵

Gender parity is high in education and the female labour force participation rate was 66% in 2010³⁶. The country set an additional target to eliminate domestic violence against women, which is still of critical concern. Of all registered crimes in 2011 38% were against women and 4.3% against children.³⁷ Discussions revealed increasing rates of violence against girls. Government's protective policies for women were highly praised, and it was strongly recommended that children are similarly afforded legal protection and that measures are put in place to address violence against children. Participants asked for implementation of such programmes to be closely monitored, promoting behavioural changes and access to adequate services in order to reduce repeated violence.

BASIC FACTS

Share of women in parliament	11.3 % (2000) 13.7 %(2011)
Share of women in political life	8.8% (2000) 9.5% (2011)
Wage gap between women and men	68% (2011) 61.5 %(2000)
Female unemployment rate	6.2 % (2011) 12 % (2001)

Source: Statistics Agency of the RoK.

There are also visible efforts to promote women in decision-making roles. This was set as a target+ for Kazakhstan in 2007, as number of women in civil service decision-making roles

is roughly 10%.³⁸ These are small numbers compared to the overall number of highly educated females in the labour force (4.2 mln. out of 8.5 mln. of economically capable population in 2010). Wage inequality is still present in some occupations and activities, regardless of the fact that Kazakhstan ratified the ILO Convention on Equal Remuneration in 2001.

New initiatives are tailored to promote women entrepreneurs; more women are gradually getting self-employment. Stronger support to women led SMEs through better access to credit, along with other incentives, would positively contribute to women's status in society, indirectly increasing the overall well-being. By using full labour potential and enforcing equal opportunities and equal pay Kazakhstan's growth could in the long run be more inclusive and sustainable.

CULTURE

Culture was discussed in two contexts: 1) protection of cultural heritage; 2) people's behaviour as not being ethically or culturally appropriate to uphold national values. While the first point was raised by NGOs working in the area of culture, the second aspect was raised widely by various groups.

Kazakhstan is said to be losing its cultural heritage. Craftsmanship skills are being rapidly lost. It is believed that this is related to rapid industrial growth in some parts of the country. In the example of Almaty, from 8 archaeological monuments that existed, only one remains today. Last year the president of the country raised concern over the nation's ability to preserve the history, culture and traditions. Kazakhstan recently signed a declaration on cultural heritage, which is an important step for placing culture high on the government agenda; however, stronger political and societal will and attention are required to fulfil declared commitments and search for ways to integrate cultural values into the mainstream.

The second cultural element relates to people's behavioural aspect. Disrespect and arrogance towards each other, littering of one's own neighbourhood and streets are cited to be degrad-

35 Gender Gap Report, World Economic Forum, 2012.

36 World Bank data. <http://data.worldbank.org/indicator>

37 Report from National Consultations on Inequalities in Almaty, 12 February, 2013.

38 From the Statement of Mrs. Madina Jarbussynova, Ambassador at Large of the MFA for the 55th session of the Commission on the Status of Women, Feb 2011.

ing the true cultural values of the nation. It was recognized that changing people's behaviour requires changes in mindsets and mentality, which is a long-term endeavour that requires a holistic inter-sectoral approach. More short-term quick fixes are seen in addressing the quality of some public services, such as public transport and parking facilities, as well as taking stricter measures to maintain order and aesthetics by utilizing various enforcement mechanisms (e.g., anti-littering enforcement fees, illegal parking fees, etc.).

RECOMMENDATIONS FOR THE GLOBAL SUSTAINABLE AGENDA

National consultations have identified 12 thematic areas that dominated discussions. These revolve around current day challenges and the challenges that the population of Kazakhstan may be facing during the next 10 years. Some of the concerns raised are relatively country or region-specific, while some are more global in scope. This section outlines a number of recommendations for the post 2015 global agenda based on the outcomes of national consultations.

VISION FOR THE GLOBAL AGENDA

Various groups expressed that human rights, equality and sustainability should serve as fundamental principles for a new post 2015 global agenda. Participants said that the new agenda should in many ways revive the spirit of the Millennium Declaration, which had a much broader agenda, as well as reinforce Rio+20 outcomes. It is equally important that new sustainable goals are not seen as UN goals; they need to be seen as goals of every member-state and goals of every citizen. Everybody has a role in building a future the nation wants. Realizing shared responsibilities and taking collective action is the only way to move towards development that is sustainable. In this light, the roles of civil society, private sector, employers, trade unions, states and individuals need to be reinforced, as the complexity of new challenges cannot be solved by governments alone.

Improving conditions for the most vulnerable is seen at the centre of the post 2015 sustainable agenda. Lessons from the MDGs show that there is a need to focus on those layers of population that are lagging behind: people living in rural areas and vulnerable groups. Achievements at the global level have little meaning for millions of marginalized people that have not benefited from investments in MDGs. It was suggested that the new agenda look at disaggregated data through a human rights-based approach and to promote the progress of the most vulnerable.

In order to promote sustainability, the global agenda will need to look holistically at development challenges, and create a nexus of social and economic development, and environmental protection. This is an extremely complex task, given

the current state of the environment and human needs to achieve a better living. Consultations in Kazakhstan suggest that the principles of sustainable development are integrated under each goal, so that sustainability is promoted by all sectors at all levels.

UNIVERSALITY OF GLOBAL GOALS

When it comes to universality of global goals, there is a divergence in views. On the one hand a number of participants suggest a universal approach that is applicable to all countries, so that the new agenda can indeed portray a unified global vision for the future. On the other hand, lessons learned from MDGs have shown that not all countries found MDGs, or at least some of them, applicable to their development context. Some government representatives expressed that all countries are at different levels of development and therefore goals cannot be the same for all. The argument is that Kazakhstan is a fast growing economy with a number of social problems and these problems may not be at the same level as those faced in other countries. This is said to be true of other states that have graduated to middle-income country status or are at upper middle-income level. Given this divergence of views, it is recommended that the applicability of global goals for post 2015 to countries with different levels of development be carefully assessed. Recommendations on the structure of the global agenda will provide options for deliberations, and it is hoped that the agenda reflects on new global challenges by reflecting on the development needs of all countries.

TIMEFRAME

Civil society suggests a 15-25 year period as the timeframe of the new agenda. Government representatives recommended a longer-term agenda (mostly referring to long-term national development strategies). On the other hand, a number of UN agencies recommended that the new agenda “not be overly long-term”. The following considerations may be kept in mind in deciding on a timeframe:

First, setting long-term targets may slow the progress as the final target year for achieving goals may seem too far away for urgent action. This is especially so for countries with high turnover in the public sector. The closer the tar-

get year, the more effort will be made in achieving the goals. In addition, the world needs to keep the momentum of Rio+20 outcomes and the current global efforts in formulating the new agenda, so that countries maintain the spirit.

Second, MDGs' 15-year timeframe has proved that the world changes rapidly and the global challenges of today are not the same as they were back in 2000. It is necessary to find opportunities in the relatively short term, not in a very distant future for the world to reflect broadly on the global development landscape, the same way as it is being done today with national consultations.

Third, it should be emphasized that the new global agenda is equivalent to an action plan for countries to take specific actions for achieving targets. It should not be interpreted as a long-term strategy, for which the Rio+20 outcome document is a better contender as it provides a long-term vision on the basis of which an action plan for sustainable development is now being formed.

STRUCTURE

There is a wide consensus that the current content of MDGs needs to remain as a starting point for a new global framework, so that work on unmet targets can continue. However, consultations concluded that goals and targets need to be broadened to reflect current day challenges. Participants expressed that Kazakhstan has moved a step up from addressing basic needs to focusing on additional aspects of well-being, which are undoubtedly directly related to improving the living standards of the population.

The difficulty of proposing a certain structure for the global agenda is finding a common ground that accommodates universality, inclusivity and existing cross-country differences. Universality assumes adopting one single approach for all. Inclusivity assumes widening the coverage so that poverty eradication efforts are directed to the most vulnerable, including people trapped in conflict, post-conflict settings, and hard-to-reach places (especially of concern to NGOs and development agencies protecting the interests of vulnerable groups, as well as participants who believe that inequality is an issue). Whereas, an increasing number of new middle-income countries that succeeded on a number of MDGs strive

to continue their progress under more ambitious targets (especially promoted by government representatives).

Bearing in mind divergence in views, the High-Level Panel³⁹ may consider two options for the structure:

1. Universal sustainable agenda around five main pillars suggested below with fixed targets;
2. Universal *framework* for sustainable development with tailored targets for regions or groups of countries to reflect differences in the level of development, where fragile states or states in post-conflict settings have flexible targets, while the rest can work on achieving fixed targets.

The first option will require countries to tailor the global agenda to the national development context by setting national targets. The second option allows targets to be set for groups of countries under one universal framework. A rather innovative approach was raised by the UN in Kazakhstan where engagement of strong regional organizations in post 2015 can be considered, while maintaining the role of UN as a global custodian.

Regardless of the option for the structure, there is a unanimous agreement among participants of national consultations that sustainable goals need to be organized around the following broad pillars:

1. Inclusive Social Development (health, education, gender, social protection, demographic issues)
2. Equitable Economic Development (employment and decent work, infrastructure, green economy)
3. Good Governance (strengthening of institutions, implementation of international obligations, human rights, and participation of civil society and private sector)
4. Environmental Sustainability (loss of environmental and natural resources, energy efficiency, waste management)

³⁹ 27-member High Level Panel established by the UN SG to advise on the post 2015 global sustainable agenda. The Panel will be reviewing country reports on national consultations.

5. Peace and Security (regional cooperation, security threats)

CONTENT OF THE NEW GLOBAL AGENDA

Pillar 1: Inclusive Social Development

Health - it is suggested that health issues be compressed into one goal with a number of targets that address different health issues. In regard to HIV, a strong recommendation was voiced to ensure free and universal HIV testing, regardless of citizenship or place of registration. Similarly, universal health care needs to be extended to every person residing in the country, regardless of citizenship, in order to combat increasing rates of TB and other diseases. The health goal under the new agenda also needs to include non-communicable diseases (oncological and cardiovascular diseases, diabetes). Special attention needs to be given to identifying causes of morbidity and mortality for prevention and treatment.

The health goal also needs to promote strengthening of universal primary health care as an integral part of the health system, aimed to prevent diseases and/or treat them at early stages. Strong and universal primary health care can considerably contribute to effectiveness of the health care system in general (better social indicators) and reduce government costs in the long-term.

Competencies and accountabilities of medical staff need to be given adequate attention in the new agenda. Delivery of quality health services is to a large extent dependent on specialists that provide such services. There is a notable discontent among the population covered during national consultations over the quality of health care services provided and low competencies of medical professionals. This aspect of the health care system is often overlooked. Rigorous competency checks that are based on international standards are required for various levels of medical professionals. The new agenda needs to highlight the need for well-qualified doctors and nurses and introduce appropriate indicators.

Education: The Education goal needs to include universal secondary education and quality of education in basic and secondary levels. Additional indicators are needed to measure the quality of education, completion rates, learning

achievements, access to pre-school education and access to all levels of education for marginalized groups, such as refugees and migrants. The psychological and emotional state of children remains a concern, and measuring these areas will help to better address the well-being of children. In addition, the goal will benefit from incorporating the principles of sustainable development and healthy lifestyles into education curriculums. Similarly, indicators are required to measure the quality of teaching, such as teacher to student ratio, and indicators that would measure qualifications of teachers.

Another issue that was prominent during consultations is the mismatch between qualifications taught in the education system and the labour market demand. Indicators need to be introduced to measure employability of graduates, disaggregated by gender, age, urban/rural and vulnerable groups.

Gender remains critical given that it addresses deep inequalities between men and women around the world. There is a need to add complementing indicators looking at participation and decision-making by women in political, economic and social life, violence against women, girls and boys, mortality of men and boys, etc. One also needs to bear in mind that a large number of women are out of employment and fulfil functions of housewives and caregivers. It is important that targets/indicators on gender address these women, as it is largely these women that face domestic violence, abuse and are not provided career opportunities. Also, a substantial proportion of women earn their living in the informal sector, and it is suggested that monitoring mechanisms be available to track dynamics of women in the informal sector and policies be developed to attract these women into a formal workforce. Gender policies need to be inclusive to integrate the most marginalized.

Social Protection: All people need to have access to a certain quality of social protection proportional to countries' capacity to expand⁴⁰. Universal social protection is one of the main state policies that can help reduce inequalities and poverty. While Kazakhstan maintains free

⁴⁰ The quality standards are to be determined by the government, taking into account its ability to extend the same quality for all.

universal education and health care, out-of-pocket payments are a norm, especially in the health sector, putting more pressure on low-income households. Ensuring free health care and education services, along with a number of social benefits for the most vulnerable, is a necessary precondition to avoid people being trapped in poverty. These include social protection benefits to low-income households, unemployed, child benefits, people living with disabilities, pensioners and other vulnerable groups. The Social Protection Floor as defined by WHO and ILO needs to be integrated into national policies and post the 2015 agenda. The new agenda needs to call for comprehensive policies to ensure that all people, regardless of their level of income, have free access to basic services in line with a social protection floor and that states take additional protective measures for vulnerable groups through targeted interventions.

Demography: With rapidly increasing population globally, it becomes imperative to keep track of population changes and its implications on development. Over the past 25 years population increased by 2 billion, and is likely to increase by the same amount by 2050. There are many social, economic and environmental implications behind these numbers, which may change demographic structures and the global poverty profile. There is a trend of increasing life expectancy at a global level. Older people are the world's fastest growing population group and, as such, this has implications on health systems, social security and related social investments. Population is increasing in much of the developing world due to high birth rates and this calls for wider access to reproductive health services, along with protection of reproductive rights.

The worrying side of these dynamics is a potential pressure on natural resources and risk of greater carbon emissions that may adversely hit the most vulnerable. Higher demand for water, energy, and arable land may slow down efforts on environmental sustainability. Developing green economies and investing in clean technologies are even more important in post 2015.

In addition, movements of population across borders as a result of conflicts, natural disasters, or limited economic opportunities and political freedoms also contribute to demographic chang-

es.⁴¹ Their protection is often not fulfilled and human rights not respected. The post 2015 agenda needs to reflect on providing opportunities for migrants and refugees and promote their integration in host societies with guaranteed access to basic services, social security and decent work.

Pillar 2: Equitable Economic Development

Employment and Decent Work: Job creation is a global development priority. Poverty, first and foremost, is directly related to employment and income. People's access to employment increases economic growth and, therefore, job creation needs to be in the interest of every state. The new agenda has an opportunity to highlight labour and decent work as engines of economic growth and human development, especially when it is inclusive and makes maximum use of available human resources.

The new agenda needs to call for job creation, increases in productivity and inclusive employment. Particular attention needs to be paid to modernizing enterprises and developing training and retraining schemes for workers and jobseekers. In countries with a large share of rural population employment opportunities are needed in rural areas, with access to decent work for vulnerable groups, including women, the disabled, labour migrants, refugees, and young people. Employers need to be encouraged to provide decent work opportunities to vulnerable groups, to help lift these groups out of poverty. Greater state support is required for strengthening of entrepreneurship and creation of new small and medium size enterprises (SMEs) to create more jobs at local levels. In post 2015 employers need to be aware of national and international labour codes and provide jobs in a non-discriminatory manner, with equal wage pay to men and women, respecting human rights, and providing protection and security at work.

In addition, the new agenda needs to be forward-looking and anticipate shifts in the labour market as countries transition to green economies. According to ILO estimates at least half of

⁴¹ By 2010 estimates, there are over 214 mln. international migrants and close to 50 mln refugees. *Population Dynamics, Thematic Think Piece*. UN System Task Team on Post 2015 UN Development Agenda. UNDESA and UNFPA, 2012.

the global workforce - or 1.5 billion people - could be affected in some way by such transition.⁴² This means that with the move to new green industries, many people will lose jobs in traditional sectors. New jobs will in turn be created in new industries, which means that new skills will be required.

Green Economy: The global state of the environment and growing population pressure on natural resources makes transition to green economies ever more important. Rio+20 reached a new consensus to accelerate transition to an inclusive green economy in the context of sustainable development and poverty reduction. As a result, new initiatives are being designed to promote green economy in a number of countries. Such initiatives need to aim for a three-way impact: 1) promote use of clean technologies and gradual switch to alternative sources of energy; 2) better manage and reduce exploration of natural resources; 3) ensure that the poor and vulnerable are not the last to benefit from greening efforts. Transition to green economies needs to go hand in hand with progress in environmental protection, and not at the expense of fragile ecosystems. In terms of targets, this pillar may include:

- » Transformation of energy intensive production patterns towards green and sustainable production processes (to reduce CO2 emissions and consumption of natural resources)
- » Transfer and use of clean technologies
- » Corporate social responsibility of large corporations and SMEs (to become environmentally and socially responsible)
- » Research and development for green growth (investments in innovation and strategies for green growth)

Kazakhstan is taking steps towards green economy by launching its “Green Bridge” initiative aimed to promote green economies across Europe and Asia Pacific region. Within the frame of the Green Economy Strategy the country will be developing a holistic national green growth plan for all priority sectors, including critical issues for Kazakhstan, such as water resource man-

agement and energy efficiency⁴³. This initiative was put forward during Rio+20 as an example of green growth and it is hoped that it becomes a model on green economy for other countries. At the same time, EXPO 2017 – a global event that will bring all countries together in Kazakhstan - will be devoted to Future Energy. EXPO will showcase the latest technological advances in the energy sector and aims to pave the way for sustainable development solutions. The new agenda needs to promote knowledge sharing across the developed world and emerging economies, and promote innovation in this area.

Food Security was also identified as a global challenge. In the world, where one in eight people worldwide suffer from chronic malnutrition, urgent efforts to addressing existing food security issues are required. Globally, agricultural productivity is declining due to under-investment and low levels of R&D. It is insufficient to meet the world’s needs at a time when population is increasing. Critical imbalances are also seen in consumption patterns and access to land.

Kazakhstan is 9th in the world for the size of its territory and is the leading producer of wheat in the world. It also produces other important crops, such as rice, barley, and sugar beets. Not only does the country sustain its domestic market, it also supplies the entire sub-region and exports globally. Recently, with increasing trends of urbanization, less and less labour is available to sustain farming. Notable reduction is reported in naturally grown vegetables at local levels, and it was mentioned that producers do not comply with food production standards with regard to using fertilizers and chemicals.

On the global scale it is important to look at food security from two angles:

1. Support the agricultural sector, which would help generate employment, diversify crops and encourage trade
2. Improve food distribution channels to benefit those who need it the most and reduce waste of food products

While doing so, one needs to bear in mind climate change implications along with other environmental changes, such as land degradation, which are critical considerations for food securi-

42 Statement of ILO Director-General Guy Ryder. UN News Center: <http://www.un.org/apps/news/story.asp?NewsID=44169#.USsx746PCiV>

43 The strategy is aimed to be developed by August 2013.

ty. Food security at a global level will depend on the collective action on mitigating and adapting to climate change, as well as reversing environmental degradation, and is therefore an important element of the nexus of sustainable environment and human livelihoods. From the productivity angle, particular attention is needed in equipping agricultural sectors with the most optimal technology, adequately assessing varieties of agricultural products, developing weather forecasting systems, and creating effective insurance systems for agricultural producers.

Pillar 3: Environmental Sustainability

Rio+20 strengthened the importance of advancing sustainable development through implementing Rio Conventions and state commitments under the UN Framework Convention on Climate Change, the Convention on Biological Diversity (CBD), and the UN Convention to Combat Desertification (UNCCD). To date, globally there has been insufficient progress on implementing these commitments. The new agenda needs to build on existing efforts and reinforce the importance of environmental protection. In this light, government representatives and environmental NGOs suggest that this pillar addresses:

- » Loss of environmental and natural resources
- » Efficient use of natural resources
- » Waste management and recycling
- » Reduction of carbon emissions

Extraction of oil and gas and other natural resources needs to comply with technical and environmental standards. Green economy may enhance ability of states to manage natural resources sustainably, reducing negative environmental impact and increasing efficiency in energy production and supply.

Such targets need to be supported with solid, measurable and quantifiable indicators that would allow measurement of access to alternative energy sources, carbon footprint, and efficiency as a result of the switch to alternative energy sources.

Unfinished work needs to continue in relation to access to clean drinking water. However, there need to be universal standards on what

defines clean drinking water, so that monitoring is in place in countries to ensure that water supplied corresponds to quality standards. Measurements of access to water need to be clearly defined. Access of a village to one single water pump is different from access of water in every household. Sanitation is still an issue and requires more than setting technical standards. In many contexts sanitation is an issue of mentality and lifestyle and requires an inter-sectoral approach. Very rarely have national consultations in Kazakhstan identified sanitation as an issue; however, when asked, there is a uniform agreement that sanitation needs to be drastically improved.

This goal needs to highlight the need for shared ownership and responsibilities of various parties – government, civil society, private sector and individuals. Targets on environmental sustainability need to be closely linked with social and economic aspects of development, such as health, education, green jobs, food security, and urbanization. Capacity building will be required involving all stakeholders to raise awareness on existing environmental issues and their linkages with different sectors.

Pillar 4: Good Governance

Based on national consultations, there is a need for concerted actions in strengthening governance structures. It was noted that inefficiencies in the public sector slow down development processes. Mechanisms and policies are required to address gaps in existing systems and institutions in order to enable improved and inclusive delivery of services, as well as implementation of international commitments and national development strategies. Furthermore, with strong shifts to sustainable development, it is imperative that state institutions take measures to transition from business as usual to supporting inclusive and sustainable initiatives. Capacity building and/or capacity development need to become an essential component of institution strengthening across all sectors. In addition, it is also seen instrumental to design efficient transparency and accountability mechanisms for governments and development partners in implementing development initiatives through wider engagement of civil society, including involvement of the most disadvantaged groups as agents for change.

The Good Governance pillar under the new agenda needs to address:

- » Effectiveness of public administration and efficiency and quality of public service provision
- » Implementation, monitoring and reporting on international obligations and conventions
- » Respect and protection of human rights, including the rights of refugees, migrants, and stateless people
- » Inclusivity in consultations, design and formulation of government strategies and programmes. Promotion and facilitation of a dialogue bridge among government, civil society and private sector, including empowerment of young people and marginalized groups to be a part of the dialogue.

Pillar 5: Peace and Security

Peace and security is of concern to the population, even in a country like Kazakhstan, which currently is politically and economically a stable state. Regional security is especially a concern, given the unstable situation in the south of Central Asia, as well as uneven development within Central Asia. Recent ethnic clashes in neighbouring states, rise of terrorism, conflicts resulting in an unstable political environment, religious extremism and other types of violence globally leave no country with a guarantee for stability. There are risks that movements in population may affect the fragile status quo of some Central Asian states, bringing more havoc in the future. Therefore, it is suggested that the new global agenda emphasize the need for promoting and maintaining peace and security around the world.

One should also not forget that peace and security is at the heart of the UN mandate and this is the reason why the UN was established in the first place. The new agenda provides an opportunity for the UN to place peace and security at the centre of sustainable agenda. It also provides an opportunity to reach out to millions of people that have been left out of the MDGs: marginalized, refugees, people trapped in conflicts and wars. The humanitarian aspect of the UN's work in this regard should be reflected in new goals set forth by the UN for humanity. Targets under this pillar can address border management issues,

crime and violence, safety, political stability, regional disputes, etc. Efficient enforcement of the UN Security Council resolution on Women, Peace and Security was also suggested within a development programming at the global level⁴⁴.

IMPLEMENTING PARTNERS

The new agenda needs to strongly emphasize the need for developing partnerships involving government, civil society organizations and private sector. Complex challenges require more capacities, ideas, innovation, coordination, and close cooperation. Civil society can be hugely instrumental in implementing development projects at grass-root and local levels, design and lead awareness campaigns, and communicate to the government the loopholes in the society.

Private sector participation was rather limited during national consultations in Kazakhstan. This is perhaps an indicator of the role that the private sector plays in social development. Those who participated have pointed to the fact that "not all issues can be solved by government and the UN, and that there are private tools that can be used to solve those problems". The role of the private sector is especially valuable in developing infrastructure, such as housing, utilities, improving transport links, and many others. They also create jobs, increase competitiveness and innovation. Entrepreneurs called for increased dialogue with the private sector in order to increase awareness and social responsibility.

MONITORING OF GOALS

The methodology of indicators is a challenging area, and there are many difficulties related to definition of indicators and data collection. There are 77 MDG indicators and at the country level not all are synchronized with international methodologies. Often detailed methodological guidelines are not available in languages other than English, which makes it extremely difficult for national statistical offices.

The new agenda needs to include solid quantifiable and disaggregated indicators to allow accurate measurement of progress, supported with methodological guidelines. Some indicators, such

⁴⁴ Security Council Resolution (S/RES/1325) on Women and Peace and Security adapted on 31 October, 2000.

as quality of drinking water and sanitation, need to be well defined and standardized to allow for accurate measurement.

It is important that countries' statistical capacities are kept in mind when proposing indicators and if required the global agenda needs to account for additional work and training to help countries to synchronize methodologies. Data is perhaps the most important element of global agreements, which allows tracking progress and results. At the same time, participants expressed little confidence in data used for national reporting and global comparisons. Mechanisms need to be created for continuous improvements in data collection and capacities of statisticians. This requires additional financial resources both at global and country levels.

Movement from traditional measurements, such as mortality rates, enrolment, attendance, etc. to quality indicators is also suggested. The world is at a phase of development where looking beyond numbers is critical in order to address root causes of social issues. Psychological indicators that look into the emotional state of people, level of happiness, satisfaction with life, especially in relation to vulnerable groups, may help accurately design development interventions. The main problem lies in the complexity of measurement and definitions of such indicators, as happiness may mean different things for different layers of the population.

FINANCING FOR DEVELOPMENT AND AID EFFICIENCY

A new financing framework was proposed at Rio+20 where the UN General Assembly will facilitate inter-governmental process on assessment of financing needs, efficiency of existing mechanisms and financing structures in order to propose options to support sustainable development strategies. The new financing framework needs to prioritize poverty eradication efforts and innovative approaches to sustainable development. Member states and other donors need to be encouraged to channel development funds through agreed on financing mechanisms in order to reduce inefficiencies in aid architecture.

Aid efficiency was emphasized by donor agencies as especially critical for the new agenda as all development partners witness fall in aid and governments are still recovering from the

global financial crisis. The new agenda will require doing more with less. The most critical element of financing is not only in securing aid, but strengthening accountabilities for disbursement and use of aid, including adequate monitoring to ensure that aid reaches beneficiaries in the most efficient way. The contribution of aid to development has been widely questioned among academic circles, and there is little evidence today that suggests the positive effect of aid. Hence, financing for development needs to be reshaped in a way that no aid is wasted in post 2015. Donors should not only be concerned by making a contribution, such contributions should be made in a meaningful way for a specific purpose and identifying an implementing partner that is best placed to deliver the required support. The new global agenda needs to address the effectiveness of aid architecture between now and 2015 so that there is no room for inefficiencies in aid spending.

An international commitment for developed countries to allocate 0.7% of national income needs to be revisited. As of today only 5 countries have met this target, and recently the UK government pledged to allocate 0.7% for ODA aiming to do so starting from 2013. New ways of financing need to be explored, including ways to strengthen south-south cooperation. In addition, as an outcome of the sub-regional conference on post 2015 which took place in Almaty in September 2012, it was also suggested that establishment of a Green Growth Fund to promote green economy be considered.

ACCOUNTABILITY OF THE UN

A more comprehensive clarity is needed on the role of the UN in global poverty reduction and sustainable development. National consultations have at times questioned the role of the UN and its contribution to the global development. It is seen as not fulfilling its aims as set in global goals. The new sustainable agenda needs to spell out the role of the UN, responsibilities of states and other international players, and keep parties accountable for their obligations. Similarly, such accountabilities need to be regularly reinforced and the public adequately informed.

Kazakhstan started the process of post 2015 consultations with a regional conference on Millennium Development Goals and the Post 2015 Development Framework for Central and East Asia, which was held in September of 2012 in Almaty. This was one of a series of regional conferences organized by the ESCAP/ADB/UNDP partnership aiming to kick start consultations on post 2015. The conference was attended by 10 countries of Central and East Asia, and resulted in an outcome document to serve as a contribution to the global post 2015 report.

Following the conference, the UNCT engaged into a dialogue with the office of the Prime Minister of the Republic of Kazakhstan to initiate national consultations on post 2015. The initiative was welcomed and supported by the Government. As a result, a high level Steering Committee was established to guide and oversee the process of national consultations. The high level Steering Committee was co-chaired by the Deputy Prime Minister, Mr. Y. Orynbayev. and the UN Resident Coordinator, Mr. Stephen Tull.

The Steering Committee was comprised of a number of deputy ministers and members of the UNCT. Given a very tight timeframe for consultations it was decided to focus on selected regions of the country that would represent geographical diversity, as well as have a sizable population. As a result four cities were selected in four different regions of the country: Astana - the capital city in the north, Almaty - the most densely populated city in the south and the former capital, Mangistau region - the region rich in natural resources in the west, and Kyzylorda region – the region in the south.

A joint action plan with the Government was agreed on during the first Steering Committee meeting, which outlined the roadmap for national consultations and identified responsible parties to organize town hall meetings. It was also agreed from the onset that the Steering Committee would meet three times during the consultative process in order to monitor progress and provide necessary guidance and support.

To support the coordination and facilitation of national consultations, the UNCT tasked the UN Inter-Agency group to develop an action plan for the consultative process, which would outline joint UN activities in support of national consultations. UN agencies also contributed to national consultations by organizing thematic discussions with their partners and beneficiaries. In addition, an international facilitator was recruited to support the UNCT to facilitate consultations and to draft a final report on national consultations in Kazakhstan for submission to the UNDG.

Types of consultations included:

- » Town Hall Meetings
- » Press Conferences
- » Theme-based meetings
- » Focus Groups
- » Surveys
- » Interviews
- » Student essays and Model UN

The table below shows the list of major events and responsible parties:

#	TOWN HALL MEETINGS	DATE	LEAD
1	Consultation meeting organized by the MFA in Astana	18 January	RC office
2	A town hall meeting at the Akimat of Mangistau oblast	22 January	UNDP
3	Press conference in Almaty	28 January	UNFPA
4	A town hall meeting at the Akimat of Almaty	29 January	UNFPA
5	A town hall meeting at the Akimat in Astana	11 February	RC office
6	A town hall meeting at the Akimat of Kyzylorda	14 February	UNICEF

#	AGENCY LED CONSULTATIONS	DATE	AGENCY
1	Consultations with children and youth in Kazakhstan	Jan-Feb 2013	UNICEF
2	Consultations with communities on health and healthy life style	30 Jan 2013 Astana	WHO
3	Consultations with reps of organizations of PWDs	6 Feb 2013 Astana	UNDP
4	Consultations with rural communities working on environmental issues	7 Feb 2013 Akmola oblast	UNDP
5	Consultations with students of the Nazarbayev University	7 Feb 2013 Astana	RC Office
6	Consultations on “Inequality” with a special focus on inequalities towards vulnerable groups and based on gender	12 Feb 2013 Almaty	UN Women UNICEF UNAIDS
7	National consultations on migration and regional security	13 Feb 2013 Astana	IOM UNO- DC UNHCR OHCHR
8	Tripartite roundtable on Employment, Decent Work and Social Protection	15 Feb 2013 Astana	ILO with MLSP
9	Consultations with CSOs: media, environment, people living with disabilities, private sector	Feb 2013	UNESCO

Consultative meetings were aimed at identifying issues facing the population today and looking 10 years ahead, specifically focusing on local, oblast, national levels, as well as the global vision. Town hall meetings discussions as well as a number of focus group meetings were based on the same set of questions, while a few focus group/agency specific events used questions tailored to the audience.

Questions used during Town Hall Meetings and selected focus group meetings:

1. *What challenges do you see related to regional (oblast level) development?*
2. *In your opinion, what are some of the main challenges that Kazakhstan may face during the next 10 years?*
3. *What sectors do you believe should become priorities for Kazakhstan for post 2015?*
4. *What is your vision for a global sustainable agenda? What critical questions should it include?*

A number of interviews were held with UN senior management and government officials on their vision of the post 2015 sustainable agenda, drawing from lessons learned in achieving MDGs and the country’s progress over the last 12 years. These interviews were focused on positioning of Kazakhstan for the new sustainable agenda given its middle-income country context, as well as recommendations pertaining to the structure of the new global agenda.

Questions used during interviews:

1. *What do you think about MDGs? Do you believe they have helped to bring about progress? What are the notable benefits of the MDG agenda for Kazakhstan?*
2. *In general what can you highlight as strengths and weaknesses of MDGs - what lessons can we take?*
3. *In your opinion, what are the priority areas for Kazakhstan for post 2015? Where should it focus?*
4. *In view of Kazakhstan's priorities - do you feel that there is a stronger focus on economic growth and does in it any way distract attention away from social sector, particularly from addressing inequalities?*
5. *How do you see Kazakhstan positioning itself in the new global agenda as a middle- income country - what could be the main message coming from Kazakhstan?*
6. *What is your vision of the new global agenda in relation to its structure and content? What should it include? Should it resemble MDGs or take a different form?*

On-line surveys, "The Future We Want", were in place in addition to consultative meetings. Surveys were available in Russian and Kazakh and were circulated widely to the general population. UNICEF had an additional on-line survey covering children and young people.

University students were actively engaged in post 2015 discussions. Consultations were held in four major universities: Nazarbayev University and the Eurasian National University in Astana, KIMEP University and Kazakhstan National University in Almaty.

Young people in selected universities had an opportunity to express their views on the future through an essay competition called "The World After 2015 Through the Eyes of Students in Kazakhstan." UN Model events were organized in four academic institutions.

Stakeholder Coverage

The Government of Kazakhstan supported organization of a number of meetings in selected regions of the country. The first meeting was held in Astana, the capital, with representatives of 60 state structures, civil society and academia. In addition, town hall meetings were organized in Astana, Almaty, Aktau, and Kyzylorda cities. The following groups were covered by national consultations:

- » National government bodies
- » Local government bodies
- » NGOs
- » Private sector
- » Academia
- » Young people
- » Local communities (including elderly)
- » Self employed
- » People living with disabilities
- » Labour migrants
- » Women with HIV
- » Victims of violence

In total consultations reached roughly 2,200 people. Approximately 2,000 people were involved in face-to-face consultative events around Kazakhstan. On-line survey on post 2015 generated 284 responses nationwide with respondents representing various groups of society. The survey was circulated among partners, as well as posted on UN agencies' social media pages. UNICEF has undertaken a separate survey targeting children and young people.

Breakdown of participants by events

	EVENT	NUMBER OF PARTICIPANTS	PARTNERS BY TYPE
1	Steering Committee meetings	60	National government authorities and UNCT
2	Consultations in the Ministry of Foreign Affairs	60	National government authorities, NGOs
3	Town Hall meeting in Aktau	50	Oblast level government authorities, heads of sectoral departments, media, and NGOs
4	Town Hall meeting in Almaty	80	Regional and city government authorities, NGOs, young people, research institutes
5	Town Hall meeting in Astana	35	Heads of sectoral departments, Academia
6	Town Hall meeting in Kyzylorda	40	Oblast and local authorities, heads of sectoral departments
7	Press Conference in Almaty	12	Media (print, TV, radio and information agencies)
8	Consultations with children and youth in Kazakhstan	336	Children and young people
9	Consultations with communities on health and healthy life style	35	Local communities (including elderly), school teachers, health workers, academia, young people
10	Consultations with reps of organizations of PWDs	15	People living with disabilities
11	Consultations with rural communities working on environmental issues	40	School teachers, school administrators, NGOs, local communities (parents)
12	Consultations with students of the Nazarbayev University	30	Students
13	Consultations on "Inequality" with a special focus on inequalities towards vulnerable groups and based on gender	75	Government, NGOs, media, young people, women with HIV, victims of violence, labour migrants, international organizations
14	National consultations on migration and regional security	50	Astana (35), Almaty (15)
15	Thematic meetings on migration and development with vulnerable groups	105	7 Migrants' Support Centres
16	Special session on Migrants' Rights in Kazakhstan	35	IOM with Human Rights Commission
17	Consultations with young people in Kyzylorda	50	Young people, youth NGOs
18	Consultations with students of KIMEP University	30	Young people
19	Consultations with students of Kazakhstan National University	40	Young people
20	Miras International School (Almaty)	30	Young people
21	Kazakh-American University (Almaty)	40	Young people
22	Foundation of the First President (Almaty)	40	

23	Association of Young Leaders (Temirtau)	30	Young people
24	Alumni Leaders League (ALL), USG alumni association	100	Young people
25	School of young diplomats, Astana	80	Young people
26	Consultations with organizations representing people living with HIV/AIDS (14 organizations)	70	People living with HIV/AIDS
27	Tripartite roundtable on Employment, Decent Work and Social Protection	138	Video conference with 14 oblasts and cities of Astana, Almaty
28	Consultation of the Right to Information	50	National Government, CSOs: media, environment, people with disabilities
29	Consultation of Sustainable Development	60	Kazakhstan National University, KIMEP, Youth, Turan University, Academia
30	16 days against violence	70	
31	Women living with HIV/AIDS	30	
32	Media networks on migration	55	
33	Consultations with Kazakh ethnic repatriates in East Kazakhstan oblast	60	In the framework of the UN JP in East Kazakhstan Oblast
34	Student essays	50	NazUni, KazNU
35	Consultations with representatives of the primary health system in Shymkent	220	Ministry of Health, MCH Leading Institution and key paediatricians from south regions of the country such as South Kazakhstan, Zhambul, Kyzylorda oblasts.
36	Consultations on climate change and health	42	Representatives of the Ministries of health and environment, NGOs

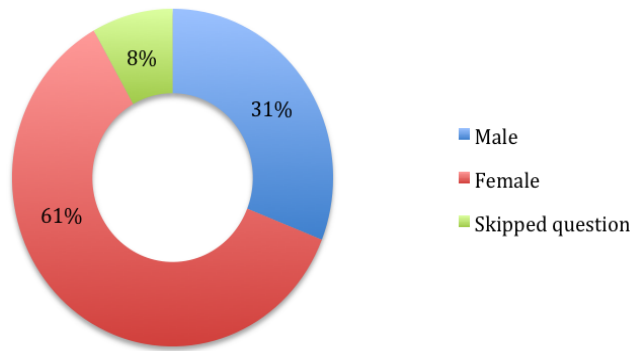
This survey was designed on the basis of the post 2015 global survey “My World” with additional areas characterizing Kazakhstan’s development context. The list of development areas in the survey is not exhaustive; however, it is helpful to rank existing challenges. Respondents were allowed to include additional areas they think are important and that are not included in the list.

Participants were asked to fill out a survey by scoring 25 development areas from a scale of 1 to 5, with 1 being the lowest and 5 the highest priority. In total 600 people responded to the post 2015 survey. 316 of survey respondents participated in various consultative meetings, and the other 284 respondents filled in surveys online. Below is the result of the relative ranking of development areas by priority based on post 2015 survey in Kazakhstan.

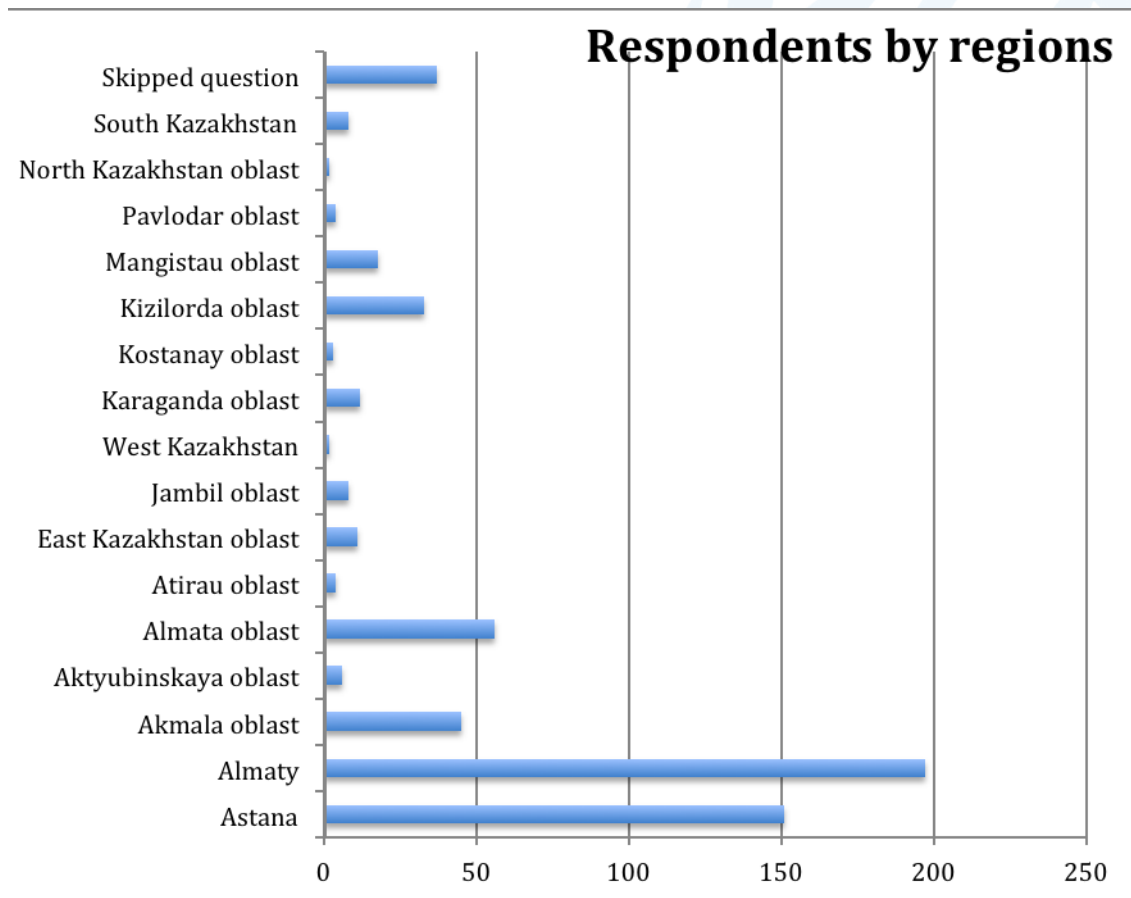
	DEVELOPMENT AREA
1	Protection and promotion of human rights
2	Improved access to quality specialised health care services
3	Improved quality of education
4	Rule of law
5	Environmental protection
6	Continuous access to drinking water
7	Improved social protection
8	Improved quality of jobs (decent work)
9	Access to employment opportunities
10	Reliable supply of energy to households
11	Improved governance efficiency and quality of public services
12	Improved efficiency of government institutions (good governance)
13	Improved access to higher education
14	Increase in wages
15	Access to and quality of preschool education
16	Regional security and cooperation
17	Improved sanitation
18	Reliable supply of electricity
19	Healthy food in educational facilities
20	Improved transport systems and quality of roads
21	Improved quality of residential housing
22	Improved quality of telephone networks and internet
23	Improved quality of private sector services
24	Gender equality in access to jobs and income
25	Gender equality in political and economic life

Survey results are very much in line with priorities identified during consultative processes, and the top 10 list reinforces the findings of this report. One area that has slipped in ranking is gender equality, even though females constitute 61% of respondents.

Participants by gender

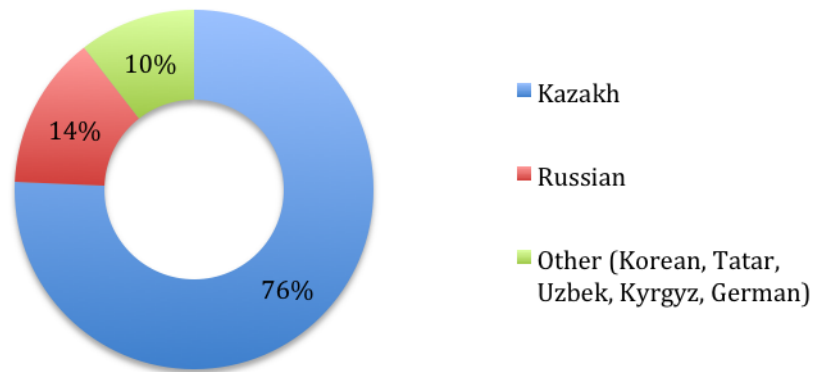
58% of respondents are from two main cities of Kazakhstan: Astana, the capital, and Almaty, business and financial centre. These are also two cities where majority of consultations have taken place. 86% of respondents have higher education and the remaining 13% with secondary education respectively⁴⁵. The graph below shows the geographical coverage of respondents.

⁴⁵ Out of 572 who answered this question. 28 people skipped a question on the level of education. 17% of this total number of respondents are young people that are either current students or have not yet entered universities.

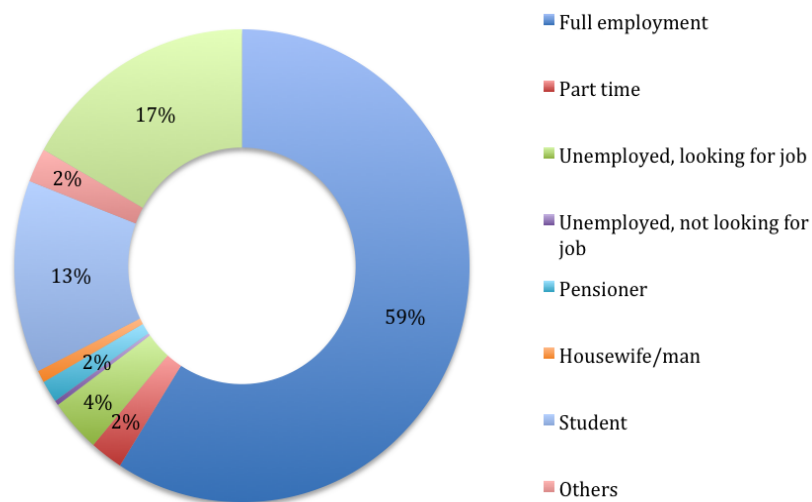
Kazakh nationals represent 76% of respondents, followed by Russians and other nationalities, including Korean, German, Tatar, Uzbek and Kyrgyz.

Participants by nationality

Close to 60% of respondents are employed full time; 17% are unemployed and looking for jobs.

Employment profile

Additional areas of concern to respondents as indicated in the surveys are the following:

Support to vulnerable:

1. Support to single mothers
2. Inclusivity of people living with disabilities into the mainstream
3. Access to employment for people living with disabilities
4. Elimination of domestic violence
5. Housing for young people and those serving in military
6. Improving services for elderly
7. Professional development of youth and their employment, including leisure
8. Absence of educational scholarships for children of Oralman
9. Support to all vulnerable groups

Social services:

1. Equal opportunities for all
2. Housing for all
3. Housing for young medical professionals
4. Creating leisure opportunities for children (clubs, activities)
5. Ethical and moral upbringing of young people
6. Culture and protection of cultural heritage
7. Increasing qualifications of teachers, as well as parents in family upbringing
8. Reproductive health of women
9. Psychological health of the population
10. Increasing population awareness on various types of infections
11. Access to HIV diagnostics and treatment

Governance:

1. Fight against corruption
2. Developing and improving the quality of work with NGOs
3. Expanding cooperation areas with NGOs
4. Speed up implementation of Kazakhstan's national development strategy
5. Access to information
6. Freedom of speech

Public services:

1. Improvement of quality of public transport
2. Strengthen the population's preparedness to earthquakes in Almaty city
3. Improve readiness of the state and public to address emergency situations

Economic development:

1. Development of agricultural sector
2. Development of manufacturing
3. Development of alternative sources of energy
4. Creating of agro-towns
5. Constant price increases on food products

Security:

1. Public safety
2. Juvenile delinquency
3. Protection and crime reduction
4. Creation of a strong army
5. Promotion of inter-ethnic and inter-faith harmony
6. Terrorism issues
7. Regulatory issues of internal and external migration
8. Environmental security in the Caspian region

(SEPARATE ATTACHMENT)

Будущее, которое мы хотим
Национальные консультации в Казахстане
по Программе Развития на период после
2015г.

ВВЕДЕНИЕ

Казахстан был отобран Группой по вопросам развития ООН в качестве одной из 50 стран, для проведения национальных консультаций по повестке глобального устойчивого развития на период после 2015 г. и является одной из 7 стран региона Восточной Европы и СНГ, которые предложат свое глобальное видение. В Казахстане национальные консультации состоялись с октября 2012 г. по март 2013 г. с участием более 2000 человек. Большинство мероприятий прошло в Астане, Актау, Алматы и Кызылорде, при поддержке Правительства Республики Казахстан. Основная цель состояла в том, чтобы провести инклюзивные и плодотворные обсуждения по вопросам развития и согласовать рекомендации для новой глобальной повестки. Всеобщий охват/инклюзивность подчеркивались как основное условие консультаций для получения сбалансированного видения существующих вызовов. Данный отчет является результатом открытого процесса с участием всех заинтересованных сторон, включая государственный сектор, гражданское общество, частный сектор, научные круги, молодежь, местные сообщества и уязвимые группы населения. Идеи и рекомендации, представленные в данном отчете, являются *основными результатами* такого открытого диалога.

Консультации подчеркнули необходимость продолжить работу по достижению ЦРТ, где соответствующие задачи не были выполнены, в том числе задачи в области здравоохранения и экологической устойчивости, а также задачи, определенные в 2007 г. в отношении снижения бедности, образования и гендера. Практически все участники консультаций согласились, что ЦРТ сохраняют свою актуальность, особенно в условиях растущего стремления к преодолению неравенств. Поднятые в ходе обсуждений вызовы нашли отклик у участников, относящихся к разным группам, однако наблюдались различия при определении приоритетности этих вызовов. В целом, в ходе консультаций в четырех городах были выявлены следующие общие вызовы: 1) охрана окружающей

среды; 2) здоровье; 3) мир и безопасность. Другими сферами, которые также активно отмечались, являются: инфраструктура, зеленая экономика, занятость, эффективное управление, территориальное развитие, образование, гендер, культура и вопросы, связанные с благополучием и профессиональной подготовкой молодежи.

Представители государственных органов активно поднимали вопросы инфраструктуры, зеленой экономики и здравоохранения, в то время как НПО и гражданское общество больше волновало состояние окружающей среды, защита уязвимых групп населения и эффективное государственное управление. Разные группы, принявшие участие в консультациях, придают одинаковую значимость вопросам здравоохранения и образования. Вопросы мира и безопасности являются важными для государственных органов и НПО и в меньшей степени являются важными для уязвимых групп населения и местных сообществ. Подобным образом, две последние группы выделяют в качестве приоритета вопросы занятости и территориального развития. Интересно, что в ходе обсуждений большое внимание уделялось молодежи, семье и культурным ценностям, при этом разные группы участников придерживались единого мнения. Во время заседания Руководящего комитета оказалось, что результаты консультаций не стали неожиданностью для Правительства. Напротив, были представлены дополнительные комментарии, которые усилили выводы проведенных консультаций.

В настоящем отчете предложены рекомендации к глобальной повестке развития на период после 2015 г., основанные на результатах консультаций и учитывающие глобальные вызовы в области развития. В Казахстане многие участники консультаций считают, что новая повестка должна включать ЦРТ, которые не были достигнуты, а также дополнительные цели и задачи. Ряд встреч с представителями государственных органов, а также с руководством со стороны ООН помог предварительно составить возможную структуру новой повестки и определить ее содержание с

тем, чтобы она отражала интересы всех стран. По результатам встреч содержание новой повестки следует построить по следующим основным направлениям: 1) инклюзивное социальное развитие; 2) справедливое экономическое развитие; 3) эффективное управление; 4) экологическая устойчивость; 5) мир и безопасность. Эти основные направления охватывают широкий спектр вызовов, которые являются критически важными для устойчивого и справедливого развития и отражают мнения различных заинтересованных сторон.

Уроки, полученные в Казахстане

Казахстан представляет собой уникальный пример развития в регионе Восточной Европы и СНГ. Страна встала на путь стремительного экономического роста и преуспела в период резкого роста благосостояния с 1999 г. Казахстан является страной со средним уровнем доходов с постепенным ростом ВВП на душу населения. Относительно высокие социальные показатели позволили Казахстану сконцентрироваться на экономическом росте. Уровень ВВП в реальном исчислении резко вырос с 2,74% в 1999 г. до 10,7% в 2006 г., в основном за счет роста цен на нефть, металлы и пшеницу на мировых рынках. С 2007 г. наблюдалось замедление темпов роста вследствие мировых финансовых кризисов, и в 2012 г. рост ВВП составил 5,5%. ВВП на душу населения вырос в 8 раз, с 1 500 дол. США в 1998 г. до 12 тыс. дол. США в 2012 г.¹ Богатые нефтегазовые ресурсы Казахстана позволили вывести страну на текущий уровень развития. Несмотря на это, успех был достигнут благодаря умению страны инвестировать доходы, получаемые от использования ресурсов, для дальнейших инвестиций в национальную экономику. Правительство отдает себе отчет в том, что сильная зависимость от природных ресурсов делает экономику уязвимой к внешним влияниям, а, следовательно, признает необходимость диверсификации экономики и вложений в социальный сектор для поднятия уровня жизни. Экономическое и социальное развитие в Казахстане все больше напоминает дорогу с двусторонним движением, когда долгосрочное экономическое развитие должно преуспевать в результате развития человеческого потенциала.

На национальном уровне были достигнуты значительные успехи в реализации Целей развития тысячелетия. Глобальные цели помогли Казахстану сконцентрироваться на ряде важных сфер развития для улучшения благосостояния населения, и опыт Казахстана свидетельствует о том, что при наличии сильной политической воли можно достичь

значительных успехов за короткий срок. Несмотря на то, что задачи в области здравоохранения еще не достигнуты, все же наблюдается заметный прогресс в снижении детской и материнской смертности, а также модернизация заметна во многих других отраслях жизни. На здравоохранение приходится значительная доля государственных расходов. Также, большие инвестиции направлены на развитие человеческого капитала, что является залогом долгосрочного развития в Казахстане. Правительством также признается наличие неравенств среди населения и что «в обществе все еще имеет место некоторый дисбаланс, влияющий на моральное состояние и общественные ожидания людей»². Подобное признание в рамках Стратегии развития страны является важным для того, чтобы направить и реализовывать процессы развития наиболее эффективным образом.

В 2011 г. по индексу человеческого развития Казахстан занял 69 место среди 187 стран, что дало возможность стране войти в группу стран с высоким уровнем человеческого развития.³ В настоящее время 5,3% населения в Казахстане имеет доход ниже прожиточного минимума, при этом 8,8% из них проживает в сельской местности.⁴

Основными причинами бедности являются безработица и низкий уровень доходов, которые особенно сильно сказываются на наиболее уязвимых группах населения: молодежи, сельских жителях и людях с ограниченными возможностями. По официальным данным только 0,5% населения имеет доход, составляющий меньше величины продовольственной корзины⁵. В 2007 г. Казахстан предложил дополнительную задачу по сокращению

² Там же.

³ Глобальный доклад ПРООН о глобальном человеческом развитии, 2012 г.

⁴ Минимальная заработная плата составляет 17 439 тенге (прим. 119 дол.). В 2012 г. средняя заработная плата составляет 98 736 тенге. По состоянию на май 2012 г. минимальный прожиточный уровень составлял 16 119 тенге (прим. 110 дол.). Изменения в законодательстве РК. Группа юридических советников ВМФ, январь 2012 г.

⁵ Агентство РК по статистике, <http://www.stat.kz>

¹ «Казахстан-2050» Национальная стратегия развития, <http://www.akorda.kz> (данные в текущих ценах)

к 2015 г. числа людей, имеющих доход ниже величины прожиточного минимума, в сельской местности. Такие усилия могли бы сопровождаться увеличением величины прожиточного минимума для более позитивных результатов в сфере благосостояния населения. В ходе консультаций часто отмечалась цель Казахстана по вхождению в число 30 самых развитых мира к 2050 г. Несмотря на достаточно впечатляющие показатели экономического роста, участники выражали надежду на то, чтобы такой рост отражался на благосостоянии всего населения, т.е. необходимо повышать уровень минимальной заработной платы для того, чтобы качество жизни соответствовало экономическому потенциалу страны.

Казахстан относит вопросы охраны окружающей среды к числу приоритетных областей. В качестве одного из путей решения экологических вызовов Правительство Казахстана в настоящий момент прокладывает путь к «озеленению» экономики посредством внедрения экологически чистых технологий для повышения энергоэффективности, долгосрочного сокращения расходов и, что более важно, снижения опасных факторов для здоровья населения. Выставка «EXPO 2017», посвященная чистой энергии, призвана дать дополнительный толчок к развитию «зеленой» экономики в Казахстане. Страна уже является производителем и экспортером технологий ветровой и солнечной энергетики. Ожидаются крупные инвестиции в «зеленые» инициативы и можно надеяться, что такие инвестиции послужат на пользу населения в целом.

Казахстан является примером дальновидности, и национальные стратегии отражают степень стремления к развитию. Недавно Президентом страны было обнародовано новое видение развития в рамках стратегии долгосрочного развития страны «Казахстан 2050»⁶. В Стратегии затрагивается ряд направлений, связанных со здоровьем, социальным дисбалансом, профессиональными навыками, эффективностью государства, национальной

и глобальной безопасностью, и поставлены амбициозные задачи перед такими секторами как возобновляемая энергетика. В стратегии также подчеркивается, что «глобальный экономический кризис переходит в социально-политический, и это неизбежно окажет давление на Казахстан и проверит нас на прочность. Поэтому на повестку дня выдвигаются вопросы социальной безопасности и социальной стабильности»⁷.

Сегодня Казахстан гордится своими достижениями и своей ролью на глобальной арене. Страна прилагает усилия, создавая свой портрет достойного гражданина мира и доброжелательного соседа, активно участвуя в международных отношениях. Казахстан занял твердую позицию в отношении продвижения режима нераспространения ядерного оружия, тем самым, внося свой вклад в стабильность и безопасность в мире. Казахстан стал первой страной постсоветского пространства, председательствовавшей в Организации по безопасности и сотрудничеству в Европе (ОБСЕ). Страна с гордостью позиционирует себя как центр диалога мировых религий, регулярно проводя Съезд мировых религий. Результаты Олимпийских игр 2012 г. в Лондоне также стали большим триумфом для Казахстана и демонстрацией его способностей в спорте. В 2012 г. Казахстан занял 51-е место по экономической конкурентоспособности и к 2050 г. планирует войти в тридцатку самых развитых мира, как это отмечается в новой национальной стратегии.⁸

В ходе консультаций международными организациями неоднократно отмечалось открытость Правительства к проблемам в обществе, особенно в течение последних лет – что является позитивным изменением, способствующим развитию в Казахстане. Об этом также свидетельствуют открытые обсуждения во время консультаций, в рамках которых принимали участие представители государственных органов. Это признается в качестве огромного шага вперед в решении социальных вопросов и многие из них отражены в сегодняшних национальных стратегиях развития.

⁷ Там же.

⁸ Там же.

⁶ <http://www.akorda.kz>

Казахстан может также стать хорошим примером сотрудничества с ООН в странах со средним уровнем доходов. На сегодняшний день реализуется несколько проектов, финансируемые совместно ООН и Правительством. Казахстан является уникальным в том смысле, что он имеет ресурсы для решения вопросов развития. Если такое сотрудничество будет расширено для стимулирования совместной работы по ряду направлений и использования экспертных знаний и опыта всей системы ООН, Казахстан может не только стать моделью работы ООН в странах со средним уровнем доходов, но и лучше использовать свой доступ к техническим знаниям и глобальному опыту по решению сложных вызовов на пути к устойчивому развитию.

ПРЕДВАРИТЕЛЬНЫЕ РЕЗУЛЬТАТЫ НАЦИОНАЛЬНЫХ КОНСУЛЬТАЦИЙ

Национальные консультации состоялись с октября 2012 г. по март 2013 г. с участием различных заинтересованных сторон, в том числе государственных органов республиканского и местного уровня, НПО, экспертов, молодежи, ученых, частных предпринимателей, работодателей, профсоюзов и представителей уязвимых групп населения. В ходе открытых и познавательных обсуждений прозвучало много различных критических мнений по ряду вопросов социального благосостояния. Результаты консультаций подтвердили, что вопросы, поднимаемые в Казахстане, выходят далеко за пределы основных потребностей и благосостояния в сельской местности. Благосостояние уязвимых групп населения, безусловно, было признано основной задачей в обеспечении стабильности и процветания. Но в то же время, поднимался ряд проблем, которые требуют усиления государственных институтов и создания новых механизмов, которые позволят устранить существующие пробелы для дальнейшего и всестороннего повышения качества жизни.

Были определены различные группы, требующие больше внимания со стороны общества: люди с ограниченными возможностями, дети и молодежь, в том числе сироты, женщины, люди, живущие с ВИЧ/СПИД, внутренние и внешние мигранты. Эти группы населения находятся в наиболее неблагоприятном положении и являются основными объектами социальной интеграции, защиты прав человека, обеспечения мира и стабильности.

Круг поднимаемых вопросов варьировался от актуальных проблем местного уровня до вопросов региональной безопасности, которые имеют более глобальный масштаб. Ниже представлены основные темы, которые в ходе национальных консультаций были определены как наиболее приоритетные. Результаты этих неформальных обсуждений с широким кругом партнеров внесут вклад в глобальную повестку, а также могут содействовать в разработке новых программ

для эффективного решения важнейших вопросов, с которыми сталкивается общество в Казахстане.

ЭКОЛОГИЧЕСКАЯ УСТОЙЧИВОСТЬ

Экологическая устойчивость является одним из приоритетных вызовов, с которым Казахстан сталкивается сегодня, и его приоритетность сохранится и в будущем. В стране наблюдается достаточно высокий уровень загрязненности, а некоторые регионы страдают от отсутствия или нехватки питьевой воды, загрязнения воздуха, деградации почв, недостаточного управления отходами и ненадлежащего уровня санитарии. Пересыхание Аральского моря (которое высохло на 70%) и русла реки Сырдарья негативно влияет на экосистемы.⁹

На сегодня деградации подвержено около 60% земель, что влечет за собой множество последствий для сельского хозяйства, продовольственной безопасности и, таким образом, качества жизни населения.

ОСНОВНЫЕ ФАКТЫ

Лесной покров	12,4 млн. га (2011 г.) 11,1 млн. га (2000 г.)
---------------	--

Доступ к водопроводу	65,2% (2011 г.) 53,3 (2002 г.)
----------------------	-----------------------------------

CO2 на душу населения*	14,25 тонн (2009 г.) 8,54 тонн (2000 г.)
------------------------	---

Доступ населения к питьевой воде из децентрализованных источников	17,8 % (2011 г.) 19,5% (2002 г.)
---	-------------------------------------

Доступ к питьевой воде из общественных насосов	11,1% (2011 г.) 16,5% (2002 г.)
--	------------------------------------

Доступ к питьевой воде из общественных колодцев	1,9% (2011 г.) 5,4% (2002 г.)
---	----------------------------------

Источники: Агентство РК по статистике.

*Показатели ЦРТ <http://mdgs.un.org>

Согласно результатам консультаций, доступ к питьевой воде является самой

⁹ *Hopes for disappearing Aral Sea*, The Watchers. <http://thewatchers.adorraeli.com>

большой проблемой по всей стране. Проблема является острой для всех групп населения, и особенно в таких областях как Мангистауская, где водопроводная вода непригодна для питья. Также этот вопрос был определен как имеющий первоочередную приоритетность для развития после 2015 г. в рамках национального интернет опроса (см. Приложение 2). Наблюдается недостаток заводов по фильтрации воды, а также устарели многие существующие сети водоснабжения.¹⁰ Кроме того, огромные объемы пресной воды используются в сельском хозяйстве (82% имеющихся объемов пресной воды) - в секторе экономики, который обеспечивает лишь 4,8% ВВП. Значительная часть этой воды расходуется неэффективно вследствие неадекватного управления водными ресурсами. В Стратегии «Казахстан 2050» подчеркивается, что общество должно перестать транжирить воду – одно из самых драгоценных природных богатств. В Стратегии говорится, что «к 2050 году Казахстан должен раз и навсегда решить проблему водообеспеченности».¹¹ В настоящее время Правительством реализуется программа «Ак Булак» по расширению сетей водоснабжения, однако эти усилия пока не позволили полностью решить эту проблему и снизить беспокойство среди населения.

Отдельным вопросом стоит проблема *качества воды*. Домохозяйства в некоторых областях обеспечиваются водой низкого качества, которая непригодна для питья. В республике имеются стандарты качества воды, но их необходимо улучшить, наряду с соответствующими системами мониторинга. Представители сельского населенного пункта, расположенного недалеко от Астаны, упомянули о случае, когда национальный орган по управлению водными ресурсами влил концентрат хлора в общественный колодец. «Мы передали образцы воды в независимую компанию в Астане на проверку качества. Уровень хлора в воде в несколько раз превышал норму», - рассказали представители села.

10 Региональный обзор: Проблемы водоснабжения и санитарии в странах Центральной Азии и Южного Кавказа. Глобальное водное партнерство, Центральная Азия и Кавказ, 2009 г.

11 Стратегия «Казахстан-2050», <http://www.akorda.kz>

Загрязнение воздуха отмечалось во время дискуссий в Астане, Алматы и Кызылорде. Как фактор плохого здоровья, уровня заболеваемости и, возможно, влияющий на демографический фон. Уровень респираторных заболеваний резко возрос за последние годы. Загрязнение воздуха является в значительной степени результатом выбросов промышленными зонами и низкого качества топлива, используемого для транспорта, тем самым, наполняя воздух вредными веществами. «Горы Алатау были когда то известны своей красотой», - сказал один из участников. «Сегодня эту красоту не увидишь, и это тревожит. Горные вершины больше не покрыты белым льдом, что также является причиной того, что в реках стало меньше воды. Воздух загрязняется также вследствие лесных пожаров в России. Невозможно вдохнуть воздух, потому что часто он полон дыма».

Также в ходе консультаций была высказана обеспокоенность относительно интенсификации добычи ресурсов в регионе *Каспийского моря*. Участниками обсуждений отмечалось, что государственный мониторинг Каспийского моря недостаточно эффективен для предотвращения загрязнения воды в море. С ростом добычи нефти и газа возникает риск нефтяных разливов, особенно ввиду неблагоприятных погодных условий в акватории Каспия. Это может негативно отразиться на всей экосистеме и населении, поскольку море остается практически единственным источником воды для местных жителей. Планы на случай возникновения чрезвычайных ситуаций имеются, но подлежат пересмотру и усилению ввиду расширения масштабов нефтяной промышленности. Политика страхования ограничена, а население не защищено от рисков, связанных с водой. Одной из экологических НПО отмечалось, что в случае разлива нефти в Каспийском море, аналогичного по масштабам тому, что произошло в Мексиканском заливе, есть опасения, что ситуацию нельзя будет исправить немедленно.

Отходы и санитария представляют значимую проблему, особенно в крупных

городах. Значительные объемы отходов наносят ущерб здоровью населения, отравляют окружающую среду и ухудшают санитарное состояние, не говоря об эстетическом значении для людей, живущих вблизи. С одной стороны, участники обеспокоены вопросами здоровья и безопасности. С другой, имиджем Казахстана на мировой арене, что связано с небрежным отношением людей к окружающей среде. Участники просили о необходимости повышения ответственности местных органов власти за содержание городов и сел в чистоте и порядке.

Изменение климата признается в качестве проблемы мирового масштаба, последствия которой наблюдаются уже сейчас и будут только расти, если не будут предприняты соответствующие меры. Следует отметить, что участники были более откровенны в отношении проблем, которые затрагивают их непосредственно (например, проблемы питьевой воды, загрязнения воздуха, социальных услуг), в то время как проблема изменения климата (возможно из-за глобального характера темы), была затронута лишь поверхностно. Существует, однако, общее понимание того, что изменение климата способствует деградации почв, что отрицательно сказывается на урожайности, продовольственной безопасности и благосостоянии людей. Потенциальные риски дефицита воды и стихийных бедствий неизбежно приводят к усилению миграции, поскольку люди покидают пострадавшие районы в поисках более благоприятных условий жизни. Казахстан сегодня является одной из стран с высокими показателями выбросов CO₂ (14 метрических тонн CO₂ на душу населения в 2009 г.), и участники обсуждений считают, что стране необходимо предпринять меры по сокращению выбросов внутри страны, а также содействовать сокращению выбросов CO₂ на международном уровне.

В целом, участники обеспокоены воздействием изменения состояния окружающей среды на здоровье населения, уровень жизни, включая возможность вынужденного переселения населения вследствие экологических проблем.

Последствия деградации окружающей среды стали особенно заметны в течение последних нескольких десятилетий. Большинство населения осознает, что бездействие в данном вопросе может оказаться губительным. Поэтому будущая политика должна связывать экологические вопросы с более широкими вопросами народонаселения. Участники просили правительство инициировать комплексную оценку воздействия экологии на здоровье населения в разных частях страны, а также принять решительные меры для того, чтобы остановить и повернуть вспять процессы ухудшения состояния окружающей среды.

Региональная безопасность

Отмечалось, что конфликты в мировом масштабе вызывают беспокойство, включая нестабильность в арабском регионе и побочные эффекты, которые такие конфликты могут вызвать в других частях мира. Региональное сотрудничество и безопасность становятся особенно важными для обеспечения безопасности стран. То, что каждое государство в Центральной Азии развивается самостоятельно, с разными темпами, обуславливает дисбаланс в регионе. Государственные круги и неправительственные организации признают, что для Казахстана важно оставаться сильным для поддержания уровня стабильности и недопущения экономического краха в Центральной Азии. Также отмечалось, что для решения общих вызовов, которые включают экологические проблемы, трудовую миграцию, общее социально-экономическое развитие, а также потенциальную угрозу со стороны Афганистана послы вывода военных сил союзников НАТО в 2014 г., необходимо более тесное сотрудничество с соседними странами. Существует также риск, что вывод войск из Афганистана может привести к росту незаконного оборота наркотиков, религиозного экстремизма и терроризма. По последним данным, уже сегодня торговцы имеют доступ к хорошо развитым дорожным и железнодорожным сетям для передачи опиатов через Казахстан на рынки России. Увеличение общих торговых потоков между странами Центральной Азии и России, а также растущее количество грузовых автомобилей

МДП (в соответствии с Международной конвенцией Международных Дорожных Перевозок) в регионе дают основания подозревать, что организации наркоторговли становятся частью легальных потоков за счет злоупотребления соглашениями МДП. Кроме того, согласно Соглашению о таможенном союзе между Казахстаном, Россией и Беларусью, Казахстан является последним таможенным контролем до пересечения границы с ЕС, и это требует укрепления пограничного контроля в регионе.

Участники обеспокоены масштабами трудовой миграции в Казахстане, и этот вопрос также обсуждался в контексте региональной безопасности. В рамках консультаций состоялась встреча, посвященная региональной безопасности и миграции, где были представлены различные ведомства и НПО. На встрече обсуждалось уязвимое положение трудовых мигрантов в Казахстане и необходимость адресной помощи. Трудовые мигранты в основном приезжают из других государств Центральной Азии, в поисках лучших экономических возможностей. Было отмечено, что одной из существующих угроз является потенциальный приток религиозных ассоциаций, которые запрещены в Казахстане. Тенденция внутренней миграции также увеличивается. Например, все больше людей прибывают в Астану из Шымкента, Караганды, Экибастуза в поисках работы. С одной стороны, НПО говорят о том, что отсутствие у мигрантов доступа к трудоустройству и социальным услугам может привести к недовольствам и потенциальной нестабильности. С другой стороны, представители государственных ведомств подчеркивают, что страна в первую очередь должна оказывать поддержку местному населению и улучшение условий жизни населения Казахстана в целом будет иметь благоприятное воздействие на мигрантов. Представитель министерства экономики отметил, что новая стратегия «Казахстан 2050» предусматривает разработку плана действий в области миграции и что НПО могут предоставить официальные рекомендации для рассмотрения и дальнейшего включения в план действий.

Продовольственная безопасность также затрагивалась в обсуждениях в контексте региональной безопасности. Казахстан занимает 6-е место среди крупнейших производителей пшеницы в мире. В стране также выращивается ячмень, овес, кукуруза и рис; эта продукция поставляется на рынки стран Центральной Азии и экспортируется за пределы региона. Риски продовольственной безопасности рассматриваются в контексте миграции населения, поскольку все больше людей покидают сельскую местность; последствий изменения климата; отсутствия страхования для фермеров; недостаточных инвестиций в сельскохозяйственный сектор, а также отсутствия квалифицированных трудовых ресурсов в сельском хозяйстве. Поддержание сельскохозяйственного сектора в Казахстане является важным не только для обеспечения внутреннего рынка, но и для сохранения равновесия на глобальном рынке.

Считается, что *доступ к водным ресурсам* также является одним из вопросов региональной безопасности, особенно учитывая, что воды Центральной Азии берут свое начало в горах Кыргызстана. Представители государственных органов, экологических НПО и академических кругов обеспокоены уровнем трансграничного сотрудничества между соседними государствами по вопросам раздела воды, являющегося жизненно важным ресурсом для населения и сельского хозяйства страны. Время от времени предпринимаются попытки по усилению регионального сотрудничества в этой сфере, но данный вопрос продолжает оставаться дилеммой регионального развития, ставя Казахстан в уязвимое положение.

РАЗВИТИЕ ИНФРАСТРУКТУРЫ

Развитие инфраструктуры было предложено одним из направлений развития на период после 2015г. Представители региональных и местных органов власти неоднократно поднимали вопрос о развитии инфраструктуры, включая *автомобильные и железные дороги*, для более широкого доступа к внутреннему и мировым рынкам. Казахстан является трансконтинентальной страной, не имеющей выхода к морю, расположенной в Центральной Азии. Его

географическое расположение обеспечивает уникальные возможности для развития транспортных соединений между Китаем и Европой и становления в качестве основного поставщика транспортной логистики в регионе. Сегодня есть области, которые имеют слабые транспортные соединения даже внутри страны. Это затрудняет экономический рост за счет внутренней и внешней торговли в областях с высоким потенциалом, и, кроме того, сказывается на мобильности населения. Инвестиции в транспортную инфраструктуру могут расширить доступ на мировые рынки, что будет способствовать экономии, обуславливаемой ростом масштаба производства, и конкурентоспособности бизнеса. В свою очередь это позволит создавать больше новых рабочих мест. Основным недостатком являются огромные инвестиции, необходимые для такой открытости рынков, особенно с учетом обширной территории Казахстана и низкой плотности населения в стране, что затрудняет обоснование крупных инвестиций. Однако в долгосрочной перспективе улучшение транспортных соединений будет благоприятно влиять на стоимость товаров, мобильность товаров и населения и рост торговли.

ОСНОВНЫЕ ФАКТЫ

Домохозяйства, имеющие центральную канализацию	53% (2011 г.) 45,6% (2006 г.)
Потребление электроэнергии на душу населения**	4 728 кВтч (2010 г.) 3 170 кВтч (2000 г.)
Потребление энергии на душу населения, в кг нефти**	4 595 (2010 г.) 2 397 (2000 г.)
Количество жертв ДТП*	3 424 (2011 г.)
Телефонные линии на 100 чел.	25,8 (2011 г.) 16,3 (2003 г.)

Кол-во Интернет-пользователей на 100 чел.	45,9 (2011 г.) 15,1 (2008 г.)
---	----------------------------------

Источник: Агентство РК по статистике.

*Мировой рейтинг здоровья, ВОЗ.

**Данные Всемирного банка

Казахстан имеет самый высокий уровень удельного энергопотребления для своего уровня развития среди стран с аналогичным уровнем ВВП¹². В 2011 г. потребление энергии от первичных источников выросло всего на 2% (+5,7% в 2010 г.). Энергоемкость (потребление энергии на единицу ВВП) сократилась на 1,1% в 2011 г. и все еще остается на уровне, в три раза превышающем средние показатели по Европейскому Союзу¹³. На долю промышленности приходится наибольшее потребление энергии. Потребность в отоплении жилых домов в стране также высока, при этом теплосети сильно изношены, зачастую вследствие внешней и внутренней коррозии распределительных линий. В Казахстане коррозия усиливается использованием открытых систем водяного отопления, которые страдают от плохой переработки воды и требуют постоянной доливки. Сектор энергетики входит в число семи приоритетных направлений Стратегии «Казахстан-2030», и признан в качестве глобального вызова энергетической безопасности в стратегии «Казахстан-2050», где подчеркивается необходимость развития возобновляемой энергетики. Основные цели заключаются в привлечении иностранных инвестиций, технологий и ноу-хау и формировании долгосрочных партнерств с крупными международными компаниями с конечной целью создания энергоэффективной инфраструктуры, которая необходима для перехода Казахстана к устойчивому развитию.

Академическими кругами и представителями ООН также поднимались вопросы безопасности дорожного движения,

¹² An Infrastructure Roadmap for Kazakhstan, Отчет АБР, 2012 г.

¹³ Отчет об энергетике в Казахстане за 2012 год, Исследование и рынки, <http://www.businesswire.com/news>

где наблюдается большое количество дорожно-транспортных происшествий (ДТП). Согласно данным ВОЗ, по сравнению с развитыми или развивающимися странами с аналогичным уровнем ВВП дороги Казахстана являются далеко небезопасными. Число жертв на миллион человек в Казахстане, как минимум, в 5 раз выше, чем в развитых странах, таких как Япония, Норвегия и Германия; и более чем в 2 раза выше, чем в Армении, Таджикистане и Узбекистане.¹⁴

По данным ВОЗ за 2011 г. смертность в результате ДТП составляет 2,21% от общего количества смертей в стране, в результате чего Казахстан занимает 64-е место в мире по уровню ДТП¹⁵.

Улучшение дорожной инфраструктуры окажет положительное влияние на сокращение числа жертв ДТП. По оценкам Азиатского банка развития модернизация 13 тыс. км автомагистралей на территории Казахстана к 2040 г. поможет сохранить до 800 жизней в год¹⁶.

В Казахстане реализуется несколько программ, направленных на решение вопросов транспорта и энергоэффективности. Если Казахстан нацелен на достижение устойчивого роста, стране необходимо обеспечить получение в ближайшем будущем ощутимых результатов от инфраструктурных проектов, без ущерба экологическим и природным ресурсам. Эта связь является особенно важной, поскольку охрана окружающей среды не определена четким образом в национальных стратегиях, но является критически важным фактором при разработке и реализации инфраструктурных проектов. Необходимо усилить участие частного сектора в этой сфере для того, чтобы предоставить ему возможности для оказания услуг и стимулировать приток частных инвестиций в развитие инфраструктуры.

Эффективность и результативность государственной службы отмечались в качестве важнейшей составляющей государственного управления. Представители НПО, и государственных учреждений неоднократно заявляли, что причиной неэффективности государственной службы является недостаточный потенциал. Наиболее часто отмечаются следующие недостатки: слабая координация деятельности государственных органов, как на республиканском, так и местном уровнях, отсутствие ответственности за достижение результатов путем разработки эффективных программ и проектов, а также их неэффективная реализация, что приводит к неоптимальным расходам государственных ресурсов. Участники были согласны с тем, что уровень заработной платы государственных служащих остается относительно низким и нет социальных пакетов, которые могли бы компенсировать низкий уровень оплаты труда. Области сталкиваются с нехваткой персонала, оказывающего государственные услуги, однако, привлечение сильных специалистов из других регионов дается сложно в отсутствие надлежащей оплаты труда. Участники считают, что это тесно связано с понятием *доверия* к государственной службе, которое значительно снизилось в последние годы. Важно, чтобы люди начали доверять государственной службе, что можно достичь путем повышения оплаты труда и привлечения квалифицированных и компетентных специалистов.

Неправительственные организации подчеркнули, что умение расставлять приоритеты потребностей имеет важное значение для эффективного управления. Казахстан ставит для себя много целей и задач, и есть определенное видение того, чего хочет достичь страна. Однако есть ли детальный план действий для достижения поставленных задач? Есть ли ресурсы для решения всех вопросов? Какой человеческий потенциал необходим для этого? Кто несет ответственность за результаты? Было подчеркнуто, что эффективное управление требует определенных навыков для выполнения функций государственного

14 Всемирная организация здравоохранения, http://www.photius.com/rankings/road_traffic_deaths_country_rankings_2009.html

15 Мировой рейтинг здоровья, <http://www.worldlifeexpectancy.com/kazakhstan-road-traffic-accidents>

16 *An Infrastructure Roadmap for Kazakhstan*, Отчет АБР, 2012 г.

сектора.

Коррупция рассматривается как первопричина многих социальных и экономических диспропорций и как одна из важнейших задач на среднесрочный период. Это, пожалуй, одна из самых широко обсуждаемых тем в ходе консультаций, которая поднималась представителями государственных учреждений, молодыми людьми, гражданским обществом и уязвимыми группами населения. На политическом уровне коррупция признается в качестве проблемного вопроса и принят закон о борьбе с коррупцией на всех уровнях. Тем не менее, коррупция является распространенным явлением в обществе, искажающим эффективность систем и институтов. Она сильно влияет на государственные инвестиции, направляемые на реализацию различных государственных программ. По результатам недавнего опроса по удовлетворенности жизнью, проведенного ЕБРР, наблюдается небольшой рост уровня взяточничества в полиции, гражданских судах и системе государственного здравоохранения по сравнению с 2006 г.¹⁷ Молодые люди также выразили обеспокоенность по поводу коррупции и сказали, что их устрашает вероятность того, что им в будущем придется столкнуться с взяточничеством. Не желая этого, они видят коррупцию как часть сосуществования в обществе. Участники подчеркнули, что пока коррупция не будет искоренена, она будет постоянно и в значительной степени замедлять достижение желаемых результатов.

Недостаточное вовлечение гражданского общества в разработку политики, реализацию и мониторинг государственных программ представляет обеспокоенность для участников со стороны НПО. Они подчеркнули необходимость расширения участия гражданского общества в консультативных процессах и процессах принятия решений в целях усиления диалога с правительством, а также с частным сектором. В настоящее время в Казахстане действует большое количество НПО, которые активно работают во многих сферах социального и

экологического развития. Некоторые НПО, представляющие интересы уязвимых и маргинальных групп населения, таких как люди, живущие с ВИЧ/СПИД, секс-работники, потребители инъекционных наркотиков, бывшие заключенные, считают, что они в особенности исключены из процессов принятия решений и вынуждены полагаться на поддержку или совместную работу с международными организациями. Все чаще частный сектор призывает к тому, чтобы взаимодействовать с обществом и заботиться не только о бизнесе и получении прибыли. Есть предприятия, которые действуют в непосредственной близости от городов и сел, например, в нефтегазовой отрасли, которая является основой экономического роста Казахстана. Общественность призывает такие предприятия стать социально ответственными. Для этого необходимо расширить диалог для включения в него частного сектора, при этом считается необходимым, чтобы правительство стимулировало данный диалог. Для построения такого будущего, которое Казахстан видит для себя недостаточно усилий одного Правительства. Будущее, предполагающее продвижение зеленой экономики и устойчивое развитие, требует участия различных сторон и коллективных действий. Таким образом, принятие общей ответственности является важной частью развития после 2015 г.

НПО, принявшие участие в национальных консультациях, выразили решительную готовность продолжить подобные консультации с тем, чтобы они дали ощутимые результаты. Национальные консультации обеспечили редкую возможность разным кругам населения обсудить текущие и будущие вызовы сидя за одним столом. Такая возможность была высоко оценена, и высказывались призывы к ООН продолжить и усилить такой открытый социальный диалог. Все участники выразили также заинтересованность в получении документа, который будет отражать результаты консультаций.

¹⁷ Жизнь во время экономического перехода: После кризиса. Опрос ЕБРР, 2012 г.

Вопросы здоровья населения и здравоохранения обсуждались как два отдельных, но взаимосвязанных вопроса. В качестве необходимой составляющей состояния здоровья общества участники особым образом подчеркивали необходимость продвижения здоровья и *здорового образа жизни*. Есть некоторые социальные показатели, которые особенно обращают на себя внимание в Казахстане, такие как ожидаемая продолжительность жизни, смертность среди мужчин и уровень самоубийств. Если посмотреть на связь между экономической мощью страны и ожидаемой продолжительностью жизни ее населения, то можно заметить достаточно низкую продолжительность жизни в Казахстане по сравнению с другими странами с аналогичным уровнем ВВП. Среди мужчин в трудоспособном возрасте (в возрасте от 20 до 60 лет) смертность гораздо выше, чем в менее развитых странах. Также было отмечено, что уровень суицида среди взрослого населения тоже является высоким в Казахстане. В связи с этим, большая задача перед Казахстаном это обратить внимание на то, что вызывает плохое состояние здоровья и кто является жертвами¹⁸.

ОСНОВНЫЕ ФАКТЫ

Младенческая смертность (на 1 000 живорождений)	13,6 (2012 г.) 18,8 (2000 г.)
Материнская смертность (на 100 000 живорождений)	17,4 (2011 г.) 60,9 (2000 г.)
Смертность среди детей в возрасте до 5 лет	17,84 (2011 г.) 24,95 (2000 г.)
Охват дородовым наблюдением	89,5% (2011 г.) 96,6% (2000 г.)
Уровень подростковой беременности (девушки в возрасте 15-19 лет)	29,4 (2011 г.) 32,9 (2000 г.)
Потребители инъекционных наркотиков, инфицированные ВИЧ	3,77 (2011 г.) 3,4 (2000 г.)

18 На глобальном уровне ведутся обсуждения о том, что, возможно, новая повестка должна делать акцент на уровень смертности и заболеваемости, а не на определенные заболевания.

Люди с ВИЧ-инфекцией поздней стадии, имеющие доступ к антиретровирусной терапии	70,3 % (2011 г.) 0 (2000 г.)
ВИЧ-инфицированные беременные женщины, получающие антиретровирусную терапию	93,26% (2011 г.) 37,50% (2000 г.)
Уровень заболеваемости туберкулезом (на 100 тыс. чел.)	86,6 (2011 г.) 153,2 (2000 г.)
Уровень смертности от туберкулеза (на 100 тыс. чел.)	8,4 (2011 г.) 26,4 (2000 г.)

Источник: Агентство РК по статистике.

Участники подчеркивали необходимость поощрения и просвещения населения в вопросах *здорового образа жизни*. Один из медицинских работников отметил, что «в большинстве случаев плохое состояние здоровья является следствием отсутствия ответственности людей за свое здоровье». Необходимо проводить информационные кампании, использовать СМИ для информирования населения о здоровом питании и здоровом поведении (отказ от потребления алкоголя и табакокурения, баланс между работой и личной жизнью, спорт и т.д.).

Предложения были внесены по внедрению вопросов здорового образа жизни в учебные программы, а также по подготовке квалифицированных медицинских работников, которые будут непрерывно пропагандировать и формировать здоровый образ жизни среди населения. Также было предложено, чтобы здоровый образ жизни был отражен в глобальной повестке путем внедрения адекватной методологии для измерения прогресса.

Здравоохранению уделяется большое внимание в Казахстане и на этот сектор приходится самая большая доля государственных социальных расходов. Есть невыполненные цели и страна признает необходимость ускорения в достижении ЦРТ 4, 5 и 6. Значительные успехи отмечаются в снижении материнской смертности: 17,4 случаев на 100

тыс. женщин в 2011 г. Самые высокие показатели материнской смертности наблюдаются в Акмолинской и Мангистауской областях: 32,2% и 30,9% соответственно¹⁹. Результаты усилий по снижению младенческой смертности оставляют желать лучшего: 13,6 случаев на 1 000 живорожденных в 2012 г., а уровень смертности среди детей в возрасте до пяти лет по данным за 2012 г. составляет 15,8 случаев на 1 000 детей²⁰. Уровень детской смертности также значительно варьируется в разных областях. Можно заметить положительную корреляцию с уровнем бедности на уровне области, что свидетельствует о прямой зависимости между уровнем бедности и результативностью мероприятий по охране здоровья.

Страна еще далека от выполнения задачи по обеспечению всеобщего доступа к услугам по охране сексуального и репродуктивного здоровья. По результатам обследования по многим показателям с применением гнездовой выборки 1 из 9 женщин сталкивается с нежелательной беременностью и многие из этих женщин делают аборты. Во многом вследствие недостаточного доступа молодежи к услугам планирования семьи и лечения инфекций, передающихся половым путем, уровень бесплодия среди женатых пар в Казахстане составляет 17%²¹. НПО и специалисты в области здравоохранения подчеркнули необходимость совершенствования услуг в области репродуктивного здоровья и обеспечения бесплатного всеобщего охвата. Это относится к репродуктивному здоровью, как женщин, так и мужчин. Недостаточность этих услуг приводит к осложнениям беременности, повышению материнской смертности и росту инфекций, передаваемых половым путем. Несмотря на то, что репродуктивное здоровье обсуждалось в основном в контексте здоровья населения, оно охватывает гораздо большую долю социального сектора, так как вопросы планирования семьи напрямую связаны с правами человека и демографией страны.

Что касается *ВИЧ-инфекции*, то в Казахстане эпидемию ВИЧ удается сдерживать на начальной стадии. Сегодня в Казахстане 20 тыс. человек имеют ВИЧ, и увеличивается скорость передачи инфекции половым путем. За последние 10 лет, с 2001 по 2011 г., число новых случаев ВИЧ-инфекции увеличилось с 1175 до 2006 соответственно. Несмотря на то, что ВИЧ-инфекция в основном распространена среди мужчин, растет число женщин с ВИЧ-инфекцией. В 2011 г. из числа новых зарегистрированных случаев ВИЧ-инфекции 40% приходилось на женщин, в числе которых 10% составляют беременные женщины.

Некоторые НПО выражали обеспокоенность тем, что доступ к консультированию и тестированию на ВИЧ не является всеобщим, и многие уязвимые группы населения, такие как бывшие заключенные, мигранты, беженцы и люди без прописки, имеют ограниченный доступ к таким услугам, что вызывает беспокойство в стране, где растет доля ВИЧ-инфицированных. Ограничение таких услуг влияет на право людей на охрану здоровья и может способствовать росту эпидемии ВИЧ-инфекции. Было упомянуто, что есть ряд центров анонимного тестирования на ВИЧ, однако, отсутствие этой информации среди широких слоев населения может ограничивать доступ тех лиц, кто нуждается в этом больше всего.

По результатам обсуждений можно сказать, что, несмотря на то, что на местах де-юре имеет место бесплатная всеобщая медицинская помощь, такая помощь не везде одинаковая по разным видам медицинских услуг и имеют место случаи неофициальных платежей. Доступ к услугам здравоохранения представляет особую сложность для некоторых уязвимых групп населения, в основном, в связи с отсутствием прописки. Также отмечалось, что бывшие воспитанники детских домов также сталкиваются с трудностями доступа к услугам здравоохранения.

По результатам недавнего опроса, проведенного ЕБРР, только 54% граждан в Казахстане удовлетворены медицинским обслуживанием, а уровень

19 Агентство РК по статистике, 2012 г.

20 Агентство РК по статистике, 2012 г.

21 ЮНИСЕФ, Обследование по многим показателям с применением гнездовой выборки, 2010 г.

неофициальных платежей в системе здравоохранения составляет 18%.²² Многие участники отмечали «длинные очереди» в медицинских учреждениях. Одна женщина с ограниченными возможностями, участвовавшая в обсуждениях, сказала, что когда она приходит к врачам, то чувствует себя «униженной и что к ней относятся свысока». «Когда врачи меня видят, они относятся предвзято. Однажды мне сказали, что я не могу иметь детей из-за своего состояния, что меня очень сильно расстроило. Прошло несколько лет, и сейчас я счастливая мама и у меня счастливый и здоровый ребенок». Многие участники обсуждений считают, что медицинские работники должны «более доброжелательно относиться к пациентам, научиться работать с людьми и помнить о том, что они оказывают услуги».

В дополнение к проводимым мерам по достижению ЦРТ, инвестиции необходимы для укрепления профилактических услуг и первичной медико-санитарной помощи и обеспечения их доступности для всех слоев населения. Наблюдения показали, что представители государственных департаментов здравоохранения решительно поддерживают инвестиции в специализированные услуги, в то время как специалисты, представляющие поликлиники, центры семей и донорские организации обеспокоены отсутствием внимания к первичной медико-санитарной помощи. Текущее распределение расходов в здравоохранении в пользу стационарного лечения отводит внимание от первичной медико-санитарной помощи, в то время как качественная медико-санитарная помощь не только помогает предотвратить заболевания на ранних стадиях, а также выполняет функцию просвещения по основным профилактическим мерам, что весьма необходимо в Казахстане. Она также вносит непосредственный вклад в обеспечение всеобщего доступа к профилактике и лечению. Сюда входит расширение вакцинации, улучшение ситуации в области планирования семьи и результатов беременности, тем самым, снижая

уровень нежелательной и подростковой беременности, обеспечивая обучение по вопросам планирования семьи, беременности, материнства, здорового образа жизни и другим вопросам охраны здоровья. Усиление первичной медико-санитарной помощи, подкрепленное адекватными ресурсами и налаженной связью со специализированной медицинской помощью, поможет обеспечить непрерывность в оказании медико-санитарной помощи и избежать дублирования и неэффективности в системе здравоохранения.

Некоторые участники системы здравоохранения затронули вопрос о *неинфекционных заболеваниях*, таких как онкологические, сердечно-сосудистые заболевания и диабет, которые требуют адекватного внимания на глобальном и национальном уровнях. Основной причиной смертности в Казахстане являются сердечно-сосудистые заболевания, на втором месте - онкологические заболевания. Высокая смертность в результате несчастных случаев также отмечалась в качестве тревожного факта, в частности, в результате ожогов и дорожно-транспортного травматизма, особенно среди детей.

Еще одной важной частью здравоохранения является всеобщий охват услугами здравоохранения в рамках социальной защиты. Это предполагает, что каждый человек (не только граждане Казахстана) должен иметь доступ к определенному уровню качественных услуг здравоохранения на индивидуальном и общественном уровне, адекватный доступ к медицинскому обслуживанию, лечению и уходу, исходя из понятий солидарности и равенства и возможностей страны по оказанию таких услуг с постоянным ориентиром на повышение качества и расширение охвата.

В ходе обсуждений также затрагивался вопрос *недостатка медицинского персонала* в стране, а также низкого качества подготовки кадров. Согласно специалисту в области здравоохранения, только в Мангистауской области дефицит квалифицированных врачей составляет порядка 700 специалистов,

22 ЕБРР, Жизнь во время экономического перехода: После кризиса, 2012. Данные основываются на опросе 2010 г.

и ситуация в целом по стране не сильно отличается. Одной из причин недостатка медицинского персонала является утерянный имидж профессии врача в обществе, для которой требуется высокий уровень приверженности и способностей, а также данная профессия характеризуется относительно низким уровнем оплаты труда, что зачастую, в глазах молодежи, не оправдывает инвестиций, т.е. долгих лет обучения. Такие выводы можно сделать исходя из *низкой заработной платы*, которую медицинские работники получают в государственной системе здравоохранения. Еще одной причиной считается отсутствие мер социального обеспечения, которые могли бы мотивировать медицинских работников к ротации между регионами для удовлетворения спроса. Текущая система здравоохранения не предусматривает обеспечение жильем и/или другие формы социального обеспечения для привлечения наиболее квалифицированного персонала.

РАЗВИТИЕ СЕЛЬСКИХ РЕГИОНОВ

Обсуждения касательно развития сельских местностей затрагивали необходимость улучшения возможностей для сельского населения, которое составляет 46% от общей численности населения республики. Сюда входят возможности трудоустройства, повышение качества социальных услуг и улучшение жилищных условий и объектов жизнеобеспечения населения. Наблюдаемые социально-экономические различия между регионами, а также внутри отдельно взятых регионов, обуславливают неравенства, которые, в конечном итоге, могут подорвать социальную сплоченность и стать причиной социальной нестабильности.

ОСНОВНЫЕ ФАКТЫ

Население, имеющие доходы ниже прожиточного минимума	5,3% (2011 г.)
	город 2,4% село 8,8%
Удельный вес сельского хозяйства в структуре ВВП	31,8% (2000 г.)
	город 30%
	село 34,2%

Население, имеющие доходы ниже стоимости продовольственной корзины (крайняя нищета)	0,5% (2011 г.)
	город 0,1% село 0,9%
Сельское население	16,1% (2001 г.)
	город 10,7% село 22,6%
Удельный вес сельского хозяйства в структуре ВВП	46,4% (2011 г.)
	4,8% (2011 г.) 8,6% (2000 г.)

Источник: Агентство РК по статистике.

*Данные Всемирного банка

Представители НПО особенно озабочены тем, что сельские территории значительно отстают по своему развитию от городов, что говорит о неравном распределении инвестиций. Поэтому подчеркивалась необходимость уделять больше внимания развитию сельских регионов. Таким образом ожидается, что региональные стратегии будут нацелены на создание возможностей и условий для занятости в сельской местности путем улучшения возможностей для фермеров и развитие благоприятной социальной среды, в том числе увеличение количества объектов культуры, развитие ремесленничества, расширение возможностей для профессионального образования и т.д. Обсуждалось также, что программы территориального развития должны разрабатываться в процессе консультаций и участия различных заинтересованных сторон, кроме того, такие программы должны включать в себя системы подотчетности с указанием того, кто и за что несет ответственность. Участниками было предложено, что «при отсутствии видимого прогресса следует наказывать ответственных лиц за халатность и отсутствие приверженности поставленным задачам». Однако этот подход необходимо дополнить определенным процессом для того, чтобы учиться на ошибках и использовать положительную оценку, в качестве инструмента для достижения улучшений, а не просто обвинения отдельных лиц. Были приведены примеры некоторых высокопоставленных правительственных чиновников, которые вкладывают усилия для улучшения возможностей в своих

избирательных округах или в родных селах, где наблюдается более высокий уровень жизни. Участники выразили пожелания, чтобы в дополнение к адекватным государственным инвестициям, дополнительную поддержку оказывали также физические лица или частный сектор.

В отношении картины бедности, большие различия наблюдаются между областями, при этом в 2011 г. наибольшее число лиц, имеющих доходы ниже прожиточного минимума, проживало в Мангистауской (10,4%), Южно-Казахстанской (10,4%) и Северо-Казахстанской (9,6%) областях. В то же время наибольшая доля людей, имеющих доходы ниже стоимости продовольственной корзины, приходится на Акмолинскую и Южно-Казахстанскую области, 1,2% и 1,9% соответственно²³.

Представители местных сообществ приводили ряд примеров, связанных с инфраструктурой в сельских местностях, которая затрудняет каждодневную жизнь жителей. Сюда входят транспортные соединения для получения доступа к государственным услугам (больницы, детские сады), отопление в жилых и общественных помещениях, уличное освещение, состояние школ, больниц, доступ к питьевой воде, а также другие услуги, такие как места для досуга и спорта, которыми люди не могут пользоваться из-за географического расположения. Причина видится в неравном распределении ресурсов на развитие городов и сел, в результате чего бедность по доходам в сельской местности выше.

ЦРТ показали, что анализ прогресса на глобальном и национальном уровнях должен выходить за рамки анализа усредненных данных, поскольку они не показывают неравенств и различий в развитии городов и сел. Сельские районы постоянно и при этом существенно отстают в развитии. Необходимо дезагрегировать данные по уязвимым группам для выявления тех, кто страдает больше всего и нуждается в помощи.

ДЕМОГРАФИЧЕСКИЕ ВЫЗОВЫ

Консультации выявили, что Казахстан сталкивается с несколькими демографическими проблемами, которые могут стать еще более актуальными в ближайшие годы. Сюда входят естественный прирост населения, внутренняя и внешняя миграция, урбанизация и старение населения. Тенденции эмиграции (выездной миграции) также были упомянуты, но не обсуждались в деталях.

ОСНОВНЫЕ ФАКТЫ

Общая численность населения	16,6 млн. чел.
Городское население	53,6% (2011 г.) 41,8% (2009 г.)
Сельское население	46,4% (2011 г.)
Основные этнические группы (перепись 2009 г.)	Казахи: 63,1% Русские: 23,7%
Ожидаемая продолжительность жизни	Мужчины: 64,93 (2011 г.) Женщины: 73,44 (2011 г.) Мужчины: 60,2 (2000 г.) Женщины: 71,1 (2000 г.)
Темп роста численности населения	1,4% (2011 г.) -0,30 (2000 г.)
Средний размер домохозяйства	3,5 (2011 г.) 3,4 (2000 г.)
Общий коэффициент рождаемости, (на 1 000 чел.)	22,5 (2011 г.) 14,70 (2000 г.)
Общий коэффициент смертности (на 1 000 чел.)	8,7 (2011 г.) 10,1 (2000 г.)
Население старше 65 лет	7% (2011 г.) 6,8% (2000 г.)

Источник: Агентство РК по статистике.

*Данные Всемирного банка

23 Агентство РК по статистике.

страны, Казахстан имеет одну из самых низких плотностей населения в мире. В 1990-х гг. в стране наблюдалось сокращение численности населения, и эта тенденция изменилась на противоположную с середины первого десятилетия второго тысячелетия. В течение последних 5 лет *естественный прирост населения* стабилизировался на уровне около 11-12 чел. на 1 000 чел. в год в результате повышения рождаемости и снижения смертности. Это является положительным достижением для Казахстана, однако такой рост численности населения также требует расширения устойчивых и зеленых услуг, таких как здравоохранение, образование, энергетика и занятость с тем, чтобы не подвергать опасности окружающую среду в угоду человеческой жизнедеятельности.

Трудовая миграция неоднократно поднималась в качестве актуального проблемного вопроса региональными и местными органами власти, а также и НПО. По оценкам, в Казахстане на сегодняшний день находятся порядка 2 млн. трудовых мигрантов, работающих в основном в неформальном секторе. Мигранты приезжают из соседних стран вследствие отсутствия у себя на родине экономических возможностей, и это приводит к сдвигам на рынке труда Казахстана. Участники, представляющие государственные учреждения обеспокоены тем, что внешние мигранты занимают рабочие места. В то же время они также понимают, что на рынке труда есть возможности, которые не востребованы гражданами.

Трудовая миграция также происходит внутри Казахстана, поскольку все большее число людей уезжает из сел в поисках работы в крупных городах. Согласно обсуждениям, внутренняя и внешняя миграция обуславливают дополнительную нагрузку на социальные структуры в городах, тем самым требуя расширения услуг для большего числа людей. В то же время переезд людей из села в город может привести к увеличению числа бедных среди городских жителей, создавая, таким образом, еще одну уязвимую группу населения в городах, что требует большего внимания со стороны общества, в

том числе адресной социальной помощи. По оценкам, годовой коэффициент урбанизации в период с 2010 по 2015 г. составлял 1,3%²⁴. Согласно прогнозам, к 2040 г. только в Алматы численность населения может вырасти до 4 млн. чел (текущее население около 1,5 млн. чел.). Такие перемещения, однако, могут также положительно влиять на экономическое развитие, если эффективно использовать дополнительную рабочую силу. Самая сложная задача заключается в том, чтобы быстро реагировать на рост численности и заранее планировать устойчивое развитие городов. Сегодня это представляет собой глобальное явление и предполагает обеспечение доступного жилья, повышение энергоэффективности, модернизацию сетей водоснабжения, улучшение транспортных систем, создание возможностей для трудоустройства, обращение вспять процессов деградации окружающей среды, а также постоянное сокращение выбросов CO₂.

Несмотря на то что, трудовая миграция является вопросом динамики народонаселения, все чаще она становится также вопросом, связанным с правами человека и стабильностью. Очевидно, что ряд НПО активно поддерживают права мигрантов. Они считают, что с точки зрения прав человека, потребности мигрантов не обеспечены в части доступа к образованию, здравоохранению, достойному жилью и труду. С демографической точки зрения, стране необходима рабочая сила и ее можно было бы использовать в тех отраслях, где сейчас государство испытывает нехватку кадров. Комплексная картина рынка труда, его динамика и прогнозы могли бы помочь государству в решении вопросов трудовых мигрантов и поддержании социальной сплоченности и стабильности.

Старение населения – доля населения старше 65 лет превысила 7% от общей численности населения в стране, что является пороговым значением для определения стран со стареющим населением. По оценкам, к 2030 г. 11,5% населения Казахстана будет старше 65 лет. Это может привести к дисбалансу рабочей силы, а также другим экономическим

24 World Factbook, ЦРУ.

и социальным проблемам. В частности, возникает дополнительная нагрузка в связи с расходами на здравоохранение, выплатой пенсий, улучшением условий проживания и обеспечением других социальных и эмоциональных потребностей. Другой важный аспект, который необходимо учитывать – достаточно низкая продолжительность жизни среди мужчин, которая по данным 2011 г. составляет 64 года, по сравнению с продолжительностью жизни у женщин, составляющей 74 года²⁵, что свидетельствует о гендерных различиях в ожидаемой продолжительности жизни. Всестороннее понимание демографических тенденций помогло бы содействовать усовершенствованию систем реагирования на изменения в структуре населения и возникающие потребности, включая условия для общения и эмоциональной поддержки пожилого населения.

Занятость и достойный труд

С 2000 г. уровень безработицы сократился с более чем 10% до 6%. Уровень занятости среди молодежи является относительно низким, самый высокий процент безработных приходится на женщин в возрасте от 25 до 29 лет²⁶. Занятые женщины имеют в среднем более высокий уровень образования по сравнению с мужчинами. Однако возможности для трудоустройства и работы женщин ограничены в результате сегментированности рынка труда в стране по региональным аспектам и доходам.

ОСНОВНЫЕ ФАКТЫ

Уровень безработицы	5,3 % (2012 г.) 10,60 % (2000 г.)
Уровень безработицы среди мужчин	6,2 % (2011 г.) 12 % (2001 г.)
Уровень безработицы среди женщин	4,6% (2011 г.) 8,9% (2001 г.)

²⁵ Агентство РК по статистике.

²⁶ Казахстан - Обзор работы женщин, минимальной заработной платы и занятости, www.wage.indicator.org

Уровень безработицы среди молодежи**	6,7% (2012 г.) Мужчины: 6,8% Женщины: 8,2%
Рабочая сила**	8,7 млн. чел. (2012 г.)
Удельный вес безработной молодежи в общей численности молодежи**	3,5% (2008 г.) Мужчины: 3,4% Женщины: 3,6%

Источники: Агентство РК по статистике

*Данные Всемирного банка; ** World Factbook, ЦРУ

Поднимались вопросы касательно несоответствия навыков спросу на рынке труда, что представляет общее мнение среди различных групп участников. Согласно участникам из государственных органов, возможности для трудоустройства есть, однако существует недостаток необходимых навыков для работы в сельском хозяйстве, производстве, строительстве и т.д. Согласно официальным источникам, численность безработных в Казахстане составляет 470 тыс. человек, при этом работодатели испытывают дефицит квалифицированных инженеров и рабочих в различных отраслях. В ходе обсуждений были определены три основные причины этой тенденции: 1) работа на среднем уровне не является высокооплачиваемой; 2) такая работа потеряла свой прежний статус и привлекательность, поэтому люди не хотят работать по этим специальностям; 3) не хватает обучения и подготовки кадров для формирования необходимых навыков. Навыки, которые имеются на рынке труда, не всегда соответствуют спросу, и это замедляет развитие существующих и новых отраслей и предприятий. Аналогичная картина наблюдается в социальном секторе: низкий уровень оплаты труда специалистов в сфере образования и медицинских работников, а также низкий уровень их квалификации.

Ситуация с занятостью молодежи схожа с тем, что описано выше. Выпускники не могут найти себе работу, которую они хотят, в то время как работодатели не могут заполнить имеющиеся вакансии. Представителем городского Акимата города Алматы

было упомянуто, что не раз проводились всесторонние оценки спроса специалистов на рынке труда. Однако такая работа не показала положительных результатов. Кроме того, учитывая динамичный рост Казахстана, особенно трудно идти в ногу со спросом на новые навыки.

Доступ к занятости также представляет сложность для уязвимых групп населения, в том числе инвалидов, внутренних и внешних мигрантов и людей, живущих с ВИЧ. В ходе национальных консультаций были проведены фокус-группы с людьми с ограниченными возможностями. Вопрос занятости для них самый актуальный. Независимо от типа инвалидности, обсуждалось, что доступ к занятости весьма ограничен. Трудоустройство представляет проблему и для внутренних мигрантов, которые переезжают в город в поисках лучших экономических возможностей. Отсутствие прописки не позволяет им найти работу в формальном секторе. Внешние мигранты также часто являются жертвами неформальной занятости и при отсутствии разрешений на работу они часто вынуждены работать в тяжелых условиях для того, чтобы заработать себе на жизнь, без соответствующей техники безопасности и охраны труда, и какой-либо социальной защиты. Говорилось о том, что люди, живущие с ВИЧ/СПИД, тоже часто сталкиваются с ограничениями для работы в формальных условиях. В ходе консультаций по вопросам занятости и социальной защите, подчеркивалась недопустимость какой-либо дискриминации на рабочем месте, в том числе в части условий найма, заработной платы, доступа к профилактической медицине, стигмы и социальной изоляции. Уязвимые группы нуждаются в особом внимании, поскольку возможности для их трудоустройства могут помочь повысить качество их жизни и снизить существующие социальные неравенства.

В настоящее время значительная часть рабочей силы сконцентрирована в секторе низко продуктивной занятости, т.е. в трудоемких отраслях. Число самозанятых, в том числе занятых в сельскохозяйственном производстве для собственных нужд, является достаточно большим, равно как

и число занятых неформально. Согласно оценкам дефицита рабочей силы на период с 2012 по 2020 гг., прогнозируется, что к 2015 г. потребуется порядка 1,2 млн. иностранных специалистов для удовлетворения спроса на рабочую силу²⁷.

Уровень заработной платы вызывает большую обеспокоенность во многих отраслях, в особенности в государственном секторе. Согласно консультациям, где были привлечены Министерство труда и социальной защиты, профсоюзы, работодатели и МОТ, были приведены две причины для объяснения неудовлетворенности уровнем оплаты труда: а) низкая продуктивность практически во всех отраслях экономики, что заставляет работодателей и предпринимателей платить низкую заработную плату; б) существующий спрос на высококвалифицированных и высокооплачиваемых специалистов, и такой спрос превышает предложение труда. В результате этого работники с более низкой квалификацией пользуются меньшим спросом и им предлагают более низкую заработную плату. По мнению Конфедерации работодателей Республики Казахстан, наличие достаточного числа квалифицированных рабочих и инженеров помогло бы снижению текущего уровня безработицы, повышению производительности и сокращению разрыва в оплате труда между различными группами населения. Участники подчеркнули необходимость для Казахстана модернизировать предприятия и методы работы исходя из принципов устойчивости, равенства и инклюзивности. Это включает создание и поддержание безопасных условий труда и защиту достоинства человека на рабочем месте. Разработка и внедрение международно-признанной национальной системы квалификаций имеет первостепенное значение для подготовки высококвалифицированной рабочей силы, которая пополнит рынок труда²⁸. Среднесрочная цель страны по

27 Цитата Агентства РК по статистике, 11 ноября 2008 г.

28 Рекомендации по результатам трехстороннего консультативного совещания по повестке развития после 2015 г., организованного Министерством труда и

обеспечению основ для зеленой экономики должна учитывать динамику рынка труда, где может быть неизбежной необходимостью перераспределения рабочей силы между отраслями.

Молодежь и подрастающее поколение

Вопросы молодежи широко обсуждались с точки зрения взрослых и с точки зрения самой молодежи. Ниже отдельно представлены мнения двух групп:

Точка зрения взрослых: за последние годы ценности сильно изменились, равно как и приоритеты, которые молодежь ставит для себя: получить какое-либо образование, получить хорошую работу, зарабатывать больше денег любым способом. Среди молодежи уменьшается чувство принадлежности к культуре и нации. Коммерциализация ценностей и материалистический подход к жизни, желание иметь статус, или, наоборот, негативное поведение, проявляющееся в алкоголизме, употреблении наркотиков, отрицательно сказываются на ценностях, которые характеризуют нацию. Это связано с ситуацией, с которой сталкивается молодежь - нет общественных структур для вовлечения молодежи в общественную деятельность и общественные работы. На местах у молодежи и детей из малообеспеченных семей нет возможностей для занятия спортом.

Консультации в сельской местности подтвердили, что молодежь и дети не имеют возможностей для общественной жизни, в сельских школах отсутствуют внеклассные кружки и секции, число объектов для досуга и спорта сильно ограничено. Наличие таких возможностей могло бы удерживать молодежь от рискованного поведения. Спорт является одним из направлений, где сельское население видит большую потребность в развитии. Мир стал свидетелем гордости спортсменов Казахстана во время Олимпиады в Лондоне. Эта гордость должна присутствовать в стране с тем, чтобы нация могла нести этот дух и развивать здоровую и сильную нацию, единую нацию. Существует необходимость в более эффективной социальной защите населения.

поддержке участия молодежи в общественной жизни своих школ и сообществ посредством спорта, культуры, искусства и других видов деятельности, которые формируют ценности сознательного гражданина.

Поднимался вопрос интернет-контента и его негативного влияния на воспитание и поведение детей и молодежи. Неограниченный и бесконтрольный доступ к Интернету приводит к неблагоприятным последствиям, таким как рост насилия среди молодежи, суицидальное поведение и низкий уровень морали. Предлагается создать некоторые механизмы для контроля Интернет-контента для молодежи.

В связи с этим подчеркивалась роль семьи, как выполняющей важную роль в воспитании. Поведение людей и их отношение к жизни проистекает от семьи, от воспитания, которое формирует физиологические, духовные и социальные ценности человека. Молодое поколение должно воспитываться таким образом, чтобы знать что приемлемо, а что неприемлемо в современном обществе, при этом уважать исторические корни и культурные ценности нации. Ценности и нравственные нормы должны прививаться с раннего возраста: уважение к обществу и нации, уважение к другим народам и необходимость расти ответственными гражданами.

В связи с этим, участники просили уделять больше внимания укреплению института семьи, как основы казахстанского общества. К сожалению, в силу различных причин не все семьи могут обеспечить надлежащую заботу, прививать детям жизненные навыки и адекватным образом заниматься их эмоциональными потребностями. Участники национальных консультаций считают, что необходимы центры, которые будут оказывать поддержку семьям, сообществам и школьным учителям и консультировать по вопросам материнства и отцовства, психологическим и эмоциональным аспектам работы с детьми, проводить обучение жизненным навыкам и другую подобную работу.

Отдельно была отмечена важность развития потенциала и профессионализма

молодежи, поскольку именно молодежь является основой государственных структур завтрашнего дня. Становится крайне необходимым создавать возможности для трудоустройства молодежи. Несмотря на наличие дипломов, выпускникам сложно найти себе первую работу после окончания колледжей или ВУЗов. Необходимы программы, обеспеченные государственной поддержкой, которые целенаправленно помогали бы выпускникам в трудоустройстве. Возможные меры включают предоставление государственными и частными организациями возможностей для прохождения стажировок путем организации процесса отбора непосредственно в ВУЗах, и подобных мероприятий. Такие возможности могут быть усилены за счет системы наставничества для поддержания обучения на рабочем месте. В других странах используются различные методы, которые могут быть применены в Казахстане, таким образом повышая ответственность работодателей и предпринимательств перед местным населением путем оказания поддержки, среди прочих категорий, молодежи.

Точка зрения молодежи: Молодежь считает, что их потребности не оцениваются должным образом. Они считают себя ответственными за свое саморазвитие и самостоятельно ищут возможности для самореализации. Быть активными означает иметь работу, которая поможет им улучшить свои условия жизни. Молодежь не хочет быть пассивным получателем государственных пособий и считает, что она также должна нести определенную ответственность.

Молодые люди из малообеспеченных семей и детских домов также склонны полагаться на самих себя, а не на поддержку со стороны государства и общественных организаций. Они предпочитают жить в честной и справедливой среде и иметь более широкий доступ к возможностям трудоустройства, жилью и качественным услугам здравоохранения. Дети и молодежь из малообеспеченных семей считают, что они несут ответственность за собственное счастье. Они ищут возможности для решения финансовых вопросов и оказания помощи

своим семьям. Большинство респондентов заявили, что благополучие в доме помогает им чувствовать себя более счастливыми и в безопасности.

Вопрос доступного жилья поднимался молодыми людьми в качестве важного аспекта их благосостояния. Отмечалось, что молодежь не имеет возможности приобрести жилье по государственным жилищным программам, что негативно влияет на их уверенность в будущем. Высокая конкуренция в трудоустройстве и дороговизна жизнедеятельности в целом ограничивает их возможности и выбор в жизни. Молодые люди подчеркнули необходимость реформирования государственных жилищных программ и системы предоставления земельных участков для того, чтобы они были более доступными для молодежи и молодых специалистов.

Предоставление детям и молодежи возможностей для участия в процессах принятия решений и высказывания своего мнения также отмечались в качестве важного аспекта их развития. Молодежь считает, что традиционная концепция «взрослые знают лучше» и «уважение к старшим» ограничивает их свободу слова. Такая установившаяся модель послушания, по их мнению, обуславливает незрелость многих молодых людей при принятии решений и принятии ответственности за свои поступки. Молодежь желает, чтобы ее мнение было услышано и учитывалось в процессе принятия решений, как в семье, так и в обществе в целом.

ОБРАЗОВАНИЕ

Казахстан является высокообразованной нацией с обязательным всеобщим начальным и средним образованием. На обоих уровнях образования наблюдается высокий уровень гендерного баланса. Разница в доходах играет основную роль в получении дальнейшего образования после окончания средней школы, хотя в университеты и колледжи поступает гораздо больше девушек, чем юношей.

ОСНОВНЫЕ ФАКТЫ

Охват начальным образованием (5-10 лет)	90,9% (2011 г.) 94,8% (2000 г.)
Охват всеобщим средним образованием (7-17 лет)	96,3 % (2011 г.) 97,9 % (2000 г.)
Доля молодежи, поступающей в ВУЗы	20,3% (2009 г.) 15,6% (2000 г.)

Источник: Агентство РК по статистике.

В ходе консультаций был выявлен ряд недостатков в системе образования, и была внесена рекомендация по реформированию национальной системы образования, от дошкольного до высшего образования, включая образование в профессионально-технических колледжах, для того, чтобы сделать образование непрерывным, комплексным и соответствующим меняющемуся рынку труда. Помимо стандартов образования были внесены рекомендации по расширению доступа к образованию детей трудовых мигрантов, в особенности, сезонных мигрантов.

Качество образования отмечается как вопрос, вызывающий наибольшую обеспокоенность на всех уровнях. Участниками национальных консультаций отмечалось, что высокая текучесть кадров в Министерстве образования препятствует развитию системы образования. Было подчеркнуто, что, несмотря на поддержание высокого уровня грамотности и успеваемости в Казахстане, уровень развития страны требует новых навыков и нового типа мышления. Система образования должна возвращать молодежь, готовую справиться с изменениями сегодняшнего дня для того, чтобы помочь Казахстану оставаться конкурентоспособным на мировой арене.

Низкая компетентность преподавательского состава и административного персонала в значительной степени отражает достижения в области образования. Отмечалась нехватка квалифицированных преподавателей,

которые могут компетентным образом проводить образовательные программы и работать с детьми. Речь идет не только о способности учителей учить грамоте, но и об умении внедрения и использования интерактивных методов, повышения мотивации детей к самовыражению и экспериментированию. Также отмечался дефицит квалифицированных директоров и администраторов школ.

Консультативная встреча с участием школьных администраторов и преподавателей выявила необходимость обучения специалистов системы образования вопросам безопасности детей, защиты детей и прав ребенка. Был приведен ряд примеров, когда дети нуждались в психологической и эмоциональной поддержке; школы же не в состоянии обеспечить такую поддержку. Также выражалось беспокойство о том, что национальный учебный план имеет недостатки по многим аспектам, которые имеют важное значение для формирования менталитета и ответственной гражданской позиции среди детей. Поскольку страна движется в направлении устойчивого развития, были выражены пожелания, чтобы система образования также отражала принципы устойчивости, включая аспекты уважения к окружающей среде, основам здоровья и здорового образа жизни, уважения к сверстникам и пожилым, толерантности, и т.д.

Слабая материальная оснащенность школ, особенно в сельской местности беспокоит специалистов в сфере образования, а также и родителей. Отопление школ в сельской местности по-прежнему является проблемой. Большого внимания требуют вопросы гигиены, в том числе доступ к безопасной питьевой воде и соответствующим санитарным условиям, особенно учитывая, что это входит в задачи ЦРТ. Обеспечение гигиены для детей должно рассматриваться в качестве приоритета. Поднимался вопрос неадекватных условий для физического воспитания в некоторых школах, а во многих школах отмечалось отсутствие спортивного инвентаря. Также упоминалось, что в сельской местности нет стадионов и спортивных секций, что является

большим ограничением для физического развития детей и молодежи.

Кроме того, школы страдают от отсутствия внеклассных мероприятий. Обсуждалось отсутствие возможностей для занятий детей в секциях и кружках, и то, что бюджет на поддержание таких инициатив не выделяется. Также ограничено применение интерактивных досок в сельской местности. В школе, которая была посещена в рамках проведения национальных консультаций, было всего три кабинета с интерактивными досками.

Что касается *успеваемости детей в учебе*, то участники консультаций жаловались на перегруженность учебного плана, что приводит к большой нагрузке на детей в части материала, который детям необходимо освоить. Не поощряется критическое мышление и творчество. Тесты основываются на заучивании фактов, а не на прикладных знаниях, логике и рассуждениях. Во многих школах нет соответствующего оборудования для изучения естественных наук: биологии, химии, физики, для того, чтобы понять на практике законы природы. Также страдает качество учебников и учебных материалов.

Доступ к дошкольному обучению и воспитанию ограничен. Было отмечено, что в стране нет достаточного количества детских садов. По результатам обследования по многим показателям с применением гнездовой выборки (MICS), проведенного ЮНИСЕФ в 2010-2011 г., только 37% детей в возрасте 3-4 лет посещали дошкольные учреждения, при этом разница между городом и селом весьма существенная: 45,3% в городе и 29,4% в сельской местности²⁹. Охват дошкольным образованием среди детей в возрасте 5 лет также относительно низкий, только 41% детей этого возраста посещают дошкольные учреждения³⁰. И это несмотря на то, что Закон РК «Об образовании» (Статья 23) предусматривает обязательное бесплатное дошкольное образование для детей 5 и 6 лет. Такая ситуация ограничивает ранее обучение среди детей младшего

возраста, а также возможности женщин для выхода на работу, что влияет на их карьерный рост.

Специалистами образовательной системы и академических кругов поднимался вопрос о качестве образования в профессионально-технических колледжах. Согласно обсуждениям, профессионально-технические колледжи не обеспечивают практические навыки, необходимые для инженерных, строительных, архитектурных и схожих специальностей. Они не оснащены современным оборудованием, необходимым для того, чтобы обучать работать на станках и пользоваться инструментами. Отсутствие таких практических навыков еще более ограничивает возможности выпускников колледжей для трудоустройства, поскольку они не имеют необходимых навыков для выполнения технической работы. В результате, такие вакансии не заполняются, что создает пробелы на рынке труда. Необходимо пересмотреть учебные программы таких колледжей и обеспечить соответствующим финансированием для того, чтобы колледжи могли служить той цели, для которой они предназначены.

Упоминалось, что *стоимость получения высшего образования* растет с каждым годом. Люди не могут позволить себе высшее образование, и у выпускников школ, которые не могут поступить в ВУЗ по государственному гранту, нет другой альтернативы, как поступать в технические колледжи, где качество обучения не на должном уровне, и это ограничивает будущие карьерные возможности молодых людей.

ГЕНДЕР

Гендерные вопросы сохраняют свою актуальность. В 2012 г. Казахстан занял 31е место в рейтинге по индексу гендерного неравенства Всемирного экономического форума. Довольно высокие баллы Казахстан имеет по вопросам здоровья и выживания женщин, а также экономическому участию. Однако страна получила более низкие баллы по уровню полученного образования и политическим правам и возможностям

29 Агентство РК по статистике и ЮНИСЕФ, MICS за 2010-2011 гг.

30 Национальный отчет по ЦРТ в Казахстане, 2010 г.

женщин, 66 и 61 место соответственно ³¹.

ОСНОВНЫЕ ФАКТЫ

Доля женщин в Парламенте	11,3 % (2000 г.) 13,7 % (2011 г.)
Доля женщин в политической жизни	8,8% (2000 г.) 9,5% (2011 г.)
Разрыв в оплате труда между женщинами и мужчинами	68% (2011 г.) 61,5 % (2000 г.)
Уровень безработицы среди женщин	6,2 % (2011 г.) 12 % (2001 г.)

Источник: Агентство РК по статистике.

Гендерный паритет является высоким в образовании, доля участия женщин в рабочей силе в 2010 г. составляла 66% ³². В стране была установлена дополнительная задача по искоренению бытового насилия против женщин, которое до сих пор вызывает большую обеспокоенность. Из всех зарегистрированных в 2011 г. преступлений 38% были преступлениями против женщин, а 4,3% - преступлениями против детей ³³. В ходе обсуждений выяснилось, что растет доля преступлений, связанных с насилием против девочек. Политике правительства по защите женщин была дана высокая оценка и в ходе консультаций настоятельно рекомендовалось подобным образом взять под правовую защиту детей и внедрить меры по решению проблем, связанных с насилием против детей. Также была отмечена необходимость тщательного отслеживания реализации таких программ, способствуя изменениям в поведении и доступу к соответствующим услугам в целях сокращения случаев повторного насилия.

Согласно обсуждениям, правительством предпринимаются реальные меры по продвижению женщин на должностные роли для принятия решений. Казахстан поставил себе такую дополнительную задачу (задачу

+) в 2007 г. Доля женщин на должностях в государственной службе, на которых принимаются решения, составляет около 10% ³⁴. Это невысокий показатель по сравнению с общим числом высокообразованных женщин трудоспособного возраста (4,2 млн. из 8,5 млн. человек экономически активного населения в 2010 г.) и с учетом стремлений страны к дальнейшему экономическому росту. Неравенство в оплате труда все еще сохраняется в некоторых профессиях и сферах деятельности, несмотря на то, что в 2001 г. Казахстан ратифицировал Конвенцию МОТ о равном вознаграждении мужчин и женщин за труд.

Разрабатываются новые инициативы по поддержке женщин-предпринимателей; все больше женщин постепенно трудоустраивается. Подчеркивалось, что стране необходимо также продвигать женщин как руководителей МСБ посредством обеспечения доступа к кредитам и другим стимулам. Используя весь трудовой потенциал Казахстана и обеспечивая равные возможности и равную оплату за равный труд, рост в Казахстане в долгосрочной перспективе может стать более инклюзивным и устойчивым.

КУЛЬТУРА

Вопросы культуры обсуждались в двух контекстах: 1) охрана культурного наследия; 2) поведение людей, которое этически или культурно является неадекватным для поддержания национальных ценностей. Первый пункт больше волновал представителей НПО работающих в сфере культуры, в то время как вторым аспектом были обеспокоены представители различных групп.

Поднимался вопрос о том, что Казахстан теряет свое культурное наследие. Навыки ремесленничества быстро утрачиваются. Есть предположение, что это связано с быстрым промышленным ростом в некоторых частях страны. Например, в Алматы, где раньше было 8 археологических памятников, теперь

³¹ Отчет о гендерном неравенстве, Всемирный экономический форум, 2012 г.

³² Данные Всемирного банка. <http://data.worldbank.org/indicator>

³³ Отчет по национальным консультациям по неравенствам в Алматы, 12 февраля 2013 г.

³⁴ Из выступления Мадины Джарбусыновой, Посла по особым поручениям МИД РК на 55-й сессии Комиссии по положению женщин, февраль 2011 г.

остался только один. Было отмечено, что в прошлом году Президент страны выразил озабоченность по поводу способности страны сохранить свою историю, культуру и традиции. Недавно Казахстан подписал Декларацию о культурном наследии, что является важным шагом для того, чтобы поднять вопросы культуры в государственной повестке развития на должный уровень, тем не менее подчеркивалась необходимость более сильной политической воли и внимания для выполнения заявленных обязательств и поиска путей для интеграции культурных ценностей в политику Правительства.

Второй аспект культуры связан с поведением людей в целом. Отмечается, что неуважение и высокомерие по отношению друг к другу, засорение дворов и улиц разрушают истинные культурные ценности нации. Это также связано с качеством общественных услуг, таких как поведение общественного транспорта, ограниченные места для стоянки автомобилей, что заставляет водителей парковать машины где угодно, и др. Хотя поведение людей в целом отмечалось в качестве основной причины подобных проблем, в то же время есть понимание о том, что изменение поведения людей - это долгосрочная задача, которая требует целостного межотраслевого подхода и изменения образа мыслей и менталитета. В то же время необходимы более жесткие меры для поддержания порядка и эстетики, с применением различных механизмов принуждения (например, в целях предотвращения засорения улиц, парковки с нарушением установленных правил, словесных оскорблений и т.д.).

РЕКОМЕНДАЦИИ ДЛЯ ГЛОБАЛЬНОЙ ПОВЕСТКИ УСТОЙЧИВОГО РАЗВИТИЯ

В ходе национальных консультаций было определено 12 тематических направлений, которые преобладали в обсуждениях. Они касаются вызовов сегодняшнего дня и вызовов, с которыми население Казахстана может столкнуться в течение последующих 10 лет. Некоторые из поднимаемых вопросов достаточно специфичны для страны или отдельной области, в то время как другие имели более глобальный характер. В данном разделе представлен ряд рекомендаций для глобальной повестки после 2015 г., которые были выдвинуты представителями государственных органов и гражданского общества и основываются на выводах по результатам национальных консультаций.

Видение глобальной повестки

Права человека, равенство и устойчивость должны оставаться основополагающими принципами новой глобальной повестки после 2015 г. Во многих смыслах новая глобальная повестка должна возродить дух Декларации тысячелетия, которая имела гораздо более обширные цели, а также укрепить результаты Рио+20. Не менее важно, чтобы новые цели устойчивого развития не рассматривались как цели ООН, они должны рассматриваться как цели каждого государства-члена ООН и цели каждого гражданина. У каждого есть своя роль в построении того будущего, которого хочет добиться страна. Понимание общей ответственности и принятие коллективных действий является единственным способом достижения устойчивого развития. В связи с этим необходимо усилить роль гражданского общества, частного сектора, работодателей, профсоюзов, государства и людей, так как правительства не могут в одиночку справиться со сложностью новых вызовов.

В центре развития новой повестки должно стоять повышение благосостояния уязвимых групп. Опыт по достижению ЦРТ показывает, что необходимо сосредоточить внимание на уязвимых слоях населения: людях, живущих в сельской местности и других уязвимых группах. Достижения на

глобальном уровне не имеют большого значения для миллионов людей из уязвимых групп, не ощутивших на себе выгоду от инвестиций в ЦРТ. Новая повестка должна рассматривать дезагрегированные данные сквозь призму подхода, основанного на правах человека, и содействовать развитию наиболее уязвимых групп.

В целях содействия устойчивости глобальная повестка должна комплексно рассматривать вызовы в области развития и обеспечивать связь между социальным и экономическим развитием, и охраной окружающей среды. Это является чрезвычайно сложной задачей, учитывая нынешнее состояние окружающей среды и потребности людей для улучшения качества жизни. Консультации в Казахстане выявили необходимость интегрирования принципов устойчивого развития в рамках каждой цели с тем, чтобы способствовать устойчивости во всех сферах и на всех уровнях.

Всеобщность глобальных целей

Если говорить о всеобщности глобальных целей, здесь наблюдаются различия во взглядах. С одной стороны, часть участников рекомендовала всеобщий подход, применимый ко всем странам с тем, чтобы повестка действительно могла отражать единое глобальное видение будущего. С другой стороны, опыт в рамках ЦРТ показал, что не все страны считали ЦРТ или, по крайней мере, некоторые задачи ЦРТ, применимыми к своему контексту развития. Представители государственных кругов утверждали, что страны находятся на разных уровнях развития и, следовательно, цели не могут быть одинаковыми для всех. Казахстан является динамично развивающейся экономикой и имеет ряд социальных проблем, однако далеко не все проблемы могут быть сопоставимы с теми, с которыми сталкиваются другие страны. Это относится и ко многим другим странам, которые получили статус стран со средним или выше среднего уровнем доходов. Учитывая данные расхождения во взглядах рекомендуется тщательно оценить применимость глобальных целей после 2015 г. в странах с различным уровнем развития. В рекомендациях по структуре глобальной

повестки будут представлены варианты для размышлений, и хочется надеяться, что повестка будет отвечать на новые глобальные вызовы и отражать потребности всех стран в области развития.

Сроки

Обсуждения касательно срока для новой программы устанавливали средний срок между 15 и 25 годами. Представители государственных учреждений предлагали более долгосрочный срок, ссылаясь на долгосрочные национальные стратегии. С другой стороны, представители ООН выступали за то, чтобы новая повестка не была чрезмерно долгосрочной. При принятии решения по сроку программы, предлагается рассмотреть следующие соображения:

Во-первых, установление долгосрочных целей может замедлить прогресс, так как последний год для достижения целей может казаться слишком далеким для принятия срочных мер. Это особенно актуально для стран с большой текучестью кадров в государственном секторе. Чем ближе будет последний год планируемого периода, тем больше усилий будет предприниматься для своевременного достижения целей. Необходимо также воспользоваться моментом, связанным с результатами Рио+20, а также существующим интересом стран в формировании новой глобальной повестки развития.

Во-вторых, 15-летний срок ЦРТ показал, что мир быстро меняется, и глобальные вызовы современности не являются теми же, какими они были в 2000 г. Необходимо оставить возможность для того, чтобы в не очень далеком будущем мир мог поразмышлять о глобальном развитии таким же образом, как это делается сейчас в рамках национальных консультаций.

В-третьих, следует подчеркнуть, что новая глобальная повестка эквивалентна плану действий для принятия странами конкретных действий и мер для достижения целей. Она не должна толковаться как долгосрочная стратегия, на роль которой лучше претендует итоговый документ Рио+20, поскольку он обеспечивает

долгосрочное видение, на основе которого формируется план действий по устойчивому развитию на период после 2015 г.

СТРУКТУРА

Участники в целом согласны, что ЦРТ должны оставаться в качестве отправной точки для новых глобальных рамок с тем, чтобы можно было продолжить работу по невыполненным задачам. Тем не менее, предлагалось расширить цели и задачи для того, чтобы отразить проблемы сегодняшнего дня. Участники отмечали, что Казахстан сделал шаг вперед от обеспечения основных потребностей к акцентированию большего внимания на дополнительных аспектах благополучия, которые, несомненно, напрямую связаны с повышением уровня жизни населения.

Сложность определения структуры для глобальной повестки, заключается в том, чтобы определить золотую середину, которая вместит в себя всеобщность, инклюзивность и существующие различия между странами. Всеобщность предполагает принятие единого подхода для всех. Инклюзивность предполагает расширение охвата с тем, чтобы усилия по ликвидации нищеты были направлены на наиболее уязвимые группы населения, в том числе людей, оказавшихся в конфликте, в постконфликтных ситуациях и труднодоступных местах (особенно это волнует НПО и международные организации которые защищают интересы уязвимых групп, а также участников, которые обеспокоены проблемой неравенства). Между тем все большее число новых стран со средним уровнем доходов, которым удалось достичь успехов в ряде ЦРТ, стремится продолжить свой прогресс при более амбициозных целях.

В связи с этим, Группа на высоком уровне ³⁵ может рассмотреть два варианта структуры новой повестки:

1. Всемирная устойчивая повестка

³⁵ Группа на высоком уровне, состоит из 27 членов и учреждена Генеральным секретарем ООН в целях координации результатов консультаций по глобальным целям устойчивого развития после 2015 г. Группа будет рассматривать страновые и региональные отчеты по итогам консультаций.

по пяти основным направлениям, предложенным далее, с фиксированными задачами;

2. Всемирные рамки устойчивого развития с адаптированными задачами для регионов или групп стран для отражения различий в уровне развития, при которых более слабые страны или страны в постконфликтном периоде имеют гибкие задачи, в то время как остальные страны могут работать над достижением фиксированных задач.

При первом варианте странам будет необходимо пересмотреть глобальные задачи и показатели с целью их адаптации к национальным условиям развития. Второй вариант позволяет установить задачи для групп стран в условиях всемирных рамок. Представители ООН предложили возможность рассмотрения достаточно инновационного подхода по вовлечению сильных региональных организаций, при сохранении роли ООН в качестве глобального координатора.

Вне зависимости от варианта структуры и исходя из результатов консультаций можно выделить следующие пять направлений для формулирования устойчивых целей:

1. Инклюзивное социальное развитие (здравоохранение, образование, гендер, социальная защита, вопросы демографии);
2. Справедливое экономическое развитие (занятость и достойный труд, инфраструктура, зеленая экономика);
3. Эффективное управление (институциональное укрепление, выполнение международных обязательств, права человека и участие гражданского общества и частного сектора);
4. Экологическая устойчивость (утрата экологических и природных ресурсов, энергоэффективность, утилизация отходов);
5. Мир и безопасность (региональное сотрудничество, угрозы безопасности).

Направление 1: Инклюзивное социальное развитие

Здравоохранение – вопросы здравоохранения предлагается сгруппировать в одну цель с рядом задач, направленных на решение различных проблем в области здравоохранения, в том числе недостигнутых ЦРТ. В отношении ВИЧ крайне необходимо обеспечение бесплатного и всеобщего доступа к тестированию на ВИЧ, вне зависимости от гражданства или места регистрации. Подобным образом, всеобщая медико-санитарная помощь должна быть обеспечена для всех лиц, проживающих в стране, вне зависимости от гражданства, для борьбы с ростом заболеваемости туберкулезом и другими болезнями. Также предлагалось включить неинфекционные заболевания (онкологические и сердечно-сосудистые заболевания, диабет). В новой глобальной повестке особое внимание необходимо будет уделять определению причин заболеваемости и смертности в целях профилактики и лечения заболеваний.

Цель в области здравоохранения также должна способствовать укреплению всеобщей первичной медико-санитарной помощи как составной части системы здравоохранения, направленной на профилактику заболеваний и/или их лечение на ранних стадиях. Сильная и всеобщая первичная медико-санитарная помощь может существенно повысить эффективность системы здравоохранения в целом (улучшение социальных показателей) и сократить государственные расходы в долгосрочной перспективе.

В новой повестке необходимо уделить должное внимание компетенции и ответственности медицинского персонала. Оказание качественных медицинских услуг в значительной степени зависит от специалистов, которые их оказывают. Среди населения, охваченного во время национальных консультаций, имеется заметное недовольство качеством медицинского обслуживания и низкой квалификацией медицинских работников. Этот аспект системы здравоохранения часто упускается из виду в программах развития. Для различных уровней

медицинских работников необходима строгая проверка компетенций, основанная на международных стандартах. Новая повестка должна подчеркивать необходимость в высококвалифицированных врачах и медсестрах и внести соответствующие показатели.

Цель в области **образования** должна включать в себя всеобщее среднее образование и качество образования на уровне начального и общего среднего образования. Необходимы дополнительные показатели по качеству образования, доле учащихся, закончивших обучение, достижений, доступу к дошкольному образованию и доступу ко всем уровням образования для маргинализированных групп, таких как беженцы и мигранты. Психологическое и эмоциональное состояние детей остается проблемой, и оценка в этих областях будет лучше способствовать созданию возможностей для благополучия детей. Кроме того, для цели в данной области будет полезно включить принципы устойчивого развития и здорового образа жизни в образовательные учебные программы. Также, необходимы показатели для оценки качества обучения, такие как соотношение учителей и учащихся, и показатели, которые будут оценивать квалификацию учителей.

Еще одной проблемой в сфере образования отмечалось несоответствие между квалификациями, получаемыми в системе образования и спросом на рынке труда. Необходимо ввести показатели для оценки трудоустройства выпускников в разбивке по полу, возрасту, городу/селу и уязвимым группам населения.

Проблемы **гендера** остаются критическими, учитывая, что они затрагивают глубокие неравенства между мужчинами и женщинами во всем мире. Необходимо ввести дополнительные показатели, которые будут учитывать участие женщин в процессе принятия решений в политической, экономической и социальной жизни, насилие в отношении женщин, девочек и мальчиков, смертность среди мужчин и мальчиков и т.д. Кроме того,

нужно иметь в виду, что большое число женщин не работает и выполняет функции домохозяйек и воспитателей. Важно, чтобы цели/показатели по гендеру затрагивали этих женщин, так как в значительной степени именно эти женщины сталкиваются с бытовым насилием и жестоким обращением и не имеют возможностей для карьеры. Кроме того, значительная часть женщин зарабатывает себе на жизнь в неформальном секторе, и предлагается обеспечить механизмы мониторинга для отслеживания динамики женщин в неформальном секторе и разработать политику для привлечения этих женщин в формальную занятость. Гендерная политика должна быть инклюзивной для включения наиболее маргинализированных групп.

Социальная защита: Все люди должны иметь доступ к социальной защите определенного уровня и качества, пропорционального возможностям экономического роста страны³⁶. Всеобщая социальная защита является одним из главных направлений государственной политики, которая может помочь в сокращении неравенства и бедности. Несмотря на то, что в Казахстане поддерживается всеобщее бесплатное образование и здравоохранение для всех, расходы из собственного кармана являются нормой, особенно в секторе здравоохранения, что приводит к еще большему давлению на семьи с низким уровнем доходов. Обеспечение бесплатной медицинской помощи и образования, а также ряда мер социальной защиты для наиболее уязвимых групп является необходимым условием, чтобы избежать бедности среди населения. Такие меры включают меры социальной защиты для малообеспеченных семей, безработных, пособия на детей, пособия для людей с ограниченными возможностями, пенсионеров и подобных групп. Минимальные стандарты социальной защиты, согласно определению ВОЗ и МОТ, должны быть интегрированы в национальную политику и в повестку пост 2015. Новая повестка должна призывать к всесторонней политике для того, чтобы

³⁶ Стандарты качества подлежат определению правительством с учетом возможностей по обеспечению одинакового уровня качества для всех.

все люди, независимо от их уровня доходов, имели свободный доступ к основным услугам в соответствии с минимальными стандартами социальной защиты, и для того, чтобы страны принимали дополнительные меры для защиты уязвимых групп населения посредством целенаправленных мер.

Демография: С учетом быстрорастущей численности населения в мире становится важным отслеживать изменения в численности и структуре населения и их влияние на развитие. За последние 25 лет численность населения в мире выросла на 2 млрд. чел. и еще настолько же может вырасти к 2050 г. За этими цифрами стоят различные возможные социальные, экономические и экологические последствия, которые могут изменить демографическую структуру и картину бедности в мире. Продолжительность жизни увеличивается на глобальном уровне. Пожилые люди относятся к самой быстрорастущей группе населения в мире, что несет за собой определенные последствия для систем здравоохранения, социального обеспечения, и соответствующих социальных инвестиций. Население растет в большей степени в развивающихся странах в связи с высокой рождаемостью, что требует более широкого доступа к службам охраны репродуктивного здоровья, а также защите репродуктивных прав.

Тревожной тенденцией всех этих демографических изменений является потенциальная нагрузка на ограниченные природные ресурсы и риск увеличения выбросов углерода, которые могут негативно сказаться на наиболее уязвимых группах населения. Увеличение спроса на воду, энергию и пахотные земли может замедлить усилия по обеспечению экологической устойчивости. Развитие зеленой экономики и инвестиции в экологически чистые технологии становятся еще более актуальными после 2015 г.

Кроме того, вследствие перемещения людей через границы в результате конфликтов, стихийных бедствий или ограниченных экономических возможностей и политических свобод сегодня в мире насчитывается более 214

млн. международных мигрантов³⁷ и около 50 млн. беженцев. Зачастую их права не соблюдаются и не осуществляется их защита. Повестка развития после 2015 г. должна отразить потребности мигрантов и беженцев и способствовать их социальной интеграции в принимающих странах с обеспечением гарантированного доступа к основным услугам, социальной защите и достойному труду.

Направление 2: Справедливое экономическое развитие

Занятость и достойный труд: Создание рабочих мест является одним из глобальных приоритетов в области развития. Бедность, в первую очередь, непосредственно связана с занятостью и доходами. Доступ населения к возможностям трудоустройства усиливает экономический рост и, следовательно, каждое государство должно быть заинтересовано в создании новых рабочих мест. В рамках новой повестки есть возможность выделить работу и достойный труд в качестве двигателей экономического роста и человеческого развития, особенно когда занятость является инклюзивной и позволяет максимально использовать имеющиеся человеческие ресурсы.

Новая повестка дня должна призывать к созданию новых рабочих мест, повышению производительности и инклюзивной занятости. Особое внимание следует уделять модернизации предприятий и развитию систем обучения и переобучения для работающих лиц и лиц, ищущих работу. В странах с высоким удельным весом сельского населения необходимо создавать возможности для трудоустройства в сельской местности и доступа уязвимых групп населения, включая женщин, людей с ограниченными возможностями, трудовых мигрантов, беженцев и молодежи, к достойному труду. Следует поощрять работодателей к предоставлению возможностей достойного труда для уязвимых групп населения с тем, чтобы помочь им выйти из бедности. Необходимо усилить государственную поддержку для

³⁷ Динамика народонаселения, Тематический доклад. Рабочая группа системы ООН по повестке развития после 2015 г. ЮНДЕСА и ЮНФПА, 2012 г.

развития предпринимательства и создания новых предприятий малого и среднего бизнеса (МСБ) для создания большего числа рабочих мест на местном уровне. После 2015 г. работодателям необходимо будет владеть знаниями по национальным и международным трудовым кодексам и предоставлять рабочие места без допущения дискриминации, обеспечивая равную оплату за труд мужчинам и женщинам, соблюдая права человека и обеспечивая защиту и безопасность на рабочем месте.

Кроме того, новая повестка должна быть прогрессивной и предвидеть изменения на рынке труда в связи с переходом стран к зеленой экономике. По оценкам МОТ, такой переход может в некоторой степени повлиять, как минимум, на половину мировой рабочей силы, или 1,5 млрд. человек³⁸. Это означает, что в связи с переходом на новые, зеленые отрасли, многие люди потеряют рабочие места в традиционных отраслях. В свою очередь, в новых отраслях промышленности будут создаваться новые рабочие места, что означает, что потребуются новые навыки.

Зеленая экономика: Состояние окружающей среды в глобальном масштабе и растущая нагрузка на природные ресурсы обуславливают еще большую важность перехода к зеленой экономике. В рамках Рио+20 было достигнуто новое соглашение об ускорении перехода к инклюзивной зеленой экономике в контексте устойчивого развития и сокращения бедности. В результате, в ряде стран разрабатываются новые инициативы, направленные на продвижение зеленой экономики. Такие инициативы должны стремиться к тройственному воздействию: 1) содействовать использованию экологически чистых технологий и постепенному переходу на альтернативные источники энергии; 2) улучшить управление и сократить разведку природных ресурсов; 3) обеспечить, чтобы бедные и уязвимые слои населения не в последнюю очередь получали выгоды от усилий по «озеленению» экономики. Зеленая экономика должна создавать рабочие места, внедрять экологически

чистые технологии и снижать экологические риски в местах, особенно где они являются особенно высокими. С точки зрения задач это направление может затронуть следующие аспекты:

- » Трансформацию энергоемких структур производства в более экологически безопасные и устойчивые производственные процессы (для снижения выбросов CO₂ и потребления природных ресурсов);
- » Передачу и использование экологически чистых технологий;
- » Корпоративную социальную ответственность крупных предприятий и МСБ (для того, чтобы они стали экологически и социально ответственными);
- » Научные исследования и разработки для зеленого роста (инвестиции в инновации и стратегии зеленого роста).

Казахстан предпринимает шаги на пути к зеленой экономике, начав инициативу «Зеленый мост», направленную на продвижение зеленой экономики в Европе и Азиатско-Тихоокеанском регионе. В рамках стратегии зеленой экономики в стране будет разрабатываться целостный план национального зеленого роста для всех приоритетных отраслей, включая наиболее важные вопросы в Казахстане, такие как управление водными ресурсами и повышение энергоэффективности³⁹. Эта инициатива была выдвинута в рамках Рио+20 в качестве примера зеленого роста, и есть надежда на то, что она станет моделью зеленой экономики для других стран. В то же время, ЭКСПО-2017, глобальное событие, в ходе которого все страны соберутся в Казахстане, будет посвящено энергии будущего. В рамках ЭКСПО предполагается представление последних технологических достижений в области энергетики и данное мероприятие должно проложить путь к принятию решений в сфере устойчивого развития. Таким образом, новая повестка должна содействовать обмену знаниями между развитыми и развивающимися странами и способствовать

38 Заявление Генерального директора МОТ Гая Райдера. Центр новостей ООН: <http://www.un.org/apps/news/story.asp?NewsID=44169#.USsx746PCiV>

39 Планируется разработать стратегию к августу 2013 г.

внедрению инноваций в этой области.

Продовольственная безопасность была выдвинута в качестве одного из приоритетов для Казахстана в ходе консультаций. Это в первую очередь - глобальная проблема. В мире, где один из восьми человек страдает от хронического недоедания, необходимы срочные меры для решения проблем, связанных с продовольственной безопасностью. На глобальном уровне продуктивность сельского хозяйства снижается из-за недостаточного финансирования и низкого уровня исследований и разработок. При таком позитивном росте численности населения, недостаточно усилий для обеспечения текущей продовольственной безопасности. Также наблюдается критический дисбаланс в трендах потребления товаров и доступа к земле.

Казахстан занимает 9-е место в мире по территории и является ведущим производителем пшеницы в мире. Здесь также выращиваются другие важные сельскохозяйственные культуры, такие как рис, ячмень и сахарная свекла. Страна не только обеспечивает свой внутренний рынок, но и осуществляет поставки во все страны субрегиона и экспортирует производимую продукцию по всему миру. С усилением тенденции урбанизации, все меньше и меньше трудовых ресурсов остается для поддержания сельского хозяйства. В ходе консультаций отмечалось, что заметно сократился объем овощей, выращиваемых естественным образом на местном уровне, и участники консультаций обеспокоены тем, что производители не соблюдают стандартов производства продуктов питания в части использования удобрений и химикатов.

В глобальном масштабе важно рассматривать продовольственную безопасность с двух сторон:

1. Поддержка сельскохозяйственного сектора, которая поможет в создании рабочих мест, диверсификации сельскохозяйственных культур и будет содействовать торговле;
2. Улучшение каналов распределения продовольствия в пользу тех, кто

нуждается в нем больше всего, и уменьшение выбросов продуктов питания.

При этом необходимо учитывать последствия изменения климата, а также другие экологические изменения, такие как деградация земельных ресурсов, которые являются важными факторами для обеспечения продовольственной безопасности. Продовольственная безопасность на глобальном уровне будет зависеть от коллективных мер по смягчению последствий и адаптации к изменению климата, а также от обращения вспять процессов экологической деградации, поэтому продовольственная безопасность является важной составляющей связи между экологической устойчивостью и жизнедеятельностью человека. С экономической точки зрения особое внимание необходимо уделять обеспечению сельскохозяйственных отраслей наиболее оптимальными технологиями, адекватной оценке сортов сельскохозяйственной продукции, развитию систем прогнозирования погоды, а также созданию эффективных систем страхования для сельхозпроизводителей.

Направление 3: Экологическая устойчивость

Конференция Рио+20 подчеркнула важность достижения устойчивого развития посредством реализации Конвенций Рио и государственных обязательств в соответствии с Рамочной конвенцией ООН об изменении климата (РКИК ООН), Конвенции о биологическом разнообразии (КБР) и Конвенции ООН по борьбе с опустыниванием (КБО ООН). На сегодняшний день в глобальном масштабе наблюдается недостаточный прогресс в выполнении этих обязательств. Новая повестка должна опираться на предпринимаемые усилия и подчеркивать важность защиты окружающей среды. В этой связи в рамках этого направления Казахстан предлагает направить усилия на решение вопросов:

- » Утраты экологических и природных ресурсов;
- » Эффективного использования природных ресурсов;

- » Утилизации и переработки отходов;
- » Сокращения выбросов углерода.

Добыча нефти и газа и других природных ресурсов должна соответствовать техническим и экологическим стандартам в целях предотвращения возможных бедствий и ущерба окружающей среде. Зеленая экономика поможет усилить возможности государств по управлению природными ресурсами устойчиво и с более низкими негативными экологическими последствиями, и повышенной эффективностью производства энергии и энергоснабжения.

Такие цели должны поддерживаться основательными, измеримыми и поддающимися количественному определению показателями, которые позволят оценивать доступ к альтернативным источникам энергии, «углеродный след» и эффективность в результате перехода на альтернативные источники энергии.

Необходимо продолжить незавершенную работу в отношении доступа к чистой питьевой воде. Тем не менее, крайне необходимы универсальные стандарты в отношении определения чистой питьевой воды для того, чтобы осуществлять мониторинг в странах и обеспечивать соответствие подаваемой воды стандартам качества. Необходимо четко определить измерение доступа к воде. Наличие в сельском населенном пункте одного водяного насоса отличается от наличия воды в каждом домохозяйстве. Санитария все еще является проблемой и требует большего, чем введение технических стандартов. Во многих смыслах вопрос санитарии - это вопрос менталитета и образа жизни, и здесь требуется межотраслевой подход. Очень редко в ходе национальных консультаций в Казахстане вопрос санитарии поднимался как представляющий проблему, однако, когда участников спрашивали, ими единогласно отмечалось, что необходимо существенно улучшить ситуацию в области санитарии.

В рамках этой цели необходимо подчеркнуть необходимость общей

ответственности и обязанности различных сторон - правительства, гражданского общества, частного сектора и частных лиц. Задачи по экологической устойчивости должны быть тесно связаны с социальными и экономическими аспектами развития, такими как здравоохранение, образование, «зеленые» рабочие места, продовольственная безопасность и урбанизация. Необходимо будет укрепить потенциал с вовлечением всех заинтересованных сторон в целях повышения осведомленности о существующих экологических проблемах и о том, как они связаны с различными секторами.

Направление 4: Эффективное управление

Исходя из результатов национальных консультаций, существует необходимость в согласованных действиях в деле укрепления структур управления. Было отмечено, что низкая эффективность государственного сектора замедляет процессы развития. Необходимы механизмы и стратегии для устранения недостатков в существующих структурах и институтах в целях обеспечения возможностей для улучшения оказания услуг, а также для выполнения международных обязательств и национальных стратегий развития. Кроме того, с активным переходом к устойчивому развитию крайне важно, чтобы государственные институты принимали меры для перехода от обычного хода деятельности к поддержанию инклюзивных и устойчивых инициатив. Нарращивание и/или развитие человеческого потенциала должно стать важнейшей составляющей укрепления институционального потенциала во всех секторах. Кроме того, также считается целесообразным разработать действенные механизмы обеспечения прозрачности и подотчетности для правительств и партнеров в области развития в ходе реализации инициатив развития посредством расширения участия гражданского общества, включая вовлечение наиболее незащищенных групп населения в качестве источников перемен.

В рамках новой повестки такое направление как эффективное управление должно быть направлено на:

- » Эффективность государственного

управления и эффективность и качество оказания государственных услуг;

- » Выполнение, мониторинг и отчетность по международным обязательствам и конвенциям;
- » Соблюдение и защиту прав человека, включая права беженцев, мигрантов и лиц без гражданства;
- » Инклюзивность при проведении консультаций, разработке и планировании государственных стратегий и программ. Продвижение и содействие диалогу между правительством, гражданским обществом и частным сектором, в том числе предоставление возможностей для участия в таком диалоге молодежи и маргинализированных групп.

Направление 5: Мир и безопасность

Вопросы мира и безопасности волнуют население, даже в такой стране, как Казахстан, который в настоящее время является политически и экономически стабильным государством. Региональная безопасность вызывает особую обеспокоенность, учитывая нестабильную ситуацию на юге Центральной Азии, а также неравномерное развитие в центральноазиатском регионе. Недавние столкновения на этнической почве в соседних государствах, рост терроризма, конфликтов, приводящих к нестабильности политической обстановки, религиозного экстремизма и других видов насилия в глобальном масштабе не дают гарантий стабильности ни одной стране. Есть опасения, что перемещения населения могут повлиять на хрупкое существующее положение в некоторых центральноазиатских странах, принося в будущем больше беспорядка. Поэтому в новой глобальной повестке предлагается подчеркнуть необходимость поддержания мира и безопасности во всем мире.

Не следует также забывать, что поддержание мира и безопасности лежит в основе мандата ООН и изначально являлось причиной создания ООН. Новая повестка дает ООН возможность выдвинуть мир и безопасность в центр повестки устойчивого развития. Она также дает возможность

охватить миллионы людей, которые были исключены из повестки дня ЦРТ: беженцев, людей, оказавшихся в зонах конфликта и боевых действий. В новых целях, устанавливаемых ООН для человечества, должен быть отражен гуманитарный аспект работы ООН в этом отношении. Задачи в рамках этого направления могут касаться вопросов управления границами, преступности и насилия, безопасности, политической стабильности, региональных споров и т.д., и быть актуальными для многих стран, так как проблемы безопасности действительно являются актуальными в условиях глобализации и небезопасности современного мира. Также предлагается необходимость обеспечения эффективного исполнения Резолюции Совета безопасности ООН о женщинах, мире и безопасности в рамках разработки стратегий и программ на глобальном уровне⁴⁰.

ПАРТНЕРЫ ДЛЯ РЕАЛИЗАЦИИ НОВОЙ ПРОГРАММЫ

Новая повестка дня должна всячески подчеркивать необходимость развития партнерства с участием организаций гражданского общества и частного сектора. Комплексные проблемы требуют больше потенциала, идей, инноваций, координации и тесного сотрудничества. Гражданское общество может играть чрезвычайно важную роль в реализации проектов развития на общественном и местном уровне, в разработке и руководстве информационными кампаниями и в информировании правительства о пробелах в обществе.

Участие частного сектора было весьма ограничено во время проведения национальных консультаций в Казахстане. Это, возможно, является показателем той роли, которую частный сектор играет в социальном развитии. Те, кто участвовал в национальных консультациях, указывали на то, что «не все вопросы могут быть решены правительством и ООН, и что есть частные инструменты, которые могут быть применены для решения этих проблем». Роль частного сектора является особенно

⁴⁰ Резолюция Совета безопасности (S/RES/1325) о женщинах, мире и безопасности, принятая 31 октября 2000 г.

важной в развитии инфраструктуры, такой как жилищно-коммунальное хозяйство, улучшении транспортных связей и многом другом. Он также создает рабочие места, способствует повышению конкурентоспособности и развитию инноваций. Предприниматели призвали к активизации диалога в целях повышения информированности и социальной ответственности.

Мониторинг целей

Методология показателей является сложной областью и есть много трудностей, связанных с определением показателей и сбором данных. В настоящее время применяется 77 показателей ЦРТ и на уровне страны не все они синхронизированы с международными методологиями. Часто подробные методические указания отсутствуют на других языках, кроме английского, что чрезвычайно осложняет работу национальных статистических органов.

Новая повестка должна включать обоснованные показатели, поддающиеся количественному определению и детализации, для точной оценки прогресса, при этом показатели должны подкрепляться методическим руководством. Некоторые показатели, такие как качество питьевой воды и санитария, должны быть четко определены и стандартизированы для обеспечения точных измерений.

При предложении показателей важно учитывать статистический потенциал стран и, если необходимо, глобальная повестка должна принимать во внимание дополнительную работу и обучение для того, чтобы помочь странам в приведении методологии в соответствие с международными требованиями. Данные, пожалуй, являются самым важным элементом глобальных соглашений, который позволяет отслеживать прогресс и результаты. В то же время, у участников нет высокого доверия к данным, используемых для национальной отчетности и глобальных сопоставлений. Необходимо создать механизмы для непрерывного улучшения сбора данных и повышения потенциала статистических

органов. Это требует дополнительных финансовых ресурсов, как на глобальном, так и на национальном уровнях.

В то же время предлагается перейти от традиционных измерений, таких как смертность, доля учащихся, посещаемость и т.д., к качественным показателям. Мир находится на таком этапе развития, когда для устранения коренных причин социальных проблем важно вникать в цифры. Психологические показатели, которые рассматривают эмоциональное состояние людей, уровень счастья, удовлетворенности жизнью, особенно среди уязвимых групп, могут помочь точно разработать мероприятия в области развития. Основной проблемой здесь является сложность измерения и определения таких показателей, так как для разных слоев населения счастье может иметь разное значение.

Финансирование в целях развития и эффективность помощи

На конференции Рио+20 были предложены новые рамки финансирования, где Генеральная Ассамблея ООН будет содействовать межправительственному процессу оценки потребностей в финансировании, эффективности существующих механизмов и финансовых структур для того, чтобы предложить варианты по финансированию стратегии устойчивого развития. Это очень важно, так как финансовые механизмы для оказания помощи странам в достижении ЦРТ были достаточно ограниченными. В рамках новой системы финансирования необходимо определить приоритетность усилий по искоренению бедности и инновационных подходов к устойчивому развитию. Государства-члены и другие доноры следует призвать направлять средства на цели развития через согласованные механизмы финансирования для снижения неэффективности архитектуры оказания помощи.

Эффективность помощи является особенно важной для новой повестки дня, так как у всех партнеров наблюдается сокращение объемов оказываемой помощи, а правительства стран все еще не оправилась

от мирового финансового кризиса. Новая повестка должна будет достичь больших результатов с меньшими ресурсами. Наиболее важным элементом финансирования является не только обеспечение самой помощи, но и усиление подотчетности за использование этой помощи, в том числе надлежащий мониторинг для того, чтобы гарантировать, что помощь доходит до целевой аудитории наиболее эффективным образом. Вклад помощи в развитие широко обсуждался среди научных кругов, и сегодня мало доказательств того, что безвозмездная донорская помощь оказывает положительное влияние на развитие. Поэтому необходимо придать новую форму финансированию в целях развития для того, чтобы после 2015 г. средства, которые выделяются для оказания помощи, не тратились впустую. Доноры должны не только вносить свой вклад, такой вклад должен быть обеспечен эффективным образом, для конкретных целей и с определением партнера по реализации, который имеет наилучшие возможности для обеспечения необходимой поддержки. Новая глобальная повестка дня должна обеспечить эффективность архитектуры оказания помощи до 2015 г., с тем, чтобы не допустить неэффективного расходования донорской помощи.

Необходимо будет также пересмотреть международное обязательство для развитых стран по выделению 0,7% от национального дохода. На сегодня только 5 стран выполняют эту задачу, и недавно Правительство Великобритании пообещало выделять, начиная с 2013 г., 0,7% на официальную помощь в целях развития. Необходимо изучить новые способы финансирования, в том числе пути укрепления сотрудничества Юг-Юг. Кроме того, по результатам субрегиональной конференции по развитию пост-2015, которая состоялась в г. Алматы в сентябре 2012 г., было также предложено рассмотреть вопрос создания Фонда зеленого развития в целях продвижения зеленой экономики.

Подотчетность ООН

Необходима предельная ясность в отношении роли ООН в сокращении бедности и продвижении устойчивого развития в мире.

В рамках национальных консультаций порой ставилась под сомнение роль ООН и ее вклад в глобальное развитие. Считается, что ООН не выполняет своих задач в соответствии с тем, как они установлены в глобальных целях. В новой повестке устойчивого развития необходимо четко изложить роль ООН, обязанности государств и других международных участников и обеспечить ответственность сторон за принятые на себя обязательства. Кроме того, необходимо регулярно усиливать такую ответственность и соответствующим образом информировать общественность.

Процесс консультаций по пост-2015 был начат в Казахстане с региональной конференции «Цели развития тысячелетия и стратегия развития после 2015 года для Центральной и Восточной Азии», которая была проведена в сентябре 2012 г. в Алматы. Эта конференция была одной из серии региональных конференций, организованных ЭСКАТО/АБР/ПРООН с целью инициирования консультаций по развитию после 2015 г. В работе конференции приняли участие представители 10 стран Центральной и Восточной Азии, и по ее итогам был подготовлен итоговый документ в качестве вклада в глобальный отчет по развитию после 2015 г.

После конференции, Страновой группой ООН в Казахстане был начат диалог с Офисом Премьер-Министра Республики Казахстан с целью инициирования национальных консультаций по развитию после 2015 г. Инициатива была поддержана Правительством. В результате был создан Координационный комитет высокого уровня для управления и надзора за процессом национальных консультаций. Сопредседателями Координационного комитета высокого уровня выступили Заместитель Премьер-Министра РК, г-н Е.Орынбаев, и Постоянный Координатор ООН, г-н Стивен Тулл.

В состав Координационного комитета вошли заместители министров и представители Страновой команды ООН. С учетом очень сжатого графика консультаций было принято решение сконцентрироваться на отдельных регионах страны, которые представляют географическое разнообразие, а также имеют достаточную численность населения. В результате было выбрано 4 города из разных регионов страны: Астана – столица на севере страны, Алматы – наиболее густонаселенный город на юге и бывшая столица, Мангистауская область – область, богатая природными ресурсами на западе Казахстана, и Кызылординская область – область на юге страны.

Во время первого заседания Координационного комитета был согласован План совместных действий с Правительством, в котором был представлен план проведения национальных консультаций и определены ответственные стороны по организации заседаний (см. приложение). С самого начала было также согласовано, что в течение срока проведения консультаций состоится три заседания Координационного комитета в целях мониторинга прогресса и обеспечения необходимого руководства и поддержки.

В целях координации и содействия проведению национальных консультаций Страновая команда ООН поручила группе сотрудников из различных агентств ООН разработать план действий для консультативного процесса, включающий ряд совместных мероприятий в поддержку национальных консультаций. Агентства ООН также внесли вклад в национальные консультации путем организации тематических дискуссий со своими партнерами и бенефициарами. Кроме того, был привлечен международный фасилитатор для оказания содействия Страновой команде ООН при проведении консультаций и подготовке окончательного отчета о национальных консультациях в Казахстане для представления в Группу ООН по вопросам развития.

Проводились следующие виды консультаций:

- » Совещания в акиматах
- » Пресс-конференции
- » Тематические заседания
- » Фокус-группы
- » Опросы
- » Интервью
- » Студенческие эссе и Модель ООН

Далее в таблице представлен перечень основных событий и ответственные стороны:

№	СОВЕЩАНИЯ В АКИМАТАХ	ДАТА	ОТВЕТСТВЕННЫЕ
1	Консультационное совещание, организованное МИД РК в Астане	18 января	Офис ПК
2	Совещание в акимате Мангистауской области	22 января	ПРООН
3	Пресс-конференция в г. Алматы	28 января	ЮНФПА
4	Совещание в акимате г. Алматы	29 января	ЮНФПА
5	Совещание в акимате г. Астана	11 февраля	Офис ПК
6	Совещание в акимате г. Кызылорда	14 февраля	ЮНИСЕФ

№	КОНСУЛЬТАЦИИ ПОД РУКОВОДСТВОМ АГЕНТСТВ	ДАТА	АГЕНТСТВО
1	Консультации с детьми и молодежью Казахстана	Янв. -фев. 2013 г.	ЮНИСЕФ
2	Консультации с сообществами по вопросам здоровья и здорового образа жизни	30 янв. 2013 г. Астана	ВОЗ
3	Консультации с организациями, представляющими интересы людей с ограниченными возможностями	6 фев. 2013 г. Астана	ПРООН
4	Консультации с сельскими сообществами, работающими по экологическим проблемам	7 фев. 2013 г. Акмолинская обл.	ПРООН
5	Консультации со студентами Назарбаев Университета	7 фев. 2013 г. Астана	Офис ПК
6	Консультации по вопросам неравенства с особым упором на неравенства среди уязвимых групп и по признаку пола	12 фев. 2013 г. Алматы	ООН Женщины ЮНИСЕФ ЮНЭЙДС
7	Национальные консультации по вопросам миграции и региональной безопасности	13 фев. 2013 г. Астана	МОМ ЮНОДК УВКБ ООН УВКПЧ
8	Трехсторонний круглый стол по вопросам занятости, достойного труда и социальной защиты	15 фев. 2013 г. Астана	МОТ с МТСЗН
9	Консультации с организациями гражданского общества: СМИ, экологические организации, люди с ограниченными возможностями, частный сектор	13 фев. 2013 г.	ЮНЕСКО

Консультативные совещания были направлены на выявление проблем, стоящих перед населением сегодня и с перспективой на 10 лет вперед, где особое внимание уделялось местному, областному и национальному уровню, а также глобальному видению. Обсуждения в акиматах, а также ряд встреч в формате фокус-групп основывались на едином перечне вопросов, в то время как в рамках некоторых встреч в формате фокус-групп и мероприятий, проводимых конкретными агентствами, использовались вопросы с учетом аудитории.

Вопросы, использовавшиеся во время совещаний в акиматах и выборочных встреч в формате фокус-групп:

1. Какие вызовы в сфере развития существуют на сегодняшний день на уровне области?
2. Как вы думаете, с какими наиболее насущными проблемами может столкнуться население Казахстана в течение следующих 10 лет?

3. Какие сферы должны стать приоритетами для Казахстана на период после 2015 г.
4. Каково ваше видение касательно глобальной программы развития? Какие вопросы она должна охватывать?

Был проведен ряд интервью с главами агентств ООН и представителями государственных органов по их видению повестки устойчивого развития пост-2015, исходя из уроков, извлеченных в ходе достижения ЦРТ и прогресса страны за последние 12 лет. Эти интервью были направлены на позиционирование Казахстана в новой повестке устойчивого развития, учитывая, что Казахстан является страной со средним уровнем доходов, а также на определение рекомендаций, касающихся структуры новой глобальной повестки дня.

Вопросы, использованные в ходе интервью:

1. Что вы думаете о ЦРТ? Считаете ли вы, что они помогли добиться прогресса? В чем заключаются наиболее ощутимые выгоды повестки по ЦРТ для Казахстана?
2. В общем, что вы можете выделить в качестве сильных и слабых сторон ЦРТ? Какие уроки мы можем извлечь?
3. На ваш взгляд, каковы приоритетные направления Казахстана для развития после 2015 г.? На чем нужно сфокусировать усилия?
4. С учетом приоритетов Казахстана, считаете ли вы, что есть более сильный упор на экономический рост, и он в какой-то мере отвлекает внимание от социальной сферы, в частности, от решения проблем неравенства?
5. Каким вы видите позиционирование Казахстана в новой глобальной программе устойчивого развития как страны со средним уровнем доходов? Каким может быть основной «посыл» Казахстана?
6. Каково ваше видение новой глобальной повестки дня в части ее структуры и содержания? Что она должна включать? Должна ли она быть схожа с ЦРТ или иметь другой характер?

В дополнение к консультативным встречам проводился онлайн-опрос «Будущее, которое мы хотим». Опрос проводился на русском и казахском языках, при этом он был доступен для участия широкой общественностью. ЮНИСЕФ проводил дополнительный онлайн-опрос, охватывавший детей и молодежь.

Студенты ВУЗов принимали активное участие в обсуждениях по развитию после 2015 г. Консультации проводились в четырех основных ВУЗах: Назарбаев Университете и Евразийском Национальном Университете в Астане, а также Казахстанском институте менеджмента экономики и прогнозирования (КИМЭП) и Казахском национальном университете в Алматы.

Студенты выбранных ВУЗов имели возможность высказать свое мнение о будущем в рамках конкурса эссе «Мир после 2015 года глазами студентов Казахстана». В четырех ВУЗах были организованы мероприятия «Модель ООН».

Охват заинтересованных сторон

Правительство Республики Казахстан поддержало организацию ряда встреч в отдельных регионах страны. Первая встреча прошла в г. Астана, столице Казахстана, с представителями 60 государственных органов, гражданского общества и научных кругов. Кроме того, были организованы совещания в акиматах в г. Астана, Алматы, Актау и Кызылорда. В рамках национальных консультаций были охвачены следующие группы:

- » Республиканские государственные органы
- » Местные государственные органы
- » НПО

- » Частный сектор
- » Научные круги
- » Молодежь
- » Местные сообщества (в т.ч. пожилые)
- » Самозанятые
- » Люди с ограниченными возможностями
- » Трудовые мигранты
- » Женщины с ВИЧ
- » Жертвы насилия

В целом в ходе консультаций было охвачено порядка 2 200 человек. Около 2 000 человек принимало непосредственное участие в консультативных мероприятиях. В ходе опроса по пост-2015 было получено 284 ответа по всей стране, при этом респонденты представляли различные группы общества. Опрос распространялся среди партнеров, а также был размещен на страницах социальных сетей ООН. ЮНИСЕФ провел отдельный онлайн-опрос, нацеленный на детей и молодежь.

Разбивка участников по мероприятиям

	Мероприятие	Количество участников	Партнеры по типам
1	Заседания Координационного комитета	60	Государственные органы республиканского уровня и Страновая группа ООН
2	Консультации в Министерстве иностранных дел	60	Государственные органы республиканского уровня, НПО
3	Совещание в Актау	50	Государственные органы областного уровня, руководители отраслевых департаментов, СМИ и НПО
4	Совещание в Алматы	80	Областные и городские органы управления, НПО, молодежь, исследовательские институты
5	Совещание в Астане	35	Руководители отраслевых департаментов, научные круги
6	Совещание в Кызылорде	40	Областные и городские органы управления, руководители отраслевых департаментов
7	Пресс-конференция в Алматы	12	СМИ (пресса, ТВ, радио и информационные агентства)
8	Консультации с детьми и молодежью Казахстана	336	Дети и молодежь
9	Консультации с сообществами по вопросам здоровья и здорового образа жизни	35	Местные сообщества (в т.ч. числе пожилые), школьные учителя, медицинские работники, научные круги, молодежь
10	Консультации с представителями организаций инвалидов	15	Люди с ограниченными возможностями
11	Консультации с сельскими сообществами, работающими по экологическим проблемам	40	Школьные учителя, администрация школ, НПО, местные сообщества (родители)

12	Консультации со студентами Назарбаев Университета	30	Студенты
13	Консультации по «Неравенству» с особым упором на неравенства среди уязвимых групп и по признаку пола	75	Правительство, НПО, СМИ, молодежь, женщины, живущие с ВИЧ, жертвы насилия, трудовые мигранты, международные организации
14	Национальные консультации по вопросам миграции и региональной безопасности	50	Астана (35), Алматы (15)
15	Тематические встречи с уязвимыми группами по миграции и развитию	105	7 центров содействия мигрантам
16	Специальная сессия по правам мигрантов в Казахстане	35	МОМ и Комиссия по правам человека
17	Консультации с молодежью в Кызылорде	50	Молодежь, молодежные НПО
18	Консультации со студентами КИМЭП	30	Молодежь
19	Консультации со студентами Казахского национального университета	40	Молодежь
20	Международная школа Мирас (Алматы)	30	Молодежь
21	Казахско-Американский университет (Алматы)	40	Молодежь
22	Фонд Первого Президента (Алматы)	40	
23	Ассоциация юных лидеров (Темиртау)	30	
24	Лига лидеров-выпускников (ALL), ассоциация выпускников USG	100	
25	Школа юных дипломатов, Астана	80	Молодежь
26	Консультации с организациями, представляющими людей, живущих с ВИЧ/СПИД (14 организаций)	70	Люди, живущие с ВИЧ/СПИД
27	Трехсторонний круглый стол по вопросам занятости, достойного труда и социальной защиты	138	Видеоконференция с 14 областями и городами Астана и Алматы
28	Консультации по праву на информацию	50	Национальное правительство, организации гражданского общества: СМИ, экологические организации, люди с ограниченными возможностями
29	Консультации по устойчивому развитию	60	Казахский национальный университет, КИМЭП, молодежь, Университет “Туран”, научные круги

30	16 дней против насилия	70	
31	Женщины, живущие с ВИЧ/СПИД	30	
32	Социальные сети по миграции	55	
33	Консультации с оралманами в Восточно-Казахстанской области	60	В рамках Совместной программы агентств ООН в Восточно-Казахстанской области
34	Студенческие эссе	50	Назарбаев университет, КазНУ
35	Консультации с представителями системы первичной медико-санитарной помощи в Шымкенте	220	Министерство здравоохранения, ведущий институт в области здоровья матери и ребенка и ключевые педиатры из южных областей Казахстана, таких как Южно-Казахстанская, Жамбылская и Кызылординская области.
36	Консультации по изменению климата и здравоохранению	42	Представители Министерства здравоохранения и Министерства охраны окружающей среды, НПО

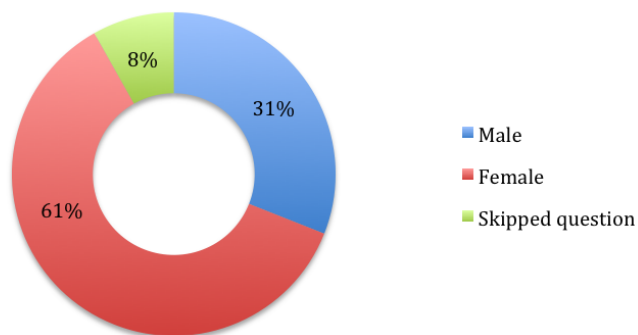
Данный опрос был разработан на основе глобального опроса «Мой мир» с включением дополнительных областей, характеризующих условия развития в Казахстане. Перечень областей развития в опросе не является исчерпывающим, однако, он помогает определить наиболее актуальные вопросы. Участники имели возможность включить дополнительные области, представляющие, по их мнению, важность, которые не были включены в опрос.

Участники должны были заполнить опрос, проголосовав по 25 областям развития по 5-балльной шкале, при этом 1 означает наименьший приоритет, а 5 - наибольший приоритет. Всего в опросе по развитию после 2015 г. приняло участие 600 человек. 316 респондентов опроса приняли участие в различных консультативных встречах, а остальные 284 респондента приняли участие в онлайн-опросе. Далее представлен рейтинг областей развития по их приоритетности на основании результатов опроса, проведенного в Казахстане.

ОБЛАСТЬ РАЗВИТИЯ	
1	Защита и продвижение прав человека
2	Улучшение доступа к качественной специализированной медицинской помощи
3	Повышение качества образования
4	Верховенство закона
5	Охрана окружающей среды
6	Непрерывный доступ к питьевой воде
7	Улучшение социальной защиты
8	Повышение качества рабочих мест (достойный труд)
9	Доступ к возможностям в области занятости
10	Надежное энергоснабжение домохозяйств
11	Повышение эффективности государственного управления и качества государственных услуг
12	Повышение эффективности деятельности государственных институтов (эффективное управление)
13	Улучшение доступа к высшему образованию
14	Повышение заработной платы
15	Доступ и качество дошкольного образования
16	Региональная безопасность и сотрудничество
17	Улучшение условий санитарии
18	Надежное электроснабжение
19	Здоровое питание в учебных заведениях
20	Улучшение транспортных систем и качества дорог
21	Повышение качества жилищного строительства
22	Повышение качества телефонных сетей и Интернета
23	Повышение качества услуг частного сектора
24	Гендерное равенство в доступе к рабочим местам и доходам
25	Гендерное равенство в политической и экономической жизни

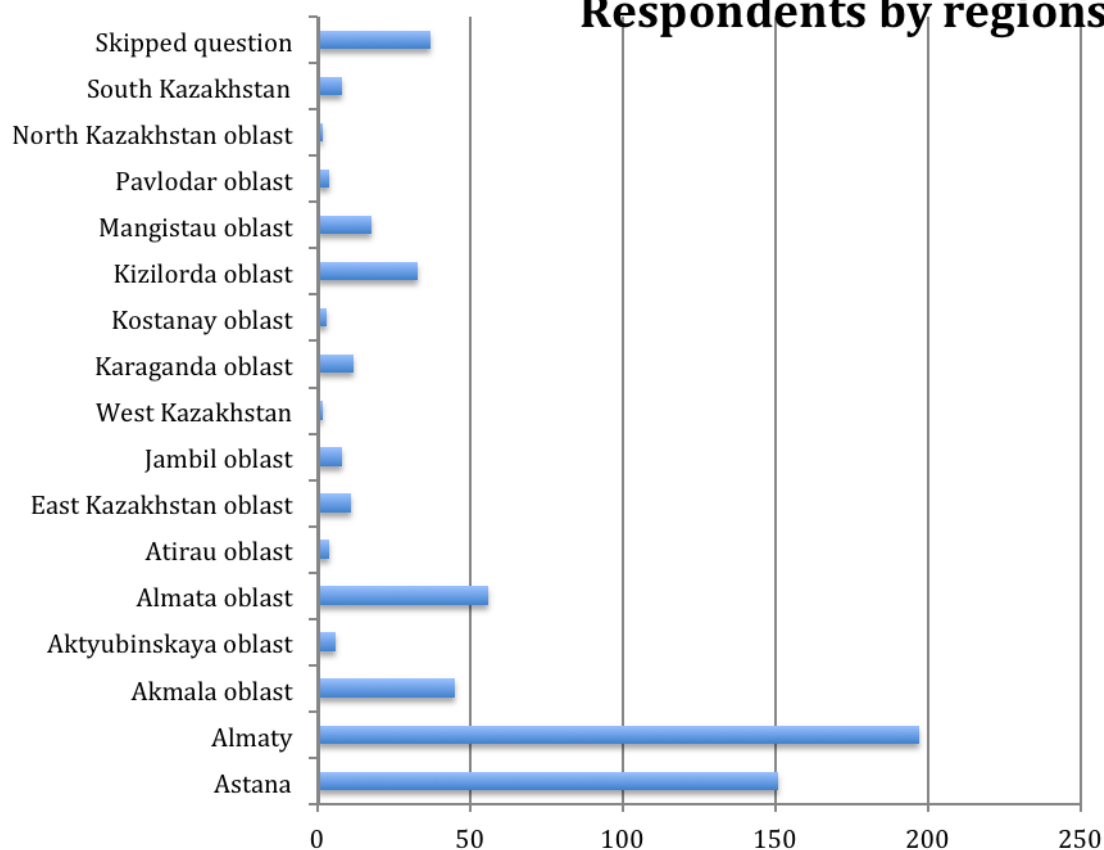
Результаты опроса соответствуют приоритетам, выявленным в ходе консультативного процесса, и список из первых 10 приоритетов подкрепляет выводы настоящего отчета. Областью, которая получила меньший рейтинг, является гендерное равенство, несмотря на то, что женщины составляли 61% респондентов.

Participants by gender

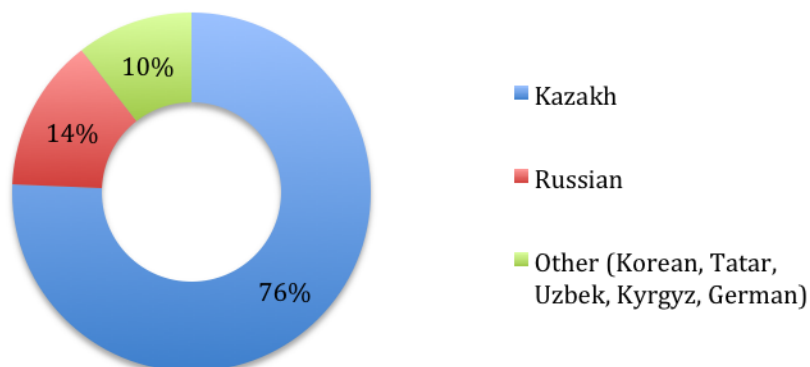
58% респондентов представляли два основных города в Казахстане: Астану, столицу, и Алматы, являющийся деловым и финансовым центром страны. Именно в этих двух городах было проведено большинство консультативных встреч. 86% респондентов имеют высшее образование, а остальные 13% имеют среднее образование. Далее на графике представлен географический охват респондентов.

Respondents by regions

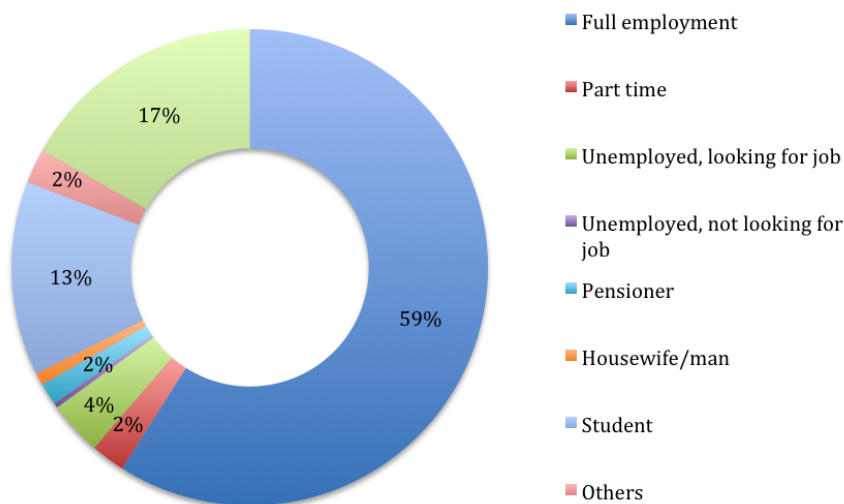
Среди респондентов казахи составляют 76%, также в опросе приняли участие русские и представители других национальностей, в том числе корейцы, немцы, татары, узбеки и кыргызы.

Participants by nationality

Около 60% респондентов работают на условиях полной занятости, 17% - являются безработными и в поисках работы.

Employment profile

Согласно результатам опроса дополнительными областями, вызывающими беспокойство среди респондентов, являются следующие области:

Поддержка уязвимых групп населения:

1. Поддержка матерей-одиночек
2. Социальная интеграция людей с ограниченными возможностями
3. Доступ людей с ограниченными возможностями к возможностям трудоустройства
4. Искоренение бытового насилия
5. Жилищное обеспечение для молодежи и военнослужащих

6. Улучшение услуг для пожилых людей
7. Профессиональное развитие молодежи и их трудоустройство, включая досуг
8. Отсутствие образовательных грантов для детей оралманов
9. Поддержка всех уязвимых групп

Социальные услуги:

1. Равные возможности для всех
2. Жилищные условия для всех
3. Жилищные условия для молодых медицинских работников
4. Создание возможностей для организации досуга детей (кружки, мероприятия)
5. Этическое и моральное воспитание молодежи
6. Культура и охрана культурного наследия
7. Повышение квалификации учителей, а также родителей по семейному воспитанию
8. Репродуктивное здоровье женщин
9. Психологическое здоровье населения
10. Повышение информированности населения о различных видах инфекций
11. Доступ к диагностике и лечению ВИЧ

Государственное управление:

1. Борьба с коррупцией
2. Расширение и улучшение работы с НПО
3. Расширение областей сотрудничества с НПО
4. Ускорение реализации национальной стратегии развития Казахстана
5. Доступ к информации
6. Свобода слова

Государственные услуги:

1. Повышение качества работы общественного транспорта
2. Повышение готовности населения к землетрясениям в Алматы
3. Повышение готовности государства и населения к ликвидации последствий чрезвычайных ситуаций

Экономическое развитие

1. Развитие сельскохозяйственного сектора
2. Развитие промышленности
3. Развитие альтернативной энергетики
4. Создание агрогородов
5. Постоянное повышение цен на продукты питания

Безопасность

1. Общественная безопасность
2. Преступность среди несовершеннолетних
3. Защита и снижение преступности
4. Создание сильной армии
5. Продвижение межэтнического и межконфессионального согласия
6. Проблемы терроризма
7. Вопросы регулирования внутренней и внешней миграции
8. Экологическая безопасность в Каспийском регионе

(ОТДЕЛЬНОЕ ПРИЛОЖЕНИЕ)

БІЗ ҚАЛАЙТЫН БОЛАШАҚ
2015 ЖЫЛДАН KEЙІНГІ КЕЗЕҢДЕГІ ДАМУ
БАҒДАРЛАМАСЫ БОЙЫНША ҚАЗАҚСТАНДАҒЫ
ҰЛТТЫҚ КОНСУЛЬТАЦИЯЛАРЫ

КІРІСПЕ

БҰҰ Даму мәселелері жөніндегі тобы Қазақстанның 2015 жылдан кейінгі кезеңде жаһандық тұрақты дамуының күн тәртібі бойынша ұлттық консультациялар өткізу үшін 50 елдің бірі ретінде және Шығыс Еуропа мен ТМД елдері аймағында өзінің жаһандық көруін ұсынатын 7 елдің бірі болып табылатындықтан таңдап алды. Қазақстанда ұлттық консультациялар 2012 ж. қазаннан бастап 2013 ж. наурызға дейін, 2000 астам адамның қатысуымен болып өтті. Іс-шаралардың көпшілігі Астана, Ақтау, Алматы және Қызылорда қалаларында Қазақстан Республикасы Үкіметінің қолдауымен өткізілді. Негізгі мақсат даму мәселелері бойынша инклюзивті және жемісті талқылау өткізу және жаңа жаһандық күн тәртібіне арналған ұсыныстарды келісу болатын. Жаппай қамту/инклюзивтік консультациялар қазіргі бар шақыруларға теңгерімдік көрініс беру үшін негізгі шарт ретінде атап өтілді. Осы есеп, мемлекеттік секторды, азаматтық қоғамды, жеке секторды, ғылыми ортаны, жастарды, жергілікті қоғамдастықтарды және халықтың осал топтарын қоса алғанда, барлық мүдделі тараптардың қатысуымен жасалған ашық процестің нәтижесі болып табылады. Бұл есепте берілген идеялар мен ұсыныстар осындай ашық диалогтың негізгі нәтижесі болып табылады.

Консультациялар МДМ қол жеткізу жөніндегі жұмыстарды жалғастыру қажеттігін көрсетіп отыр, мұндағы тиісті міндеттер, соның ішінде денсаулық сақтау және экологиялық тұрақтылық салаларындағы, сондай-ақ кедейлікті төмендетуге, білімге және гендерге қатысты 2007 ж. белгіленген міндеттер орындалған жоқ. Іс жүзінде МДМ өзінің өзектілігін, әсіресе өсіп келе жатқан теңсіздікті жеңуге ұмтылыс жағдайында сақтап отырғанымен консультацияларға қатысушылардың барлығы келісті. Талқылау барысында көтерілген шақыруларға әртүрлі топтарға жататын қатысушылар үн қосты, бірақ осы шақырулардың басымдылықтарын белгілеу кезінде айырмашылықтар байқалды. Тұтастай алғанда, төрт қалада өткізілген консультациялар барысында мынадай жалпы шақырулар анықталды: 1) қоршаған ортаны

қорғау; 2) денсаулық; 3) бейбітшілік және қауіпсіздік. Дәл осылай белсенді белгіленген басқа салалар мыналар болып табылады: инфрақұрылым, жасыл экономика, еңбекпен айналысу, тиімді басқару, аймақтық даму, білім беру, гендер, мәдениет және жастардың игілігі мен кәсіби дайындығына байланысты мәселелер.

ҮЕҰ мен азаматтық қоғамдастықты қоршаған ортаның жай-күйі, халықтың осал топтарын қорғау және мемлекеттік тиімді басқару сияқты мәселелер көбірек толғандырған кезде мемлекеттік органдардың өкілдері инфрақұрылым, жасыл экономика және денсаулық мәселелерін белсенді көтерді. Консультацияларға қатысқан түрлі топтар денсаулық пен білім беру мәселелеріне тең мән береді. Бейбітшілік және қауіпсіздік мәселелері мемлекеттік органдар мен ҮЕҰ үшін маңызды болып табылады және халықтың осал топтары мен жергілікті қоғамдастықтар үшін маңыздылық дәрежесі аз болып шықты. Осылайша, соңғы екі топ басымдылық ретінде еңбекпен айналысу және аймақтық даму мәселелері екенін атап көрсетті. Талқылау барысында жастарға, отбасына және мәдени құндылықтарға көп көңіл бөлінгені қызық болды, бұл ретте қатысушылардың түрлі топтары біріңғай пікір ұстанды. Басшылық комитетінің отырысы кезінде консультациялардың нәтижесі Үкімет күткендей болып шықты. Керісінше, өткізілген консультациялардың қорытындысын күшейте түскен қосымша коментарийлер ұсынылды.

Осы есепте берілген консультациялар нәтижелеріне негізделген және даму саласындағы жаһандық шақыруларды ескеретін 2015 ж. кейінгі кезеңде дамудың жаһандық күн тәртібі үшін ұсыныстар берілді. Қазақстанда көптеген консультацияларға қатысушылар қол жеткізілмеген МДМ, сондай-ақ қосымша мақсаттар мен міндеттерді жаңа күн тәртібі қамтуы тиіс деп есептейді. Мемлекеттік органдардың бірқатар өкілдерімен, сондай-ақ БҰҰ тарапынан басшылықпен болған кездесулер болуы мүмкін жаңа күн тәртібінің құрылымын алдын ала жасауға және ол барлық елдердің мүддесін көрсетуі үшін,

оның мазмұнын белгілеуге көмектесті. Кездесулердің нәтижелері бойынша жаңа күн тәртібінің мазмұнын келесі негізгі мәселелер бойынша құру керек: 1) инклюзивтік әлеуметтік даму; 2) әділ экономикалық даму; 3) тиімді басқару; 4) экологиялық тұрақтылық; 5) бейбітшілік және қауіпсіздік. Осы негізгі бағыттар, тұрақты және әділ даму үшін сыни маңызды болып табылатын және түрлі мүдделі тараптардың пікірін білдіретін шақырулардың кең спекторын қамтиды.

Қазақстан өзімен Шығыс Еуропа мен ТМД аймақтарында дамудың бірегей мысалын көрсетіп отыр. Еліміз екпінді экономикалық даму жолына түсті және 1999 ж. игіліктің шұғыл өсуі кезеңінде табысқа ие болды. Қазақстан табысы орташа деңгейдегі, халықтың жан басына шаққандағы ЖІӨ біртіндеп өсіп келе жатқан ел болып табылады. Біршама жоғары әлеуметтік көрсеткіштер Қазақстанға экономикалық өсуге шоғырлануға мүмкіндік берді. ЖІӨ шынайы есептеуде негізінен әлемдік рынокта мұнайға, металға және бидайға бағаның өсуі есебінен 1999 ж. 2,74% бастап 2006 ж. 10,7% дейін шұғыл өсті. 2007 ж. бастап әлемдік қаржылық дағдарыс салдарынан өсу қарқынының бәсеңдеуі байқалды және 2012 ж. ЖІӨ өсімі 5,5% құрады. Халықтың жан басына шаққандағы ЖІӨ 8 есе өсті. 1998 ж. 1 500 АҚШ дол. бастап 2012 ж. 12 мың АҚШ дол. өсті¹. Қазақстанның бай мұнай-газ ресурстары елді дамудың ағымдағы деңгейіне шығаруға мүмкіндік берді. Осыған қарамастан, ресурстарды пайдаланудан алынған кірісті ұлттық экономикаға одан әрі инвестициялау үшін табысты ұлттық экономикаға инвестициялай алу елдің қолынан келуінің арқасында қол жеткізілді. Үкімет өзіне табиғи ресурстарға қатты байланысты болу экономиканы сыртқы әсерлерге осал ететініне есеп береді, сондықтан экономиканы әртараптандыру және өмір сүру деңгейін көтеру үшін әлеуметтік секторға салу қажеттігін мойындайды. Қазақстандағы экономикалық және әлеуметтік даму көбінесе ұзақ мерзімді экономикалық даму адам әлеуетін дамыту нәтижесінде табысты болатын екі жақты қозғалысы бар жолды еске түсіреді.

Ұлттық деңгейде Мыңжылдық даму мақсаттарын іске асыруда айтарлықтай табыстарға қол жетті. Ғаламдық мақсаттар Қазақстанға халықтың әл-ахуалын жақсарту үшін бірқатар маңызды мәселелерге шоғырландыруға көмектесті және Қазақстанның тәжірибесі мықты саяси ерік бар кезде қысқа мерзімнің өзінде маңызды табысқа қол жеткізуге болатынына куә

1 «Қазақстан-2050» Ұлттық даму стратегиясы, <http://www.akorda.kz> (деректер ағымдағы бағалармен)

болды. Денсаулық саласындағы міндеттерге қол жеткізілмегеніне қарамастан, бала мен ана өлімін төмендетуде белгілі бір прогресс бары байқалады, сондай-ақ жаңғырту көптеген басқа салаларда да білінеді. Мемлекет шығынының маңызды бөлігі денсаулық сақтауға жұмсалады. Сондай-ақ адам капиталын дамытуға қомақты инвестиция бағытталған, бұл Қазақстанның ұзақ мерзімді дамуының кепілі болып табылады. Үкімет сол сияқты тұрғындар арасында теңсіздікті барын және «қоғамдағы адамдардың әлі де болса моральдық жай-күйі мен қоғамдық күтулеріне әсер ететін кейбір тепе-теңсіздіктерді» мойындайды². Елдің даму стратегиясы шектеріндегі мұндай мойындаулар даму процесін анағұрлым тиімді түрде бағыттау және іске асыру үшін маңызды болып табылады.

2011 ж. адамның даму индексі бойынша Қазақстан 187 елдің арасында 69 орынға ие болды, бұл еліміздің адамның даму индексі жоғары елдердің қатарына енгуге мүмкіндік берді.³ Қазіргі уақытта Қазақстандағы халықтың 5,3% табысы күн көру минимумынан аз, бұл ретте олардың 8,8% ауылдық жерлерде тұрады.⁴ Кедейліктің негізгі себептері жұмыссыздық пен табыс деңгейінің төмендігі, ол халықтың неғұрлым осал топтарына, әсіресе: жастарға, ауыл тұрғындарына және мүмкіндігі шектеулі адамдарға қатты батады. Ресми деректер бойынша халықтың тек 0,5% ғана азық-түлік қоржынының ең аз шамасын құрайтын табысы бар⁵. 2007 ж. Қазақстан күн көру минимумынан аз табысы бар ауылдық жерлерде тұратын адам санын 2012 ж. қарай азайту жөнінде қосымша міндет қойды. Мұндай қызметтер халықтың әл-ахуалы аясындағы анағұрлым позитивті нәтижелер үшін күн көріс минимумы шамасының артуымен сүйемелденер еді.

2 Сонда.

3 БҰҰДБ Адамның ғаламдық дамуы туралы жаһандық баяндамадан, 2012 ж.

4 Ең аз жалақы 17 439 теңгені құрайды (ескер. 119 дол.). 2012 ж. орташа жалақы 98 736 теңгені құраған. 2012 ж. мамырдағы жай-күй бойынша ең аз күнкөріс минимумы 16 119 теңгені құрады (ескер. 110 дол.). ҚР заңнамасындағы өзгеріс. ВМҒ заңгер кеңесшілер тобы, 2012 ж. қаңтар.

5 ҚР Статистика агенттігі, <http://www.stat.kz>

Консультациялар барысында Қазақстанның 2050 ж. ең дамыған 30 елдің қатарына қосылу мақсаты жиі атап өтілді. Экономикалық өсімнің жеткілікті түрде әсер ететін көрсеткіштеріне қарамастан қатысушылар мұндай өсімнің бүкіл халықтың әл-ауқатынан көрініс табуына үміт білдірді, демек өмір сүру сапасы елдің экономикалық әлеуетіне сәйкес болуы үшін ең аз жалақы деңгейін көтеру қажет.

Қазақстан қоршаған ортаны қорғау мәселесін басымдықты салалар қатарына жатқызады. Экологиялық шақыруларды шешудің бірден бір жолы ретінде Қазақстан Үкіметі энергия тиімділігін көтеру, шығындарды мерзімінен бұрын қысқарту және анағұрлым маңыздысы халықтың денсаулығы үшін қауіпті факторларды төмендету үшін экологиялық таза технологияларды енгізу арқылы қазіргі сәтте экономиканы «жасылдандыруға» жол салуда. Таза энергияға арналған «EXPO 2017» көрмесі Қазақстанда «жасыл» экономиканы дамытуға қосымша түрткі болады. Ел қазірдің өзінде-ақ жел және күн энергиясы өндіруші және экспорттаушы болып табылады. «Жасыл» технологияға ірі инвестиция салынады және тұтастай алғанда мұндай инвестициялар халықтың пайдасына қызмет етеді деп күтілуде.

Қазақстан көрегендіктің мысалы болып табылады және ұлттық стратегияның дамуға ұмтылу дәрежесін көрсетеді. Жақында ел Президенті «Қазақстан-2050» Ұлттық даму стратегиясы шеңберінде дамудың жаңа көріністері жарияланды.⁶ Стратегияда денсаулықпен, әлеуметтік үйлесімсіздікпен, кәсіби дағдылармен, мемлекеттің тиімділігімен, ұлттық және ғаламдық қауіпсіздікпен байланысты бірқатар бағыттар қозғалады және жаңартылған энергетика сияқты сектордың алдына шамшыл міндеттер қойылып отыр. Сол сияқты стратегияда «ғаламдық экологиялық дағдарыс әлеуметтік-саяси дағдарысқа ауысатыны, және бұл Қазақстанға, біздің төзімділігімізді тексеруге қысым жасамай қоймайды» деп атап айтылған. Сондықтан, күн тәртібіне әлеуметтік қауіпсіздік пен әлеуметтік тұрақтылық мәселелері

шығарылып отыр».⁷

Бүгінде Қазақстан өзінің жетістіктері мен жаһандық аренадағы өзінің рөлін мақтан етеді. Еліміз әлемнің лайықты азаматы және тілеулес көрші портретін жасай отырып, халықаралық қатынастарға белсенді қатыса отырып тырысуда. Қазақстан ядролық қаруды таратпау режимін жүргізуге қатысты, сонысымен әлем қауіпсіздігінің тұрақтылығы мен қауіпсіздігіне үлес қоса отырып берік позиция ұстануда. Қазақстан кеңес одағы кеңістігіндегі Еуропа қауіпсіздігі мен ынтымақтастық ұйымына (ОБСЕ) төрағалық жасаған тұңғыш ел болды. Ел Әлемдік діндер съезін жүйелі түрде өткізе отырып, өзін әлемдік діндер диалогы орталығы ретінде есептейді. 2012 ж. Лондон қаласында өткен Олимпиадалық ойындардың нәтижесі Қазақстан үшін үлкен триумф екенін және оның спорттағы қабілетін көрсетті. 2012 ж. Қазақстан экономикалық бәсекеге қабілеті бойынша 51-орынға ие болды және жаңа ұлттық стратегияда атап өтілгендей 2050 ж. таман ең дамыған 30 елдің қатарына еруге ұмтылуда.⁸

Халықаралық ұйымдармен консультациялар барысында Үкіметтің қоғамдағы проблемаларға ашықтығы болып табылады, әсіресе соңғы жылдар ішінде бірнеше рет атап өтілді, бұл позитивті өзгерістермен Қазақстандағы дамуға әсер етеді. Бұған сондай-ақ, оған мемлекеттік органдардың өкілдері қатысқан консультациялар кезіндегі ашық талқылаулар куә болады. Бұл, әлеуметтік мәселелерді шешудегі алға қарай жасалған ірі қадам ретінде мойындалып отыр және олардың көбі бүгінгі ұлттық даму стратегиясында көрініс тапты.

Қазақстан сол сияқты табысы орташа елдерге БҰҰ ынтымақтасудың жақсы мысалы бола алады. Бүгінгі таңда БҰҰ және Қазақстан Үкіметі бірлесіп қаржыландыратын бірнеше жобалар іске асырылып жатыр. Қазақстан даму мәселелері үшін ресурстары болғандықтан бірегей ел болып табылады. Егер мұндай ынтымақтастық бірқатар бағыттар бойынша бірлескен жұмыстарды

7 Сонда.

8 Сонда.

6 <http://www.akorda.kz>

ынталандыру үшін және БҰҰ бүкіл жүйесі бойынша сараптық білімді пайдалануда кеңейтіле түссе, Қазақстан табысы орташа елдер үшін БҰҰ жұмыстарының үлгісі ғана емес, сонымен бірге тұрақты даму жолындағы шақырулар бойынша күрделі мәселелерді шешу жөніндегі техникалық білімдер мен ғаламдық тәжірибелерге қол жеткізуді жақсы пайдалана алады.

Ұлттық консультациялардың алдын ала нәтижелері

Ұлттық консультациялар 2012 ж. наурызынан бастап 2013 ж. наурызға дейін түрлі мүдделі тараптардың, соның ішінде республикалық және жергілікті деңгейлердегі мемлекеттік органдардың, ҰЕҰ, сарапшылардың, жастардың, ғалымдардың, жеке кәсіпкерлердің, жұмыс берушілердің, кәсіподақтардың және халықтың осал топтарының қатысуымен жүргізілді. Ашық және танымдық талқылаулар барысында әлеуметтік жақсы тұрмыс мәселелері бойынша көптеген түрлі сыни пікірлер айтылды. Консультациялардың нәтижелері Қазақстанда көтерілетін сұрақтардың ауылдық жерлердің негізгі сұранымдары мен әл-ауқаты шектерінен асып кететінін растады. Халықтың осал топтарының әл-ауқаты, тұрақтылық пен гүлденуді қамтамасыз етуде сөзсіз міндеттердің негізгісі ретінде танылды. Бірақ, сонымен бір уақытта, өмір сүру деңгейін бұдан әрі және жан жақты көтеру үшін қазіргі бар кедергілерді жоюға мүмкіндік беретін мемлекеттік институттарды күшейтуді және жаңа тетіктер жасауды талап ететін бірқатар проблемалар көтерілді.

Қоғам тарапынан көбірек көңіл бөлінуін талап ететін мынадай түрлі топтар белгіленді: мүмкіндігі шектеулі адамдар, балалар мен жастар, соның ішінде жетімдер, әйелдер, АИФ-СПИДПЕН өмір сүретін адамдар, ішкі және сыртқы көшіп-қонушылар. Халықтың бұл топтары анағұрлым қолайсыз жағдайда болады және әлеуметтік интеграцияның, адам құқығын қорғау, бейбітшілік пен тұрақтылықты қамтамасыз етудің негізгі объектісі болып табылады.

Көтерілетін мәселелер шеңбері жергілікті деңгейдегі өзекті проблемалардан бастап одан гөрі ғаламдық ауқымдағы аймақтық қауіпсіздік мәселелеріне дейін түрленеді. Төменде ұлттық консультациялар барысында анағұрлым басымды ретінде белгіленген негізгі тақырыптар беріліп отыр. Осы серіктестіктердің кең тобымен өткізілген Ресми талқылаулардың нәтижелері ғаламдық күн тәртібіне үлес қосады, сондай-ақ Қазақстан ұшырасып отырған

маңызды мәселелерді тиімді шешу үшін жаңа бағдарламалар жасауға көмектеседі.

Экологиялық тұрақтылық

Экологиялық тұрақтылық бүгінде Қазақстан ұшырасып отырған басым шақырулардың бірі болып табылады және оның басымдылығы болашақта да сақталатын болады. Елде ластану деңгейі жеткілікті түрде жоғары екені байқалады, ал кейбір аймақтар ауыз судың жоқтығынан немесе жетіспеушілігінен, ауаның ластануынан, топырақтың азуынан, қалдықтарды басқарудың жеткіліксіздігінен және тазалық деңгейінің тиісті түрде болмауынан азап шегіп отыр. Арал теңізі (70% құрғаған) мен Сырдария өзені арналарының құрғап кетуі экожүйеге жағымсыз әсер етуде.⁹ Бүгінде жердің шамамен 60% азып кеткен, бұл ауылшаруашылығы, азық-түлік қауіпсіздігі, осылайша халықтың өмірі үшін үлкен қиындық тудырады.

Негізгі фактілер

Орман жамылғысы	12,4 млн. га (2011 г.) 11,1 млн. га (2000 г.)
Су құбырына қол жеткізу	65,2% (2011 г.) 53,3 (2002 г.)
Халықтың жан басына шаққандағы CO ₂ *	14,25 тонн (2009 г.) 8,54 тонн (2000 г.)
Халықтың орталықсыздандырылған көздердегі ауыз суға қол жеткізуі	17,8 % (2011 г.) 19,5% (2002 г.)
Қоғамдық сорғылардағы ауыз суға қол жеткізу	11,1% (2011 г.) 16,5% (2002 г.)
Қоғамдық құдықтардағы ауыз суға қол жеткізуі	1,9% (2011 г.) 5,4% (2002 г.)

Көздер: ҚР Статистика агенттігі.

*Показатели ЦРТ <http://mdgs.un.org>

Консультациялардың нәтижесіне сәйкес ауыз суға қол жеткізу бүкіл ел

⁹ *Hopes for disappearing Aral Sea*, The Watchers. <http://thewatchers.adorraeli.com>

бойынша ең үлкен мәселе болып табылады. Халықтың барлық топтары үшін, әсіресе Маңғыстау сияқты су құбырындағы су ішуге жарамсыз болып келетін облыста проблема өткір қойылып отыр. Сондай-ақ бұл мәселе ұлттық интернет сұраулар шеңберіндегі 2015 ж. кейінгі даму үшін бірінші кезектегі мәселе болып белгіленді. (2 Қосымшаны қараңыз). Суды сүзгіден өткізетін зауыттардың жетіспейтінің байқалады, сондай-ақ қазіргі бар көптеген сумен жабдықтау желілері ескірген.¹⁰ Бұдан басқа, ауыз судың зор көлемі - ЖІӨ тек 4,8% ғана қамтамасыз ететін экономика секторындағы ауылшаруашылығына пайдаланылады (82% қолда бар ауыз судың). Осы судың айтарлықтай бөлігі су ресурстарын ұтымсыз басқару салдарынан тиімсіз жұмсалады. «Қазақстан 2050» стратегиясында, қоғам табиғаттың ең құнды байлығының бірі - суды ысырап етуді доғару керек деп атап айтылған. Стратегияда «2050 жылға қарай Қазақстан сумен қамтамасыз етілу проблемасын бірден және түпкілікті шешуі тиіс» делінген.¹¹ Қазіргі уақытта Үкімет сумен жабдықтау желісін кеңейту жөніндегі «Ақ Бұлақ» бағдарламасын іске асыруда, бірақ бұндай тырысулар әзірге осы проблеманы толық шешуге және халық арасындағы алаңдаушылықты азайтуға мүмкіндік бермей отыр.

Судың сапасы проблемасы өз алдына бөлек түр. Кейбір облыстарда үй шаруашылығы, ішуге келмейтін төмен сападағы сумен қамтамасыз етіледі. Республикада су сапасының стандарты бар, бірақ оны тиісті мониторингтеу жүйелерімен қатар жақсарта түсу керек. Астана қаласынан алыс емес халық қоныстанған жерлердің өкілдері су ресурстарын басқаратын ұлттық орган хлор концентратын қоғамдық құдыққа төккенін еске салғаны бар. «Біз судың үлгісін Астанадағы тәуелсіз компанияға сапасын тексеру үшін жібердік. Судағы хлор деңгейі нормадағыдан бірнеше есе жоғары», - деген еді ауыл тұрғындары.

10 *Аймақтық шолу: Орталық Азия мен Оңтүстік Кавказдағы сумен жабдықтау және санитария проблемасы. Орталық Азия мен Оңтүстік Кавказдығы ғаламдық су серіктестігі*, 2009 ж.

11 «Қазақстан -2050» стратегиясы, <http://www.akorda.kz>

Ауаның ластануы Астанада, Алматы мен Қызылордада болып өткен пікірсайыстары кезінде денсаулықтың нашарлауы, және демографиялық фонға әсер етуі мүмкін болатын ауыру деңгейлерінің өсу факторы ретінде атап өтілді. Тыныс жолдары ауыруларының деңгейі соңғы жылдары шұғыл көбейіп кетті. Ауаның ластануы өнеркәсіптік аймақтардың шығарындыларының айтарлықтай көбеюі мен көлікке пайдаланылатын отын сапасының төмендігі, ауаның зиянды заттарға толуы болып табылады. «Алатаудың таулары бір кезде өзінің сұлулығымен әйгілі болатын», - дейді қатысушылардың бірі. «Бүгінде мұндай сұлулықты көрмейсің бізді осы алаңдатады. Бүгінде таудың ұшар басын қаптаған ақ мұз жоқ, бұл да өзендердегі судың азаю себебінен болып табылады. Сол сияқты ауа да Ресейдегі орман алқаптарының өрттену салдарынан ластанып жатыр. Көкірегіңді керіп ауа жұту мүмкін емес, себебі ол көбіне түтінге толы болады.».

Сондай-ақ Консультациялар барысында *Каспий теңізі* өңіріндегі ресурстарды өндіру қарқынына алаңдаушылық айтылды. Талқылауға қатысушылар Каспий теңізінің мониторингі судың ластануын болдырмау үшін жеткілікті тиімді емес деп атап өтті. Мұнай мен газ өндірудің өсуімен, Каспий су айдынындағы ауа райы қолайсыздығынан мұнай жайылу тәуекелі арта түседі. Бұл бүкіл экожүйе мен теңіз жергілікті тұрғындар үшін жалғыз су көзі болғандықтан халыққа жаман болады. Төтенше жағдайлар туындауына арналған жоспарлар бар, бірақ мұнай өнеркәсібі масштабы өсіп келе жатқандықтан қайта қарауға жатады. Сақтандыру саясаты шектеулі, ал халық сумен байланысты тәуекелден қорғалмаған. ҰЕҰ экологиялық зерттеулерінің бірінде Каспий теңізінде Мексикан шығанағына ұқсас мұнай жайылу оқиғасы орын ала қалған жағдайда, жағдайды дереу түзету мүмкін еместігі туралы қауіп бар екені айтылған.

Қалдықтар және санитария әсіресе ірі қалаларда маңызды проблеманы білдіреді. Қалдықтардың айтарлықтай көлемі халықтың денсаулығына зиян

келтіреді, қоршаған ортаны улайды және жақын маңда тұратын адамдарға үшін эстетикалық мәнін айтпағанда, санитарлық жай-күйді нашарлатады. Бір жағынан, қатысушылар денсаулық және қауіпсіздік мәселелеріне алаңдайды. Екінші жағынан, Қазақстанның, адамдардың қоршаған ортаға ұқыпсыз қарауымен байланысты дүние жүзілік аренадағы атағына алаңдайды. Қатысушылар қалалар мен ауылдарды таза ұстау үшін жергілікті билік органдарының жауапкершілігін көтеру қажеттігін сұрады.

Климаттың өзгеруі салдары қазірдің өзінде байқалып отырған және егер тиісті шаралар қолданылмайтын болса ұлғая беретін әлемдік масштабтағы проблема ретінде танылады, Қатысушылар, климаттың өзгеруі сияқты проблемасы үстіртін ғана қозғалған кезде (мүмкін тақырыптың ғаламдық сипатта болуы), оларға тікелей тиетін мәселелерге қатысты (мысалы, ауыз су проблемасы, ауаның ластануы, әлеуметтік қызметтер) анағұрлым ашық болғандығын атап өткенін айты керек. Бірақ, климаттың өзгеруі топырақтың азуға ұшырауына, бұл егістің молшылығына, азық-түлік қауіпсіздігіне және адамдардың жақсы тұрмысына кері әсер етеді ететіні туралы жалпы ұғым бар. Су мен табиғи апаттың әлеуетті тәуекелдері көшіп-қонуды күшейтуге соқтырмай қоймайды, өйткені адамдар, мейлінше қолайлы өмір сүру жағдайын іздеумен зардап шеккен аудандарды тастап кетеді. Қазақстан бүгінде CO₂ шығарындыларының көрсеткіші жоғары (2009 ж. CO₂ халықтың жан басына шаққанда 14 метрлік тонна) елдердің бірі болып табылады және талқылауға қатысушылар еліміз ел ішіндегі шығарындыларды қысқарту шараларын қолдануы керек, сондай-ақ шығарындылардың халықаралық деңгейде азаюына жәрдемдесуі тиіс деп санайды.

Тұтастай алғанда, қатысушылар қоршаған ортаның жай-күйінің өзгеруі, халықтың экологиялық проблемалардың ізінше қоныс аударуға мәжбүр болатынын қоса алғанда, халықтың денсаулығына, өмір сүру деңгейіне әсер ететініне алаңдайды. Қоршаған ортаның құлдырау салдарлары соңғы бірнеше онжылдықтарда ерекше байқалып тұр. Халықтың көпшілігі осы

мәселедегі әрекетсіздік құртатынын сезінеді. Сондықтан болашақтағы саясат экологиялық мәселелерді халықтық мәселелермен неғұрлым кең байланыстыру керек. Қатысушылар Үкіметтің экологияның елдің түрлі бөлігінде халықтың денсаулығына әсерін кешенді бағалауын, сондай-ақ қоршаған ортаның нашарлау процестерін тоқтатуын және кері бұруға бастамашылық жасауын сұрайды.

Әлемдік масштабтағы жанжалдардың, араб өңіріндегі тұрақсыздықты және осындай жанжалдардың әлемнің басқа бөліктеріне жанама әсерлерін қоса алғанда, алаңдату туғызатыны атап өтілді. Аймақтық ынтымақтастық пен қауіпсіздік елдің қауіпсіздігі үшін айырықша маңызды болып тұр. Орталық Азияның әрбір мемлекеті өз бетімен, әртүрлі қарқында дамуы аймақтағы тепе-теңсіздікпен шарттасады. Мемлекеттік топтар мен үкіметтік емес ұйымдар Қазақстанның тұрақтылық деңгейін қолдау және Орталық Азияда экономикалық күйреуді болдырмау үшін мықты болып қалуы маңызды екенін мойындайды. Сол сияқты, экологиялық проблеманы, еңбек миграциясын, жалпы экономикалық-әлеуметтік дамуды, сондай-ақ НАТО 2014 ж. одақтастарының әскери күштерді шығаруынан кейінгі Ауғанстан тарапынан әлеуетті қауіпті қоса алғанда, жалпы шақыруларды шешу үшін көрші елдермен анағұрлым тығыз ынтымақтасу қажет. Сондай-ақ Ауғанстаннан әскерді шығару есірткімен заңсыз айналысудың өсуіне, діни экстремизм мен лаңкестікке соқтыруға алып келеді деген тәуекел бар. Соңғы деректер бойынша, бүгіннің өзінде-ақ саудагерлер апиынды Қазақстан арқылы Ресей рыноктарына жеткізу үшін жақсы дамыған жол және теміржол желілеріне қол жеткізіп отыр. Орталық Азия мен Ресей арасындағы жалпы сауда ағынының ұлғаюы, сондай-ақ аймақтағы ХЖТ (Халықаралық Жол Тасымалы конвенциясы) жүк автомобильдері санының өсуі есірткімен сауда жасайтын ұйымдар ХЖТ келісімін теріс пайдалану есебінен рұқсат етілген ағынның бір бөлігі болу қаупі бар. Бұдан басқа, Қазақстан, Ресей және Беларусия арасындағы кедендік одақ туралы келісімге сәйкес Қазақстан ЕО шекараны кесіп өткенге дейінгі соңғы кедендік бақылау болып табылады және бұл аймақтағы шекара бақылауын күшейтуді талап етеді.

Қатысушыларды Қазақстандағы еңбек көші-қон ауқымы алаңдатады және бұл мәселе сондай-ақ аймақаралық қауіпсіздік құрамында талқыланды. Консультациялар шектерінде аймақтық қауіпсіздік пен көші-қонға арналған кездесу болып өтті, оған түрлі

ведомстволар мен ҰЕҰ қатысты. Кездесуде Қазақстандағы еңбек мигранттарының осал жағдайлары және адрестік көмектің қажеттігі талқыланды. Еңбек миграциялары негізінен Орталық Азияның басқа мемлекеттерінен жақсы экономикалық мүмкіндіктер іздеп келеді. Қазіргі бар қауіптердің бірі Қазақстанға келуге тыйым салынған діни қауымдастықтардың әлеуетті ағыны болып табылатыны атап өтілді. Ішкі көші-қонның беталысы да сол сияқты артты. Мысалы, Астанаға адамдар Шымкенттен, Қарағандыдан, Екібастұздан жұмыс іздеп көптеп келетін болды. Бір жағынан, ҰЕҰ мигранттардың еңбекпен айналысу және әлеуметтік қызыметтерге қол жеткізе алмауы наразылық пен әлеуметтік тұрақсыздыққа соқтырады дейді. Екінші жағынан, мемлекеттік ведомстволардың өкілдері, еліміз бірінші кезекте жергілікті халыққа қолдау көрсетуі тиіс және тұтастай алғанда Қазақстан халқының өмір сүру жағдайының жақсаруы мигранттарға қолайлы әсер береді деп атап өтеді. Экономика министрлігінің өкілі «Қазақстан 2050» жаңа стратегиясы көші-қон саласындағы іс-әрекет жоспарын әзірлеуді көздеп отырғандарын айтты және ҰЕҰ одан әрі қарау мен жоспарға енгізу үшін ресми ұсыныстарын бере алатынын жеткізді.

Азық-түлік қауіпсіздігі талқылауларда сол сияқты аймақтық қауіпсіздік құрамында қозғалды. Қазақстан әлемдегі ірі бидай өндірушілер арасында 6-орынды алып отыр. Елімізде сол сияқты арпа, сұлы, жүгері және күріш өсіріледі; бұл өнімдер Орталық Азия рыногына жеткізіледі және аймақтан тыс жерлерге экспортталады. Азық-түлік қауіпсіздігі тәуекелдері ауылдық жерлерді көптеген адамдар тастап кетіп жатқандықтан халықтың көшіп-қонуы құрамында қарастырылады; климаттың өзгеру салдарлары; фермерлер үшін сақтандырудың жоқтығы; ауылшаруашылығы секторындағы инвестицияның жеткіліксіздігі, сондай-ақ ауылшаруашылығында білікті еңбек ресурстарының жоқтығы. Қазақстанның ауылшаруашылық секторын қолдау тек ішкі рынокты қамтамасыз ету үшін ғана емес сонымен бірге ғаламдық рынокта тепе-теңдікті сақтап қалу болып табылады.

Су ресурстарына қол жеткізу сол

сияқты, әсіресе Орталық Азияның суларын Қырғызстан тауларынан бастау алатынын ескерсек, аймақтық қауіпсіздік мәселелерінің бірі болып табылады деп есептеледі. Мемлекеттік органдардың өкілдері, экологиялық ҰЕҰ мен академиялық топтар елдің халқы мен ауылшаруашылығы үшін өмірлік маңызы бар су бөлу мәселелері бойынша көрші мемлекеттер арасындағы трансшекаралық ынтымақтастық деңгейіне алаңдаулы. Ара тұра осы саладағы аймақтық ынтымақтастықты күшейтуге әрекет жасалады, бірақ бұл мәселе Қазақстанды осал жағдайға қоя отырып аймақтық даму дилеммасы болып қалуда.

Инфрақұрылымды дамыту

Инфрақұрылымды дамыту 2015 ж. кейінгі кезеңдік дамудың бағыттарының бірі ретінде ұсынылған болатын. Аймақтық және жергілікті органдардың өкілдері ішкі және әлем рыноктарына кең қол жеткізу үшін *автомобиль және теміржолдарды* қоса алғанда, инфрақұрылымды дамыту туралы мәселені бірнеше рет көтерді. Қазақстан Орталық Азияда орналасқан теңізге шыға алмайтын трансконтиненталдық ел болып табылады. Оның географиялық орналасуы Қытай және Еуропа арасындағы көліктік қосылуларды дамыту және аймақтағы көліктік логистиканың негізгі жеткізушісі болып қалу үшін бірегей мүмкіндікті қамтамасыз етеді. Бүгінде тіпті елдің өз ішінде көліктік қосылыстары әлсіз елдер де бар. Бұл жоғары әлеуетті облыстардағы ішкі және сыртқы сауда есебінен экономикалық өсуді қиындатады. Бұдан басқа, халықтың жұмылуына әсер етеді. Көлік инфрақұрылымына инвестиция салу әлемдік рыноктарға қол жеткізуді кеңейте алады, бұл өндіріс масштабының өсуімен және бизнестің бәсекеге қабілеттілігімен шарттасатын үнемдеуге жәрдемдеседі. Өз кезегінде бұл жаңа жұмыс орындарын көптеп ашуға мүмкіндік жас ауға ықпал етеді. Негізгі кемшілік әсіресе Қазақстанның кең байтақ аумағын және ірі инвестицияларды негіздеуді қиындататын елдегі халық тығыздығының төмендігін ескере отырып мұндай рыноктың ашықтығы үшін қажетті ірі инвестициялар болып табылады. Бірақ ұзақмерзімдік перспективада көліктік қосылуларды жақсарту тауардың құнына, тауар мен

халықты жұмылдыруға және сауданың өсуіне жағымды әсер етеді.

Негізгі фактілер

Орталық канализациялары бар үй шаруашылығы,	53% (2011 ж.) 45,6% (2006 ж.)
Халықтың жан басына шаққандағы электр энергиясын тұтыну**	4 728 кВтч (2010 ж.) 3 170 кВтч (2000 ж.)
Халықтың жан басына шаққандағы электр энергиясын тұтыну, мұнай кг **	4 595 (2010 ж.) 2 397 (2000 ж.)
ЖАО құрбандарының саны *	3 424 (2011 ж.)
Телефон желілері 100 адам.	25,8 (2011 ж.) 16,3 (2003 ж.)
Интернет-пайдаланушылар саны, 100 адамадамғачел.	45,9 (2011 ж.) 15,1 (2008 ж.)

Источник: Агентство РК по статистике.

*Мировой рейтинг здоровья, ВОЗ.

**Данные Всемирного банка

Қазақстан энергия тұтыну деңгейі салыстырмалы ЖІӨ¹² деңгейі ұқсас елдер арасында өзінің даму деңгейі үшін энергия тұтынудың ең жоғары деңгейге ие. 2011 ж. бастапқы көздерден энергия тұтыну не бәрі 2% (2010 ж.+5,7%) өсті. Энергия сыйымдылығы (ЖІӨ бірлігіне энергия тұтыну) 2011 ж. 1,1% қысқарды және әлі де Еуропа Одағы бойынша¹³ орташа көрсеткішінен үш есе асатын деңгейде қалып тұр. Энергия тұтынудың ең көбі өндірістің үлесіне келеді. Елде тұрғын үйлерді жылытуға деген сұраным да сол сияқты жоғары, бұл ретте жылу желілері көбінесе ішкі және сыртқы тарату желілерін тот басу салдарынан қатты тозған. Қазақстанда суды нашар қайта өңдегендіктен және ұдайы су үстеуді талап ететіндіктен зардап шегетін сумен жылытудың ашық тәсілін пайдаланудан тотығу күшейе түседі. Энергетика секторы «Қазақстан-2030» стратегиясының жеті

12 An Infrastructure Roadmap for Kazakhstan, Отчет АБР, 2012 ж.

13 Қазақстандағы энергетика туралы 2012 жылға арналған есеп, зерттеулер мен рыноктар, <http://www.businesswire.com/news>

басымдықты бағыттарының санына енеді және «Қазақстан-2030» стратегиясындағы энергетикалық қауіпсіздіктің ғаламдық шақыруы ретінде танылған, мұнда жаңартылған энергия көздерін дамыту қажеттігі атап көрсетіледі. Негізгі мақсаттары шетел инвестициясын, технологиялар мен ноу-хау тартуда және соңғы мақсаты Қазақстанның тұрақты дамуға көшуі үшін қажетті энергиялық тиімді инфрақұрылым жасаумен бірге ірі халықаралық компаниялармен ұзақ мерзімдік серіктестік құруда жатыр.

Академиялық топтар мен БҰҰ өкілдері де сол сияқты жол қауіпсіздігі мәселелерін көтерді, мұнда жол-көлік оқиғалары (ЖКО) үлкен саны байқалады. ДСҰ деректері бойынша дамыған немесе дамып келе жатқан елдердегі осыған ұқсас ЖКО мен салыстырғанда Қазақстанның жолдары қауіпті болып табылады. Құрбан болғандардың саны Жапония, Норвегия және Германия сияқты дамыған елдерге қарағанда Қазақстанда миллион адамға кемінде 5 есе жоғары; және Армения, Тәжікстан мен Өзбекстанға қарағанда 2 еседен астам жоғары.¹⁴ ДСҰ 2011 ж. деректері бойынша ЖКО нәтижесіндегі өлім елдегі өлім-жітімнің жалпы санының 2,21% құрайды. Осының нәтижесінде ЖКО деңгейі бойынша әлемде 64-орынды алып отыр.¹⁵

Жол инфрақұрылымын жақсарту ЖКО құрбандарының санын қысқартуға оң әсер етеді. Азиялық Даму банкінің бағалауы бойынша Қазақстан аймағында 2040 ж. қарай 13 мың км автомагистральді жаңғырту жылына 800 өмірді сақтап қалады¹⁶.

Қазақстанда көлік пен энергия тиімділігі мәселелерін шешуге бағытталған бірнеше бағдарламалар іске асырылып жатыр. Егер Қазақстан тұрақты өсуге қол жеткізу мақсатын қойып отырса, елге жақын болашақта инфрақұрылым жобаларынан экологиялық және табиғи ресурстарға

зиян тигізбей елеулі нәтижелер алу керек болады. Бұл байланыс, қоршаған ортаны қорғау ұлттық стратегияда нақты белгіленбегендіктен, бірақ инфрақұрылымдық жобаларды әзірлеу және іске асыру кезіндегі сыни маңызды фактор болатындықтан, айырықша маңызды болып табылады. Оған қызмет көрсетуге мүмкіндік беру үшін жеке сектордың осы салаға қатысуын күшейту және инфрақұрылымды дамуға жеке инвестициялар ағынын ынталандыру қажет.

Тиімді басқару

Мемлекеттік қызметтің тиімділігі мен нәтижелілігі мемлекеттік басқарудың аса маңызды құрамдауышы ретінде атап өтілді. ҮЕҰ өкілдері және мемлекеттік мекемелер мемлекеттік қызметтің тиімсіз болу себебі әлеуеттің жеткіліксіз болуы екенін бірнеше мәрте айтқан болатын. Мұндай кемшіліктер өте жиі аталады: мемлекеттік органдардың қызметін нашар үйлестіру, республикалық және жергілікті деңгейлерде тиімді бағдарламалар мен жобаларды әзірлеу арқылы нәтижелерге қол жеткізудің жоқтығы, сондай-ақ олардың іске тиімсіз асырылуы, бұл мемлекеттік ресурстарды орынсыз шығындауға ұшыратады. Қатысушылар мемлекеттік қызметкерлердің жалақы деңгейі біршама төмен күйінде қалып отырғанымен және еңбекке төленетін ақының төмен деңгейінің орнын толтыратын әлеуметтік пакеттің жоқтығымен. Облыстар мемлекеттік қызмет көрсететін персоналдың жетіспеушілігімен ұшырасады, бірақ жалақы тиісті түрде төленбегендіктен басқа аймақтардан күшті мамандар тарту қиынға соғады. Қатысушылар бұл соңғы жылдары әжептәуір төмендеп кеткен мемлекеттік қызметке *сенім арту* деген түсінікпен тығыз байланысты деп санайды. Адамдардың мемлекеттік қызметке сене бастауы үшін жалақыны көтеру және білікті де білімді мамандар тарту арқылы қол жеткізуге болатыны маңызды.

Үкіметтік емес ұйымдар сұраным басымдылықтарын кеңейте білудің тиімді басқару үшін мәні маңызды болатынын атап айтты. Қазақстан өзіне көптеген мақсаттар мен міндеттер қойып отыр және елдің нені қалайтыны туралы нақты бір көрініс бар.

14 Дүниежүзілік денсаулық сақтау ұйымы, http://www.photius.com/rankings/road_traffic_deaths_country_rankings_2009.html

15 Әлемдік денсаулықтың рейтингі, <http://www.worldlifeexpectancy.com/kazakhstan-road-traffic-accidents>

16 *An Infrastructure Roadmap for Kazakhstan*, Отчет АБР, 2012 ж.

Бірақ қойылған міндеттерге қол жеткізу үшін жасалатын іс-әрекеттің егжей-тегжейлі жоспары бар ма? Барлық мәселелерді шешу үшін ресурстар бар ма? Ол үшін қандай адами әлеует керек? Нәтижелерге кім жауап береді? Тиімді басқару мемлекеттік сектордың функцияларын орындау үшін белгілі бір дағдылардың талап етілетіні аталды.

Сыбайластық көптеген әлеуметтік және экономикалық сәйкессіздіктердің бастапқы себебі және ортамерзімдік кезеңге арналған аса маңызды міндеттердің бірі ретінде қаралады. Бұл, абзалы, консультациялар барысында мемлекеттік мекеме өкілдері, жас адамдар, азаматтық қоғам мен халықтың осал топтары көтерген және кең талқыланған тақырыптардың бірі. Саяси деңгейде сыбайластық проблемалы мәселе ретінде танылды және барлық деңгейде сыбайластықпен күрес туралы заң қабылданды. Дегенмен, сыбайластық қоғамдағы жүйелер мен институттардың тиімділігін бұрмалайтын таралған құбылыс болып табылады. Ол мемлекеттік бағдарламаларды іске асыруға бағытталған мемлекеттік инвестицияларға қатты әсер етеді. ЕББР жақында өткізген өмірмен қанағаттану жөніндегі сұрау нәтижелері бойынша полицияда, азаматтық соттар мен мемлекеттік денсаулық сақтау жүйесінде парақорлықтың 2006 ж.¹⁷ салыстырғанда аздап өсуі байқалады.¹⁸

Жас адамдар да сол сияқты сыбайластық мәселесі бойынша алаңдаушылық білдірді және оларды болашақта парақорлықпен ұшырасу мүмкіндігі қорқытатынын айтты. Олар мұны қаламаса да, сыбайластықты қоғамда өмір сүрудің бір бөлігі ретінде көреді. Қатысушылар әзірге сыбайластық жойылмайды, ол үнемі болады және қалаулы нәтижелерді тежейді деп ойлайды

Азаматтық қоғамды тартудың жеткіліксіздігі саясатты әзірлеу, іске асыру және мемлекеттік бағдарламаны мониторинг жүргізу ҰЕҰ тарапынан қатысып отырғандарды мазалайды. Олар азаматтық қоғамның Үкіметпен, сондай-ақ жеке

секторлармен диалог жүргізу мақсатында консультативтік процестер мен шешім қабылдау процестеріне қатысуын шешу қажеттігін атап көрсетті. Қазіргі уақытта Қазақстанда ҰЕҰ көптеген әлеуметтік және экологиялық салаларда жұмыс істейтін үлкен саны әрекет етуде. Халықтың АИФ-СПИДПЕН өмір сүретін адамдар, секс қызметкерлері, екпе есірткі тұтынушылар, бұрынғы сотталғандар сияқты осал және миграциялық топтарының мүдделерін білдіретін ҰЕҰ шешім қабылдау процесінен толық шығып қалдық деп санайды және халықтың қолдауына сүйенуге немесе бірлесіп жұмыс істеуге мәжбүр. Жеке сектор қоғаммен өзара әрекеттесуге және тек бизнес пен табыс алуды ғана ойламауға шақырады. Қалалар мен ауылдарға жақын орналасқан, мысалы мұнай-газ саласында кәсіпорындар бар олар Қазақстанның негізгі экономикалық өсуіне негіз болып табылады. Жұртшылық осындай кәсіпорындарды әлеуметтік жауапкершілікке шақырады. Ол үшін жеке секторды оған енгізу үшін диалогты кеңейту қажет, бұл ретте осы диалогты Үкімет ынталандыру керек деп саналады. Қазақстан қалайтын болашақты құру үшін жалғыз Үкіметтің күш салуы жеткіліксіз. Жасыл экономика мен тұрақты дамуды ілгерілетуді болжамдайтын болашақ түрлі тараптардың қатысуы мен ұжымдық әрекетті талап етеді. Осылайша, жалпы жауапкершілік қабылдау 2015 ж. кейінгі дамудың маңызды бөлігі болып табылады.

Ұлттық консультацияларға қатысқан ҰЕҰ, олар елеулі нәтиже беру үшін осындай консультацияларды жалғастыруға шешім қабылдауға әзір екендіктерін білдірді. Ұлттық консультациялар халықтың түрлі топтарының бір столда отырып ағымдық және болашақ шақыруларды талқылауына сирек мүмкіндіктер берді. Мұндай мүмкіндік жоғары бағаланды және БҰҰ осындай ашық әлеуметтік диалогтарды жалғастыруға және күшейтуге шақыру айтылды. Барлық қатысушылар консультациялардың нәтижелері көрінетін құжаттарды алуға мүдделі екендіктерін білдірді.

17 Экономикалық көшу кезіндегі өмір: Дағдарыстан кейін. ЕББР сұраулары, 2012 ж.

18 Экономикалық көшу кезіндегі өмір: Дағдарыстан кейін. ЕББР сұраулары, 2012 ж.

Халықтың денсаулығы мен денсаулық сақтау мәселелері екі жеке бірақ, өзара байланысты мәселе ретінде талқыланды. Қоғам денсаулығының жай күйінің қажетті құрамдауышы ретінде қатысушылар *денсаулық пен салауатты өмір сүру* мәселелерін ілгерілету керектігін ерекше түрде атап өтті. Қазақстанда, өмір сүрудің күтілетін ұзақтығы, ерлер арасындағы өлім-жітім мен өз өзіне қол жұмсау деңгейі сияқты өзіне айырықша назар аудартатын бірнеше әлеуметтік мәселелер бар. Егер елдің экономикалық қуаты мен ондағы халықтың өмір сүруінің күтілетін ұзақты арасындағы байланысқа қарайтын болсақ, онда ЖІӨ деңгейі осындай басқа елдермен салыстырғанда Қазақстанда өмір сүру деңгейі жеткілікті түрде төмен екенін байқауға болады. Еңбекке қабілетті жастағы ерлер арасында (20 жастан 60 жасқа дейін) өлім аз дамыған елдерге қарағанда айтарлықтай жоғары. Сондай-ақ ересек халық арасындағы өз өзіне қол жұмсау деңгейі Қазақстанда жоғары болып табылатыны аталды. Осыған байланысты, Қазақстанның алдында тұрған үлкен міндет нашар денсаулық жай-күйі неден туады және оның құрбандары кімдер болып табылатынына көңіл аудару керек¹⁹.

ОСНОВНЫЕ ФАКТЫ

Нәрестелердің өлім-жітімі (1 000 тірі туғанға)	13,6 (2012 г.) 18,8 (2000 г.)
Ана өлімі (100 000 тірі туғанға)	17,4 (2011 г.) 60,9 (2000 г.)
5 жасқа дейінгі балалар арасындағы өлім-жітім	17,84 (2011 г.) 24,95 (2000 г.)
Бала туылғанға дейінгі қадағалауды қамту	89,5% (2011 г.) 96,6% (2000 г.)
Жас өспірімдер жүктілігінің деңгейі (15-19 жастағы қыздар)	29,4 (2011 г.) 32,9 (2000 г.)
Екпе есірткі тұтынушылар, АИФ жұқтырғандар	3,77 (2011 г.) 3,4 (2000 г.)

19 Жаңа күн тәртібі мүмкін ауыруды анықтау емес өлім мен ауырудың деңгейіне акцент жасауы керек шығар деген мәселеге ғаламдық деңгейде талқылау жүріп жатыр.

Ретровирусқа қарсы емге қол жеткізген кеш сатыдағы АИФ инфекциялы адамдар,	70,3 % (2011 г.) 0 (2000 г.)
Ретровирусқа қарсы ем алатын АИФ –жұқтырған екі жүкті әйелдер	93,26% (2011 г.) 37,50% (2000 г.)
Туберкулезбен ауыру деңгейі (100 мың адамға)	86,6 (2011 г.) 153,2 (2000 г.)
Туберкулезден өлу деңгейі (100 мың адамға)	8,4 (2011 г.) 26,4 (2000 г.)

Дерек көзі: ҚР Статистика агенттігі.

Қатысушылар халықты *салауатты өмір сүру мәселелерінде* көтермелеп және ағарту жұмыстарын жүргізіп отыру керектігін айтты. Медициналық қызметкерлердің бірі «көптеген жағдайларда денсаулықтың нашар күйде болуы адамдардың өз денсаулықтарына жауапкершілікпен қарамау салдарынан болады» деді. Ақпараттық кампаниялар өткізу, халықты дұрыс тамақтану мен салауатты тәртіп (алкаголь пайдаланудан темекі шегуден бас тарту, жұмыс пен жеке өмір арасындағы тепе-теңдік, спорт және т.б.) туралы ақпараттандыру үшін БАҚ пайдалану қажет.

Оқу бағдарламаларына салауатты өмір сүру мәселелерін енгізуге, сондай-ақ халықтың арасында салауатты өмір салтын үздіксіз насихаттап және қалыптастырып отыратын білікті медицина мамандарын дайындау жөнінде ұсыныстар жасалды. Сондай-ақ салауатты өмір салты прогресті өлшеп отыру үшін баламалы әдістеме енгізу арқылы ғаламдық күн тәртібінде көрініс табуы ұсынылды.

Денсаулық сақтауға Қазақстанда көп көңіл бөлінеді және бұл секторға мемлекеттік әлеуметтік шығынның ең үлкен бөлігі жұмсалады. Орындалмаған мақсаттар бар және еліміз 4,5, және 6 МДМ қол жеткізуді жылдамдату қажеттігін мойындайды. Ана өлімін төмендетуде айтарлықтай төмендету байқалады: 2011 ж. 100 мың әйелге 17,4 жағдай. Ана өлімінің ең үлкен көрсеткіші Ақмола мен Маңғыстау облыстарында байқалады: 32,2% және 30,9% тиісінше²⁰. Жаңа туған сәбилердің өлімін төмендетуге күш салу нәтижелері де жақсартуды талап

20 ҚР Статистика агенттігі, 2012 ж.

етеді: 2012 ж. 1 000 жаңа туған балаға 13,6 оқиғадан келеді, ал бес жасқа дейінгі балалар өлімінің деңгейі дерек бойынша 2012 ж. 1 000 балаға 15,8 оқиғаны құрайды²¹. Бала өлімінің деңгейі де әр облыста әрқалай. Облыс деңгейінде кедейлік деңгейіндегі оң корреляцияны байқауға болады, кедейлік деңгейі мен денсаулықты қорғау іс-шараларының нәтижелілігі арасындағы тікелей байланысты куәландырады.

Ел сексуалдық және өсімпаздық денсаулықты қорғау қызметтеріне жалпы қол жеткізуді қамтамасыз ету бойынша міндеттерді орындаудан әлі алыс. Зерттеу нәтижелері бойынша ұяны таңдап алуды қолданумен 9 әйелдің 1-уі орынсыз жүкті болумен ұшырасады және осы әйелдердің көпшілігі аборт жасайды. Жастардың көбінесе отбасын жоспарлау мен жыныстық жолмен жұғатын инфекцияны емдеу қызметтеріне қол жеткізе алмауы салдарынан Қазақстандағы үйленгендер арасындағы бедеулік деңгейі 17% құрайды²². ҰЕҰ мен денсаулық саласындағы мамандар өсімпаздық денсаулық пен бедеулікті емдеу қызметтерін тегін жалпы қамту саласын жетілдіру қажеттігіне көңіл аударды. Бұл әйелдердің де, сол сияқты ерлердің де өсімпаздық денсаулыққа қатысты. Осы қызметтердің жеткіліксіздігі жүктіліктің асқынуына, ана өлімінің жоғарылауына және жыныстық жолмен жұғатын инфекцияның көбеюіне соқтырады. Өсімпаздық денсаулық негізінен халықтың денсаулығының құрамында талқыланды, отбасын жоспарлау мәселесі адам құқығымен және елдің демографиясымен тікелей байланысты болатындықтан ол әлеуметтік сектордың әлдеқайда көп үлесін қамтиды.

АИФ-жұқпалы дертіне қатысты алатын болсақ, онда Қазақстанда АИФ эпидемиясын бастапқы сатыда ұстап тұруға болады. Бүгінде Қазақстанда 20 мың адамда АИФ бар және инфекцияның жыныстық жолмен берілуі артып келеді. 2001 жылдан бастап 2011 жылға дейінгі соңғы 10 жыл үшін АИФ-жұқпалы дертіне жаңа оқиғаларының саны 1175 бастап тиісінше 2006 дейін артты. АИФ-

жұқпалы дерті негізінен ер адамдар арасында таралғанына қарамастан АИФ-жұқпалы дертін жұқтырған әйелдер саны өсіп келеді. 2011 ж. жаңа тіркелген АИФ-жұқпалы дерті оқиғаларының санынан 40% әйелдерге келеді, оның 10% жүкті әйелдер құрайды.

Кейбір ҰЕҰ АИФ жұқпалы дерті туралы консультация алу мен тестілеуге қол жеткізу жалпы және халықтың осал топтарының көпшілігі бұрын қамауда болғандар, мигранттар, босқындар және тіркеуде жоқ адамдардың мұндай қызметтерге қол жеткізулері шектеулі болуына, бұл АИФ-жұқтырғандардың үлесі өсіп келе жатқан елде мазасыздық тудыратынына алаңдаушылық білдірді. Мұндай қызметтердің шектелуі адамдардың денсаулығын қорғау құқығына және АИФ-жұқпалы дерті эпидемиясының өсуіне әсер етеді. АИФке жасырын тестілеуден өтетін бірқатар орталықтардың бары еске салынды, бірақ, бұл ақпараттың халықтың кең тобы арасында болмауы бұған өте зәру адамдардың қол жеткізуін шектеп отыр.

Талқылау нәтижелері бойынша заң жүзінде жергілікті жерлерде тегін жаппай көрсетілетін медициналық көмек барына қарамастан, медициналық қызметтердің әр түрі бойынша көрсетілетін мұндай көмек барлық жерде бірдей еместігін және ресми емес төлем төлеген жағдайлар болатынын айтуға болады. Денсаулық сақтау қызметтеріне қол жеткізу халықтың кейбір осал топтарына, негізінен тіркеуде болмағандықтан, ерекше қиындық тудырады. Сол сияқты, балалар үйінің бұрынғы тәрбиеленушілері денсаулық сақтау қызметтеріне қол жеткізу қиындықтарына ұшырасады.

Жақында ЕЖДБ өткізген сұраулардың нәтижелері бойынша Қазақстан азаматтарының тек 54% ғана медициналық қызметке қанағаттанады, ал денсаулық сақтау жүйесіндегі ресми емес төлем 18% құрайды.²³ Көптеген қатысушылар медициналық мекемелердегі «ұзын кезекті» көрсетеді. Талқылауға қатысқан мүмкіндігі шектеулі бір әйел, ол дәрігерлерге келген

21 ҚР Статистика агенттігі, 2012 ж.

22 ЮНИСЕФ, Ұялық таңдап алуды қолданумен көптеген көрсеткіштер бойынша тексеру, 2010 ж.

23 ЕБРР, Экономикалық ауыспалы кезіндегі өмір: Дағдарыстан кейін, 2012. Деректер 2010 ж. сұрауға негізделген.

кезде «оған жоғарыдан қарайтынын, сондықтан өзін қорлағандай сезінетінін» айтты. «Мені дәрігерлер көрген кезде, олар маған жаман оймен қарайды. Бірде олар маған менің өз жағдайыма байланысты балалы бола алмайтынымды айтты, бұл мені қатты қапаландырды. Арада бірнеше жыл өтті, қазір мен бақытты анамын және менің дені сау бақытты балам бар». Көптеген талқылауға қатысушылар медицина қызметкерлері «пациенттерге неғұрлым тілектестікпен қараулары, адамдармен жұмыс істеуді үйренуі және олар қызмет көрсетіп отырғанын естерінде ұстауы тиіс».

МДМ қол жеткізу жөнінде өткізіліп жатқан шараларға қосымша ретінде инвестициялар профилактикалық қызметтерді нығайту үшін қажет және бастапқы медициналық-санитарлық көмек пен халықтың барлық қабаты үшін оларға қол жеткізуді қамтамасыз ету. Байқау, мемлекеттік денсаулық сақтау департаменттері арнайы қызметтерге инвестиция салуды табанды түрде қолдайды, поликлиникаларды, отбасы орталықтарын және донорлық ұйымдарды білдіретін медициналық ұйымдардың мамандары бастапқы медициналық-санитарлық көмекке көңіл бөлінбейтініне қынжылады. Сапалы медициналық-санитарлық көмек ауырудың ерте сатысында алдын алуға көмектесіп қана қоймайды, сондай-ақ негізгі алдын алу шаралары бойынша ағарту функциясын орындайды, бұл Қазақстанға өте керек. Ол, сондай-ақ алдын алу мен емдеуге жаппай қол жеткізуді қамтамасыз етуге өзінің үлесін қосады. Бұған вакцинацияны кеңейту, отбасын жоспарлау саласындағы жағдайды жақсарту мен жас кезінде жүкті болу нәтижелері енеді, сонысымен ол орынсыз жүкті болу мен жас өспірімнің жүкті болуы деңгейін төмендете отырып, отбасын, бала көтеруді, ана болуды, салауатты өмір сүру және денсаулық сақтауды т.б. жоспарлау мәселелері бойынша оқытуды қамтамасыз етеді. Баламалы ресурстармен және арнайыландырылған медициналық көмектің жолға қойылған байланыстарымен қуатталған бастапқы медициналық-санитарлық көмекті күшейту медициналық-санитарлық көмек көрсетудегі үздіксіздікті қамтамасыз етуге және денсаулық жүйесінде

қосарлану мен тиімсіздікті болдырмауға көмектеседі.

Денсаулық жүйесінің кейбір қатысушылары, ғаламдық және ұлттық деңгейде баламалы назар аударуды талап ететін қатерлі ісік, жүрек-тамыр және диабет сияқты *жұқпалы емес ауырулар* туралы мәселе қозғады. Қазақстандағы өлім-жітімнің негізгі себебі жүрек-тамыр ауырулары болып табылады, екінші орында – қатерлі ісік ауырулары тұр. Бақытсыз оқиғалар нәтижесінде болатын өлім-жітімнің жоғарылығы, атап айтқанда әсіресе балалар арасында болатын күйіп қалу мен жол-көлік апаты кезінде жарақат алу қатерлі фактор ретінде аталды.

Денсаулық сақтаудың тағы да бір маңызды бөлігі әлеуметтік қорғау шеңберінде денсаулық сақтау қызметтерімен жаппай қамту болып табылады. Бұл әрбір адам (тек Қазақстан азаматтары ғана емес) жеке және қоғамдық деңгейде денсаулық сақтаудың сапалы қызметтерінің белгілі бір деңгейіне қол жеткізуі, тілектестік пен теңдік түсінігінен және сапаны көтеру мен қамтуды кеңейтуге тұрақты бағыттаумен мұндай қызметтер көрсету бойынша ел мүмкіндігінен шыға отырып медициналық қызмет көрсетуге, емделуге және күтімге баламалы қол жеткізуі тиіс дегенді білдіреді.

Талқылау барысында, сондай-ақ елдегі *медициналық персоналдың жеткіліксіздігі* мәселесі, сондай-ақ кадр дайындау сапасының төмендігі қозғалды. Денсаулық саласындағы маманмен келіссек тек Маңғыстау облысында білікті дәрігерлердің тапшылығы шамамен 700 маманды құрайды, тұтастай алғанда ел бойынша жағдайда қатты айырмашылық жоқ. Медициналық персоналдың жеткіліксіз болуының себебі, ол үшін жолын қуушылық пен қабілеттіліктің жоғары деңгейі талап етілетін қоғамда дәрігер мамандығы беделінің жоғалуы болып табылады, сондай-ақ бұл мамандық еңбек ақысының қатысты түрде төмен деңгейімен сипатталады, бұл көбіне жастардың көзімен қарағанда инвестицияны, демек көп жылдық оқуды ақтамайды. Мұндай қорытындыларды денсаулық сақтаудың мемлекеттік жүйесіндегі медицина қызметкерлері

алатын жалақының төмендігінен шыға отырып жасауға болады. Тағы бір себеп, медицина қызметкерлерін сұрауларды қанағаттандыру үшін аймақтар арасында ауыстыруға мотивацияланатын *элеуметтік қамтамасыз ету шараларының* жоқтығы. Денсаулық сақтаудың ағымдағы жүйесінде анағұрлым білікті персоналды тарту үшін тұрғын үймен қамтамасыз ету және/немесе элеуметтік қамсыздандырудың басқа бір түрі көзделмеген.

Ауылдық аймақтарды дамыту

Ауылдық жерлерді дамытуға қатысты талқылаулар республикадағы халықтың жалпы санының 46% құрайтын ауыл тұрғындары үшін мүмкіндіктерді жақсарту қажеттігін қозғады. Бұған еңбекпен қамту мүмкіндіктері, элеуметтік қызметтер сапасын көтеру және тұрғын үй жағдайлары мен халықтың өмір сүруін қамтамасыз ететін объектілерді жақсарту енеді. Аймақтар арасындағы, сондай-ақ жеке алған аймақтың элеуметтік-экономикалық айырмашылығын қадағалау соңғы қорытындысында элеуметтік бірлікті бұзуы және элеуметтік тұрақсыздықтың себебі болуы мүмкін теңсіздікпен шарттасады.

Негізгі фактілер

Күнкөріс минимумынан төмен табысы бар тұрғындар	5,3% (2011 ж.) қала 2,4% ауыл 8,8%
Азық-түлік қоржынының құнынан табысы төмен тұрғындар (өте кедей)	31,8% (2000 ж.) қала 30% ауыл 34,2%
Азық-түлік қоржынының құнынан табысы төмен тұрғындар (өте кедей)	0,5% (2011 ж.) қала 0,1% ауыл 0,9%
Ауыл тұрғындары	16,1% (2001 ж.) қала 10,7% ауыл 22,6%
ІЖӨ құрылымындағы ауылшаруашылығының үлес салмағы	46,4% (2011 ж.)
ІЖӨ құрылымындағы ауылшаруашылығының үлес салмағы	4,8% (2011 ж.) 8,6% (2000 ж.)

Источник: Агентство РК по статистике.
*Данные Всемирного банка

ҮЕҰ өкілдері ауылдық аймақтар өзінің дамуы бойынша қалалардан айтарлықтай артта қалғанына айырықша алаңдайды, бұл инвестицияның тең бөлінбеуі екенін көрсетеді. Сондықтан ауылдық аймақтарды дамытуға көбірек көңіл бөлу қажеттігі атап айтылды. Осылайша, аймақтық стратегиялар фермерлер үшін мүмкіндіктерді жақсарту және қолайлы элеуметтік орта құру, соның ішінде мәдениет объектілерінің санын арттыру, қол өнерді дамыту, кәсіптік білім алу мүмкіндіктерін кеңейту және т.б. арқылы ауылдық жерлерді еңбекпен қамту үшін мүмкіндіктер мен жағдай жасауға бағытталатын болады деп күтілуде.

Сондай-ақ аймақтық дамыту бағдарламалары консультациялар процесінде және түрлі мүдделі тараптардың қатысуымен әзірленуі тиіс екені талқыланды. Бұдан басқа, мұндай бағдарламалар кім және неге жауапкершілік алады деген есеп беру жүйесін қамтуы тиіс. Қатысушылар «көрініп тұрған прогресс болмаған кезде жауапты тұлғаларды салақ қарағаны және қойылған міндет жолын ұстанбағаны үшін жазалау керек» дегенді ұсынды. Бірақ, жекелеген адамдарды тек күнәлай бермей жақсартуға қол жеткізу құралы ретінде қателіктерден сабақ алу және оң бағалауларды пайдалану үшін бұл тәсілді белгілі бір процеспен толықтыру қажет. Өмір сүру деңгейі анағұрлым жоғары екені байқалатын өзі сайланған округтардағы немесе туған ауылдарындағы мүмкіндіктерді жақсарту үшін күш салатын кейбір жоғары шенді үкімет шенеуніктерінен мысал келтірілді. Қатысушылар баламалы мемлекеттік инвестицияларға қосымша ретінде жекелеген адамдар немесе жеке секторлар көрсетсін деген тілек білдірді.

Кедейлік картинасына қатысты, үлкен айырмашылықтар облыстар арасында байқалады, бұл ретте 2011 ж. өмір сүру минимумынан анағұрлым төмен табысы бар адамдар саны Маңғыстау болысында (10,4%), Оңтүстік-Қазақстан (10,4%) және Солтүстік-Қазақстан (9,6%) облыстарында байқалды. Сонымен бір уақытта табысы азық-түлік қоржынынан құнынан төмен адамдар

үлесі Ақмола және Оңтүстік-Қазақстан облыстарында, 1,2% және тиісінше 1,9%²⁴.

Жергілікті қоғамдастық өкілдері, тұрғындардың күнделікті өмірін қиындатып жіберетін ауылдық жерлердегі инфрақұрылыммен байланысты бірқатар мысалдар келтірді. Бұған мемлекеттік қызметтерге (ауруханалар, бала бақшалар), қол жеткізуге арналған көліктік қосылулар, тұрғын үй және қоғамдық үй-жайларды жылыту, көшені жарықтандыру, мектептердің жай-күйі, ауыз суға қол жеткізу, сондай-ақ адамдар географиялық орналасуына байланысты пайдалана алмайтын демалыс орындары мен спорт сияқты өзге де қызметтер кіреді. Себеп қалар мен айылдарды дамытуға арналған ресурстарды тең бөлмегендіктен көрінеді, нәтижесінде табыс бойынша кедейлік ауылдық жерлерде жоғары.

МДМ ғаламдық және ұлттық деңгейлердегі прогресті талдау, олар қалалар мен ауылдардың дамуындағы теңсіздік пен айырмашылықтарды көрсетпейтіндіктен орташа деректерді талдау шеңберінен шығуы тиіс екенін көрсетті. Ауылдық аудандар дамуды ұдайы және айтарлықтай артта қалып келеді. Кім бәрінен көбірек азап шегіп отырғанын және көмекке зәру екенін анықтау үшін осал топтар бойынша деректерді бөлу керек.

ДЕМОГРАФИЯЛЫҚ ШАҚЫРУЛАР

Консультациялар Қазақстанның жауық жылдарда одан сайын өзекті болуы мүмкін бірнеше демографиялық проблемаларға ұшырап отырғанын анықтады. Мұнда халықтың табиғи өсуі, ішкі және сыртқы миграция, урбанизация және халықтың қартаюуы енеді. Эмиграция үрдістері (шығу миграциясы) да ескерілді, бірақ егжей-тегжейлі талданған жоқ.

НЕГІЗГІ ФАКТІЛЕР

Халықтың жалпы саны	16,6 млн. адам
Қала халқы	53,6% (2011 ж.) 41,8% (2009 ж.)

24 ҚР Статистика агенттігі.

Ауыл тұрғындары 46,4% (2011 ж.)

Негізгі этникалық топтар (2009 ж. санақ)

Қазақтар: 63,1%
Орыстар: 23,7%

Өмір сүрудің күтілетін ұзақтығы

Ер адамдар: 64,93 (2011 ж.)
Әйелдер: 73,44 (2011 ж.)

Халық санының өсу қарқыны

Ер адамдар: 60,2 (2000 ж.)
Әйелдер: 71,1 (2000 ж.)

Үй шаруашылығын орташа көлемі

1,4% (2011 ж.)
-0,30 (2000 ж.)

Туудың жалпы коэффициенті (1 000 адамға)

3,5 (2011 ж.)
3,4 (2000 ж.)

Өлімнің жалпы коэффициенті (на 1 000 адамға)

22,5 (2011 ж.)
14,70 (2000 ж.)

65 жастан үлкен халық

8,7 (2011 ж.)
10,1 (2000 ж.)

Көз: ҚР статистика агенттігі.
*Дүние Жүзілік банктің деректері

7% (2011 ж.)
6,8% (2000 ж.)

Аумағы бойынша әлемде 9-орынды ала отырып Қазақстан дүние жүзінде халқының тығыздығы бойынша ең сирек орналасқан жер. 1990 жж. Елде халық санының қысқаруы байқалды және бұл үрдістің екінші мыңжылдықтың бірінші он жылының ортасынан бастап қарама қарсы жаққа өзгере бастағаны байқалды. Соңғы 5 жыл ішінде, бала туудың көбеюі мен өлім-жітімнің азаюы нәтижесінде халықтың табиғи өсуі 1 000 мың адамға шамамен 11-12 адам нан келеді. Бұл Қазақстанға оң жетістік болып табылады, бірақ халықтың осындай санмен өсуі қоршаған ортаны халықтың өмір сүру қаупіне ұшыратпау үшін денсаулық, білім беру, энергетика және еңбекпен айналысу сияқты тұрақты және жасыл қызметтердің кеңеюін талап етеді.

Еңбек миграциясын өзекті проблемалық мәселе ретінде аймақтық және жергілікті органдар, сондай-ақ ҰЕҰ бірнеше рет көтерді. Қазақстанның бағалауы бойынша бүгінгі күні, негізінен формалды емес секторда жұмыс істейтін шамамен 2 млн. еңбек

мигранттары жүр. Мигранттар мұнда, өзінің отанында экономикалық мүмкіндіктер болмағандықтан көрші елдерден келеді және бұл Қазақстанның еңбек рыногында жылжуға соқтырады. Мемлекеттік мекемелерді білдіретін қатысушылар, сыртқы мигранттардың жұмыс орындарын алып алуына алаңдайды. Сонымен бір уақытта олар сондай-ақ еңбек рыногында азаматтардың сұранымына ие болмаған мүмкіндіктердің барын түсінеді.

Еңбек миграциясы сол сияқты адамдардың көп саны ауылдардан жұмыс іздеп қалаларға кететіндіктен Қазақстанның өз ішінде де болып тұрады. Талқылауларға сәйкес ішкі және сыртқы миграция қалаларда әлеуметтік құрылымдарға қосымша жүктеме жасайтындығымен, сонысымен қызметтерді адамдардың көп санына кеңейтуді талап ететінімен шарттасады. Сонымен бірге адамдардың ауылдан қалаға көшуі қала тұрғындарының арасында кедейлердің санын көбейтуге соқтыруы, осылайша халықтың тағы бір осал тобын құруы мүмкін, қоғам тарапынан көбірек көңіл аударуды, соның ішінде адрестік әлеуметтік көмекті талап етеді. Бағалау бойынша, урбанизацияның жылдық коэффициенті 2010 ж. бастап 2015 ж. дейінгі кезеңде 1,3%²⁵ құрады. Болжамға сәйкес, 2040 ж. тек Алматы қ. ғана халықтың саны 4 млн. адамға дейін (ағымдағы тұрғындар шамамен 1,5 млн. адам) өсуі мүмкін. Бірақ мұндай орын ауыстырулар егер қосымша жұмыс орындары пайдаланылатын болса экономикалық дамуға оң әсер етуі де мүмкін. Ең күрделі міндет санның өсуіне жылдам ден қою және қаланың тұрақты дамуын алдын ала жоспарлауда жатыр. Бүгінде бұл өзімен ғаламдық құбылысты білдіреді және қол жетерлік тұрғын үймен қамтамасыз етуді, энергиялық тиімділікті көтеруді, сумен жабдықтау желілерін модернизациялауды, көлік жүйелерін жақсартуды, еңбекке орналасу үшін мүмкіндіктер жасауды, қоршаған ортаның азғындыққа ұшырау процесін кейін қайтаруды, сондай-ақ CO₂ шығарындыларын әрдайым қысқартып отыруды қамтамасыз етуді болжамдайды.

Еңбек миграциясы халықтың қозғалу

25 World Factbook, ЦРУ.

мәселесі болуына қарамастан, ол адам құқығы және тұрақтылық мәселелерімен жиірек байланысты болады. Сірә, бірқатар ҰЕҰ мигранттардың құқығын белсенді қолдаған болар. Олар адам құқығы тұрғысынан мигранттардың білімге, денсаулық сақтауға, лайықты тұрғын үй мен еңбекке қол жеткізу бөлігіндегі сұранымы қамтамасыз етілмеген деп есептейді. Демографиялық тұрғыдан елге жұмыс күші қажет және оны мемлекет қазір кадр тапшылығын сезініп отырған салаларда пайдалануға болар еді. Еңбек рыногының кешенді суреті, оның қозғалысы мен болжамы мемлекетке еңбек мигранттары мәселесін шешуге және әлеуметтік бірлік пен тұрақтылықты қолдауға көмектесер еді.

Халықтың қартаюуы – 65 жастан жоғары халықтың үлесі халықтың жалпы санынан 7% асты, бұл қартайып бара жатқан халқы бар елдерді анықтау үшін табалдырықтық мән болып табылады. Бағалау бойынша, 2030 ж. қарай Қазақстан халқының 11,5% 65 жастан үлкен болады. Бұл жұмыс күшінің тепе-теңдігінің бұзылуына, әлеуметтік проблемаларға алып келуі мүмкін. Атап айтқанда, денсаулыққа, зейнетақы төлеуге, өмір сүру жағдайын жақсарту мен басқа әлеуметтік және эмоциялық сұранымдарға жұмсалатын шығындармен байланысты қосымша жүктеме пайда болады. Ескерілуі қажет болатын басқа маңызды аспект – ерлер арасындағы өмір ұзақтығының жеткілікті төмен болуы, ол өмір сүру ұзақтығы 74 жасты құрайтын әйелдермен салыстырғанда 2011 ж. деректер бойынша 64 жасты құрайды²⁶, бұл күтулі өмір сүру ұзақтығының гендерлік айырмашылығының куәсі болады. Демографиялық үрдісті жан-жақты түсіну халықтың құрамының өзгеруіне және жасы ұлғайған халықпен қатынас және эмоциялық қолдау жасауды қоса алғанда, туындайтын сұранымдарға ден қою жүйесін жетілдіруге көмектесер.

ЕҢБЕКПЕН АЙНАЛЫСУ ЖӘНЕ ЛАЙЫҚТЫ ЕҢБЕК

2000 ж. жұмыссыздық деңгейі 10% дан 6% дейін қысқарды. Жастар арасындағы еңбекпен айналысу деңгейі қатысты түрде төмен болып табылады, жұмыссыздықтың ең жоғары пайызы 25 тен 29 жасқа дейінгі

26 ҚР Статистика агенттігі.

әйелдерге келеді²⁷. Ер адамдарға қарағанда еңбекпен айналысатын әйелдердің білімі орташа алғанда айтарлықтай жоғары. Бірақ жұмысқа орналасу және жұмыс істеу мүмкіндіктері еліміздегі еңбек рыногінің аймақтық кірістер мен табыстары бойынша сегменттелу нәтижесінде шектеулі.

Негізгі фактілер

Жұмыссыздық деңгейі	5,3 % (2012 ж.) 10,60 % (2000 ж.)
Ерлер арасындағы жұмыссыздық деңгейі	6,2 % (2011 ж.) 12 % (2001 ж.)
Әйелдер арасындағы жұмыссыздық деңгейі	4,6% (2011 ж.) 8,9% (2001 ж.)
Жастар арасындағы жұмыссыздық деңгейі **	6,7% (2012 ж.) Ерлер: 6,8% Әйелдер: 8,2%
Жұмыс күші**	8,7 млн. адам (2012 ж.)
Жастардың жалпы санынан жұмыссыз жастардың үлес салмағы**	3,5% (2008 ж.) Ерлер: 3,4% Әйелдер: 3,6%

Көздер: ҚР Статистика агенттігі

*Данные Всемирного банка;

** World Factbook, ЦРУ

Дағдылар мен еңбек рыногындағы сұранымдардың сәйкеспеуіне қатысты мәселе көтерілді, бұл қатысушылардың түрлі топтары арасындағы жалпы пікірді білдіреді. Мемлекеттік органдардан қатысушылардың айтуларына сәйкес жұмысқа орналасу мүмкіндіктері бар, бірақ ауылшаруашылығында, өндірісте, құрылыста жұмыс істеу үшін қажетті дағдылардың жоқтығы сияқты кемшілік орын алған. Ресми көздерге сәйкес Қазақстандағы жұмыссыздар саны 470 мың адамды құрайды, бұл ретте жұмыс берушілер білікті инженерлердің және түрлі салалардағы жұмыскерлердің болмауы тапшылығын көріп отыр. Талқылау барысында негізгі үш себеп анықталды, бұл үрдістің себептері: 1) орташа деңгейдегі жұмыстарға жоғары ақы төленбейді; 2) мұндай жұмыстар өзінің бұрынғы мәртебесі мен тартымдылығын жоғалтқан, сондықтан адамдар бұл мамандықтар бойынша жұмыс істегісі келмейді; 3) қажетті дағдыларды

қалыптастыру үшін оқыту мен дайындау жетіспейді. Еңбек рыногында бар дағдылар сұранымға әрқашан сәйкесе бермейді, және бұл қазіргі бар және жаңа салалар мен кәсіпорындардың дамуына тежеу болып отыр. Әлеуметтік сектордағы жағдай да осыға ұқсас: білім беру мен медицина саласындағы мамандардың еңбекақы деңгейінің төмендігі, сондай-ақ олардың біліктілігінің төмендігі.

Жастардың еңбекпен айналысуы жағдайы да жоғарыда сипатталғандармен ұқсас. Оқу бірітушілер, жұмыс берушілер бар бос орындарды толтыра алмай отырған уақытта өздері тілеген жұмысты таба алмайды. Алматы қаласы Әкімдігінің өкілі еңбек рыногындағы мамандарға деген сұранымға бірнеше мәрте жан-жақты бағалау жүргізілгенін еске салды. Бірақ мұндай жұмыстар оң нәтиже бермейді. Бұдан басқа, Қазақстанның қарқынды өсіп келе жатқанын ескере отырып, жаңа дағдыларға деген сұраныспен қатар жүру айырықша қиын.

Еңбекпен айналысуға қол жеткізу халықтың осал топтары үшін, соның ішінде мүгедектер, ішкі және сыртқы мигранттар, АИФ өмір сүретін адамдар үшін де қиындық тудырып отыр. Ұлттық консультациялар барысында мүмкіндігі шектеулі адамдармен фокус- топтар өткізілді. Мүгедектігі түрінен тәуелсіз еңбекпен айналысуға қол жеткізу өте шектеулі екені талқыланды. Еңбекке орналасу жақсы экономикалық мүмкіндіктер табу үшін қалаға келетін ішкі мигранттар үшін проблема болып тұр. Тіркеуде жоқтығы олардың формалды сектордан жұмыс табуына мүмкіндік бермейді. Сыртқы мигранттар да сол сияқты көбіне формалды емес еңбекпен айналысудың құрбандары болады, олар жұмысқа рұқсаты болмағандықтан өздеріне күнкөріс табу үшін сәйкес қауіпсіздік техникасы мен еңбекті қорғау мен қандай да бір әлеуметтік қорғанысы жоқ жағдайда жұмыс істеуге мәжбүр болады. АИФ-СПИДПЕН өмір сүретін адамдар да формалды жағдайда жұмыс істеу үшін шектеулермен жиі ұшырасады. Консультациялар барысында еңбекпен айналысу және әлеуметтік қорғаныш сұрақтары бойынша жұмыс орындарында қандай да бір кемсітушілікке, соның ішінде жалдау талаптарына, жалақыға,

27 Қазақстан – Еңбек ақысы аз және еңбекпен шұғылданатын әйелдердің жұмысына шолу www.wage.indicator.org

профилактикалық медицинаға қол жеткізуге, стигма мен әлеуметтік оқшаулауға жол берілмейтіні атап айтылды. Осал топтар, олардың жұмысқа орналасуы өздерінің өмір сүру сапасын көтеруіне және қазіргі орын алып отырған әлеуметтік теңсіздікті төмендетуге мүмкіндік беретіндіктен ерекше назар аударуды талап етеді.

Қазіргі уақытта жұмыс күшінің айтарлықтай бөлігі өнімділігі аз, демек еңбекті көп қажетсінетін еңбекпен айналысу секторына шоғырландырылған. Өзін өзі еңбекпен қамтитындар, соның ішінде өз мұқтажы үшін ауылшаруашылығы өндірісімен айналысатындар саны өте үлкен, формалды еңбекпен айналысатындарға тең болып табылады. 2012 ж. бастап 2020 ж. дейінгі кезеңдегі жұмыс күшінің тапшылығын бағалауға сәйкес, 2015 ж. қарай жұмыс күшіне деген сұранымды қанағаттандыру үшін шамамен 1,2 млн. шетел мамандары талап етіледі деп болжануда²⁸.

Еңбек ақы деңгейі көптеген салаларда, әсіресе мемлекеттік секторда үлкен мазасыздық тудыруда. Еңбек және әлеуметтік қорғаныс министрлігі, кәсіподақтар, жұмыс берушілер мен ХЕҰ тартылған консультацияларға сәйкес, жалақы деңгейімен қанағаттанбаушылықты түсіндіру үшін екі себеп келтірілді: а) экономиканың барлық салаларындағы нақты төмен өнімділік жұмыс берушілер мен кәсіпкерлерді төмен жалақы төлеуге жиі мәжбүрлейді; б) білікті және жоғары ақылы мамандарға деген сұраным, және мұндай сұраным жұмыс ұсынудан асып кетуі. Осының нәтижесінде біліктілігі анағұрлым төмен қызметкерлер аз сұранысқа ие болады және орларға едәуір төмен жалақы төлейтін жұмыстар ұсынылады. Конфедерацияның пікірі бойынша Қазақстан Республикасының жұмыс берушілері білікті жұмыскерлер мен инженерлер саны жеткілікті болуы кезінде ағымдық жұмыссыздық деңгейін төмендетуге, өнімділікті көтеруге және халықтың түрлі топтары арасындағы үзілісті қысқартуға жәрдемдесер еді. Қатысушылар Қазақстан үшін тұрақтылық, теңдік және инклюзивтік принциптерінен шыға отырып кәсіпорындар мен жұмыс істеу әдістерін

модернизациялау қажеттігін атап айтты. Бұл қауіпсіз еңбек жағдайын жасау мен адамның жұмыс орнындағы абройын қорғау және қолдауды қамтиды. еңбек рыногін толтыратын біліктіліктің халықаралық - танылған ұлттық жүйені әзірлеу мен енгізудің білікті жұмыс күшін дайындау үшін бірінші дәрежелі маңызы бар 29. Елдің жасыл экономика үшін негіздерді қамтамасыз етуге арналған орта мерзімдік мақсаты мұнда жұмыс күшін салалар арасында қайта бөлу сөзсіз болуы мүмкін еңбек рыногіннің қарқынын ескеруі тиіс.

ЖАСТАР МЕН ӨСІП КЕЛЕ ЖАТҚАН ЖАС ҰРПАҚ

Жастар мәселесі ересектердің көз қарасы тұрғысынан да жастардың өз көз қарасы тұрғыларынан да кеңнен талқыланды. Төменде екі топтың пікірі жеке берілді:

Ересектердің көз қарасы: соңғы жылдары құндылық жастардың өздеріне қоятын басымдылықтарына: қандай да бір білім алу, жақсы жұмысқа ие болу, қандай да бір тәсілмен көбірек ақша табуға тең сияқты өзгерді. Жастар арасында мәдениет пен ұлтқа жату сезімі азайып бара жатыр. Құндылықтардың коммерциялануы және өмірге материалдық жағынан қарау, мәртебеге ие болу тілегі немесе керісінше алкогольдік ішімдік ішуден, анаша пайдалану құндылыққа ұлтты сипаттайтын жағымсыз әсер береді. Бұл жастар ұшырасатын мынадай жағдайлармен байланысты – жастарды қоғамдық қызметтер мен қоғамдық жұмыстарға тартатын қоғамдық құрылымдар жоқ. Жергілікті жерлердегі аз қамтамасыз етілген отбасыларынан шығатын жастар мен балалардың спортпен шұғылдану мүмкіндіктері жоқ.

Жергілікті жерлердегі консультациялар жастар мен балалардың қоғамдық жұмысқа араласу мүмкіндіктері жоқтығын растайды, ауылдық мектептерде сыныптан тыс үйірмелер мен секциялар жоқ, демалатын және спортпен айналысатын объектілердің саны өте шектеулі. Мұндай мүмкіндіктердің болуы жастарды тәуекелді мінез құлықтан

29 Еңбек және халықты әлеуметтік қорғау министрлігі ұйымдастырған 2015 ж. кейінгі дамудың күн тәртібі бойынша ұшжақты консультативтік мәжілістің нәтижесі бойынша ұсыныстар.

28 ҚР Статистика агенттігінің үзіндісі, 2008 ж. 11 қараша

тежер еді. Спорт ауыл халқы дамуда үлкен сұраныс барын көріп отырған бірден бір бағыт болып табылады. Лондонда өткен Олимпиада кезінде әлем Қазақстан спортшыларының абройына куә болды. Бұл атақ аброй ұлтымыз осы рухты алып жүру үшін және мықты да дені сау ұлтты, бірлігі күшті ұлтты дамыту үшін елде болуы тиіс. Жастардың өз мектептерінің және қоғамдастықтарының қоғамдық өміріне спорт, мәдениет, өнер және түйсікті азаматтың құндылықтарын қалыптастыратын әрекеттің басқа да түрлері арқылы қатысуын көбірек қолдау қажеттігі бар.

Интернет-контент және балар мен жастардың тәрбиесіне оның жағымсыз әсерлері туралы мәселе көтерілді. Интернетке шексіз және бақылаусыз қол жеткізу, жастар арасындағы зорлықтың өсуі, өзіне өзі қол жұмсау мен моральдық деңгейінің төмендігі сияқты жағымсыз салдарларға соқтырады. Интернет-контентті бақылау үшін жастарға кейбір механизмдер жасау ұсынылды.

Осымен байланысты, тәрбие беруде маңызды рөл атқарушы ретіндегі *отбасының рөлі* атап көрсетілді. Адамдардың мінез құлықтары мен олардың өмірге көз қарастары отбасындағы, адамның физиологиялық, рухани және әлеуметтік құндылықтары қалыптастыратын тәрбиеден шығады. Жас ұрпақ қазіргі заманғы қоғамда ненің қолайлы ненің қолайсыз екенін білетіндей болып тәрбиеленуі тиіс, бұл ретте ұлттың тарихи тамырлары мен мәдени құндылықтарын құрметтей білуі тиіс. Құндылықтар мен өнеге нормалары: қоғам мен ұлтқа деген құрмет, басқа халықтарға құрметпен қарау және жауапкершілігі мол азамат болып өсу қажеттілігі ерте жастан сіңірілуі тиіс.

Осымен байланысты, қатысушылар Қазақстан қоғамының негізін құраушы ретінде отбасы институтын нығайтуға үлкен көңіл бөлуді сұрады. Өкінішке орай, түрлі себептермен барлық отбасылар бірдей тиісті қамқорлықпен қамтамасыз ете алмайды, балаларға өмірлік дағдыларды дарыта және баламалы түрде олардың сезімдік сұранымдарымен айналыса алмайды. Ұлттық консультациялаға қатысушылар отбасыларға,

қоғамға және мектеп мұғалімдеріне қолдау көрсететін және балармен жұмыс істеген кезде ана болу мен әке болу, психология және эмоциялық аспектілер бойынша консультациялар беретін, өмірлік дағдыларға үйрететін оқулар өткізу және т.б. осындай жұмыстарды жүргізетін ұлттық орталықтар қажет деп санайды.

Ертеңгі күнгі мемлекеттік құрылымның негізі жастар болып табылатындықтан жастардың әлеуеті мен кәсіпқойлығын дамытудың маңыздылығы жеке аталып өтті. Жастардың жұмысқа орналасуына мүмкіндік жасау қажеттігі өте маңызды болып тұр. Дипломдарының барына қарамастан оқу бітірушілерге ЖОҚ мен колледждерді бітіргеннен кейін өзін алғашқы жұмысты табу өте күрделі. Оқу бітірушілерді жұмысқа орналастыруға мақсатты бағытталған мемлекеттік қолдаумен қамтамасыз етілген бағдарламалар қажет. Мүмкін болатын шаралар тікелей ЖОО іріктеп алу процесін және осындай іс-шараларды мемлекеттік және жеке ұйымдардың тағлымдамадан өту үшін мүмкіндік берілуін қамтиды. Мұндай мүмкіндіктер жұмыс орындарында оқытуды сүйемелдеу үшін тәлімгерлік жүйесінің есебінен күшейтілуі мүмкін. Басқа елдерде, жергілікті халық алдында жастардың басқа санаттары арасында қолдау көрсету арқылы жұмыс берушілер мен кәсіпкерлердің жауапкершілігін көтере отырып, Қазақстанда қолдануға болатын түрлі әдістер пайдаланылады.

Жастардың көз қарастары: Жастар олардың сұранымдары тиісті түрде бағаланбайды деп есептейді. Олар өзін өзі дамытуға өздері жауаптымыз деп санайды және мүмкіндіктерді өз бетімен іздейді. Белсенді болу оларға өздерінің өмір сүру жағдайларын жақсартуға көмектесетін жұмыстары болуын білдіреді. Жастар мемлекеттік енжар жәрдемақы алушы болып отырғылары келмейді, олар да белгілі бір жауапкершілік алғылары келеді.

Аз қамтамасыз етілген отбастары мен балар үйіндегі жас адамдар да сол сияқты мемлекет пен қоғамды ұйымдарға емес өздеріне сенуге бейім. Олар адал және әділ ортада тұрғылары келеді және еңбекке

орналасу, тұрғын үй мен сапалы денсаулық сақтау қызметтерін алу үшін барынша кең мүмкіндіктер іздейді. Аз қамтамасыз етілген от бастарындағы балалар мен жастар өз бақыттары үшін жауапкершілік өздеріне жүктеледі деп санайды. Олар қаржылық мәселелерді шешу және өз отбастарына көмек көрсету үшін мүмкіндіктер іздейді. Респонденттердің көпшілігі үй ішінің амандығы өздерін бақытты және қауіпсіз сезінуге жәрдемдеседі дейді.

Жас адамдар қол жетерлік тұрғын үй мәселесін өздерінің игілігінің маңызды аспектісі ретінде көреді. Жастардың мемлекеттік тұрғын үй бағдарламасы бойынша үй алуға мүмкіндіктері болмайтындығы айтылды, бұл олардың келешектегі деңгейіне жағымсыз әсер етеді. Еңбекке орналасудағы жоғары бәсекелестік пен өмір сүру қымбатшылығы тұтастай алғанда олардың өмірдегі мүмкіндіктері мен таңдауларын шектейді. Жас адамдар, олар жастар мен жас мамандар үшін анағұрлым қол жетерлік болуы үшін, мемлекеттік тұрғын үй бағдарламасы мен жер учаскелерін беру жүйесін реформалау қажеттігін қадап айтты.

Балар мен жастарға шешім қабылдау процестеріне қатысуға және өз пікірлерін білдіруге мүмкіндік беру де сол сияқты олардың дамуы үшін маңызды аспектілердің бірі ретінде атап өтілді. Жастар «үлкендер жақсы біледі» және «үлкенді сыйлау» деген дәстүрлі тұжырымдар олардың сөз бостандығын шектейді деп есептейді. Мұндай орныққан тіл алғыштық моделі, олардың пікірі бойынша шешім қабылдау мен өз ісіне жауапкершілік алу кезіндегі көптеген адамдардың жетілмегендігімен шарттасады. Жастар тұтастай алғанда отбасында да және қоғамда да олардың пікірлерінің естілуін және шешім қабылдау процесінде ескерілгенін қалайды.

БІЛІМ БЕРУ

Қазақстан міндетті түрде жалпы бастапқы және орта білім беретін жоғары білімді ұлт болып табылады. Білімнің екі деңгейінде де гендерлік тепе-теңдіктің жоғары деңгейі байқалады. Орта мектепті бітіргеннен кейін одан әрі білім алуда, университеттер мен колледждерге ұлдарға

қарағанда қыздар көбірек түссе де табыстағы айырмашылық негізгі рөл ойнайды.

НЕГІЗГІ ФАКТІЛЕР

Бастапқы біліммен қамту (5-10 лет)	90,9% (2011 ж.) 94,8% (2000 ж.)
Жалпы орта біліммен қамту (7-17 лет)	96,3 % (2011 ж.) 97,9 % (2000 ж.)
Жоғары оқу орындарына түсетін жастар үшін	20,3% (2009 ж.) 15,6% (2000 ж.)

Көз: ҚР Статистика агенттігі.

Консультациялар барысында білім беру жүйесінде бірқатар жетіспеушіліктер анықталды және білім берудің ұлттық жүйесін білім беруді үздіксіз, кешенді және өзгермелі еңбек рыногына сай ету үшін кәсіптік-техникалық колледждерде білім беруді қоса алғанда, мектепке дейіннен бастап жоғары білім беруге дейін реформалау жөнінде ұсыныстар енгізілді. Білім стандарттарынан басқа білім беруге еңбек мигранттарының, әсіресе маусымдық мигранттардың балаларының қол жеткізуін кеңейту жөнінде ұсыныстар енгізілді.

Білім беру сапасы барлық деңгейлерде ең көп мазасыздық тудыратын мәселе ретінде белгіленеді. Ұлттық консультацияларға қатысушылар Білім беру министрлігіндегі кадрлердің ағымы жоғары болуы білім беру жүйесін дамытуға кедергі келтіріп отыр деп тап айтылды. Қазақстанда сауаттылықтың пен үлгерімнің жоғары деңгейі ұсталып отырғанына қарамастан елдің даму деңгейі жаңа дағдылар мен ойлаудың жаңа түрін талап ететіні айтылды. Білім беру жүйесі Қазақстанның әлемдік аренада бәсекеге қабілетті болып қалуына көмектесу үшін бүгінгі күннің өзгерістеріне төтеп беретін дайын жастарды өсіруі тиіс.

Оқытушылар құрамы мен әкімшілік персоналдың құзыреттілігі төмендігі айтарлықтай дәрежеде білім беру саласындағы жетістіктерден көрінеді. Білім беру бағдарламасын құзыретті түрде жүргіз алатын және балалармен жұмыс істей алатын білікті оқытушылардың жетіспеушілігі аталып өтті. Сөз тек мұғалімдердің сауаттылыққа үйрету қабілетін туралы ғана емес, сонымен бірге интербелсенді әдістерді

енгізе және пайдалана білуінде, балалардың өзін өзі білдіру мен эксперименттік мотивацияны көтеруі туралы. Сондай-ақ білікті мектеп директорлары мен мектеп әкімдерінің тапшылығы да атап өтілді.

Мектеп әкімшілігі мен оқытушылардың қатысуымен өткен консультативтік кездесу білім беру жүйесінің мамандарын балалардың қауіпсіздігі, балар мен бала құқығын қорғау мәселелеріне үйрету қажеттігі анықталды. Балардың психологиялық және эмоционалдық қолдауға зәру болуы кезінен бірқатар мысалдар келтірілді; мектеп болса мұндай қолдау көрсетуге шамасы келмейді. Сол сияқты ұлттық оқу жоспарында балалар арасында менталитет пен жауапты азаматтық позиция қалыптастыруда маңызды мәні бар көптеген аспектілер бойынша кемшіліктер бар туралы алаңдаушылық білдірілді. Еліміз тұрақты дамуға қарай бағыт алып отырғандықтан білім беру жүйесі де сондай-ақ, қоршаған ортаны денсаулық негіздері мен салауатты өмір сүруді, құрдастары мен қартайған адамдарды сыйлауға, толерантылыққа және т.б. аспектілерді қоса алғанда, тұрақтылық принципін көрсетсе деген тілек білдірілді.

Мектептердің әлсіз материалдық жарақтандырылуы, әсіресе ауылдық жерлерде білім беру саласындағы мамандарды, сондай-ақ, ата-аналарды мазасыздандырады. Ауылдық жерлердегі мектептерді жылыту әлі де проблема болып табылады. Тазалық мәселесі, соның ішінде қауіпсіз ауыз суға және тиісті санитарлық талаптарға қол жеткізу, әсіресе бұл МДМ міндеттеріне енгендіктен көп көңіл бөлуді талап етеді. Балар үшін тазалықты қамтамасыз ету басымдылық ретінде қаралуы тиіс. Кейбір мектептерде дене тәрбиесі үшін бара-бар емес жағдайлар, ал көптеген мектептерде спорттық керек-жарақтардың жоқтығы туралы мәселесі көтерілді. Сол сияқты ауылдық жерлерде стадиондардың және спорт секцияларының жоқтығы, бұл балар мен жастардың дене бітімінің дамып жетілуіне қойылатын үлкен шектеулер екені де сөз болды.

Бұдан басқа, мектептер сыныптан тыс іс-шаралардың жоқтығынан зардап шегеді.

Балалардың секциялар мен үйірмелерде айналысуына мүмкіндіктің жоқтығы, және мұндай бастамаларды қолдау үшін бюджет бөлінбейтіні талқыланды. Сондай-ақ ауылдық жерлерде интербелсенді тақтаны қолдану да шектелген. Ұлттық консультациялар өткізу шеңберінде барған мектепте интер белсенді тақта бар небәрі үш кабинет болған.

Балалардың оқу үлгеріміне қатысты айтатын болсақ, онда консультацияларға қатысушылар оқу жоспарының жүктемесі асып кеткендігі, балар игеруі тиіс болатын материал бөлігінде баларға түсірілетін жүктеменің көптігіне шағым айтылды. Сыни ойлау мен творчество көтермеленбейді. Тестілер қолданбалы білімге, логикаға және ойлауға емес фактілерді жаттауға негізделеді. Көптеген мектептерде нақты ғылымдарды іс жүзінде табиғат заңдарын түсіну үшін биология, химия, физиканы оқып-үйрену үшін тиісті жабдықтар жоқ. Сондай-ақ оқулықтар мен оқу материалдарының сапасы нашар.

Мектепке дейінгі оқыту мен тәрбиеге қол жеткізу шектеулі. Елде бала бақшалардың жеткілікті саны жоқ екендігі атап өтілді. Ұялы таңдауды қолданумен (MICS) 2010-2011 ж. ЮНИСЕФ өткізген көптеген көрсеткіштер жөніндегі зерттеу нәтижелері бойынша 3-4 жастағы балалардың тек 37% мектепке дейінгі мекемелерге барған, бұл ретте қала мен ауылдың арасындағы айырмашылық өте маңызды: қалада 45,3% және ауылдық жерлерде 29,4%³⁰. Мектепке дейінгі біліммен қамту 5 жастағы балалар арасында біршама төмен, осы жастағы балалардың тек 41% мектепке дейінгі мекемелерге барады³¹. Бұл 5-6 жастағы балаларға міндетті түрде мектепке дейінгі тегін білім беруді көздейтін ҚР «Білім туралы» заңына қарамастан (23-бап) орын алып отыр. Мұндай жағдай кішкентай жастағы балаларды ерте оқытуды, сондай-ақ әйелдердің олардың карьералық өсуіне әсер ететін жұмысқа шығу мүмкіндіктерін шектейді.

Білім беру жүйесіндегі және академиялық топтағы мамандар кәсіптік-техникалық

30 ҚР Статистика агенттігі мен ЮНИСЕФ, MICS 2010-2011 ж. үшін

31 Қазақстандағы МДМ Ұлттық есебі, 2010 ж.

колледждердегі білім сапасы туралы мәселе көтерді. Талқылауға сәйкес кәсіптік-техникалық колледждер инженерлер, құрылысшылар, сәулетшілер және күрделі мамандықтар үшін қажетті дағдылармен қамтамасыз етпейді. Олар станоктарда жұмыс істеумен аспаптарды қолданып үйрену үшін қажетті қазіргі заманғы жабдықтармен жарақталмаған. Мұндай іс жүзіндегі дағдылардың болмауы, олардың техникалық жұмыстарды орындау үшін қажетті дағдылары болмағандықтан, колледж бітірушілердің жұмысқа орналасу мүмкіндігін одан сайын шектей түседі. Нәтижесінде, мұндай бос орындар толықтырылмайды, бұл еңбек рыногында проблема тудырады. Мұндай колледждердің оқу бағдарламасын қайта қарау және олар арналып құрылған мақсатқа қызмет етуі үшін тиісті қаржыландырумен қамтамасыз етілуі қажет.

Жоғары білім алу құны әр жыл сайын өсіп келе жатқаны еске салынды. Адамдар өздерінің жоғары білім алуларына мүмкіндік жасай алмайды және ЖОО мемлекеттік грант бойынша түсе алмайтын мектеп бітірушілерге техникалық колледждерге түсуден басқа балама жоқ және бұл адамдардың болашақ мансаптық өсуін шектейді.

ГЕНДЕР

Гендерлік мәселелер өзінің өзектілігін сақтап отыр. 2012 ж. Қазақстан Дүниежүзілік экономикалық форумның гендерлік теңсіздік индексі бойынша 31-орынды иеленді. Қазақстан жоғары балды әйелдердің денсаулығы мен тірі қалу, сондай-ақ экономикалық қатысуы бойынша алып отыр. Бірақ ел алған білімінің деңгейі мен саяси құқық пен әйелдердің мүмкіндіктері бойынша мейлінше төмен баға алды, тиісінше 66 және 61 орында ³².

Негізгі фактілер

Парламенттегі әйелдердің үлесі	11,3 % (2000 ж.) 13,7 % (2011 ж.)
Саяси өмірдегі әйелдердің үлесі	8,8% (2000 ж.) 9,5% (2011 ж.)

32 Гендерлік теңсіздік туралы есеп, Дүниежүзілік экономикалық форум, 2012 ж.

Әйелдер мен ер адамдардың арасындағы еңбекке ақы төлеу үзілістері

68% (2011 ж.)
61,5 % (2000 ж.)

Әйелдер арасындағы жұмыссыздық деңгейі	6,2 % (2011 ж.) 12 % (2001 ж.)
--	-----------------------------------

Источник: Агентство РК по статистике.

Гендерлік паритет білімде жоғары болып табылады, жұмыс күшіндегі әйелдердің қатысу үлесі 2010 ж. 66% құрады³³. Елде тұрмыстық зорлық-зомбылықты жою бойынша қосымша міндет қойылған болатын, ол қазірге дейін көп мазасыздық тудырып отыр. 2011 ж. тіркелген барлық қылмыстың 38% әйелдерге қарсы қылмыстар болды, ал 4,3% - балаларға қарсы ³⁴. Талқылау барысында қыздарға қарсы зорлық көрсетумен байланысты қылмыстардың өсіп келе жатқаны анықталды. Үкіметтің әйелдерді қорғау жөніндегі саясатына жоғары баға берілді және консультациялар барысында осындай түрде балаларды құқықтық қорғауға алу және балаларға қарсы зорлық көрсетумен байланысты проблеманы шешу жөніндегі шараларды енгізу табандылықпен сұралды. Сол сияқты қайталап күш қолдану оқиғаларын қысқарту мақсатында мінез құлықтағы өзгерістер мен тиісті қызметтерге қол жеткізуге көмектесе отырып мұндай бағдарламалардың іске асырылуын мұқият қадағалау қажеттілігі атап айтылды.

Талқылауларға сәйкес, үкімет әйелдерді шешім қабылдау үшін лауазымдық рөлге ілгерілетуге шынайы шаралар қолданылуда. Қазақстан өзіне мұндай қосымша міндетте (міндет +) 2007 ж. қойған болатын. Мемлекеттік қызметтегі шешім қабылдайтын әйелдердің үлесі шамамен 10% құрайды ³⁵. Бұл (2010 ж. экономикалық белсенді халықтың 8,5 млн. адамнан 4,2 млн.) және елдің одан арғы экономикалық өсуін ескере отырып еңбек етуге қабілетті жоғары білімді

33 Дүниежүзілік банктің деректері. <http://data.worldbank.org/indicator>

34 Теңсіздік жөніндегі ұлттық консультациялар туралы есеп, Алматы, 2013 ж., 12 ақпан

35 ҚР СІМ ерекше тапсырмалар жөніндегі елшісі Мадина Джарбусынованың Әйелдердің жағдайы жөніндегі комиссияның 55-й сессиясында сөйлеген сөзінен, 2011 ж., ақпан

әйелдердің жалпы санымен салыстырғанда онша жоғары көрсеткіш емес. Еңбек ақы төлеудегі теңсіздік, 2001 ж. Қазақстан Еркектер мен әйелдерге тең еңбегі үшін тең сыйақы беру туралы ХЕҰ Конвенциясына қол қойғанына қарамастан, кейбір кәсіптер мен қызмет салаларында әлі де сақталып отыр.

Әйел-кәсіпкерлерді қолдау жөнінде жаңа бастамалар әзірленуде; біртіндеп әйелдердің көбі еңбекке орналасып жатыр. Елде, сондай-ақ әйелдерді несие мен басқа ынталандыруларға қол жеткізуді қамтамасыз ету арқылы МСБ басшылары ретінде ілгерілету керек деген айтылды. Қазақстанның барлық еңбек әлеуетін пайдалана отырып және тең мүмкіндіктер мен тең еңбекке тең төлемді қамтамасыз ете отырып ұзақ мерзімдік перспективадағы Қазақстанның өсуі мейлінше инклюзивті және тұрақты бола алды.

Мәдениет

Мәдениет мәселесі екі контексте талқыланды: 1) мәдени мұраны қорғау; 2) ұлттық құндылықтарды қолдау үшін адамдардың мінез-құлқы этикалық және мәдени бара бар болып табылмайтын. Екінші аспекті түрлі топтардың өкілдерін толғандырған кезде, бірінші тармақ мәдени салада жұмыс істейтін ҰЕҰ өкілдерін мазалайды.

Қазақстан өзінің мұрасын жоғалтуда деген мәселе көтерілді. Қолөнершілік дағдылары жылдам жоғалуда. Бұл елдің кейбір бөліктерінде өндірістік қуаттың жылдам өсуімен байланысты деген болжам бар. Мысалы, бұрын 8 археологиялық ескерткіш болған Алматыда, қазір біреуі ғана қалды. Былтыр ел президенті елдің өзінің тарихын, мәдениетін және дәстүрін сақтауына уайым білдірген болатын. Жуырда Қазақстан мәдени мұра туралы декларацияға қол қойды, бұл дамудың мемлекеттік күн тәртібінде мәдениет мәселесін тиісті деңгейде көтеруде маңызды қадам болып табылады, оның үстіне мәдени құндылықтарды Үкіметтің саясатына интеграциялау үшін айтылған міндеттемелерді орындауға және жолдарын іздеуге өте күшті саяси ерік пен көңіл қою қажеттігі атап өтілді.

Мәдениеттің екінші аспектісі тұтастай алғанда адамдардың мінез-құлқымен байланысты. Бір бірін сыйламау мен тәкәппарлық, аулалар мен көшелерді ластау ұлттың шынайы мәдени құндылықтарын бұзады. Бұл сондай-ақ, қоғамдық көліктің мінез-құлқы, жүргізушілерді машиналарын қада болса сонда тұрақтауға мәжбүрлейтін автомобиль қоятын орындардың шектелуі және т.б. қоғамдық қызметтердің сапасымен байланысты. Тұтастай алғанда адамдардың мінез-құлқы осындай проблемалардың негізгі себебі ретінде аталғанмен, сол кезде адамдардың мінез-құлықтарының өзгеруі - бұл, салала аралық амалдың тұтастығын және ойлау түрі мен менталитеттің өзгеруін талап ететін ұзақ мерзімдік міндет екені аталды. Сол уақытта тәртіп пен эстетиканы қолдау үшін, мәжбүрлеудің түрлі механизмдерін қолданумен бірге аса қатаң шаралар қажет (мысалы, көшелерді ластау, белгіленген тәртіпті бұзумен тұрақтау, сөзбен қорлау т.б. алдын алу мақсатында).

ТҰРАҚТЫ ДАМУДЫҢ ҒАЛАМДЫҚ КҮН ТӘРТІБІ ҮШІН БЕРІЛГЕН КЕҢЕСТЕР

Ұлттық консультациялар барысында талқылауларда басым түскен 2 тақырыптық бағыттар белгіленді. Олар бүгінгі күннің шақыруларына және Қазақстан тұрғындары ұшырасуы мүмкін келесі 10 жылдыққа қатысты шақырулар. Көтерілген мәселелердің басқалары ғаламдық сипатқа ие болғанмен, кейбіреуі ел немесе жеке сала үшін жеткілікті түрде ерекше болды. Осы бөлімде 2015 ж. кейінгі ғаламдық күн тәртібіне бірқатар кеңестер ұсынылды, оларды мемлекеттік органдар мен азаматтық қоғамның өкілдері ұлттық консультациялардың нәтижелеріне негіздеумен шығарып және ұсынып отыр.

ҒАЛАМДЫҚ КҮН ТӘРТІБІН ЕЛЕСТЕТУ

Адам құқығы, теңдік және тұрақтылық 2015 ж. кейінгі жаңа ғаламдық күн тәртібінің негізін құрайтын принциптер болып қалуы тиіс. Көп мағынада жаңа ғаламдық күн тәртібі бұдан кең мағынаға ие болған Мыңжылдық декларацияның рухын жандандыруы, сондай-ақ Рио+20 нәтижелерін бекітуі тиіс. Тұрақты дамудың жаңа мақсаттары БҰҰ мақсаттары ретінде қаралмауы маңызды, олар БҰҰ әрбір мемлекеттің-мүшелерінің және әрбір азаматтың мақсаты ретінде қаралуы тиіс. Ел қалап отырған болашақты құруда әрқайсысының өз рөлі бар. Жалпы жауапкершілікті түсіну және ұжымдық іс-әрекеттерді қабылдау тұрақты дамуға қол жеткізудің жалғыз тәсілі болып табылады. Осыған байланысты, үкіметтер жаңа шақырулардың күрделіліктерін жалғыз жеңе алмайтындықтан, азаматтық қоғамның, жеке сектордың, жұмыс берушілердің, кәсіподақтардың, мемлекеттердің және адамдардың рөлін күшейту қажет.

Дамудың жаңа күн тәртібінің ортасында осал топтардың игілігі тұруы тиіс. МДМ қол жеткізуде алынған тәжірибе, бұл халықтың осал топтарына: ауылдық жерлерде тұратын адамдарға және басқа осал топтарға көңіл бөлу қажеттігі. Ғаламдық деңгейдегі жетістіктердің, МДМ инвестицияның өзіне берген пайдасын сезіне алмаған осал топтар ішіндегі миллиондаған адамдарға ақтау. Жаңа күн тәртібі адам құқығына негізделген шашыраңқы деректерді призма арқылы

қарауы және мейлінше осал топтарды дамытуға жәрдемдесуі тиіс.

Ғаламдық күн тәртібінің тұрақтылығына көмектесу мақсатында даму саласындағы шақыруларды кешенді қарастыру және әлеуметтік және экономикалық даму және қоршаған ортаны қорғау арасындағы байланысты қамтамасыз ету керек. Бұл, қоршаған ортаның қазіргі жай-күйі мен адамдардың өмір сапасын жақсартуға деген сұранымын ескере отырып өте күрделі міндет болып табылады. Қазақстандағы консультациялар, барлық салалар мен барлық деңгейлерде тұрақтылыққа жәрдемдесу үшін тұрақты даму принциптерін әрбір мақсаттың шеңберінде интеграциялау қажеттігін анықтады.

ҒАЛАМДЫҚ МАҚСАТТЫҢ ЖАЛПЫЛЫҒЫ

Егер ғаламдық мақсаттың жалпылығы туралы айтатын болсақ, мұндай көзқарастарда айырмашылық бары байқалады. Бір жағынан, күн тәртібі шын мәнінде болашақты бірыңғай ғаламдық көруді бейнелеуі үшін қатысушылардың бір бөлігі барлық елдерге қолданылатын жалпы тәсілді ұстануға кеңес береді. Екінші жағынан, МДМ шеңберіндегі тәжірибе елдердің барлығы МДМ немесе МДМ кейбір міндеттерін өзінің даму контекстінде қолдануға болады деп санамағанын көрсетті. Мемлекеттік топтың өкілдері елдер әртүрлі даму деңгейінде тұр, олай болса мақсаттар барлығына бірдей бола алмайды деп сендірді. Қазақстан қарқынды дамып келе жатқан экономикасы және бірқатар әлеуметтік проблемалары бар ел болып табылады, алайда барлық проблемаларды бірдей басқа елдер ұшырасып отырған проблемалармен салыстыруға келе бермейді. Бұл табысы орташа немесе орташадан жоғары ел деген мәртебесі бар басқа елдерге де қатысты. Көзқарастарда болған айырмашылық деректерді ескере отырып 2015 ж. кейінгі жаңа ғаламдық мақсаттарды дамуы рәтүрлі елдерде қолдануға келетінін мұқият бағалау керек. Ғаламдық күн тәртібінің құрылымы бойынша кеңестерде ойлануға арналған нұсқалар берілетін болады және күн тәртібі жаңа ғаламдық шақыруларға жауап береді және даму саласындағы барлық елдердің сұранымын көрсетіп береді деп сенгіміз

келеді.

МЕРЗІМДЕРІ

Жаңа бағдарламаның мерзіміне қатысты талқылаулар 15 және 20 жалдар арасындағы орташа мерзімді бекітті. Мемлекеттік мекемелердің өкілдері ұлттық стратегияның ұзақмерзімділігіне сілтеу жасай отырып бұдан гөрі ұзақ мерзімді уақты ұсынды. Екінші жағынан, БҰҰ өкілдері жаңа күн тәртібінің шамадан тыс ұзақмерзімдік болмауына шақырды. Бағдарламаның мерзімі бойынша шешім қабылдау мынадай пайымдауларды қарау ұсынылады:

Біріншіден, ұзақмерзімдік мақсаттар белгілеу, соңғы жыл мақсаттарға қол жеткізу үшін шұғыл шаралар қабылдауға өте алыс болып көрінуі мүмкін болатындықтан прогресті баяулатуы мүмкін. Бұл елдер кадрлар ағымы үлкен елдер үшін өзекті. Жоспарланып отырған кезеңнің соңғы жылы неғұрлым жақын болса, мақсаттарға уақтылы қол жеткізу үшін көбірек күш жұмсалатын болады. Сондай-ақ, Рио+20 нәтижелерімен байланысты, сол сияқты елдердің жаңа ғаламдық күн тәртібін қалыптастыруға деген мүдделі сәтті пайдалану қажет.

Екіншіден, МДМ 15 жылдық мерзімі әлемнің жылдам өзгеретінін және ғаламдық шақырулардың 2000 жылдағыдай болмайтынын көрсетті. Әлемнің онша алыс емес болашақта қазіргі ұлттық консультациялар шеңберінде жасалып жатқандай ғаламдық даму туралы түрде ойлануына мүмкіндік қалдыру қажет.

Үшіншіден, жаңа ғаламдық күн тәртібі мақсаттарға жету үшін елдердің нақты іс-әрекеттер мен шаралар қабылдауы үшін іс-әрекеттер жоспарына баламалы екенін атап айта кету керек. Ол осы рөлге, соның негізінде 2015ж. кейінгі іс-әрекет жоспары қалыптастырылатын Рио+20 қорытынды құжаты ұзақмерзімдік көруді қамтамасыз ететіндіктен жақсы келіп тұрған ұзақмерзімдік стратегия ретінде түсіндірілмеуі тиіс.

ҚҰРЫЛЫМЫ

Қатысушылар МДМ орындалмаған

міндеттер бойынша жұмыстарды орындауға болатындықтан жаңа ғаламдық шеңбер үшін басталу нүктесі ретінде қалуы тиіс екендігімен тұтастай алғанда келіседі соғласны. Оның үтіне, бүгінгі күннің проблемаларын көрсету үшін мақсаттар мен міндеттерді кеңейту ұсынылды. Қатысушылар Қазақстанның негізгі сұранымдарды қамтамасыз етуден халықтың өмір сүру деңгейін көтерумен күдіксіз тікелей байланысты болғандықтан игіліктің қосымша аспектілеріне көп көңіл қоюға қарай қадам жасап отырғанын атап өтті.

Ғаламдық күн тәртібі үшін құрылымды белгілеу күрделілігі өзіне жалпылықты, инклюзивтілікті және елдер арасындағы орын алып отырған айырмашылықты сыйдыратын алтын орталықты анықтауда жатыр. Жалпылық барлығы үшін бірыңғай тәсіл қабылдауды білдіреді. Инклюзивтілік кедейлікті жоюға салынатын күш халықтың, соның ішінде қақтығыста, қақтығыстан кейінгі жағдайларда және қиын жерлерде қалған адамдардың (бұл халықтың осал топтарының мүдделері қорғайтын әсіресе ҰЕҰ мен халықаралық ұйымдарды, сондай-ақ теңсіздік проблемасы мазалайтын қатсушыларды толқытады) мейлінше осал топтарына бағытталуы үшін қамтуды кеңейтуді болжамдайды, соның арасында, МДМ бірқатарында табысқа қол жеткізе алған, табысы орташа деңгейдегі жаңа елдердің көптеген қатары бұдан гөрі шамшыл мақсаттар қою кезінде өз прогрестерін жалғастыруға ұмтылып отыр.

Осымен байланысты, Жоғары деңгейдегі топ³⁶ жаңа күн тәртібін құрылымының мынадай екі нұсқасын қарастыра алады:

1. Бекітілген міндеттермен бірге бұдан әрі ұсынылған бес негізгі бағыт бойынша дүниежүзілік тұрақты күн тәртібі;
2. Ол кезде қалған топтар бекітілген міндеттерге қол жеткізуге жұмыс істей алатын, әлсіз елдер немесе

36 Жоғары деңгейдегі топ, 27 мүшеден тұрады және БҰҰ Бас хатшысы 2015 ж. кейінгі тұрақты дамудың ғаламдық мақсаттары бойынша консультациялардың нәтижелерін үйлестіру мақсатында құрған. Топ консультациялар қорытындысы бойынша елдік және аймақтық есептерді қарайтын болады.

қақтығыстан кейінгі кезеңдегі елдер анағұрлым икемді міндеттер алатын даму деңгейіндегі айырмашылықты көрсету үшін аймақтар мен топтарға арналып бейімделген міндеттермен бірге тұрақты дамудың дүниежүзілік шеңберлері.

Бірінші нұсқа кезінде елдерге ғаламды міндеттер мен көрсеткіштерді оларды дамудың ұлттық жағдайын бейімдеу мақсатында қайта қарау қажет болады. Екінші нұсқа дүниежүзілік шеңбер жағдайында елдер тобы үшін міндеттер белгілеуге мүмкіндік береді. БҰҰ өкілдері БҰҰ ғаламдық үйлестіруші ретіндегі рөлін сақтаумен күшті аймақтық ұйымдарды тарту жөнінде жеткілікті түрдегі инновациялық тәсілдерді қарау мүмкіндігін ұсынды.

Құрылым нұсқаларынан тәуелсіз және консультациялардың нәтижелерінен шыға отырып тұрақты мақсаттарды қалыптастыру үшін мынадай бес бағытты бөліп көрсетуге болады:

1. Инклюзивтік әлеуметтік даму (денсаулық, білім беру, гендер, әлеуметтік қорғау, демография мәселелері);
2. Әділ экономикалық даму (еңбекпен айналысу және лайықты еңбек, инфрақұрылым, жасыл экономика);
3. Тиімді басқару (институционалдық нығайту, халықаралық міндеттемелерді орындау, адам құқығы және азаматтық қоғамның және жеке сектордың қатысуы);
4. Экологиялық тұрақтылық (экологиялық және табиғи ресурстарды жоғалту, энергия тиімділік, қалдықтарды кәдеге жарату);
5. Бейбітшілік және қауіпсіздік (аймақтық ынтымақтастық, қауіпсіздік қауіптері).

Жаңа ғаламдық күн тәртібінің мазмұны

1-бағыт: Инклюзивтік әлеуметтік даму

Денсаулық сақтау – денсаулық сақтау мәселелерін денсаулық сақтау саласында, соның ішінде МДМ қол жетпеген түрлі проблемаларды шешуге бағытталған бірқатар

міндеттермен бір мақсатқа топтастыру ұсынылады. АИФ қатысты азаматтығына және тіркеу орнынан тәуелсіз АИФ тестілеуге тегін және жалпы қол жеткізуді қамтамасыз ету өте қажет. Осылайша, жаппай медициналық-санитарлық көмек туберкулез ауыруының өсуімен басқа ауырулармен күресу үшін азаматтығына қарамастан елде тұратын барлық адамдар үшін қамтамасыз етілуі тиіс. Сол сияқты жұқпалы емес ауыруларды (онкологиялық, жүрек-қан тамырлары ауырулары, диабет) енгізу ұсынылды. Жаңа ғаламдық күн тәртібінде ауырудың алдын алу мен емдеу мақсатында ауыру мен өлім-жітімнің себебін анықтауға көңіл бөлу қажет болады.

Денсаулық сақтау саласындағы мақсат сол сияқты ауырудың алдын алуға және/немесе ерте сатысында емдеуге бағытталған денсаулық сақтау жүйесінің құрамдас бөлігі ретінде жаппай бастапқы медициналық-санитарлық көмекті нығайтуға жәрдемдесу ету керек. Күшті және жалпы бастапқы медициналық-санитарлық көмек тұтастай алғанда денсаулық сақтау жүйесінің тиімділігін анағұрлым көтере және (әлеуметтік көрсеткіштердің жақсаруы) және ұзақмерзімдік перспективада мемлекеттің шығынын қысқарта алады.

Жаңа күн тәртібінде медициналық персоналдың құзыреттілігі мен жауаптылығына тиісті көңіл бөлу қажет. Сапалы медициналық қызметтер көрсету айтарлықтай дәрежеде оларды көрсететін маманға байланысты. Ұлттық консультациялар кезінде қамтылған халықтың арасында медициналық қызмет сапасы мен медицина қызметкерлерінің біліктілігінің төмендігіне наразылық байқалды. Бұл аспект денсаулық сақтау жүйесінің бұл аспектісі даму бағдарламасында жиі көзден таса қалады. Медицина қызметкерлерінің түрлі деңгейлері үшін құзырлығын халықаралық стандарттарға негізделген қатаң тексеру қажет. Жаңа күн тәртібі жоғары білікті дәрігерлер мен медбикелер қажеттігіне ерекше көңіл аударулары және тиісті көрсеткіштер енгізуі тиіс.

Білім саласындағы мақсат жалпыға

бірдей орта білім беру мен бастапқы және жалпы орта деңгейдегі білім беру сапасын қамтуы тиіс. Білім сапасы, оқуды аяқтаған оқушылар үлесі, босқандар, мигранттар сияқты маргиналданған топтың мектепке дейінгі білімге қол жеткізу және білімнің барлық деңгейлеріне қол жеткізген жетістіктері жөнінде қосымша көрсеткіштер қажет. Балалардың психологиялық және эмоциялық жай-күйі проблема күйінде қалып отыр, және бұл салалардағы бағалау балалардың игілігі үшін мүмкіндік жасауға жақсы көмектесетін болады. Бұдан басқа, осы саланың мақсаттары үшін білім беретін оқу материалдарына тұрақты даму принциптері мен салауатты өмір сүру мәселелерін енгізу пайдалы болады. Сол сияқты, оқытушылар мен оқушылардың ара қатынасы мен оқытушылардың біліктілігін бағалайтын көрсеткіштер сияқты көрсеткіштер қажет.

Білім беру саласындағы тағы бір проблема білім беру саласындағы алынған біліктілік пен еңбек рыногындағы сұраным арасындағы сәйкессіздік. Оқу бітірушілердің еңбекке орналасуын бағалау үшін жынысы, жас ы, қала/ауыл және халықтың осал топтарын ажыратып бөлумен көрсеткіштер енгізу қажет.

Гендер проблемасы бүкіл дүние жүзіндегі ерлер мен әйелдер арасындағы шексіз теңсіздікті қозғайтынын ескере отырып сын үстінде қалуда. Әйелдердің саяси, экономикалық және әлеуметтік өмірде шешім қабылдау процесіне қатысуын, әйелдер, қыздар және ұлдарға қатысты зорлық, ерлер мен ұлдар арасындағы өлім-жітім және т.б. ескеретін қосымша көрсеткіштер енгізу қажет. Бұдан басқа, әйелдердің үлкен саны жұмыс істемейтінін және үй шаруашылығы мен тәрбиеші рөлін орындайтынын ескеру керек. Атап айтқанда осы әйелдер тұрмыстық зорлық пен қатаң қарауға ұшырасатындығынан және мансаптық өсуге үшін мүмкіндіктері жоқтығынан гендер бойынша мақсаттар/көрсеткіштер осы әйелдерді қозғауы маңызды. Бұдан басқа, әйелдердің едәуір көлемі өзінің өмір сүруі үшін формалды емес секторда күнкөріс табады және әйелдердің қарқыны қадағалау үшін мониторинг механизмімен қамтамасыз ету және осы әйелдерді формалды еңбекке

тарту үшін саясат әзірлеу ұсынылады. Гендерлік саясат анағұрлым маргиналданған топты енгізу үшін инклюзивті болуы тиіс.

Әлеуметтік қорғау: Барлық адамдар белгілі бір деңгейдегі әлеуметтік қорғау мен елдің экономикалық өсу мүмкіндігіне үйлесімді сапаға қол жеткізулері тиіс³⁷. Жалпыға бірдей әлеуметтік қорғау теңсіздік пен кедейлікті қысқартуға жәрдемдесе алатын мемлекеттік саясаттың басты бағыттарының бірі болып табылады. Қазақстанда жаппай тегін білім беру мен денсаулық сақтау қолданылып отырғанына қарамастан, жеке өз қалтасынан шығындану әсіресе денсаулық сақтау секторында нормаға айналған, бұл табысы төмен отбастарына тағы да үлкен қысым жасауға алып келеді. Анағұрлым осал топтар үшін тегін медициналық көмек пен білім беру, сондай-ақ бірқатар әлеуметтік қорғау шаралары мәселелері халықтың арасындағы кедейлікті болдырмау үшін қажетті талаптардың бірі болып табылады. Мұндай шаралар аз қамтамасыз етілген отбасылары, жұмыссыздар үшін, баларға арналған жәрдемақы, мүмкіндігі шектеулі адамдар үшін жәрдемақы, зейнеткерлер мен осындай топтарды әлеуметтік қорғау шараларын қамтиды. ДДҰ мен ХЕҰ анықтауы бойынша әлеуметтік қорғаудың шағын стандарты ұлттық саясат пен 2015 ж. кейінгі күн тәртібіне интеграциялануы тиіс. Жаңа күн тәртібі барлық адамдар олардың табыс деңгейінен тәуелсіз негізгі қызметтерге әлеуметтік қорғаудың шағын стандартына сәйкес қол жеткізе алуы үшін және елдер мақсатты бағыттау арқылы халықтың осал топтарын қорғауға қосымша шаралар қабылдауы үшін жанжақты саясатқа шақыруы тиіс.

Демография: әлемдегі халықтың жылдам өсу жағдайын ескерумен халықтың саны мен құрылымындағы өзгерісті және оның дамуға тигізетін әсерін қадағалау маңызды болып отыр. Соңғы 25 жылда әлемдегі халықтың саны 2 млрд. адамға өсті және 2050 ж. таман тағы соншама өсуі мүмкін. Осы цифрлардың сыртында

37 Үкіметтің барлығы үшін бірдей сапа деңгейімен қамтамасыз ету мүмкіндігін ескерумен сапа стандарттарын белгілеуіне жатады.

әлемдегі демографиялық құрылым мен кедейлік бейнесін өзгертуі мүмкін түрлі болуы мүмкін әлеуметтік, экономикалық және экологиялық салдарлар түр. Өмір сүру ұзақтығы ғаламдық деңгейде ескеріледі. Қартайған адамдар әлемдегі халықтың ең көп өсіп отырған тобына жатады, бұл өзіне соң денсаулық сақтау, әлеуметтік қамсыздандыру және сәйкесті әлеуметтік инвестициялар жүйесі үшін белгілі бір салдарлар әкеледі. Халық көп дәрежеде туудың жоғарылығына байланысты дамып келе жатқан елдерде өсіп келеді, бұл өсімпаздықты сақтау, сондай-ақ өсімпаздық құқығын қорғау қызметтеріне мейлінше кең қол жеткізуді талап етеді.

Барлы осы демографиялық өзгерістердің күдікті үрдісі шектеулі табиғи ресурстарға әлеуетті жүктеме мен халықтың мейлінше осал топтарына айтарлықтай жағымсыз болуы мүмкін көміртегі шығарындыларының арту тәуекелі болып табылады. Суға, энергияға және жыртылатын жерлерге деген сұранымның артуы экологиялық тұрақтылыққа күш салуды баяулатуы мүмкін. Жасыл экологиялық таза технологияларға салынатын экономика мен инвестицияны дамыту 2015 ж. айтарлықтай өзекті болып тұр.

Бұдан басқа, қақтығыстар, дүлей апат немесе шектеулі экономикалық мүмкіндіктер мен саяси еркіндік нәтижесінде адамдардың орын ауыстыруы салдарынан бүгінде әлемде 214 млн. астам халықаралық мигранттар мен 50 млн. астам босқындар саналады³⁸. Көбіне олардың құқықтары сақталмайды және оларды қорғау жүзеге асырылмайды. 2015 ж. кейінгі күн тәртібі мигранттар мен босқындардың сұранымдарын көрсетуі және негізгі қызметтерге, әлеуметті қорғауға және лайықты еңбекке кепілді қол жеткізуді қамтамасыз етумен қабылдаушы елдердегі әлеуметтік интеграциялануына жәрдемдесуі тиіс.

2-бағыт: Әділ экономикалық даму

Еңбекпен айналысу және лайықты еңбек: Жұмыс даму саласындағы ғаламдық басымдықтардың бірі болып табылады.

38 Халықтың қарқыны, тақырыптық баяндама. 2015 ж. кейінгі дамудың күн тәртібі жөніндегі жүйесінің жұмыс тобы ЮНДЕСА және ЮНФПА, 2012 ж.

Кедейлік, бірінші кезекте еңбекпен айналысу және табыспен тікелей байланысты. Халықтың жұмысқа орналасуына қол жеткізу мүмкіндігін экономикалық өсу күшейте түседі, және олай болса, әрбір мемлекет жаңа жұмыс орындарын құруға мүдделі болса керек. Жаңа күн тәртібінің шеңберінде жұмыс пен лайықты еңбекті, әсіресе еңбекпен айналысу инклюзивті болып табылатындықтан және қолда бар адам ресурстарын барынша пайдалануға мүмкіндік беретіндіктен экономикалық өсу мен адам дамуының қозғалтқышы ретінде бөліп көрсету мүмкіндігі бар.

Жаңа күн тәртібі жаңа жұмыс орындарын құруға, еңбекпен айналысудың өнімділігі мен инклюзивтігін көтеруге шақыруы тиіс кәсіпорындарды модернизациялауға және оқыту мен жұмыс істеп жүрген адамдар үшін қайта оқыту жүйесін дамытуға ерекше көңіл қойылуы тиіс. Ауылда тұратын халықтың үлесі жоғары елдерде ауылдық жерлерде еңбекке орналастыруға және әйелдерді, мүмкіндігі шектеулі адамдарды, еңбек мигранттарын, босқындар мен жастарды қоса алғанда, халықтың осал топтарының қол жеткізуіне мүмкіндік жасау қажет. Жұмыс берушілерді, олардың кедейліктен шығуына көмектесу үшін халықтың осал топтары үшін лайықты еңбекке мүмкіндік берулерін көтермелеу керек. Жергілікті деңгейде жұмыс орындары санын көбірек құру үшін кәсіпкерлікті дамыту және шағын және орта бизнестің (ОШБ) жаңа кәсіпорындарын құру үшін мемлекеттік қолдауды күшейту қажет. 2015 ж. кейін жұмыс берушілер ұлттық және еңбек кодексі бойынша білімге ие болулары және жұмыс орындарын кемсітушілікке жол бермей, әйелдер мен ерлердің еңбегіне тең төлемді қамтамасыз ете отырып, адам құқығын сақтай отырып және жұмыс орындарындағы қауіпсіздік пен қорғауды қамтамасыз ете отырып беруі тиіс.

Бұдан басқа, жаңа күн тәртібі прогрессивті болуы керек және елдің жасыл экономикаға көшуіне байланысты еңбек рыногындағы өзгерістерді алдын ала болжаулары тиіс. ХЕҰ бағалауы бойынша, мұндай көшу кейбір дәрежеде ең кем дегенде жұмыс күшінің жартысына немесе 1,5 млрд. адамға әсер етуі мүмкін³⁹. Бұл, жаңа

39 ХЕҰ Бас директоры Гая Райдердің мәлімдемесі. БҰҰ

жасыл салаларға көшумен байланысты көптеген адамдар дәстүрлі салалардағы жұмыс орындарын жоғалтады. Өз кезегінде, өнеркәсіптің жаңа салаларында жаңа жұмыс орындары құрылатын болады. Бұл жаңа дағдылар талап етіледі дегенді білдіреді.

Жасыл экономика: Ғаламдық масштабта қоршаған ортаның жай-күйі мен табиғи ресурстарға өсіп келе жатқан жүктеме жасы экономикаға көшу маңызының одан сайын арта түсуімен шарттасады. Рио+20 шеңберінде инклюзивті тұрақты даму мен кедейлікті қысқарту контекстінде жасыл экономикаға көшуді жылдамдату туралы жаңа келісімге қол жеткізілді. Нәижесінде, бірқатар елдерде жасы экономиканы ілгерілетуге бағытталған жаңа бастамалар жасалуда. Мұндай бастамалар мынадай үш есе әсерге: 1) экологиялық таза технологияларды пайдалануға және энергияның баламалы көздеріне біртіндеп көшуге; 2) басқаруды жақсарту мен табиғи ресурстарды барлауды қысқартуға; 3) халықтың кедей және осал топтары экономиканы «жасылдандыруға» күш салудан пайданы ең соңғы кезекте алмауын қамтамасыз етуге. Жасыл экономика жұмыс орындарын құруы, экологиялық таза технологияларды енгізуге және әсіресе олар өте жоғары болып табылатын жергілікті жерлерде экологиялық тәуекелдерді төмендетуге тырысуы тиіс. Міндеттер тұрғысынан алып қарағанда бұл бағыт мынадай аспектілерді қозғауы мүмкін:

- » Өндірістің энергияны көп қажетсінетін құрылымдарын экологиялық анағұрлым қауіпсіз және тұрақты өндірістік процестерге трансформациялау (CO₂ шығарындылары мен табиғи ресурстарды пайдалануды төмендету үшін);
- » Экологиялық таза технологияларды беру мен пайдалануды;
- » Ірі кәсіпорындар мен МСБ корпоративтік әлеуметтік жауапкершілігін (олар экологиялық және әлеуметтік жауапкершілікте болуы үшін);
- » Жасыл өсім үшін ғылыми зерттеулер

мен әзірлемелерді (инновация мен жасыл өсім стратегиясына инвестициялар).

Қазақстан «Жасыл көпір» бастамасын қолға ала отырып, Еуропа мен Азия-Тынық мұхит аймағында жасыл экономиканы ілгерілету үшін бағытталған жасыл экономикаға жолына қарай қадам жасады. Жасыл экономика стратегиясы шеңберінде елде су ресурстарын басқару мен энергиялық тиімділікті көтеру сияқты Қазақстанның анағұрлым маңызды мәселелерін қоса алғанда, барлық басым салар үшін ұлттық жасыл өнімнің тұтас жоспары әзірленетін болады⁴⁰. Бұл бастама Рио+20 шеңберінде жасыл өсудің мысалы ретінде көтерілген болатын және ол басқа елдер үшін жасыл өсудің моделіне айналар деген үміт бар. Сонымен бірге, ғаламдық оқиға, оның барысында бүкіл елдер Қазақстанға жиналатын ЭКСПО-2017 болашақтың энергиясына арналады. ЭКСПО шеңберінде энергетика саласында соңғы технологиялық жетістіктер ұсынылады деп болжамдалуда және бұл іс-шаралар тұрақты даму саласында шешім қабылдауға жол салуы тиіс. Осылайша, жаңа күн тәртібі дамыған және дамып келе жатқан елдер арасында білім алмасуға көмектесуі және осы салада инновация енгізуге жәрдемдесуі тиіс.

Азық-түлік

қауіпсіздігі

Консультациялар барысында Қазақстан үшін басымдықтардың бірі ретінде ұсынылды. Бұл бірінші кезекте - ғаламдық проблема. Сегі адамның біреуі созылмалы түрде тойып тамақ ішпе алмаудан зардап шегі отырған әлемде азық-түлік қауіпсіздігімен байланысты проблемаларды шешу үшін шұғыл шаралар қажет. Ғаламдық деңгейде ауылшаруашылығының өнімділігі қаржыландырудың жеткіліксіздігінен және зерттеулер мен әзірлемелердің деңгейінің төмендігінен азайып отыр. Халық санының мұндай позитивтік өсімі кезінде ағымдық азық-түлік қауіпсіздігін қамтамасыз ету үшін күш салу жеткіліксіз. Сол сияқты тауар тұтыну тренді мен жерге қол жеткізуде сыни тепе-теңсіздік байқалады. Қазақстан әлемде аумағы бойынша 9-орында тұр және дүние

Жаңалықтар орталығы: <http://www.un.org/apps/news/story.asp?NewsID=44169#.USsx746PCiV>

40 Стратегияны 2013 ж. тамызға қарай әзірлеу жоспарланып отыр

жүзі бойынша бидай өндіретін алдыңғы қатарлы ел болып табылады. Мұнда сол сияқты, күріш, арпа және қант қызылшасы басқа маңызды дәнді дақылдар өсіріледі. Ел тек өзінің ішкі рыногын ғана қамтамасыз етіп қоймайды, сонымен бірге қосалқы аймақтағы елдердің бәріне жеткізілімді жүзеге асырады және арпа, сұлы, жүгері және күріш өсіріледі; бұл өнімдер Орталық Азия рыногына жеткізіледі және өндірілетін өнімді бүкіл әлем бойынша экспорттайды. Халықтың қалалық жерлерге шоғырлану үрдісінің күшейіп отырғандығынан ауыл шаруашылығын қолдайтын еңбек ресурстары барған сайын азайып келеді. Консультациялар барысында табиғи түрде жергілікті жерлерде өсірілетін көкөніс көлемі айтарлықтай қысқарғаны аталып өтті және консультацияларға қатысушылар тамақ өнімдерін өндіруде тыңайтқыштар мен химикаттар пайдалану бөлігінде өндіріс стандарттарының сақталмауына алаңдаушылық білдірді.

Ғаламдық масштабта азық-түлік қауіпсіздігін мынадай екі жақтан қарау маңызды:

1. Жұмыс орындарын құруға көмектесетін ауылшаруашылығы секторын қолдау, ауылшаруашылығы дәнді-дақылдарын әртараптандыру саудаға жәрдемдесетін болады;
2. Азық-түлікті бөлу арнасын кім көбірек зәру болса соның пайдасына қарай жақсарту және тамақ өнімдерін шығарып тастауды азайту.

Бұл ретте, климаттың өзгеру салдарын, сол сияқты басқа экологиялық өзгерулердің, содай-ақ басқа азық-түлік қауіпсіздігін қамтамасыз ету үшін маңызды фактор болып саналатын жер ресурстарының азғындануы салдарларын ескеру қажет. Азық-түлік қауіпсіздігі ғаламдық деңгейде климаттың өзгеру салдарын жұмсарту мен бейімделу жөніндегі ұжымдық шараларға, сол сияқты азғындыққа ұшырау процесін кейін қайтаруға байланысты болады, сондықтан азық-түлік қауіпсіздігін қамтамасыз ету экологиялық тұрақтылық пен адамның тіршілік әрекеті арасындағы байланыстырушы болып табылады. Экономикалық тұрғыдан алып қарағанда ауылшаруашылығы саласын айтарлықтай оңтайлы технологиямен

қамтамасыз етуге, ауа райын болжамдауды дамытуға, сондай-ақ ауылшаруашылығы үшін сақтандырудың тиімді жүйесін жасауға ерекше көңіл бөлу қажет.

3-бағыт: Экологиялық тұрақтылық

Рио+20 Конференциясы Рио Конвенциясы мен БҰҰ Климаттың өзгеруі туралы Негіздемелік конвенциясының (БҰҰ КӨНК), Биологиялық алуан түрлілік туралы конвенция (БАК) және БҰҰ шөлейттенумен күрес конвенциясы (БҰҰ ШКК) мемлекеттік міндеттемелерін орындауды іске асыру арқылы тұрақты дамуға қол жеткізудің маңыздылығын атап өтті. Бүгінгі таңда осы міндеттемелерді орындаудағы прогрестік жеткіліксіздігі ғаламдық масштабта байқалады. Жаңа күн тәртібі қолданылатын күшке сүйенуі және қоршаған ортаны қорғаудың маңыздылығын атап өтуі тиіс. Осыға байланысты осы бағыттың шеңберінде Қазақстан мынадай мәселелерді шешуге күш салуды ұсынады:

- » Экологиялық және табиғи ресурстарды жоғалту;
- » Табиғи ресурстарды тиімді пайдалану;
- » Қалдықтарды іске жарату және қайта өңдеу;
- » Көміртегі шығарындыларын қысқарту.

Мұнай мен газды және басқа табиғи ресурстарды өндіру болуы мүмкін апаттар мен қоршаған ортаға тигізілетін зиянды болдырмау мақсатында техникалық және экологиялық стандарттарға сәйкес болуы тиіс. Жасыл экономика мемлекеттің табиғи ресурстарды тұрақты және неғұрлым төмен экологиялық жағымсыздықтармен және энергия өндіру мен энергия үнемдеудің жоғары тиімділігімен басқару мүмкіндігін күшейтуге көмектеседі.

Мұндай мақсаттар энергияның баламалы көздеріне (көміртегі ізі) қол жеткізуді және энергияның баламалы көздеріне көшу тиімділігін бағалауға мүмкіндік беретін негізді, өлшемді, сандық анықтауға келетін көрсеткіштермен сүйемелденуі тиіс.

Таза ауыз суға қол жеткізуге қатысты аяқталмай қалған жұмысты жалғастыру

қажет. Оның үстіне, елдерде мониторингті жүзеге асыру және берілетін судың сапа стандартына сәйкестігін қамтамасыз ету үшін таза ауыз суды анықтауға қатысты әмбебап стандарттар өте қажет. Суға қол жеткізуді анық өлшеу қажет. Ауылдық халық қоныстанған жерлерде бір ғана су сорғысының болуының әрбір үй шаруашылығында судың барынан айырмашылығы болады. Санитария (тазалық) әлі де болса проблема болып табылады және техникалық стандарттар енгізуден көпті талап етеді. Көптеген мазмұнда санитария – бұл менталитет пен өмір сүру түрінің мәселесі және мұнда сала аралық тәсіл талап етіледі. Ұлттық консультациялар барысында Қазақстанда санитария мәселесі проблема ретінде өте сирек жағдайда көтерілді, бірақ қатысушылардан сұраған кезде олар бірауыздан санитария саласын елеулі түрде жақсарту керектігін айтты.

Осы мақсаттар шеңберінде түрлі тараптардың – үкіметтің, азаматтық қоғамның, жеке сектордың және жеке адамдардың жалпы жауапкершілігі мен міндеттерінің болуы керектігін қатап айту қажет. Экологиялық тұрақтылық жөніндегі міндеттер денсаулық, білім беру, «жасыл» жұмыс орындары, азық-түлік қауіпсіздік және урбанизация сияқты әлеуметтік және экономикалық даму аспектілерімен тығыз байланысты болуы тиіс. Қазіргі бар экологиялық проблемалар туралы және олар әртүрлі секторлармен қалай байланысатыны туралы хабардарлықты көтеру мақсатында барлық мүдделі тараптарды тартумен әлеуетті нығайту қажет болады.

4-бағыт: Тиімді басқару

Ұлттық консультациялардың нәтижелерінен шыға отырып басқару құрылымын нығайту ісінде келісілген іс-әрекетке қажеттілік бар. Мемлекеттік сектордың тиімділігінің төмендігі даму процесін баяулататыны аталды. Қызмет көрсетуді жақсарту мүмкіндіктерін қамтамасыз ету үшін, сондай-ақ халықаралық міндеттемелер мен дамудың ұлттық стратегияларын орындау мақсатында қазіргі бар құрылымдар мен институттардағы

кемшіліктерді жою үшін механизмдер мен стратегиялар қажет. Бұдан басқа, тұрақты дамуға белсенді көшумен бірге мемлекеттік институттар іс-әрекеттің кәдімгі барысынан инклюзивті және тұрақты бастамаларды қолдауға көшуге шара қолдануы өте маңызды. Адам әлеуетін өсіру және/немесе дамыту барлық секторлардағы институционалдық әлеуетті нығайтудың маңызды құрамдаушы болуы тиіс. Бұдан басқа, өзгеру көздері ретінде халықтың анағұрлым қорғалмаған топтарын тартуды қоса алғанда, азаматтық қоғамның қатысуын кеңейту арқылы даму бастамаларын іске асыру барысында үкімет пен даму саласындағы серіктестер үшін ашықтық пен есептілікті қамтамасыз етудің әсерлі тетіктерін әзірлеу орынды деп саналады.

Жаңа күн тәртібінің шеңберінде тиімді басқару сияқты бағыт мыналарға бағытталуы тиіс:

- » Мемлекеттік басқарудың тиімділігі және мемлекеттік қызметтерді тиімді және сапалы көрсету;
- » Халықаралық міндеттемелер мен конвенцияларды орындау бойынша мониторинг жүргізу және есеп беру;
- » Босқындардың, мигранттар мен азаматтығы жоқ адамдарды қоса алғанда адам құқығын сақтау және қорғау;
- » Консультациялар өткізу, мемлекеттік стратегиялар мен бағдарламалар жасау және жоспарлау кезіндегі инклюзивтік. Үкімет, азаматтық қоғам және жеке секторлар арасындағы диалогты ілгерілету, соның ішінде мұндай диалогтарға жастар мен маргинальдық топтарды қатыстыру.

5-бағыт: Бейбітшілік және қауіпсіздік

Бейбітшілік пен қауіпсіздік мәселелері тіпті бүгінде саяси және экономикалық тұрақты ел болып табылатын Қазақстан сияқты елде де халықты толғандырады. Аймақтық қауіпсіздік Орталық Азияның оңтүстігіндегі тұрақсыздық жағдайын, сондай-ақ орталықтандырылған аймақтардағы әркелкі дамуды ескере отырып ерекше алаңдауды тудырып отыр. Көрші

мемлекеттерде этникалық негіздегі жуырда болған қақтығыстар, лаңкестіктің өсуі, саяси жағдайды тұрақсыздыққа алып келетін даулар, діни экстремизм мен ғаламдық масштабтағы басқа зорлықтар бір де бір елге тұрақтылық кепілдігін бермейді. Халықтың орын ауыстыруы келешекте көп тәртіпсіздік әкеле отырып кейбір орталықтандырылған аймақтарда қазіргі бар нәзік жағдайға әсер етуі мүмкін деген қауіп бар. Сондықтан жаңа ғаламдық күн тәртібінде бүкіл әлемдегі бейбітшілік пен қауіпсіздікті қолдау ұсынылып отырғанын атап өту ұсынылады.

Бейбітшілік пен қауіпсіздікті қолдау БҰҰ мандатының негізінде жатқанын, және әуел баста БҰҰ құруға себеп болғанын ұмытпау керек. Жаңа күн тәртібі БҰҰ бейбітшілік пен қауіпсіздікті тұрақты даму күн тәртібінің ортасына қоюға мүмкіндік береді. Ол сол сияқты МДМ күн тәртібінен шығарылып тасталған миллиондаған адамдарды: қашқындарды, қақтығыстар мен әскери әрекеттер аймағында болған адамдарды қамтуға мүмкіндік береді. БҰҰ адамзат үшін қойып отырған жаңа мақсаттарда бұл жағдайда БҰҰ жұмысының гуманитарлық аспектісі көрінуі тиіс. Осы бағыттар шеңберіндегі міндеттер шекараны, қылмыс пен зорлықты, қауіпсіздікті, саяси тұрақтылықты, аймақтық дауларды және т.б. басқару мәселесіне қатысты болуы және қауіпсіздік проблемасы ғаламдану және қазіргі заман әлемінің қауіпсіз болмауы жағдайында шын мәнінде өзекті болып отырғандықтан көптеген елдер үшін өзекті болуы мүмкін. Сондай-ақ Қауіпсіздік кеңесінің әйелдер, әлем және қауіпсіздік туралы қарарын тиімді орындауды қамтамасыз ету ұсынылады⁴¹.

ЖАҢА БАҒДАРЛАМАНЫ ІСКЕ АСЫРУ ҮШІН СЕРІКТЕСТЕР

Жаңа күн тәртібі азаматтық қоғам ұйымдары мен жеке секторлардың қатысуымен серіктестікті дамыту қажеттігін барынша атап өту керек. Кешенді проблемалар әлеуетті, идеяны, инновацияны, үйлестіруді және тығыз ынтымақтастықты көптеп талап етеді. Азаматтық қоғам даму жобасын іске асыруда қоғамдық

және жергілікті деңгейде, ақпараттық кампаниялардың әзірлеулері мен басшылық жасауында, қоғамдағы проблемалар туралы үкіметті хабардар етуде аса маңызды рөл ойнауы мүмкін.

Жеке сектордың қатысуы Қазақстанда ұлттық консультациялар өткізу кезінде өте шектеулі болды. Бұл, жеке сектордың әлеуметтік дамудағы ойнайтын рөлінің көрсеткіші болуы мүмкін. Ұлттық консультацияларға қатысушылар «Үкімет пен БҰҰ барлық мәселелерді шешуі мүмкін емес және бұл мәселелерді шешу үшін қолданылуы мүмкін жеке аспаптар бар» деп көрсетті. Жеке сектордың рөлі, инфрақұрылымды дамыту, тұрғын үй-коммуналдық шаруашылық, көліктік байланыс жүйелерін жақсарту сияқты көптеген т.б. үшін айырықша маңызды болып табылады. Ол сол сияқты жұмыс орындарын құрады, бәсекелестікті көтеруге және инновацияны дамытуға ықпал етеді. Кәсіпкерлер ақпараттандырушылық пен әлеуметтік жауапкершілік мақсатындағы диалогты белсендіруге шақырды. призвали к

МАҚСАТТАРДЫҢ МОНИТОРИНГІ

Көрсеткіштер әдістемесі қиын сала болып табылады және көрсеткіштерді анықтау және деректер жинаумен байланысты көптеген қиындықтар бар. Қазіргі уақытта МДМ көрсеткіштері 77 елде қолданылады және ел деңгейінде олардың бәрі бірдей халықаралық әдістемемен синхрондалмаған. Көбінесе егжей-тегжейлі әдістемелік нұсқаулар ағылшын тілінен басқа тілдерде болмайды, бұл ұлттық статистикалық органдардың жұмысын өте қиындатып жібереді.

Жаңа күн тәртібі прогресті дәл бағалау үшін сандық анықтауға және нақтылауға болатын негізделген көрсеткіштерді қамтуы тиіс, бұл ретте көрсеткіштер әдістемелік басшылықпен күшейтілуі тиіс. Ауыз судың сапасы және санитария сияқты кейбір көрсеткіштер дәл өлшеулерді қамтамасыз ету үшін нақты белгіленуі және стандартталуы тиіс.

Көрсеткіштерді ұсыну кезінде елдің статистикалық әлеуетін ескеру маңызды және егер қажет болса ғаламдық күн тәртібі елдерге әдістемені халықаралық талаптарға

41 Қауіпсіздік кеңесінің 2000 ж. 31 қазанда қабылданған әйелдер, әлем және қауіпсіздік туралы қарары (S/RES/1325)

сәйкес келтіруге көмектесу үшін жасалатын қосымша жұмыстар мен оқытуды ескеруі тиіс. Деректер прогресс пен нәтижелерді қадағалап отыруға мүмкіндік беретін ғаламдық келісімдердің ең маңызды элементтері болып табылады. Сонымен бір уақытта, қатысушыларда ұлттық есеп пен ғаламдық салыстыру үшін пайдаланылатын деректерге деген жоғары сенім жоқ. Деректерді жинауды үздіксіз жақсартып отыру және статистикалық органдардың әлеуетін көтеру үшін тетік жасау қажет. Бұл ғаламдық деңгейде де сол сияқты ұлттық деңгейде де қосымша қаржылық ресурстарды талап етеді.

Сонымен бір уақытта, өлім-жітім, қатысушылар үлесі, қатысушылық және т.б. сияқты дәстүрлі өлшемдерден сапалы көрсеткіштерге ауысу ұсынылады. Әлем дамудың әлеуметтік проблемалардың түпкілікті себептерін жою үшін цифрларға жете түсіну маңызды болатын деңгейінде тұр. Адамдардың эмоциялық көңіл-күйін қарастыратын психологиялық көрсеткіштер, бақыт деңгейі, өмірге қанағаттану әсіресе осал топтар арасында даму саласында нақты іс-шаралар әзірлеуге көмектеседі. Мұндағы негізгі проблема өлшеу күрделілігі мен халықтың түрлі қабаттары үшін бақыт дегеннің түрлі мәні болатындықтан мұндай көрсеткіштерді анықтау болып табылады.

Даму мақсатындағы қаржыландыру және көмектің тиімділігі

Рио+20 конференциясында қаржыландырудың жаңа шеңбері ұсынылған болатын, мұндағы БҰҰ Бас Ассамблеясы тұрақты даму стратегиясын қаржыландыруға нұсқалар ұсыну үшін қаржыландыру сұранымын бағалау, қолда бар тетіктер мен қаржылық құрылымдардың тиімділігінің үкіметаралық процесіне жәрдемдесетін болады. Бұл, елдердің МДМ қол жеткізу үшін көмек көрсетуге арналған қаржылық тетіктер жеткілікті түрде шектеулі болғандықтан өте маңызды. Қаржыландырудың жаңа жүйесінің шеңберінде кедейлікті түп-тамырымен жою және тұрақты дамуға инновациялық тәсілдер үшін күш салу басымдықтарын белгілеу қажет. Мемлекеттер-мүшелер мен басқа донорларды көмек көрсету архитектурасының тиімсіздігін төмендету

үшін қаржыларын даму мақсаттарына келісілген тетіктер арқылы бағыттауға шақыру керек.

Көмектің тиімділігі, барлық серіктестіктердің көрсететін көмектерінің көлемі қысқарып бара жатқаны байқалатындықтан, ал ел үкіметтерінің әлемнің қаржылық дағдарыстан әлі оңала қоймағандықтан жаңа күн тәртібі үшін айырықша маңызды болып табылады. Жаңа күн тәртібі азғантай ресурстармен үлкен нәтижелерге қол жеткізулері тиіс болады. Қаржыландырудың анағұрлым маңызды элементі көмектің өзін қамтамасыз ету ғана емес, сонымен қоса осы көмекті пайдаланғаны үшін есептілікті, соның ішінде көмек мақсатты аудиторияға анағұрлым тиімді түрде жететінін кепілдендіру үшін мониторингтеуді күшейту болып табылады. Дамуға берілетін көмектің үлесі ғылыми топтардың арасында кеңнен талқыланды, және бүгінде ақысыз донорлық көмек дамуға оң әсер ететініне дәлелдер аз. Сондықтан, 2015 ж. кейін көмек көрсету үшін бөлінген қаражат босқа жұмсалмау үшін даму мақсатындағы қаржыландыруға жаңа нысан беру қажет. Донорлар өз үлестерін қосып қана қоймауы тиіс, нақты мақсаттар үшін және қажетті көмекті көрсету үшін аса жақсы мүмкіндіктерге ие іске асыру жөніндегі серіктесін белгілеумен бірге мұндай үлес тиімді түрде қамтамасыз етілуі керек. Жаңа ғаламдық күн тәртібі, донорлық көмекті тиімсіз жұмсауға жол бермеу үшін 2015 ж. дейін көмек көрсету архитектурасының тиімділігін қамтамасыз етуі тиіс.

Сол сияқты дамыған елдер үшін ұлттық табыстың 0,7% бөлу бойынша халықаралық міндеттемені қайта қарау қажет болады. Бүгінде тек 5 ел ғана бұл міндетті орындап отыр және жақында Ұлыбритания Үкіметі 2013 жылдан бастап даму мақсатына ресми көмек көрсету үшін 0,7% бөлуге уәде берді. Қаржыландырудың жаңа тәсілдерін, соның ішінде Оңтүстік-Оңтүстік ынтымақтастығын күшейту жолдарын зерттеу қажет. Бұдан басқа, 2015 жылдан кейінгі даму жөніндегі 2012 ж. қыркүйегінде Алматыда өткен қосалқы аймақтық конференцияның нәтижелері бойынша сол сияқты жасыл экономиканы дамыту мақсатында Жасыл

даму қорын құру ұсынылды.

БҰҰ ЕСЕПТІЛІГІ

Әлемдегі кедейлікті қысқарту мен тұрақты дамуды ілгерілету жолындағы БҰҰ рөліне қатысты шекі анықтық керек. Ұлттық консультациялар шеңберінде кейде БҰҰ рөліне және оның ғаламдық дамуға қосатын үлесіне күдікпен қаралды. БҰҰ өзінің міндеттерін ғаламдық дамуда белгіленгенге сәйкес орындамайды деп саналады. Тұрақты дамудың жаңа күн тәртібінде БҰҰ рөлін, мемлекеттердің және басқа халықаралық қатысушылардың міндеттемелерін анық жазу және тараптардың өзіне қабылдаған міндеттемелеріне жауапкершіліктерін қамтамасыз ету қажет. Бұдан басқа, мұндай жауапкершіліктерді жүйелі түрде күшейтіп отыру және жұртшылықты тиісті түрде хабарландырып отыру қажет.

2015 жылдан кейінгі консультациялар процесі 2012 жылы қыркүйекте Алматы қаласында өткізілген Қазақстанда «Мыңжылдық даму мақсаттары және Орталық және Шығыс Азия үшін 2015 ж. кейінгі даму стратегиясы» атты аймақтық конференциядан басталған болатын. Бұл конференция аймақтық конференциялар ЭСКАТО/АБР/БҰҰДБ 2015 жылдан кейінгі даму жөніндегі консультацияларға бастамашылық жасаған сериясының бірі болды. Конференция жұмысына Орталық және Шығыс Азияның 10 елінің өкілдері қатысты және оның қорытындысы бойынша 2015 жылдан кейінгі ғаламдық даму жөніндегі есепке қосылған үлес ретінде қорытынды құжат жасалды.

Конференциядан кейін Қазақстандағы БҰҰ Елдік тобы 2015 жылдан кейінгі ғаламдық даму жөніндегі ұлттық консультацияларға бастамашылық жасау мақсатында Қазақстан Республикасы Премьер-Министрінің Офисімен диалогты бастады. Нәтижесінде ұлттық консультациялар процесін басқару және қадағалау үшін жоғары деңгейдегі Үйлестіру комитеті құрылды. Жоғары деңгейдегі Үйлестіру комитетінің тең төрағалары Қазақстан Республикасы Премьер-Министрінің орынбасары Е.Орынбаев мырза мен БҰҰ Тұрақты Үйлестірушісі Стивен Тулл мырза болды.

Үйлестіру комитетінің құрамына министрлердің орынбасарлары мен БҰҰ Елдік командасының өкілдері енді. Кестенің өте қысыңқы болуына байланысты елдің географиялық әртүрлілікті білдіретін, сондай-ақ халық саны жеткілікті жекелеген аймақтарына шоғырландыруға шешім қабылданды. Нәтижесінде елдің түрлі аймақтарынан мынадай 4 қала таңдап алынды: елдің солтүстігіндегі Астана - Астана қаласы, оңтүстіктегі халқы анағұрлым тығыз қоныстанған бұрынғы Астана – Алматы қаласы, Қазақстанның табиғи ресурстарға бай батыс облысындағы - Маңғыстау облысы және елдің оңтүстігіндегі - Қызылорда қаласы.

Үйлестіру комитетінің бірінші отырысы кезінде бірлескен іс-қимылдар жоспары Үкіметпен келісілді, онда ұлттық консультацияларды өткізу жоспары ұсынылды және отырысты ұйымдастыруға жауапты тараптар белгіленді (қосымшаны қараңыз). Сондай-ақ о бастан консультацияларды өткізу мерзімі ішінде прогресс және қажетті басшылық пен қолдауды қамтамасыз ету мақсатында Үйлестіру комитетінің үш отырысы өткізіледі деп келісілген болатын.

Ұлттық консультацияларды өткізуді үйлестіру және көмек көрсету мақсатында БҰҰ Елдік командасы қызметкерлер тобына және түрлі БҰҰ агенттіктеріне ұлттық консультацияларды қолдау үшін бірқатар бірлескен іс-шараларды қоса отырып консультативтік процестерге арналған іс-әрекет жоспарын әзірлеуді тапсырды. БҰҰ агенттігі сондай-ақ ұлттық консультацияларға өз серіктестерімен және бенефициарлармен тақырыптық дискуссиялар ұйымдастыру арқылы үлестерін қосты. Бұдан басқа, БҰҰ Елдік командасына консультациялар өткізу және Даму мәселелері жөніндегі БҰҰ тобына беру үшін Қазақстандағы ұлттық консультациялар туралы түпкілікті есепті дайындауға жәрдемдесу мақсатында халықаралық фасилитатор тартылды.

Консультациялардың мынадай түрлері жүргізілді:

- » Әкімдіктердегі мәжілістер
- » Пресс-конференциялар
- » Тақырыптық отырыстар
- » Фокус-топтар
- » Сұраулар
- » Интервьюлер
- » Студенттік эссе мен БҰҰ моделі

Бұдан әрі кестеде негізгі оқиғалардың тізімі мен жауапты тараптар көрсетілген:

№	ӘКІМДІКТЕРДЕГІ МӘЖІЛІСТЕР	КҮНІ	ЖАУАПТЫЛАР
1	ҚР СІМ Астанада ұйымдастырған консультациялық мәжіліс	18 қаңтар	ПК Офисі
2	Маңғыстау облысы әкімдігіндегі мәжіліс	22 қаңтар	БҰҰДБ
3	Алматыда өткізілген пресс-конференция	28 қаңтар	ЮНФПА
4	Алматы әкімдігіндегі мәжіліс	29 қаңтар	ЮНФПА
5	Астана әкімдігіндегі мәжіліс	11 ақпан	ПК Офисі
6	Қызылорда әкімдігіндегі мәжіліс	14 ақпан	ЮНИСЕФ

№	АГЕНТТІКТЕРДІҢ БАСШЫЛЫҒЫМЕН ӨТКІЗІЛГЕН КОНСУЛЬТАЦИЯЛАР	КҮНІ	АГЕНТТІКТЕР
1	Қазақстанның балалары және жастарымен консультациялар	Қаң. -ақпан. 2013 ж.	ЮНИСЕФ
2	Қоғамдыстықтармен денсаулық мәселелері және салауатты өмір сүру мәселелері жөніндегі консультациялар	30 қаң. 2013 ж. Астана	ДДҰ
3	Мүмкіндігі шектеулі адамдардың мүдделерін білдіретін ұйымдармен консультациялар	6 ақпан. 2013 ж. Астана	БҰҰДБ
4	Экология проблемалары бойынша жұмыс істейтін ауылдық қоғамдыстықтармен консультациялар	7 ақпан. 2013 ж. Ақмола обл.	БҰҰДБ
5	Назарбаев Университетінің студенттерімен консультациялар	7 ақпан. 2013 ж. Астана	КК Офисі
6	Жыныс белгісі бойынша осал топтар арасында теңсіздікке ерекше екіпін жасаумен теңсіздік мәселелері бойынша өткізілген консультациялар	12 ақпан. 2013 ж. Алматы	БҰҰ Әйелдер ЮНИСЕФ ЮНЭЙДС
7	Көші-қон және аймақтық қауіпсіздік мәселелері бойынша ұлттық консультациялар	13 ақпан. 2013 ж. Астана	МХҰ ЮНОДК БҰҰ УВКБ АҚЖКБ
8	Жұмыспен қамту, лайықты еңбек және әлеуметтік қорғау мәселелері бойынша үш жақты дөңгелек стол	15 ақпан. 2013 ж. Астана	ХЕҰ МТСЗН
9	Азаматтық қоғам ұйымдары: БАҚ, экологиялық ұйымдар, мүмкіндігі шектеулі адамдар, жеке секторлармен консультациялар	13 ақпан. 2013 ж.	ЮНЕСКО

Консультативтік мәжілістер халықтың алдында бүгінде тұрған және 10 жыл алға перспективасымен проблемаларды анықтауға бағытталды, мұнда жергілікті, облыстық және ұлттық деңгейлерге, сондай-ақ ғаламдық көрініске ерекше көңіл аударылды. Әкімдіктерде болған талқылаулар, сондай-ақ фокус-групп форматындағы бірқатар кездесулер сұрақтардың бірыңғай тізіміне негізделді, сол кезде нақты агенттіктерде фокус-групп форматындағы бірқатар кездесулер мен іс-шаралар шеңберінде аудиторияны ескерумен сұрақтар пайдаланған болатын.

Әкімдіктердегі мәжілістер мен фокус-групп форматындағы таңдаулы кездесулер кезінде пайдаланылған сұрақтар:

1. *Облыстар деңгейіндегі даму саласында бүгінгі күні қандай шақырулар бар?*
2. *Сіз қалай ойлайсыз, Қазақстан тұрғындары келесі 10 жыл ішінде қандай маңызды проблемалармен ұшырасуы мүмкін?*
3. *Қазақстан үшін 2015 ж. кейінгі кезеңде қандай салалар басым болуы тиіс?*
4. *Ғаламдық даму бағдарламасына қатысты сіз қалай көресіз? Ол қандай мәселелерді қамтуы тиіс?*

БҰҰ басты агенттіктерімен және өкілдерімен, мемлекеттік органдармен олардың МДМ қол жеткізу және соңғы 12 жылдағы прогрес барысында алынған сабақтардан шыға отырып 2015 жылдан кейінгі тұрақты дамудың күн тәртібін қалай көретіндері бойынша интервью жүргізілді. Бұл интервьюлер Қазақстанды жаңа күн тәртібіне Қазақстан табысы орташа ел болып табылатынын, сондай-ақ жаңа ғаламдық күн тәртібіне қатысты ұсыныстарды белгілеуді ескере отырып позициялауға бағытталды.

Интервью барысында пайдаланылған сұрақтар:

1. *МДМ туралы сіз не ойлайсыз? Сіз олар прогреске қол жеткізуге көмектесті деп ойлайсыз ба? Қазақстан үшін МДМ шақыруларының күн тәртібінен ауыз толтырып айтарлықтай пайдалар неде?*
2. *Жалпы алғандағы МДМ күшті және осал жақтары ретінде сіз нені бөліп көрсетер едіңіз? Біз қандай сабақтар ала аламыз?*
3. *Сіздің көзқарасыңыз бойынша 2015 ж. кейінгі даму үшін Қазақстанның басым бағыттары қандай? Неге күш салуымыз керек?*
4. *Қазақстанның басымдығын ескерумен сіз экономикалық өсуге одан гөрі күштірек тірек бар деп ойлайсыз ба және ол әлеуметтік салаға, атап айтқанда теңсіздік мәселесін шешуге назар аударудан қандай шамада қашқақтатады?*
5. *Қазақстанның табысы орташа ел ретінде тұрақты дамудың ғаламдық жаңа бағдарламасына жайғастырылуы қандай деп көресіз? Қазақстанның негізгі «үндеуі» қандай болуы мүмкін?*
6. *Жаңа ғаламдық күн тәртібінде оның құрылымдары мен мазмұны бөлігінде сіздің көзқарасыңыз қандай? Ол нені қамтуы тиіс? Ол МДМ ұқсас болуы тиіс пе немесе басқа сипатта бола ма?*

Консультативтік кездесулерге қосымша «Біз қалайтын болашақ» онлайн сұрақтар өткізілді. Сұрау орыс және қазақ тілдерінде берілді, бұл ретте оған қоғамдастық көптеп қатысу үшін қол жетерлік болғанын айта кету керек. ЮНИСЕФ балалар мен жастарды қамтитын онлайндық сұраулар өткізді.

ЖОО студенттері 2015 ж. кейінгі даму бойынша талқылауларға белсене қатысты. Консультациялар мынадай негізгі төрт ЖОО өткізілді: Астанадағы Назарбаев Университетінде және Еуроазиялық Ұлттық Университетте, сондай-ақ Алматы қ. Қазақстанның менеджмент экономика және болжау институты (КИМЭП) мен Қазақ ұлттық университетінде өткізілді.

Таңдап алынған ЖОО студенттері «2015 жылдан кейінгі әлем Қазақстан студенттерінің көзімен» конкурс эссе шеңберінде өз пікірлерін білдіру мүмкіндігіне ие болды. Төрт ЖОО «БҰҰ Моделі» атты іс-шаралар ұйымдастырылды.

Мүдделі тараптарды қамту

Қазақстан Республикасының Үкіметі елдің жекелеген аймақтарында бірқатар кездесулер ұйымдастыруды қолдады. Алғашқы кездесу Қазақстанның астанасы Астана

қ. 60 шақты мемлекеттік органдардың, азаматтық қоғамның және ғылыми топтардың өкілдерімен өткізілді. Бұдан басқа, Астана, Алматы, Ақтау және Қызылорда қ. әкімдіктеріне мәжілістер ұйымдастырылды. Ұлттық консультациялар шеңберінде мынадай топтар қамтылды:

- » Республикалық мемлекеттік органдар
- » Жергілікті мемлекеттік органдар
- » ҮЕҰ
- » Жеке сектор
- » Ғылыми топтар
- » Жастар
- » Жергілікті қоғамдастықтар (соның ішінде егде адамдар)
- » Өзін өзі еңбекпен қамтушылар
- » Мүмкіндігі шектеулі адамдар
- » Еңбек миграциялары
- » АИФ пен өмір сүретін әйелдер
- » Зорлық құрбандары

Тұтастай алғанда консультациялар барысында шамамен 2 200 адам қамтылды. Шамамен 2 000 дей адам консультативтік іс-шараларға тікелей қатысты. 2015-кейінгі сұраулар бойынша бүкіл ел бойынша 284 жауап алынды, бұл ретте респонденттер қоғамның түрлі топтарын білдірді. Сұрақтар серіктестер арасында таратылды, сондай-ақ БҰҰ әлеуметтік желісіне орналастырылды. ЮНИСЕФ балалар мен жастарға бағытталған жеке онлайндық сұраулар өткізді.

Қатысушыларды іс-шаралар бойынша бөлу

	ІС-ШАРАЛАР	ҚАТЫСУШЫЛАРДЫҢ САНЫ	ТҮРЛЕРІ БОЙЫНША СЕРІКТЕСТЕР
1	Үйлестіру комитетінің отырысы	60	Республикалық деңгейдегі мемлекеттік органдар және БҰҰ Елдік тобы
2	Сыртқы істер министрлігіндегі консультациялар	60	Республикалық деңгейдегі мемлекеттік органдар, ҮЕҰ
3	Ақтаудағы мәжіліс	50	Облыстық деңгейдегі мемлекеттік органдар, салалық департамент басшылары, БАҚ және ҮЕҰ
4	Алматыдағы мәжіліс	80	Облыстық және қалалық басқару органдары, ҮЕҰ, жастар, зерттеу институттары
5	Астанадағы мәжіліс	35	Салалық департамент басшылары, ғылыми топтар
6	Қызылордадағы мәжіліс	40	Облыстық және қалалық басқару органдары, салалық департамент басшылары
7	Алматыда өткізілген пресс-конференция	12	БАҚ (пресса, ТВ, радио және ақпараттық агенттік)
8	Қазақстанның балалары және жастарымен консультациялар	336	Балалар мен жастар

9	Денсаулық және са- лауатты өмір сүру мәселелері жөніндегі қоғамдыстықтармен консультациялар	35	Жергілікті қоғамдастықтар (соның ішінде егде адамдар), мектеп мұғалім- дері, медицина қызметкерлері, ғылыми топтар, жастар
10	Мүгедектер ұйымы өкіл- дерімен консультациялар	15	Мүмкіндігі шектеулі адамдар
11	Экология проблема- лары бойынша жұ- мыс істейтін ауылдық қоғамдыстықтармен консультациялар	40	Мектеп мұғалімдері, мектеп әкімдігі, ҮЕҰ, жергілікті қоғамдастықтар (ата- анасы)
12	Назарбаев Универси- тетінің студенттерімен консультациялар	30	Студенттер
13	Осал топтарға және жыныс белгісі бойынша теңсіздікке ерекше екпін жасаумен «Теңсіздік» жөнінде өткізілген консультациялар	75	Үкімет, ҮЕҰ, БАҚ, жастар, әйелдер, АИФ пен өмір сүретін, зорлық құрбандары, еңбек мигранттары, халықаралық ұй- ымдар
14	Көші-қон және аймақтық қауіпсіздік мәселелері бойынша ұлттық кон- сультациялар	50	Астана (35), Алматы (15)
15	Осал топтармен көші- қон және даму жөніндегі тақырыптық кездесулер	105	Мигранттарға көмек көрсететін 7 орталық
16	Қазақстандағы көшіп- қонушылардың құқығы бойынша өткізілген арнайы сессия	35	МХҰ және Адам құқығы жөніндегі комиссия
17	Қызылордадағы жастармен өткізілген консультациялар	50	Жастар, жастардың ҮЕҰ
18	КИМЭП студенттерімен өткізілген консультациялар	30	Жастар
19	Қазақ ұлттық уни- верситетінің студент- терімен өткізілген консультациялар	40	Жастар
20	Мирас халықаралық мектебі (Алматы)	30	Жастар
21	Қазақ-Американ универ- ситеті (Алматы)	40	Жастар
22	Тұңғыш Прензиденттің қоры (Алматы)	40	
23	Жас көш басшылар ассоциациясы (Теміртау)	30	

24	Оқу бітіртуші көш басшылар лигасы (ALL), USG бітірушілерінің ассоциациясы	100	
25	Жас дипломаттар мектебі, Астана	80	Жастар
26	АИФ-Спидпен өмір сүретін адамдарды білдіретін ұйымдармен консультациялар (14 ұйым)	70	АИФ-СПИДПЕН өмір сүретін адамдар
27	Жұмыспен қамту, лайықты еңбек және әлеуметтік қорғау мәселелері бойынша үш жақты дөңгелек стол	138	14 облыстармен және Астана мен Алматы қалаларында өткізілген көріністі конференция
28	Ақпараттық құқық мәселелері бойынша консультациялар	50	Ұлттық үкімет, азаматтық қоғам ұйымдары: БАҚ, экологиялық ұйымдар, мүмкіндігі шектеулі адамдар
29	Тұрақты даму жөніндегі консультациялар	60	Қазақстан ұлттық университеті, КИМЭП, жастар, «Тұран» университеті, ғылыми топтар
30	Зорлыққа қарсы 16 күн	70	
31	АИФ/СПИДпен өмір сүретін әйелдер	30	
32	Көші қон жөніндегі әлеуметтік желі	55	
33	Шығыс-Қазақстан облысындағы оралмандармен консультациялар	60	Шығыс-Қазақстан облысында БҰҰ агенттіктерінің бірлескен бағдарламасы шектерінде
34	Студенттік эссе	50	Назарбаев университеті, ҚазҒУ
35	Шымкенттегі бастапқы медициналық – санаторилік жүйе өкілдерімен консультациялар	220	Денсаулық сақтау министрлігі, ана мен бала денсаулығы саласындағы жетекші институт және Оңтүстік-Қазақстан, Жамбыл және Қызылорда сияқты Қазақстанның оңтүстік облыстарындағы негізгі педиатрлар.
36	Климаттың өзгеруі және денсаулық сақтау жөніндегі консультациялар	42	Денсаулық сақтау министрлігі мен Қоршаған ортаны қорғау министрлігінің, ҮЕҰ өкілдері

Бұл сұрақтар «Менің әлемім» атты ғаламдық сұрақтар негізінде, Қазақстандағы даму жағдайын сипаттайтын қосымша салаларды қоса отырып әзірленді. Сұрақтағы даму салаларының тізімі толық болып табылады, бірақ ол анағұрлым өзекті мәселелерді анықтауға көмектеседі. Қатысушылардың, олардың пікірі бойынша маңыздылығы сұраққа енгізілмеген қосымша салар қосу мүмкіндігі болды.

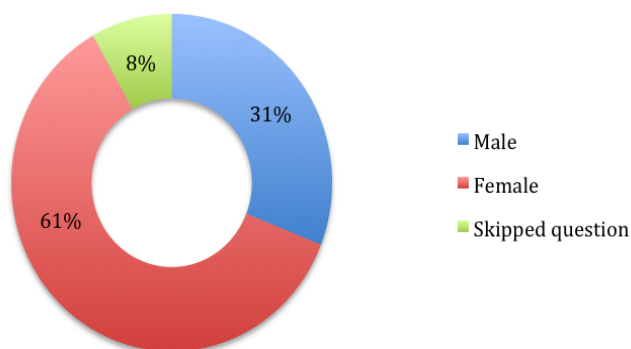
Қатысушылар дамудың 25 саласы бойынша дауыс бере отырып сұрақты толтырулары тиіс болатын, бұл ретте 1 ең аз басымдықты, ал 5 – ең көп басымдықты білдіреді. 2015 ж. кейінгі даму жөніндегі сұраққа барлығы 600 адам қатысты. Сұрақтың 316 респонденті түрлі консультативтік кездесулерге ал қалған 284 респондент онлайн-сұраққа қатысты. Бұдан әрі Қазақстанда жүргізілген сұрақтардың негізінде олардың даму салаларының рейтингтерінің басымдылығы бойынша берілді.

ДАМУ САЛАЛАРЫ

- 1 Адам құқығын қорғау және ілгерілету
- 2 Сапалы мамандандырылған медициналық көмекке қол жеткізу
- 3 Білім сапасын көтеру
- 4 Заңның жоғары қойылуы
- 5 Қоршаған ортаны қорғау
- 6 Ауыз суға үздіксіз қол жеткізу
- 7 Әлеуметтік қорғауды жақсарту
- 8 Жұмыс орындарының сапасын көтеру (лайықты еңбек)
- 9 Еңбекпен айналысу саласындағы мүмкіндіктерге қол жеткізу
- 10 Үй шаруашылығын сенімді энергиямен қамтамасыз ету
- 11 Мемлекеттік басқарудың тиімділігін көтеру және мемлекеттік қызмет сапасы
- 12 Мемлекеттік институттар қызметінің тиімділігін көтеру (тиімді басқару)
- 13 Жоғары білімге қол жеткізуді жақсарту
- 14 Жалақыны көт еру
- 15 Мектепке дейінгі білімге қол жеткізу және сапасы
- 16 Аймақтық қауіпсіздік және ынтымақтастық
- 17 Тазалық сақтау жағдайын жақсарту
- 18 Электрмен сенімді жабдықтау
- 19 Оқу орындарында құнарлы тамақтану
- 20 Көлік жүйесі мен жолдардың сапасын жақсарту
- 21 Тұрғын үй құрылысының сапасын көтеру
- 22 Телефон желілері мен Интернеттің сапасын көтеру
- 23 Жеке сектор қызметінің сапасын көтеру
- 24 Жұмыс орны мен табысқа қол жеткізудегі гендерлік теңдік
- 25 Саясат пен экономикалық өмірдегі гендерлік теңдік

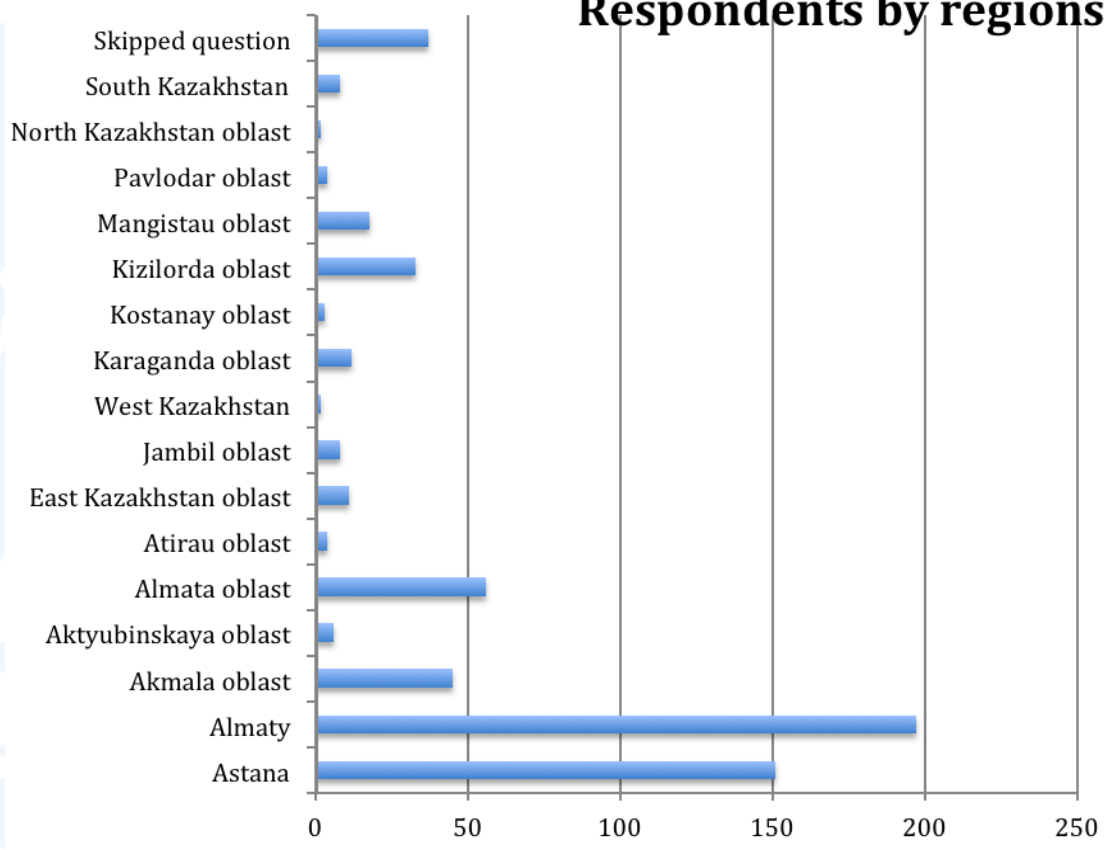
Сұрақтардың нәтижелері консультативтік процестер барысында анықталған басымдықтарға сәйкес келеді және бастапқы 10 басымдықтар тізімдегі осы есептің қорытындыларын қуаттайды. Әйел респонденттердің 61% пайызын құрағанына қарамастан, ең аз рейтинг алған сала гендерлік теңдік болып табылады.

Participants by gender

Респонденттердің 58% Қазақстанның екі негізгі қалаларын білдіреді: ел Қызылорда Астана және елдің іскер қаржы орталығы болып табылатын Алматы. Консультативтік кездесулердің көбі атап айтқанда осы екі қалада өткізілді. Респонденттердің 86% жоғары білімі, ал қалған 13% орта білімі бар². Бұдан әрі кестеде респонденттерді географиялық қамту көрсетілген.

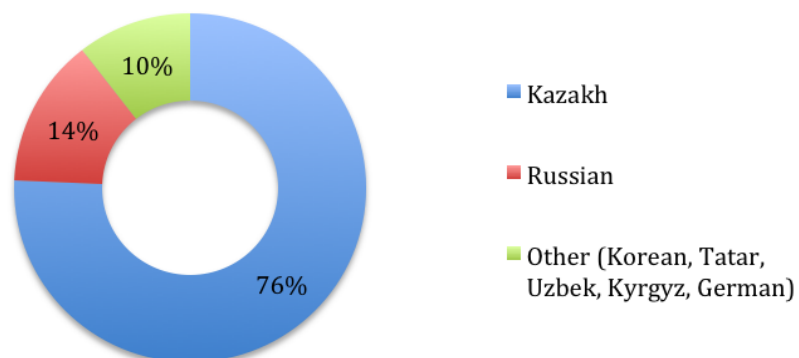
Respondents by regions

Респонденттер арасында қазақтар 76% құрайды, сол сияқты сұраққа орыстар мен басқа ұлт өкілдері

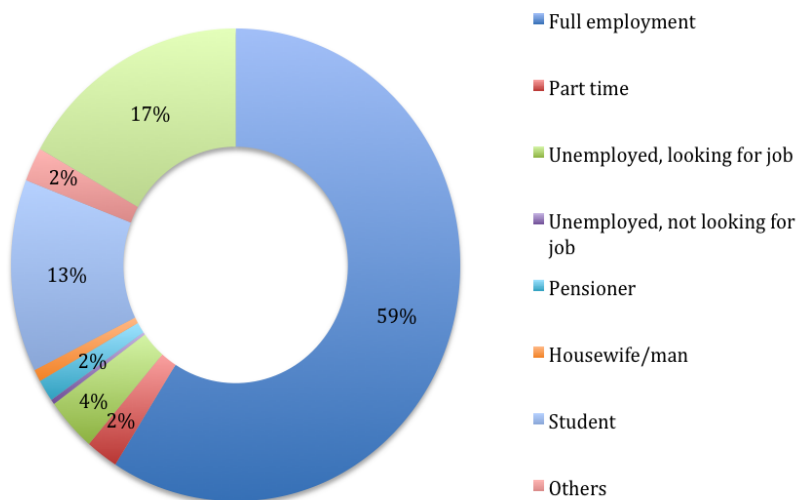
де, соның ішінде корейлер, немістер, татарлар, өзбектер мен қырғыздар қатысты.

Participants by nationality

Респонденттердің шамамен 60% еңбекпен толық қамтылу жағдайында жұмыс істейді, 17% - жұмыссыз немесе жұмыс іздеп жүргендер.

Employment profile

Сұрау нәтижелеріне сәйкес мазасыздық туғызатын респонденттер арасындағы қосымша салалар мыналар болып табылады:

Халықтың осал топтарын қолдау:

Жалғыз басты аналарды қолдау

1. Мүмкіндігі шектеулі адамдардың әлеуметтік интеграциялануы
2. Мүмкіндігі шектеулі адамдардың еңбекпен қамтылуға қол жеткізулері
3. Тұрмыстық зорлық көрсетуді жою
4. Жастар мен әсери қызметкерлерді тұрғын үймен қамтамасыз ету
5. Егде адамдарға қызмет көрсетуді жақсарту
6. Жастардың кәсіптік дамуы мен бос уақытты қоса алғанда, оларды еңбекке тарту
7. Оралмандардың балалары үшін білім гранттарының жоқтығы

8. Барлық осал топтарға қолдау көрсету

Әлеуметтік қызметтер:

1. Барлығы үшін түрлі мүмкіндіктер
2. Барлығы үшін тұрғын үй жағдайын жасау
3. Жас медициналық қызметкерлерге тұрғын үй жағдайын жасау
4. Балалардың бос уақытын ұйымдастыруға мүмкіндік жасау (үйірмелер, іс-шаралар)
5. Жастардың этикалық және моральдық тәрбиесі
6. Мәдениет және мәдени мұраны қорғау
7. Мұғалімдердің және отбасылық тәрбие бойынша ата-аналардың біліктілігін көтеру
8. Әйелдердің өсімпаздық денсаулығын көтеру
9. Халықтың психологиялық денсаулығы
10. Халықтың инфекцияның әртүрлі түрлері туралы ақпараттандырылуын көтеру
11. Доступ к диагностике и лечению АИФ

Мемлекеттік басқару:

1. Сыбайластықпен күрес
2. ҮЕҰ жұмысын кеңейту және жақсарту
3. ҮЕҰ ынтымақтастық аяларын кеңейту
4. Қазақстанды дамытудың ұлттық стратегиясының іске асырылуын жылдамдату
5. Ақпаратқа қол жеткізу
6. Сөз еркіндігі

Мемлекеттік қызметтер:

1. Қоғамдық көлік жұмыстарының сапасын көтеру
2. Алматыдағы халықты жер сілкінуіне дайындығын көтеру
3. Мемлекет пен халықтың төтенше жағдайлардың салдарларын жоюға дайындығы

Экономикалық даму

1. Ауылшаруашылық секторын дамыту
2. Өнеркәсіпті дамыту
3. Баламалы энергетиканы дамыту
4. Агро қалашық салу
5. Тамақ өнімдері бағасының ұдайы өсуі

Қауіпсіздік

1. Қоғамдық қауіпсіздік
2. Жасы толмаған балалар арасындағы қылмыс
3. Қылмыстан қорғау және төмендету
4. Күшті әскер құру
5. Этника аралық және конфессия аралық келісімділігі ілгерілету
6. Лаңкестік проблемасы
7. Ішкі және сыртқы көші-қонды реттеу
8. Каспий теңізіндегі экологиялық қауіпсіздік

(ЖЕКЕ ҚОСЫМШАЛАР)

